

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Summa de casibus conscientiae

Astesanus <de Ast>

[Straßburg], nicht nach 9. Mai 1474

Incipit liber tercius

[urn:nbn:de:bsz:31-316099](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-316099)

- ¶ Isti sunt tituli tercii libri qui est de contractibus communibus.
- De appropriatione rerum. i.
- De prescriptione. ij.
- De contractibus in communi. iij.
- De obligatione et stipulatione. iiij.
- De renuntiatione beneficiorum iuris. v.
- De pactis. vi.
- De transactione. vii.
- De emptioe et venditione. viij.
- De permutatione. ix.
- De mutuo. x.
- De usura. xi.
- De societatis contractu. xij.
- De pignozibus. xiiij.
- De locato et conducto. xiiij.
- De emphiteosi. xv.
- De comodato. xvj.
- De deposito. xvij.
- De feudis. xviii.
- De solutionibus. xix.
- De donationibus inter vivos. xx.
- De donationibus causa mortis. xxj.
- De legatis. xxij.
- De fideicommissis. xxiiij.
- De hereditate. xxiiij.
- De heredis institutione. xxv.
- De substitutionibus. xxvj.
- Qui testari possunt. xxvij.
- De testamentis. xxviii.
- De prudentibus testium. xxix.
- De testibus testamentorum. xxx.
- De testamento in scriptis. xxxj.
- De testamento cecum. xxxij.
- De causis quibus testamentum inutile redditur vel rumpitur. xxxiiij.
- De codicillis. xxxiiij.
- De successione ab intestato. xxxv.
- Ad quid heres teneatur. xxxvj.
- De suffragiis defunctorum. xxxvij.
- De orationibus existentium tam in patria quam in purgatorio. xxxviii.
- De contractu precarii quere in li. vj. ti. xxxviij.

Incipit liber tercius. De appropriatione rerum. ti. j.

Intus per dei gratiam duabus partibus huius summe scilicet prima de preceptis et secunda de virtutibus et vicibus. Restat persequi terciam partem eiusdem de contractibus et voluntatibus ultimis. Et quia in quibusdam contractibus et voluntatibus ultimis transferuntur res divinae quae quidem transferri non possent iuste si non essent distincta et appropriata. ideo primo considerandum est de rerum appropriatione. Et circa haec queruntur plura. scilicet utrum possessio rerum exteriorum sit homini naturalis. Et sic ut ostendit philosophus primo politico. et per hoc quod imperfectiora sunt propter perfectiora humani iusmodi exteriora soli deo subiacent quantum ad suam naturam quia ei soli omnia ad nutum obediunt. sed quantum ad usum habet homo naturale dominium eorum. quia per rationem et voluntatem eis quasi propter se factis uti potest ad suam utilitatem. unde habet dominium quoniam secundum rationem in qua dei imago consistit quod bene ostendit gen. ix. faciamus homines ad imaginem et similitudinem nostram. et sic sit piscibus maris etc. ¶ Ut res divina in statu innocencie fuissent distincta. Et secundum locum super. iij. sen. di. xv. quod non in modo erant commissa. Et secundum legem nature. ut patet per illud quod dicitur di. viij. c. j. iure vero nature sunt omnibus omnia commissa. Et secundum dilectissimis. Et secundum legem divinam. unde dicitur pe. di. viij. quod iure et est dictum aug. super jo. iure inquit divinitus domini est terra et plenitudo eius. iure vero humano dicitur habet dominium est mea etc. Ratio autem habet duplex usus rerum est ita competere debet hominibus secundum rectam rationem sic congruit ad pacificam conversationem et necessitatem sustentationem. In statu autem innocencie commissa usus rerum sine distinctione dominorum magis valuit ad utrumque quia tunc nullus occupasset quod alteri necessarium fuisset sed quod quilibet primo sibi necessarium ad usum occupasset hoc ad usum habuisset. habet etiam modo tunc magis ad sustentationem usus rerum communis suffecisset quam si per appropriationem uni factam alius usus perclusus fuisset. ¶ Et sic. ¶ Ut patet per ceptum illud scilicet de habendo omnia commissa adhuc maneat ita quod nulli re aliqua propria possidere liceat. Et quod non habet post lapsum reuocatum quoniam dicitur aug. de heresibus quod sunt aliqui heretici qui se vocant apostolicos ex hoc quod putant nullam spem habere eos qui utuntur his rebus quibus ipsi carent. scilicet coniugibus et aliis possessionibus quasi propriis. Est autem post lapsum reuocatum rationabiliter propter duo supradicta primo quia esset contra pacificam conversationem ut patet per se patet secundo quia esset contra necessitatem sustentationem quia homines non ita solliciti commissa procurarent et esset fortiores necessaria debilibus auferret. ¶ Sciendum tamen secundum theologos. quod circa huiusmodi necessaria duo conveniunt hominibus scilicet preces procurandi et dispensandi. et quo ad hoc homini aliquo tanquam propria possidere est licitum et est humane vite necessarium ut predictum est. Aliud est usus rei ipsius et quo ad hoc non debet homo habere res exteriores quasi proprias sed quasi communes ut scilicet facile communicet eas alijs in necessitatibus. i. ubi. xl. diuitibus habet seculi percipere. sequitur facile distribuere et communicare. Et sic dicit ambrosius. et habet di. xliij. sic ubi. nemo inquit dicat proprium quod est commune etc. ¶ Sed dato quod sit reuocatum illud preceptum queritur

posse 24 ex si hoc na ho

per dicitur in 4 plem. c. 9

An supra in unum fuerit distincta

p qua lege facta sit appatio rex. Rndz scot⁹
 ubi s q n e facta p lege diuina vt pz di. viij.
 quo iure. nec p lege nature qz n apparz q lex
 nature determinet ad opposita ipsa aut deter
 minauit q oia essent omunia. Vn vt dō q fa
 cta sit p lege positua. Ad hoc aut q illa pria
 distinctio fuerit iuste facta oportz q illa lex
 esset iusta. Ad h vo vt illa lex essz iusta nōim
 fuit q ei⁹ latoz hret duo scz pndētā in se vl
 in suis ofiliarijs p qua discerneret scdm rectā
 rōz qd faciendū erat p cōitate. Et scdo autozi
 tatē sine qua ei⁹ sententia n ligaret. Est aut au
 toritas siue pncipat⁹ duplex. vna ē paterna
 et hec ē iusta ex lege nature q omnes filij te
 nent⁹ pñb⁹ obedire nec ē p lege aliq scz moi
 si vel euāgelij reuocata sed magis ofirmata.
 Alia autoritas ē politica q ē sup eñnos. et h
 pt esse iusta ex cōi ofensu et electōe ipsi⁹ cōi
 tatis. vt talē autem hñs odere posset legē p
 qua dñia rex distinguerent⁹. Et hoc mō pba
 bile ē factū fuisse. Nam vl noe p⁹ diluuiū di
 stinxit terras filijs suis vel ipsi diuiserūt iter
 se. Et lex aliq pmulgata ē vel a patre vel ab
 aliquo ab eis electo in pncipē vel a cōitate
 cui scz electo omunitas ipsa omisit istā auto
 ritatē terras distinguēdi vl occupādi q lex fu
 it aut potuit esse ista. s. q res tūc nō occupata
 illi⁹ esset q prius eā occuparet. Et tūc dispse
 runt se sup faciē terre et vn⁹ occupauit regio
 nē vnā ali⁹ et aliā. h sco. **O**bi⁹ aut qz dē ab
 pñd. iij. ethi. li. q cōis oim possessio ē natura
 lis. h hoc p rāto dē qz scdm ius naturale n
 ē facta distinctio possessionū. s. scdm codicez
 humanū q pñet ad ius positū. vñ pncipitas
 possessionū n ē cōtra ius naturale s. ei supaddi
 cur p adinuentōz rōis hūane. **S**cōz aut alex.
 i tercio summe sue notādū q circa omunitatē
 et ppetatē rex lex naturalis aliq dicit qz
 debitū. aliq dē qz bonū. aliq dē qz equū. Quia de
 bitū dicit q in nccitate sūt oia cōia et h mō
 rex cōicatio ē sub pcepto. qz vō bonū dicta
 bat in statu nature bñ institute oia esse cōia. i
 statu vō nature corrupte dicit q bonū ē ali
 q esse ppta. qz equū dicit aliq esse inappor
 priabilia vt aerē mare litora. Et q aliq q sūt
 appropriabilia si in nulli⁹ sint bonis occupā
 ti ccedan⁹ qd em sub nulli⁹ ē dñio ccedi⁹ oc
 cupāti. Et dicit pñ. q natural⁹ ē acqñtio eoz
 q terra mariqz capiunt⁹ vt captō auuū et pisciū

De pscriptōe ti. scda.

Postea considerand ē quo rex dñia iuste
 transferant. hec aut trāslatio fieri pt
 duplr. vno⁹ autoritate publica. s. pñm
 cipis vl legis. Alio⁹ aucte priuata ipsi⁹ dñi i
 mediate possidētis. ppta fit in pñbēdo. scda
 in cōtrahēdo vl donādo. Deio aut considerand
 ē de primo scz de pscriptōe et pzo qd ē pñri
 ptio. scdo quot et q exigunt⁹ ad pscriptōez/3⁹
 quot sunt spēs pscriptōnis/ qro q res pñri bi
 pñt et q n/ quito qbus modis interrūp⁹ pñri
 ptio. sexto qz sit ei⁹ effect⁹. **C**irca pñmū sci
 endū q pscriptio l vsucapio ē acqñtio vt l
 dñi i vl directi p ofernatōz possessōis tpris le
 gis diffinitū. i. p spaciū tpris a lege diffinituz

in fine 204 ff de

Primo t
vsucapio

Est aut dñiuz directū i⁹ qd hz ver⁹ et pncipa
 lis dñs rei vale dñium ē ill⁹ qd hz ille q n ē
 dñs scd⁹ veritate s. hz rei vtilitatez ac si esset
 dñs ei⁹ vt vasall⁹ feudatari⁹ et hui⁹. Est au
 tē vsucapio ppe pscriptio in immobilib⁹ ac etiā
 i reb⁹ incorpalib⁹ vt sunt seruitutes actōes
 et hui⁹ ex de cā poss. et pzi. cū ecclesia

50 p. 3. 6

Circa scdm videndū q in pscriptōe canoi
 ca quoz reqrun⁹ pñmū ē bona fides. s. q
 is q possidz rē quā possidz credat esse suā l cre
 dat tradētē esse dñm vl hre ius distrabēdi liz
 i facto erret. ff. de ver. sig. bone fides. Et hec
 bona fides sp pñmū nisi mala pbe⁹ cū pñu
 ma⁹ ignozātia nisi pbe⁹ scia. ff. de pba. veri⁹
 dē ec bona fides licet erret i iure. ex. de iure
 pat⁹. cura. liz sec⁹ sit de vsucapioib⁹. ff. e. nū
 q scdm gof. host. vō et bñ. itelligūt. c. cura.
 qñ pñribes erret i facto vt qñ eps dedit sine
 ofensu capituli. et credit⁹ q habuerit ofensuz
 capituli licz em recipiēs erret in facto itelli
 git⁹ tñ bonā fidē hre. s. et scdm ipm host. dē
 bona fides liz erret i iure si vir dederit rē ali
 enā vxori putāti donatōez valere ex q dona
 tōe n sit fact⁹ paupioz tūc em vxoz vsucapiet
 p donato. ff. si vir vxori. nisi forte añ vsuca
 pnone cpletā diuortū fiat. ff. e. l. j. **S**i di
 cat⁹ q erroz iuris i vsucapioib⁹ n pdest vt di
 ctū est. Rndet host. q spēale ē in hoc casu q
 erroz iuris pñt cū alter bonā fidē haberz. cre
 d⁹ ei q vir sit dñs et sic erret i facto et q pos
 sit dare et sic errat i iure iō cū sit erroz mixtus
 n nocet erroz iuris. ff. e. l. nūp. Dicit etiā qz
 hre fidē bonā licet habeat sciam dubiā. ff. e
 quid si. s. bone. **O**refumit⁹ aut mala fides si
 denuniet⁹ emptori q n emat. C. de rei ven. si
 fundū. vl siqs cōtra leges merce⁹. C. de ag. et
 cen. queadmod. l si emat a pcuratore meo p
 collusionē. vel siqs emat a luxurioso vel pdi
 go cui alieatio bonoz interdita ē cū sciat eū
 pecuniā scorto dauz. ff. e. siqs. Qñqz tñ hz
 qz ofciam rei aliene et tñ vsucapit eā. vt si iu
 dicis decretū iterueniat. ex. e. c. j. **S**ciendū
 at p n obest accipiētū mala fides tradētis ar
 ex. e. de qrtā. qd ē ver⁹ i pscriptōe. xxx. vel. xl
 annoz. dñmō nolit possessoz vt accessione te
 poris illi⁹ scz tradētis et h⁹ si recipiēs ignoz
 rabat illū malā fidē habuisse. ff. de acq. poss.
 pomponi⁹. s. cū qz. vñ n obstat. C. de pñri
 p. l. xx. annoz. hodie aut intelligit⁹ de pñri
 p. vel. xx. annoz i q ex vtraqz pte reqri⁹ bona
 fides. pbant⁹ hec oia ex. e. si diligēti. i glo.
 Ad hoc nota q exigit⁹ bona fides emētis no
 mine suo si vō quis emat noie alteri⁹ vt pcur
 rator l seru⁹ noie dñi. distingue scd⁹ host. de
 seruo scz q aut emit noie peculiari et tūc siue
 rū mādato dñi siue sui scia siue ignozātia. ig
 nozātia hui n dñi inspici⁹ nisi forte dño pñte
 et non cōtradictē emerit. tūc em scia dñi in p
 iudiciū inspici⁹. si tñ pñs cōtradictē n posset
 ei n obesset. Aut emit noie tñ dñi et ei⁹ mādā
 to. Et tūc aut mandatū recipit de icerto et tūc
 idē ē p s et si sine mādato emat dño seruū vi
 ciosum aut mādauit de certo et tūc inspici⁹ sci
 etiā dñi n hui. Et id dicens ē de vsucapioib⁹

Et sic
 e do
 re p
 e loe
 re q
 pñri
 x. lit
 pñri
 os h
 eali
 cano
 equi
 pzo q
 emp
 cōtra
 hre cā
 mō esse
 soluen
 sol uo
 i pñri
 h cap
 icalm.
 cund
 n h ab
 n n p
 by gra
 pñri
 pñri ca
 mellig
 rous
 cundū
 la q m
 lis dar
 vbi dē
 pñri d
 iller pñ
 eadmod
 dar uo
 lū alle
 opi. se
 e. si di
 vbi dñ
 ins om
 ppoere
 re. nisi
 nā n ex
 vōde q
 pñri
 meo lerr
 i aut dñ
 gena fu
 dar mo
 lū pba
 C. qz
 host. ex
 res au
 re ad h
 e et qz
 me dñ
 hre l ca
 bus mo
 pñri
 dicit qz
 dicit

Et sic e distinctu de seruo. ita ec distinguend
 e de filiofamilias scdz azonē Qñ aut q̄s emit
 vt pcurator l nuntius scia vel ignorātia dñi
 e spectāda **U**te notat host. q̄ i vsucapionib⁹
 requirit tps traditōis n̄ tps tract⁹ vt in em
 ptōne bona fides. puta credo me tibi debere
 x. lib. ex stipulatōe do tibi equū alienū quem
 possideo i solutōz p̄ his. x. lib. vtiqz vsucapi
 es hūc equū. ff. e. l. j. Et sic iustus error dat ti
 tulū vsucapionis scdz e de emptione si em̄ ex
 causa emptōis putē me tibi teneri ad traditōz
 equi et id̄ trado n̄ habet locū vsucapio p̄ em
 ptō qz emptio n̄ p̄cessit neqz p̄ solutū ex causa
 emptionis credat. diuersitatis h⁹ rō e qz in
 ceteris causis tps solutōis inspiciat n̄ em̄ re
 fert cū stipulor vtz ill⁹ qd stipulor sciaz alie
 nū esse vel nō h̄ sufficit qd putem esse tuū cum
 solueris i emptōe aut̄ inspiciat tps tract⁹ et
 solutōis. ff. p̄ emp. l. ij. **S**cđm qd̄ requirit
 i p̄scriptōe e iust⁹ titul⁹ ex. e. si diligētī et dē
 h̄ titul⁹ cā possidēdi. vt donatio ep̄tio et hu
 iusmodi. exigiat aut̄ causa vera n̄ legitima se
 cundū gōf. qz si legitima foret locū p̄scriptio
 n̄ haberet. qz eadē res ex duab⁹ causis acqui
 ri n̄ possit ex. de fide instr. iter dilectos. ver
 bi gra in donatōe q̄ fit ab ep̄o sine consensu ca
 pituli ver⁹ titul⁹ n̄ tñ legiam⁹ nec sufficiens
 p̄stat causaz possidēdi et p̄scribēdi. Et scdz h̄
 intelligi p̄ illud ex. e. de q̄rta. sic et titul⁹ er
 roneus p̄stat cām p̄scribēdi. ff. p̄ suo. l. fi. se
 cundū gōf. vñ n̄ requirit q̄ sit iust⁹ titul⁹ ta
 lis q̄ tribuat dñm. ex. e. veniēs h̄ titul⁹ aliqz
 lis dat cāz p̄scribēdi. vt ex. e. si diligētī i glo.
 vbi dē q̄ titul⁹ p̄ tātō dē iustus qz dat causaz
 p̄scribēdi licz in vitate n̄ sit iustus qz tūc non
 esset p̄scriptio nēcia vñ min⁹ iust⁹ titul⁹ dat
 causam p̄scribēdi si assit bona fides scz vt cre
 dat titulū sufficere. **S**cđm qd̄ necesse e titu
 lū allegare et pbare. **S**cđm circa h̄ fuerūt plēs
 opi. sed tene qd̄ notauerūt bern. et moderni i
 c. si diligētī quoz opi. approba. li. vj. e. ep̄m
 vbi dē q̄ in p̄scriptōe sufficit bona fides vbi
 ius om̄ie l̄ p̄sumptio n̄ e dētra p̄scribēte alias
 oportet id̄ e necesse e titulū allegare et pbare
 nisi sit tātū tps p̄scriptio cui⁹ dētrarij mēo
 ria n̄ existat vt ibidē. **E**t aduerte scdz jo. an
 ibidē q̄ ali⁹ e eē dētra ius cōe et ali⁹ dētra ius
 priuatū. n̄ em̄ e dētra ius cōe q̄ aliqz in fūdo
 meo seruitutē acq̄rat sed pot⁹ e p̄ter ius cōe
 e aut̄ dētra ius meū. iputer⁹ ergo mihi si negli
 gens fui. ex. e. vigilā. vbi ergo petitor fun
 dat intentōz suā sup ius cōe p̄scribēs h̄z titu
 lū pbare aliter n̄ nisi p̄sumptio habeat dētra eū
Scđm quō pbabit p̄scriptio tātū tps. **S**cđm scdz
 host. ex. de v. sig. qd̄ p̄ nouale. pbabit p̄ ter
 res qui dicēt se h̄re talē sciam q̄ sp̄ viderūt
 et audierūt ita esse nec vnq̄ dētrariū et q̄ cōis
 e et sp̄ fuit opio q̄ sic fuerit. **S**i aut̄ aduersari
 us dētra hoc pbare velit. testes ei⁹ dicere de
 bēt se talē h̄re sciaz q̄ tali tpe dētranū a tali
 bus viderē v̄ audierē. **Q**uid g⁹ si ps vtraqz
 pbat. **S**cđm p̄ferant testes magis ydonei et qui
 dicāt aptiora ex. de testi. i. nra. vbi de h̄ et sic
 dicētes se vidisse dētrariū p̄ferri deberent cum

facti satagāt negatiua. vj. q. fi. actor. **Q**uid
 si aduersari⁹ velle pbare p̄scribentē nullo ti
 tulo possedisse h̄z pot⁹ p̄ violentiā et sic mala
 fide ab initio. nunq̄ dēz audiri. **S**cđm bñ. ex.
 e. qm̄ p̄ sic. qz iste postea p̄scribere n̄ potuit.
 ex. e. si vigilā. et in. c. **T**erciu qd̄ requirit e
 dānuatio possessionis. s. q̄ res sit possessa dā
 nue vsqz ad finē p̄scriptōis sine interruptōe.
 ex. e. illud ergo si possessio interrupta p̄ria tē
 pora dānuari n̄ p̄nt cū sequēb⁹. imo requirit
 spaciū. xxx. annoz si p̄scriptor postea nāctica
 tur possessionē. vel xl. annis postea p̄scribit.
 Itē nisi i illo casu qñ possessor recuperat sit bo
 ne fidei. tūc em̄ forte statuto tpe p̄scriberet.
 C. de p̄scri. xxx. annoz. l. fi. Qñqz tñ e si pos
 sessio n̄ sit dānuata p̄ficiat p̄scriptio. mchoata ei
 a defūcto p̄ficiat vacāte hereditate et tñ pos
 sessio n̄ e in hereditate. ff. de vsucapi. nunq̄.
 Et itellige q̄ p̄scribēs n̄ tene pbare dānuat
 tōem possessionis qz h̄ esset impossibile h̄z suffi
 cit q̄ pbet se possedisse i tps p̄cipio medio
 et fi. C. de statu defūc. si mater ad fi. **Q**uar
 tū e qd̄ res nō sit viciosa. res aut̄ dēz viciosa si
 sit furtiua v̄ vi possessa quā n̄ tñ fur l̄ raptor
 h̄z nec aliqz ali⁹ licz ab eis emerit l̄ aliter bo
 na fide habuerit p̄scribere vel vsucapere p̄
 iust. e. q̄ furtiue. **I**tē p̄ter p̄dicta scdz host.
 requirit in vsucapione rei traditio vel q̄i. pu
 ta p̄sumit tradita p̄pter paciētiā et sciaz et hu
 iusmodi. qz nec sine possessione q̄ n̄ acquirē si
 ne traditōe vel q̄i. vsucapio p̄cedit. ff. e. sine
 possessione. Requirit eē q̄ distrahēs et tradēs
 habeat bonā fidē si em̄ male fidei possessor a
 lienauerit rē alienā dño ignorāte spectat p̄
 scriptio. xxx. annoz si aut̄ eo sciēte impute e
 si ifra sua tpa licem n̄ fuerit dēstatur.
Quē videre de 3⁹ scz de spēb⁹ p̄scriptōis
 he aut̄ sunt due quantū ad materia p̄sen
 tē vna e lōgi tps vt. x. annoz iter p̄ntes qui
 scz sūt in eadē puincia vel. xx. inter absentes
 scz q̄ sunt i diuersis puincijs. altera e lōgissima
 vt. xxx. v̄ xl. ānoz et vtraqz scz p̄ria et scda
 p̄scriptio h̄z locū dētra laycos et p̄sonas priua
 tas. vt. xvj. q. iij. q. p̄. hodie em̄ vt dictū e su
 p̄za male fidei possessore alienāte rē ignorāte
 rei dño spectat p̄scriptio. xx. annoz. Ipso aut̄
 dño sciēte si n̄ fuit litē dēstatur sufficiūt x. an
 ni inter p̄ntes et. xx. iter absentes vt in auct.
 vt spon. largi. q. rursus coll. ix. nec h̄ credit
 host. correctū esse p̄ dēciliū ex. e. qm̄. **S**cđm qd̄ si
 p̄scripsi rē tuā te p̄ntē p. v. annos. et deinde
 te absente p̄ quiqz nunq̄ p̄scriptio e dēpleta.
Scđm q̄ n̄ h̄z sic duplicat decenniū vbi nullo tē
 pore fuisti p̄ns. sic d̄ decēmo quidq̄ te absen
 te trāsiit duplicari dēz. vt i dicta auct. q. de p̄
 scriptōe. Contra aut̄ om̄s ecclesias nēcia e p̄
 scriptio. xl. annoz siue p̄sona priuata dētra ec
 clesiā p̄scribat siue vna ecclesia dētra aliā ex. e.
 i⁹ dētra tñ ep̄m negligētē dēuertere plebē suaz
 ad fidē p̄ sex mēses dputādo a tpe monitōis
 sibi facte a vicinis ep̄is p̄scribit p̄ tres annos
 et sex mēses dputādo a tpe monitōis sibi fa
 ctē. vacat ei q̄ dēuertit eā scz vt h̄eat ip̄az ex. e.
 c. j. in tex. et i glo. Itē dētra ecclesiā romanā e

glumare p̄p̄rē

258 n. v̄m̄p̄

27 f. lōg. p̄

258 dētra

nciā p̄scriptio cētū annoꝝ. ex. e. cū a nobis
Vscapio vo dplē triēnio ex. e. c. j. etiā i rebꝫ
eccliaſticis mobilibꝫ scđz host. et gof. xvj. q
iij. §. q̄s ac. Quidā tñ dixerūt q̄ n̄ iplet̄ i huiōi
rebꝫ triēnio sꝫ q̄dziēnio sic i rebꝫ fisci. vt in
sti. e. §. res fisci hoc aut triēniū pficiē cū ad
aliquā horā diei vltie puenit̄. ff. e. in vsuca.
Insup nota q̄ p̄iuatꝫ ipso iure l̄ p̄ sniaz ho
minis q̄ tenet a romana ecclia v̄l alia. n̄ p̄scri
bit illa minori spacio centū annoꝝ. d̄tra ro
manā ecclia v̄l. xl. d̄tra alias. Catholici vo
qui bona fide possiderūt. xl. annis bona here
ticoꝝ post mortē ipsoꝝ q̄ quidē catholici pu
tabant̄ sup ill̄ bonis ab ecclia romana l̄ alia
n̄ p̄nt molestari li. vj. e. si qui

Equi videre de q̄to scz q̄ res p̄scribi p̄nt
et q̄ n̄. circa qd̄ sciendū q̄ generalr omes
res p̄scribi p̄nt. omē ius. ois actio. ex. e. ad au
res. Excipiunt̄ tñ qdā q̄ nullo tpe p̄nt p̄scribi
vt in crimibꝫ q̄ nullo tpe p̄scribunt̄ sꝫ potius
ex t̄pis diuturnitate augent̄. ex. de symo. cū i
ecclie. Itē n̄ p̄scribi d̄tra obedientiā visitatōꝝ
et p̄curatōꝝ q̄ debet̄ rōe visitatiōis. ex. e. cū n̄
liceat. et. c. cū ex officij. sꝫ d̄tra ex. e. audiat
et de capel. mo. c. ij. et de p̄uul. cū olim p̄p
ter. et de excep. cū venerabilis i oibꝫ illis in
nuic̄ q̄ d̄tra subiectōꝝ et obedientiā p̄scribit̄
R̄ndet ad hoc gof. q̄ subiectꝫ. p̄ se tñ n̄ p̄scri
bit scz libertate d̄tra subiectōꝝ. sꝫ et si p̄uile
giū libertatis d̄cedat̄ i ip̄o cauēri p̄t q̄ huiōi
p̄uilegiū reuocet̄. ex. d̄ d̄ici. dilecti. h̄ tñ ius
inlozādū p̄t a subdito p̄scribi. ad qd̄ accedit.
C. de fund. pater. l. fi. li. xj. vel subditꝫ d̄tra
obediētā p̄scribit̄ n̄ noie suo sꝫ eiꝫ cui se obe
diētā tāto tpe p̄stiasse allegat vt p̄scriptō sic
i ducta sic vi. loq. c. cū olim. p̄t ec̄ subditus p̄
se p̄scribere aliq̄ q̄ p̄nēt ad placū suū. vt ex.
e. de q̄tra. et de iure pat. cura. Itē ecclie
et ec̄ loca religiosa nec̄ decie primicie et ob
latōes n̄ p̄nt a laicis p̄scribi qz nec possideri.
ex. e. si diligēt. Itē n̄ p̄t p̄scribi limes l̄ qd̄ ad
heret̄ limita ep̄atum p̄uiciāz l̄ prochiaz.
xvj. q. iij. liz inter. et ex. de procl. sup eo. R̄o
ē ne termini p̄uiciāz ep̄atū l̄ prochiaz cō
fundant̄. Itē nec liber hō p̄ seruo possessꝫ p̄t
p̄scribi. xvj. q. iij. §. p̄t. Nec publice functōes
agroz. i. p̄sides a colono p̄scribunt̄ vt ibid̄
Nec colonꝫ p̄scribit̄ fundū quē colit. C. de p̄
scrip. xxx. l. xl. annoꝝ. male agi. Nec via pu
blica amittat̄ n̄ vtēdo. ff. de via pub. viā. Nec
aq̄ductus. C. d̄ aq̄ductu. diligētē li. xj. Nec
quedā insignia ecclie romane. di. xcij. illꝫ
de his vero. ex. e. cū n̄ liceat

Equi videre de v. scz q̄bus mōis iterzū
pit̄ p̄scriptio. circa qd̄ sciendū q̄ iterzū
dupl̄ scz naturalr et ciuilit̄. naturalr iter
rumpit̄ p̄ aq̄ inundatōꝝ. p̄ violentā a quocūqz
factā deiectōꝝ et si res sit furco sublata. ff. e.
naturalr. Itē si habitā dimiserit possessionē v̄l
aliq̄ alio mō amiserit. ff. d̄ sui. v. p̄. si edes
Ciuit̄ iterzū in iudicio et ex iudiciū.
i iudicio p̄ libellū p̄cipi oblatū. quinimo p̄
solā p̄cū oblationē et ad eas rescriptōꝝ et hoc
vz in annalibꝫ et p̄toꝝ actōibꝫ q̄ p̄ h̄ p̄petu

ant̄ scz q̄ ad iterzūpendā q̄i. p̄scriptōꝝ. C. q̄n
libel. p̄i. ob. n. cō. fa. l. i. et ij. Itē p̄ q̄relā iu
dici factā et rei d̄uentōꝝ secutā. et h̄ v̄z i oibꝫ
actōibꝫ. C. de p̄scri. xxx. annoꝝ. sic i rem. Itē
p̄ litis d̄testatōꝝ et h̄ ec̄ in oibꝫ v̄z vt ibidē. l.
fi. Itē p̄ q̄si litis d̄testatōꝝ. vt p̄ denūtiatōꝝ fa
ctā colono i iudiciū vocato ex. vt lite d̄te. q̄m
ad fi. Extra iudiciū ec̄ multipl̄ scz p̄ solutōꝝ
vsuraz. et p̄ cautōꝝ scđaz a debitoꝝe factā. C.
de p̄scrip. xxx. an. cū nouissimi. Itē p̄ p̄testatōꝝ
factā corā iudice ordiario l̄ corā publicis et
honestis p̄sonis cū scz ipedit̄ cā aliq̄ p̄cedē
n̄ p̄t ex. de appel. si iustꝫ. Itē p̄ denūtiatōꝝ fa
ctā colono. ex. vt li. n̄ d̄te. q̄m. vt q̄m d̄tat̄ co
rā iudice p̄ re quā possidz noie alieno. Itē p̄
p̄clamatōꝝ synodalē. i. i synodo factā cū ali
q̄s p̄biter clamar p̄ aliꝫ p̄biter tenet rē ec
clesie sue. Et idē ē si i d̄clio puiciali l̄ genera
li ex. e. sanctoꝝ. Et de his fere oibꝫ nota. ex.
e. illud. Sciendū aut̄ q̄ sūt qdā tpa in q̄bꝫ p̄
scriptio n̄ interzūpit̄ sꝫ q̄scit̄ siue dormit. p̄i
mo tpe plac̄ male alienatis scz quo ad rē alie
natā male scz q̄diu viuit et tenet ecclia. xvj
q. iij. si sacerdos. scđo tpe vacatiōis ecclie. 3o
q̄diu p̄biter ecclie ē hereticꝫ. ex. e. c. j. q̄to
tpe scismatis ex. e. cū a nobis. quito tpe excōi
catōis. excōicatꝫ em̄ n̄ p̄t agere ad interzūp
dā p̄scriptōꝝ q̄ curzbat d̄tra eū. i tpe ergo ex
cōicatōis n̄ curat p̄scriptō qd̄ itelligit ray. si
excōicatꝫ n̄ sit negligēs petere absolutōꝝ. Et
idē ē de suspēso. vj. tpe pupillaris etatis. C. i
quibꝫ causis n̄ ē n̄cīa i inte. re. l. fi. septio tē
pore qd̄ q̄s iusta cā ipedit̄ agere n̄ p̄t. et iste
casus ē generalis. ex. d̄ appel. ex. rōe. octauo
tpe p̄nt p̄catis. h̄ em̄ ipedit̄ ne filiofaihas p̄
scriptio currat. C. de bonis q̄ liber. q̄cūqz. et
h̄ ē v̄z de aduēcijs h̄ ray. nono n̄ currit p̄
scriptio i dote mulieris n̄ soluto n̄imomo v̄l
vergēte viro ad inopiā. C. de iure d̄ot. i rebꝫ
decio. n̄ currit p̄scriptio d̄bitōꝝ nisi adueniē
te die v̄l ex̄nte debiti d̄ditōe v̄n si p̄misi cre
ditōꝝ centū lib. si nauis mea venerit n̄ currit
p̄scriptio d̄tra eū quousqz venerit nauis s̄l̄ si
credidisti mihi centū lib. vsqz ad. x. annos n̄
icipit currere d̄tra te p̄scriptio nisi d̄pleas ill̄
x. annis. C. de p̄scrip. xxx. an. cū nouissimi. xj.
tpe absentie vt si is d̄tra quē p̄scribit̄ sit p̄se
ctus i terre sancte subsidū l̄ ecclie subduciē
de tpe p̄scriptōis tñ tps q̄tū fuit i eiꝫ absen
tia lapsū vt. ff. q̄bꝫ ex ca. l. videlicz. Alij v̄o
dicūt tūc solū debere deduci tps absentie cū i
eiꝫ absentia l̄ p̄az p̄ eiꝫ reditū p̄scriptō ē cō
pleta et hec accur. ff. ex q̄bꝫ. ca. in. ab hosti
bꝫ. p̄zia snia vi. maḡ placere gof. sꝫ p̄zia ē e q̄
oz. scđa securioꝝ scđz leges. de casibꝫ p̄dictis
nota. li. vj. e. cū n̄ liceat. i glo. fi. Quid de d̄
bitis annuis l̄ istrumētis l̄ cuiuslibz alterius
epis singlaris. Et qd̄ scđz leges p̄scriptio cur
rit n̄ ab exordio obligatiōis sꝫ a p̄cipio cuius
libet anni l̄ mēsis l̄ alteriꝫ t̄pis vt i. l. cū no
uissimi. Qd̄ intelligit̄ scđz mar. plac. s. q̄ opoz
ret esse tot p̄scriptōes quot d̄nr esse solutōs q̄
bus dicta lex fauere vi. Bulgarꝫ v̄o itelligit̄
q̄ ibi d̄z esse em̄ una p̄scriptio. l. xx. annoꝝum

Quid p̄t p̄scribi

1000

oputādo a p̄cipio cuiuslibet t̄pis quo solutio fieri debebat s̄ cessatū ē in solutioe. C. de vsuca. eos. Quidā v̄o distinguūt q̄ si noient̄ anni v̄o b̄mi anni vel tr̄mi tot erūt stipulatōs quot anni et tūc h̄z locū sn̄ia p̄ria. Si v̄o dicā generalr̄ puta singulis ānis erit vna stipulatō et tūc locū h̄z sn̄ia sc̄da jo. v̄o et azo dist̄n guūt iter legata et p̄missa. i. legatis ei q̄ tot sūt actōes quot debita. tot eadē rōe oportet currere p̄scriptōs id tale legatū n̄ v̄redo n̄ p̄ amicit̄. et i h̄is ē v̄a sn̄ia p̄ria. In stipulatōib̄ aut ē vera sn̄ia sc̄da. Sc̄d̄z v̄o host. p̄ria ē eq̄oz et maior quo ad ius canonicum.

Equit̄ videre de sexto sc̄z d̄ effectu p̄scri p̄tiois circa qd̄ sciendū q̄ sc̄d̄z gōf. ex p̄re scriptōe tā lōgi t̄pis q̄ lōgissimi acquirī exce p̄tio d̄tra d̄n̄m rei l̄ creditozē cui res fuit ob̄ ligata. C. de p̄scri. xxx. annoz. si q̄s in p̄n̄o. Et cū exceptio sic actōis exclusio. ff. de excep. l. ij. p̄z q̄ directū d̄n̄m remanz ap̄ veterē d̄n̄m v̄n̄ et rē v̄edicare p̄t a quolibz possessore p̄ter q̄ a p̄scriptore l̄ ab illo q̄ possid̄z ab eo. p̄scri p̄toz aut h̄z v̄ile d̄n̄m. C. de bonis p̄ris l. ij. v̄n̄ h̄z v̄ile rei v̄endicatōz ec̄ d̄tra d̄n̄z veterē cū sc̄d̄z leges p̄scriptōe d̄n̄m mute. ff. de vsuca. eū qui edes. Nec mireris si p̄ vsucapioez acquirī d̄n̄m directū rez mobilū. et p̄ p̄scri p̄toem v̄ile imobilū q̄ mobilia facilī tran s̄iunt et mutant̄ vt p̄z de ipso noie et p̄z. ff. d̄ ac q̄. poss. si rē mobilē. Si q̄rā q̄re p̄ p̄scriptō nem tollat̄ actio p̄p̄othecaria vt in l. si q̄s. et n̄ p̄ vsucapione triennij. ff. de pigno. l. j. §. cū p̄dium. §. q̄ p̄ p̄scriptōem acquirī exceptō q̄ excludit omnē actōem. ex. e. ad aures s̄z per vsucapione triennij acquirī solū d̄n̄m. inc̄ tio aut pignozis ab int̄tōe d̄n̄ij sepatur vt in §. cū p̄dium. sc̄d̄z jo. et azo. S̄z sc̄d̄m host. ec̄ p̄ vsucapione acquirī exceptio q̄ cui dat̄ actio multo fort̄ exceptio. C. d̄ p̄ba. siue pos s̄id̄eis dabī ergo rōe vsucapiois et p̄scriptō nis legitime actio si n̄ possideat. et exceptio si possideat sic ait mar. et p̄bat̄ i lege quā p̄ se adducūt. C. de p̄scrip. xxx. an. si q̄s emp. Quare ergo aliud ē i vsuca. et aliud i p̄scriptōib̄? §. l. p̄lix̄ t̄ps h̄ facit. h̄ tho. Ex p̄dictis p̄z q̄ in p̄scriptōe n̄c̄ia ē d̄tinua bona fides ita q̄ in nulla p̄e t̄pis p̄scriptōis p̄scribens d̄sci entia habeat rei aliene. ex. e. c. fi. et ita abro gate sunt om̄s leges q̄ admittūt p̄scriptioez cū mala fide et d̄tinua sc̄z quo ad p̄ncipium mediū et finē totū t̄pis p̄scriptōis. In longā qua t̄n̄ p̄scriptōe requirī ec̄ sc̄d̄z leges bona fides in p̄in̄o lic̄z n̄ in medio vel in fine xvj. q̄. ij. p̄scriptionū nec mirū q̄ ecclia et iura et alia secularia trahere p̄t indirecte ad for̄ suaz rōe p̄tatis cui iudiciū sc̄d̄m corp̄ et aiā p̄ tinet ad ipsaz. ex. de iudi. nouit. lex ec̄ dic̄ q̄ sacre leges n̄ dedignant̄ sacros canones imi tari de h̄ nota. ex. e. c. fi. in glo. j. S̄z qd̄ si t̄pe p̄scriptōis habuit d̄sciam lesam et postea inc̄piat h̄re nō lesam. Nunq̄d̄ p̄pter h̄ ē p̄scri p̄tio interrupta. §. l. sc̄d̄m b̄n̄. ex. e. c. fi. i glo. iij. et inno. sup̄ idē. c. n̄ videt̄ q̄z erzonea fuit v̄n̄ eā deponere d̄z. sed sc̄d̄m host. ei d̄tradit̄

ex̄p̄sse ex. e. c. fi. vbi in nulla t̄pis p̄te r̄c. et. c. p̄t. ad fi. ibi si v̄o nōdū r̄c. vt em̄ ibi p̄bat̄ et in p̄cedēab̄ si quis p̄scripserit n̄ obest postea mala fides sed d̄trarī act̄ si v̄o ē in p̄scribē do. sup̄ueniente mala fide p̄scribere n̄ p̄t. Nec dici p̄t fuisse erzonea q̄z aut petens p̄bauit se d̄n̄m et sic n̄ errabat in hoc q̄ putabat rē alie nam aut n̄ p̄bat̄ et sic n̄ ē n̄c̄ia p̄bat̄io p̄re scriptiois. C. de rei ven. l. fi. Et sic videt̄ q̄ h̄ interruptio sit naturalis q̄z oibus p̄dest vt etiā plene innuit̄. xxxij. q̄. ij. si v̄go. S̄z qd̄ si dubitet an res sit sua et h̄z iustā causam du bitatōis. R̄ndet bern. et host. in dicta glo. q̄ adhuc d̄z bone fidei possessor et v̄re fructib̄ et p̄scribit in h̄ casu lic̄z habeat d̄sciam dubiā q̄z nescit adhuc an sit aliena. Inquirere t̄n̄ de bet̄ d̄ re illa ab alijs vt sic pueniat ad verita tē ar. xxxij. q̄. j. occidit. Quid si p̄latus con scientiam habeat rei aliene et ecclesia habeat bonam fidem. Respondet bern. in glo. p̄re dicta q̄ domio rei significabit vt petat et sic d̄scientia purgabit q̄ si veniat et petat in iudi cio tenet̄ p̄latus defendere ecclesiā s̄z n̄ obe rit ecclesie d̄fessio ei nisi de facto suo agere host. v̄o dicit q̄ caute faciat si d̄ciliū habeat capituli sui et alioz p̄boz et qui melī no uerint veritatē. Et si iuenerit q̄ res sit aliena n̄ sua restituat eam. si vero p̄latus habeat con scientia lesam capitulū aut bonā. dicat p̄lat̄ defendatis vos q̄to melī potestis xvj. q̄. vij. filijs. Ad h̄ nota sc̄d̄m q̄ tradit host. sic ma la fide n̄ p̄scribunt̄ res ita nec actiones rea les. si em̄ d̄ns remaneo n̄ obstante p̄scriptōe cū mala fide. ergo et ipsam rem potero v̄edi care. ff. de rei ven. in rem sec̄d̄ ē de p̄sonalib̄ actionib̄ v̄n̄ quo ad eas n̄ derogat̄ legibus antiquis. Nam et ius canonicū. ex. e. vigilāti et. c. qm̄. et xxxij. q̄. ij. si virgo t̄m in realib̄ locū habeat h̄ ex eoꝝ lectione p̄z. In h̄is em̄ d̄siderat ius canonicū malā fide possidentis rē d̄tra d̄sciam et n̄ negligentia n̄ petētis quā leges d̄siderāt n̄ curātes de peccato vt innui tur. ex. e. vigilāti. Et id̄ p̄pter aie piculum nō p̄scribit aliquis cū mala fide in realib̄. in p̄ sonalibus v̄o d̄siderari n̄ p̄t mala fides circa rem possessam cū nulla possideat̄ sed potī ē d̄siderāda negligentia n̄ agētis nec em̄ mortali ter pecco si tibi n̄ soluo d̄mō n̄ teneā te in uito. maxime si ignoro. Nam nullus regulari ter alicui obligat̄ nisi d̄sentiat. v̄n̄ si vendis mihi rem. x. lib. vel mutuas mihi. x. libras de voluntate tua habeo eas. et facili possū obli uisci q̄ eas debeam tibi. et etiā si recordoz p̄ sumere possū q̄ si n̄ petis uis donare vel ḡtiam tēpōzis facere ergo nec pecco nec malā fidem habeo. Et si petas et ego soluere noliz licet p̄pter metū n̄ me voces in iudiciū ippe cuum n̄ p̄scribo et sic equū ē in omni casu con siderare bonā fidē. C. de act. et obli. bonā fi dem. h̄ host. Done q̄ p̄scriptū sit canonicē et postea p̄scriptoz inc̄piat h̄re d̄sciam rei alie ne nunq̄d̄ tenē restituere. videt̄ q̄ sic quia n̄ remittit̄ peccatū nisi restituat̄ ablatū. xij. q̄. vj. si res. et nullo iure se defendit. xxxij. q̄. j.

si virgo. Sed contrarium videtur quod prescriptio completa tutus est prescriptio secundum ius utriusque est. e. de quarta et. c. ad aures. et xvj. q. iij. c. ij. et. iij. ergo possidet iure. et si iure iuste. et si iuste bene. ergo iam non possidet alienum sed suum. ergo retinendo in peccato. xliij. q. iij. quid dicatur. qui enim peccat legis auctoritate non peccat. xliij. q. iij. qui peccat. iure enim humano hoc est meum et hoc est tuum di. viij. quo iure. Preterea additor legis et canonis potest dare rem alienam. et si donat tutus su. ff. de evicti. l. c. i. Dotuit ergo statuere quod qui per xl. annos. rem alienam possideret eius fieret. Et circa hoc diversimode sententiarum. multi enim theologi dicunt. quod talis restituere tenetur propter rationes primas et secundas. doc. vero iuris fere omnes dicunt quod non tenetur hoc idem sententia 10. scotus in. iij. suo. Isti fulciunt opinionem suam in tribus. scilicet allegatis et similibus fulciunt etiam idem 10. rationibus et una sumitur ex parte pacifice conversationis latores enim legis iuste statuere potest illud quod est necessarium ad pacificam conversationem sed dominium rei neglecte sic negligit in prescriptio et usucapione transferri in occupantem est huiusmodi quod alias lites essent immortales et dominia rerum essent incerta et confusa ex hoc sequi possent multa mala ergo etc. et hoc tangitur xvj. q. iij. §. pene et. ex. e. vigilanti. Secunda ratio sumitur ex parte iuste punitionis potest enim latores legis iuste punire transgressionem quod vergit in perturbacionem pacis subditorum. sed talis transgressio est negligere tanto tempore rem suam ergo etc. Tercia ratio est congruitatis scilicet bona fides possessoris. si ergo papa et imperator quibus de regnum mundi commisit di. x. qm. hoc statuerunt pro utilitate reipublice quis audeat contradicere. propter hoc et similia dicitur quod talis restituere non tenetur. Et iura primo inducta intelliguntur ante prescriptionem completam. Nam post prescriptionem legitime completam res iam non est aliena sed est sua. ut in. c. qd. dicatur. et. c. q. iure. Alanus vero distinguit quod possessor aut habuit rem ex causa lucrativa et tunc tenetur ar. ff. de his que in fraudem cred. pro autem ex causa non lucrativa. tunc et non tenetur ar. xxxiij. q. i. qd. debet. sed hoc opinio secundum hostem reprobat. C. de prescript. lon. te. in l. pl. et ex. de don. aplice. Et. j. ad si. Ray. vero distinguit quod talis possessor aut habet conscientiam remordentem scilicet quod non possit rem prescriptam sine peccato mortali retinere aut non. si sic restituat eam quod qui facit contra conscientiam etiam erroneam edificat ad gehennam. xj. q. iij. cui est illata. si non habet conscientiam soluit quod restituat eam saltem propter ambiguum dupliciter scilicet ne cupiditas excecaverit eum quod si noluit restituere non diffinit precise eum in statu salutis sed datur nativitas esse perpetue. Gof. vero dicit quod facere secundum primam opinionem est alicui et arbitrariuz non necessarium et facere secundum secundam non est malum de hac questione. ex. e. vigilanti. in glo. Quid com salendum est ei qui ante prescriptioem completam percipit eum a quo emit dominum non fuisse. nec ius vendendi habuisse nunquam et rem et precium perdet. Rindet Ray. pro vel denuntiet domino ut petat rem ab eo in iudicio vel personam aliquam supponat quod nomine domini petat et ita res ab eo prescriptioem evincat. ff. de

nego. ges. ac qui vero. prius tamen quam sententia legat denuntiet venditori quod res evincat ab eo ff. de evic. si re. et postea si ipse qui emit non fuerit absens tempore sententie promulgate nec contra ius sententia lata fuerit precium a venditore reperere poterit aliter nunquam posset. ff. de evic. si rem. §. j. et ex. de emp. et ven. si venditor. Nec obstat quod dicitur ff. de neg. g. acq. contra. §. cum male absente. scilicet quod et petat pro domino de exceptio obicere procuratoribus scilicet dicendo quod non est procurator vel alia simile. quod bene potest obicere exceptioem dilatoriam iudicij quibus est hec licet non dilatoria solutio nis. ff. man. si fideiussores. Sed quod iurabit iste de calunia cum ipse sciat se possidere mala fide Rindet Ray. pro sub hac forma iuro quod veni ad litigandum causa iuris mei observandi. ff. de bonis lib. si quis liberator. vel potest simpliciter offerri quod res non est sua nec contra venditorem iudicabit sibi. quod tenetur perere suo pudori quod non faceret si sciens verum negaret. ff. man. quintus.

De contractibus in cōi. ti. iij.

¶ **Q**uando considerandum est de contractu. Et primo in cōi. scdo in specialiter quod vero in contractibus contrahuntur obligationes. et de aliis quod non tenent nisi apponantur additioes. et itez in contractibus iteruveniunt pactioes id ad plerumque instructum primo dicendum est de ipsius contractibus in cōi. scdo de obligationibus. 3o de renunciationibus. 4to de pactis de quibus omnibus compendiose dicentur plurima sine iurium allegacionibus transiendo causa brevitas. Circa primum videndum est primo quod sit contractus. scdo de divisione contractuum. tercio de contractibus inutilibus ratione personarum. 4to de contractibus inutilibus ratione rerum et hoc quatuor ad expeditioem faciliores et breviores ponentur scdm quod in summa rolandina continentur et ea que de his dicentur fere omnia perhari possunt per insu. de inutilibus supra. Quantum ad primum igitur dicendum quod contractus est proprie vel utroque utroque. hic inde oritur obligatio. prope de ibi ad dominam contractus improprie vel etiam magis improprie dicitur. in contractu enim proprie dicto per utraque quod mutuo obligat ut in emptio et venditioe in locatioe et conductioe et in arrarum datioe ut infra patebit de singulis horum. Improprie dicitur contractus quod una pars obligat non e converso ut in mutuo. Magis improprie dicitur contractus quod ex nulla parte obligatio oritur. sed magis obligatio facta dissolvitur ut in transacione. Scdm autem rod. tit. de nego. secularibus. contractus est utroque utroque obligatio ex voluntate et pacto surgens precium. ut emptio venditio et locatio. quasi contractus est obligatio quod quod obligat alij ex aliquo officio licito et honesto licet non iteruveniat expressa voluntas utriusque partis ut tutela et cura tutorum enim pupillo et curatorum minorum vel furiosorum obligatur ex sua administratioe quasi contraxissent cum eis. Constat autem contractus ex tribus scilicet personis rebus et obligationibus et hoc in pluribus ut ex predictis Equitur videre de scdo scilicet de divisione contractuum. Circa quod sciendum quod contractuum alij sunt nominati alij innotati et alij magis innotati. Nominati sunt ut venditio emptio locatio et conductio comodatum depositum. madatum societas et pignus.

917
Johannes
Marius

Qui ideo dicitur noia. qz nome cuiuslibet eoz
ita ppe sibi dicitur ut nulli alij dicitur ac
comodari possit. Innoia dicitur sunt i qdru
plici dicitur. vna e do ut des ut do tibi domum
mea ut des tibi vinea tua. Secda e facio ut fa
cias. ut scribo tibi libru ut edifices tibi do
mu. tertia e do ut facias. ut do tibi equum ut
scribas tibi libru. qrtia e facio ut des ut do
ceo te gramatica ut des tibi tritici mensura
vna. Dicunt aut isti dicitur innoia qz eoz
noia ita vaga sunt q alijs dicitur noiatis
accomodari pnt vn do. ut des pt accomodari
emptoi et venditoi. venditor em dat re ut em
ptor det peciu. do aut ut facias pt accomodari
locatoi et adductoi qz adducto dat pessione
ut locator sibi faciat. i. pset ptatem vtendi.
Contractus magis innoia dicitur pacta p eo q
nome pacti e adeo generale q oibus dicitur
bus noiatis et innoiatis accomodari pt. Et
dicitur oia que fiunt causa obligatois dicitur
de vel tollende.

Equi videtur de 3o. s. de dicitur inutili
bus rone psonar. Circa qd sciendu q in
vniuerso colligi pnt. xiiij. dicitur psonar. quaz
dicitur regulariter e inutilis. regulariter di
xi qz aliq ex eis in aliqbus casibz se pnt obli
gare ut infra patebit. Vicia aut dicitur ex
ipsis psonis quida rone etatis. quidam rone
conditionis. quida rone morbi. quida rone deli
cti. de quibz oibz p ordine e videndu. Rone
etatis reddit dicitur inutilis i quoz psois
q sunt infans. maior infans. primus puberta
ti et pubes. Ad quoz euidentia sciend q om
nes psonae aut sunt etatis legitime aut n. Etas
legitima e a. xxv. annis et s. et huius etatis ho
mines sunt maiores. Etas autez illegitima est
infra. xxv. annos et huiusmodi etatis homi
nes dicuntur minores. Et hoz se3 minoz alij di
cuntur puberes alij impuberes. puberes sut a
xiiij. anno et s. masculi. et. xij. anno sunt feie
et hi e dicuntur adulti et adolefcetes. impube
res vo sut masculi minozes. xiiij. annis et isti
e3 vocantur pueri et puellae minozes. xij. annis
et si patre n hnt dicitur pupilli. Impuberu aut a
lij sunt infantes. s. masculi et feie a die natiui
tatis vsqz ad septimu annu. Alij sunt primi i
fanti ut qui sut septu annoz et supra vsqz ad
xj. annu et dimidiu masculi. feie vsqz ad x. et
dimidiu. deide vo vsqz ad xiiij. masculi et vs
qz ad xij. femine dicitur primi pubertati. His vi
sis sciendu q infans nec naturaliter nec cui
liter pt obligari alij nec aliu obligare sibi. Il
le aut qui maior e infante siue qui primus e i
fanti aut dicitur aliu obligado sibi et h bene
pt qz pt sua vtilitate facere e3 sine tutoris au
toritate ut. ff. repub. sal. fo. l. securi. Aut co
trahit se obligado alij. et tuc distigue. qz aut
habet tuzore aut n. si n h3 dicitur n pt. nisi
in duobz casibz se3 in spofalibz de futuro et
qn fit locupletioz. si aut h3 curatoze aut dicitur
bit cu eo aut cu alio si cu eo n tenet dicitur
nec obliga naturaliter nec ciuilitur. Si tñ co
trahat auctoritate alterius tutoris si h3 alium
tuzore tuc licz si deceptus esset restitutione pe

tere posset. obligat naturalr et ciuilitur. Si
cum alio aut dicitur cum auctoritate tutoris
et tunc obligat naturaliter et ciuilitur licz si
deceptus fuerit restitui possit. Aut dicitur sine
auctoritate tutoris. et tuc obliga naturaliter
tm. sola tm obligato naturalis e inefficax ad
agendu tm et sic dicitur dicitur ex vno latere
tm qz qui emit obligat e pupillo n aut pupil
lus sibi nisi sit factus dicitur. ff. d. act. emp. ru
lianus. s. pl. Et qd dicitur e de primo infanti
dicendu e e3 de pzo pubertati excepto vno
casu se3 qn primus pubertati i dicitur dicitur
tuc dicitur tene insolidu ut insti. de inuti. si. s.
pupillus et. s. sed q dixim in ter. et glo. Pu
bes minor. xxv. annoz siue sit pfamilias siue
filius familias tenet de dicitur facto a pde
cessore suo et hoc si ipse pdecessor tenebat ali
as n. de dicitur aut facto a tuzore suo quon
da tenet pubes talis si tuzor dicitur sup rebz
q seruado seruari n pnt nec restitui nisi i duo
bus casibz se3 si patiatur damnu ultra dimidiu
iusti pccij et si tuzor dicitur dicitur etia i modica
quantitate. si vo tuzor dicitur sup rebz q serua
ri pnt aut iteruenerit ea q interuenire debet
se3 decretu iudicis et ca legitima ut si minoz
grauabat debito feneratico et tuc tenet. de
damno tm e3 modico restitui. Aut n interue
nerit sed aliqd eoz defuit et tuc n tenet.
Circa vero ea q ipse pubes gessit distiguo qz
aut h3 curatoze aut n h3. si h3 n obligat sine
tutoris auctoritate. si non habet obligat na
turaliter et ciuilitur. si tñ e deceptus i modico
dano etia minoz dimidio iusti pccij dicitur modo n
sit ita puu q p iudicet maiori rei vl summe. pt
restitutione in integrum petere toto tpe minoz
ris etatis et ea finita post quadrienniu dicitur
um. hanc aut restitutione poterit petere de his
q amisit. i. dedit et de his q no acquisiuit. ut
si dicitur sibi hereditate repudiavit. et d h3 q ali
cui oneri se implicuit. i. si p alio sidentific. Et
ad h3 q restituat d3 se minoz esse pbare et se
deceptu fuisse. Sunt tñ quinqz casus in qbz
minoz de dicitur inito ab eo n restituit etia
si pbet se deceptu. primus e si statu mutauit se
vendendo alicui vel alienado ad peciu vl lu
crum picipandu qz in hoc n restituit. scds e si
maiori rei vl summe p iudicium generet. i. si pe
tat restitui p minima pte in qua dicit se dece
ptu qz melius e q tolleret damnu illi. mime
ptis q totus dicitur infringat. tertiis e si
minoz sit vsus iure coi ut qz hereditate locu
pletu adijt vel seruū necessariu emit et postea
res nate pierit vel seruū interijt n em videt
deceptus si iure coi sit vsus. qrtus e si dicitur in
dicitur dicitur. Quintus e si iuravit in quo di
stingue qz aut iuravit se n venturu dicitur dicitur
ctū aut iuravit se maiore si iuravit primu ver
bo tm iuramentu illud nihil opat h3 si sponte
iuravit corpaliter facit valere dicitur qui a
lias n valerz et pnuat ipm minoz restitucioe
si vo iuravit se maiore et corpaliter nullo mo
poterit petere restitucioz. si aut iuravit tm ver
bo pt petere restitucioz si pbet se minoz fuis
se p instrumentu factu de die natiuitatis siue

aliter n̄ audi^r eē si uellet h̄ pbare p̄ testes. Sz
qd̄ si t̄m̄ uerbo dicit se maiozē. h̄ aut h̄ dix^r
iduct^r aduersarij calliditate et tūc petere p̄t
restitutōem aut sua simplici uoce et tūc si dix^r
h̄ sciēs se minozē esse restitutōz n̄ p̄t petere qz
vi^r dolū d̄mittere. Si uo h̄ dixit credēs se ma
iozē esse tūc p̄t restitutōz petere h̄ si dubita^r n̄
p̄t petere. f. de modico dāno qz vi^r dolū d̄mit
tere t̄m̄ d̄ enozm̄ p̄t iuram̄to n̄ obstāte. Dersōe
aut q̄ uiciāt d̄tractū rōe d̄ditōis sūt i duplici
d̄fa scz filiulfa. et seru⁹ p̄ eo q̄ n̄ sūt sui iuris
h̄ alieni. filiulfa. igit^r q̄ ē subiect^r p̄tati p̄ris l̄
aui l̄ p̄au. si d̄trabat cū p̄re suo uel auo l̄ pa
uo n̄ obligat^r alicui qz iterp̄tatōe iuris ē ead̄
p̄sona filij et p̄ris nisi de peculio castrēsi l̄ q̄
castrēsi de q̄ p̄t d̄trabere cū p̄re qz in ip̄o tāq̄
p̄fa. habe^r. Sz si d̄trabat cū quocūqz alio na
turaliter et ciuil^r obligat^r n̄ t̄m̄ p̄mittit^r ei rem
p̄ris obligare sine d̄sensu ei⁹. In mutuo uo liz
natural^r et ciuil^r obligat^r defendit^r t̄m̄ p̄ exce
ptōz macedoniani senat⁹ d̄sulti q̄ ē facta i o
diū feneratorz. et id̄ n̄ p̄t ei filiulfa. renūciare
uñ si pecuniā uere et n̄ fictē recepit mutuo n̄
tene^r ad eā reddendā nec p̄r ei⁹. Ideo aut̄ d̄i
ctū ē uere et n̄ fictē qz si mutuū fictē fiat ut si
filiulfa. emat unū equū et n̄ soluat pecuniam
p̄mittat t̄m̄ soluere et notari⁹ instrumentū fe
cerit de mutuo. filiulfa. nō p̄t opponere exce
ptionē macedoniani imo te^r. Sūt t̄m̄ aliq̄ cas⁹
in quib⁹ ip̄e filiulfa. l̄ p̄r ei⁹ de mutuo d̄tra
cto a filio tene^r. prim⁹ ē si fili⁹ se p̄remfamili
as mendaciter dicat. scd̄s ē rōe publice igno
rātie ut qz p̄fa. pleriqz uideba^r et sic agebat
sic d̄trabebat sic munerib⁹ fūgeba^r. 3⁹ ē si pu
pillus sine aucte tutoris l̄ adult⁹ sine curato
ris aucte filiofa. mutuauit. q̄re⁹ si mutuū filij
sit uersū i rē p̄ris. ut qz inde sorozē dota^r l̄ pa
tris familiā aluit l̄ p̄ris debitū soluit qz tūc p̄r
tene^r reddere pecuniā illā. quic⁹ si mutuū ac
ceperit usqz ad q̄ritatē illā q̄ p̄r n̄ deberet re
cusare dare sibi qñ alibi d̄gebat p̄ aliq̄ cā cō
petētū ut p̄ studio l̄ filij. sext⁹ si p̄r d̄sensit l̄ p̄
sens n̄ d̄tradicat qñ filij mutuū accepit l̄ si fi
lij l̄ras p̄ri d̄stinauit q̄ mutuū accepit. et p̄r
h̄ n̄ ip̄robauit et h̄ itellige de p̄re i cui⁹ p̄tate
ē filiulfa. d̄sc̄tēdo filio suo q̄ ē i p̄tate aui sui
qz cesset exceptio macedoniani. septim⁹ si mu
tuū accepit ut se liberaret ab aliq^o creditore
quē n̄ poterat remouere. Licz aut̄ noie pecu
cōiter sūpte d̄tineat^r qd̄qd̄ ē in numero pōde
re et mēsurā. ff. d̄ lega. talis. h̄ t̄m̄ licite sumi^r
p̄ pecunia illa q̄ ē in numero scz qñ dictū ē s̄
qz filiulfa. n̄ tene^r de pecunia mutuata. Sec⁹
ē si accepit aliq̄d qd̄ d̄sistat i pōdere et mēsu
ra qz tūc tenebit^r. nisi fraus adhibita sit a cre
ditore ut qz dedit filiofamilias frumentū uel
uinū ut eo distracto pecunia uereret^r. Ad h^o
nota qz exceptio macedoniani n̄ dat^r t̄m̄ filio
fa. h̄ eē heredi ei⁹ et successori ei⁹ uñ eadē ex
ceptōe defendit^r fideiussor. Insup̄ nota qz si
liulfa. qñ h̄z peculiuū castrēse l̄ q̄i castrēse cel
sat macedonianū usqz ad illius pecunie q̄ritatē. Itē si minoz mutuauerit pecuniā filiofa.
maiozi eā repetere p̄t. si aut̄ filiofa. minoz re

petere n̄ p̄t si sit d̄sumpta l̄ p̄dita. ff. de mi. si
minozē. Seruus de d̄tractu cū suo d̄no ciuil^r
n̄ obligat^r. h̄ p̄t pacisci cū extraneo acquirē⁹
d̄no. h̄z eē ex p̄sona d̄ni ius stipulādi n̄ obli
gat^r aut̄ efficaciter alij cū p̄ mortuo reputet^r
Conuenit^r aut̄ d̄ns ex d̄tractu serui de pecu
lio ei⁹ l̄ de eo qd̄ uersū ē i utilitate ip̄ius d̄ni
uel de d̄tractu facto ab eo iussu d̄ni Sūt aut̄
tres casus in quibus d̄ns de peculio serui n̄
tenet^r scz cū seruus donat uel uouet uel fide
iubz eē curā peculiare. Si l̄ nec d̄ns paciscēs
cū seruo suo obligat^r ex hui⁹ pacto nisi de li
bertate paciscat. C. de transac. interpositas i
tex. et in gl^o. Dersone q̄ uiciāt d̄tractū rōe
morbi sūt tres scz furiosus mutus et surdus
furiosus eē uel mente capet^r tpe furoris d̄tra
bere n̄ p̄t. si t̄m̄ d̄trabat recepta mēte uel qñ h̄z
lucidū interuallū d̄tractus tunc inicit^r ab eo
ualet. Itē mutus et surdus naturaliter cū sūt
tales d̄trabere n̄ p̄t p̄ stipulationē qz stipula
tio habet fieri p̄ interrogatōz et respōsionem
utriusqz d̄trabētis q̄ uterqz debet audire qd̄
p̄dicti n̄ p̄t facere. p̄nt t̄m̄ facere d̄tractus q̄
p̄ficiunt solo d̄sensu Dersone uo que uiciāt
d̄tractū rōe delicti sūt q̄tuoz scz p̄digus be
retic⁹ apostota. et d̄mittēs crimen lese maie
statis. Prodigus eē cui h̄ ius ē interdicitū n̄
obligat^r reliqz trib⁹ ē interdicitū a lege d̄mer
cium d̄trabendi. Licet aut̄ mulier nō sit de
p̄dictis. xij. p̄sonis et se suo noie possit obli
gare t̄m̄ in fideiussione regulariter iuuat^r bene
ficio uelle iam senat⁹ d̄sulti. uñ si mulier fi
deiubeat p̄ alio uel si det fideiussorē p̄ alio
uel se d̄stituat debitrice p̄ alio uel suā rem p̄
alio obliget pignori nihil actū ē etiaz si hoc
p̄ uiro uel filio fecerit. Sūt aut̄ aliq̄ casus i
quib⁹ mulier fideiubēdo tene^r et h̄ b̄nficio n̄
iuuat^r. unus ē si fideiussit p̄ pecunia data p̄
cio manumissionis serui d̄no eius. scd̄s si ite
cessit p̄ dote mulieris alterius. 3⁹ ē si certifi
cet^r de b̄nficio supradictō et nihilominus re
nuntiet ei. q̄rtus ē si accepit p̄ intercessione p̄
cium uel aliquid loco p̄cij. quitus si uoluerit
decipe creditore sciēs se esse tutā p̄ beneficiū
supradictūz cū creditor illud ignoret qz eius
fragilitati n̄ calliditati subuenit^r. Sextus si i
tercessit uel pignus uel fideiussorē p̄ alio de
dit et post bienniuū a p̄cia cautōe d̄putādo ite
rū se ad idem obligauit uel fideiussorē uel pi
gnus dedit. Septimus ē si res sit p̄pria eius.
Octauus si succedat ei qui soluere d̄z. uñ uer
sus. Casibus i senis mulier spondēdo tenetur
Deo libertate p̄ dote renūtiat et si. Decipiat
p̄cium capiat. caueatqz scd̄o. Casus adde du
os q̄rto si p̄pria res sit uel si succedat ei q̄ sol
uere debet. Ad h^o nota qz mulier fideiubere
uel se obligare n̄ p̄t p̄ uiro eē qualitercūqz
renūtiat b̄nficio uelle iam. qz tūc vi^r dare ui
ro quod ē p̄hibitu sibi nisi p̄pter nupcias uel
causa mortis.

Equit^r uidere de. iij. f. de d̄tractibus in
utilibus rōne rexx. circa qd̄ sciendū est qz
sunt quedā res super quib⁹ d̄trahi n̄ p̄t p̄pter
iuris p̄hibitiōnem. Et quedā sunt sup̄ quibus

1. d̄trahi

q̄t d̄trahi p̄t d̄trahi

1102

derabi n̄ p̄t p̄pter ipsaz. additionez. De primis
primo videndū ē circa qd̄ nota q̄ ius p̄hibet
alienari p̄dia et h̄ siue sint vrbana siue rustica.
om̄esq; res alias minoris et ipuberis q̄ seruā
do seruari p̄nt vt auz. argentū et vestes p̄cio
sas et huiōi. Et h̄ nisi i tali alienatōe interue
niat hec tria scz autoritas tutoris. decreto iu
dicis. et debitū imm̄nēs. qd̄ sibi creditor sol
ui v̄get. vel qd̄ ipsum minozē vsura grauat.
Contingit enī q̄ p̄dium minoris aliqñ sine des
creto p̄t alienari. s. qñ defunct⁹ ex cui⁹ bonif
p̄diū illud ad minorē deuenit hoc in vltima
volūtate iussit v̄l etiā si minor h̄ a p̄cipe im
petrauit. Res v̄o alie minoris q̄ seruādo non
p̄nt seruari p̄nt a tutorib⁹ sine decreto v̄edi.
Prohibet etiā ius filiofa. alienare aliqd̄ d̄
rebus p̄nis sine iussu p̄ris. Prohibet etiam
p̄risa. alienare res q̄ obuenerūt filio ex pecu
lio aduenticio qd̄ et a filio n̄ p̄t alienari sine
consensu p̄ris cū p̄prietas peculij illi⁹ sit filij v̄
sus v̄o p̄ris qñ tñ filio imm̄net debitū v̄gēs
vel grauās p̄t pater aduenticiū filij alienare
primo mobilia et postea immobilia. De pecu
lio v̄o p̄fectio n̄ p̄t filiulfa. derabere cū ni
hil ad eum sed totū ad p̄rem p̄tineat pleno iu
re. De peculio v̄o castresī vel quasi ca. p̄t fili⁹
fa. cū patre et quolibet alio pacisci qz i eo vt
p̄fam. habet et totū scz p̄prietas et vsus spe
ctat ad filiū et nihil ad patrē. Prohibet ec
ius alienari fundū dotale. s. inestimātū datuz
in dotē. si em̄ esset estimat⁹ n̄ diceret⁹ dotalis
sed empici⁹. v̄n ad hoc vt sit fund⁹ dotalis
requirit⁹ q̄ sit legitimū m̄rimoniū. et q̄ in do
tem det et q̄ inestimatus tradat⁹. Idem etiā ē
de fundo quasi dotali. et d̄z fundus q̄si dotal
ille qui legat⁹ ē seruo inestimāt⁹ data in dos
tem licet autē fundus dotalis alienari sp̄o
nō possit p̄mitti tñ in necessitate i casib⁹ qui
busdam de quib⁹ videndū ē infra li. viij. ti. d̄
dotibus. Prohibet etiā ius alienari illā rem
quā testator in sua vltima voluntate p̄hibuit
alienari apponēdo certā p̄sonā in q̄ res pue
nire deberet si heres eā alienari vellet vel ap
ponēdo certā penā soluendā alicui certe p̄so
ne vel ecclesie vt insti. de le. ad fi. Prohibet
etiā ius alienari rē litigiosam et d̄z hic res li
tigiosa de cuius d̄mo causa mouet⁹ inter peti
tozē et possessozē. et fit res litigiosa incōueni
ti oblato libello et quidē iste qui recipit eam
titulo emptōis vel donatōis vel cuiuslibz al
terius tract⁹ scienter cogit⁹ rem reddere et
etiā p̄inat⁹ p̄cio qd̄ etiā ille qui alienauit et
ille qui recepit cogit⁹ dare fisco et t̄ndem de
suo. Si autē ignorāter debet rem oīo reddere
et p̄cium sibi restitui a venditore qui etiā ven
ditor t̄ndem dabit de suo emptozī. et fisco. s.
terciā p̄rem emptozī et reliquas duas p̄tes fi
sco. Et hec pena etiāz locū habet in donatoze
rei litigiose vt scz facta eius vera estimatiōe
v̄terq; puniat⁹ in p̄cio mō supradicto. p̄mittit⁹
tñ lex alienari rem litigiosam ex causa dotis
vel donatōis p̄pter nuptias vel trāsfactionis
vel diuisionis. Inuālis ec̄ ē tract⁹ si quis
rem suā pure stipulē vel emat. Sed quid erit

de p̄cio. s. aut emptoz sciebat rē esse suaz. et
tūc perdit p̄ciū qz v̄i donasse. Aut ignorat qz
fuit institutus heres et tūc p̄cium petere p̄t.
et idē ē si res sit om̄nis mihi et tibi p̄ tñ ha
beo ad p̄rem meā. C. de deraben. emp. cū res
Si autē sub additōe emat valebit emptio in euē
tu additiōis vt si emat si res sua desinat. valz
etiā emptio rei p̄prie rōne possessionis quā em
ptoz n̄ habebat. vel rōne alteri⁹ qd̄ ei in re sua
deficiebat. De emptōe autē rei aliene dice⁹ in
fra ti. de emp. et ven. Sunt etiā quedaz res
sup quib⁹ derabi n̄ p̄t p̄pter eaz. qualitātē si
ue conditiōem vt sunt ille q̄ n̄ sunt i rez. natu
ra nec fuerūt nec esse p̄nt vt chimera vel ea q̄
impossibilis ē dari vt mōs aureus vel ea que
licz fuerint tñ mō n̄ sunt vt equ⁹ mortu⁹ si tñ
moza p̄cesserit mortē vt cū quis equū dare p̄
miserit et die salutata n̄ dedit sed in moza fuit
et postea equ⁹ obijt tenet⁹ in estimatiōe eius.
qz fuit in moza. Contractus autē sup rebus q̄
future sperant⁹ tenet. vt si quis emat futuros
p̄t us vel fruct⁹. vel si emat iactū reus qz in
est additio q̄ si qd̄ capiat⁹ illud debeat. Pro
hibet etiā alienatio mancipij xp̄iani in iudez
um qz n̄ licet iudeo possidere mancipiū xp̄ia
num. Item seruus dū est i fuga vendi n̄ p̄t. p̄
curator tñ ad hoc p̄t d̄stitui vt ipsum grat et
inuentū vendat. ff. de emp. et ven. qd̄ sepe. se
cundū h̄ intellige illud. xij. q. ij. c. fugitui
Prohibet etiā alienatio rez illaz q̄ sunt ex
empte a d̄mercio hoim. vt sunt res sacre. reli
giose. sacre publice et liber hō. Res sacre sūt
q̄ p̄ ep̄os sunt rite dedicate. Religiose sunt se
pulcra in quib⁹ hoies mortui inferunt. san
cte sunt porte et muri ciuitatū et municipioz.
qz pena capitis imponit⁹ violatozib⁹ eaz vt
si quis ingrediat⁹ ciuitatē vel municipiū aliū
de q̄ p̄ portas. Publice sunt porte et flumia
q̄ dedicata sunt vsui populi et forz et stadiuz.
Est igit⁹ inuālis tractus initus sup p̄dictis
rebus. si emptoz et venditor scuerint res esse
tales. imo emptoz qui rē huiōi accepit p̄dit
p̄cium et rem. si autē ignorās a venditore scie
te opauerit tenet⁹ sibi venditor ad id qd̄ sua
interest se nō esse deceptū. ff. de deraben. ep.
l. iij. Eallie tñ hoc i libero homie maiori. xx.
annis qui ad p̄cipandū p̄ciū v̄l aliud lucz
patit⁹ se venūdari vel alienari n̄ ignarus sue
additiōis. secus ē si acceptoz eius additiōem
ignoret et venditus in veritate p̄ciū p̄cipet
hec jo. xxix. q. ij. relatū.

De obligatione et stipulatione ti. iij.

Ostea d̄siderandū ē de obligationib⁹
Et p̄cio qd̄ ē obligatio et q̄ et diuisio
secdo qualiter derabit. terciō q̄ p̄nt ob
ligari. quarto subnectunt⁹ quedā de stipula
tiōe Est ergo sciendū q̄ obligatio ē iustū vi
culū quo necio astringim⁹ ad aliquid danduz
vel faciendū p̄ iura ciuitatis romane. Obli
gationū alia naturalis tñ. alia ciuilis tantuz
alia naturalis et ciuilis simul. Naturalis ob
ligatio ē que in se naturalē d̄tinet equitatem
hec naturalis obligatō derabitur p̄ naturale
vinculū. i. p̄ d̄sensum et potest fieri inter om̄s.

De p̄cio q̄ p̄t p̄cipere ff. de p̄cio

De obligatōe

obligatōe
nā h̄
quālibet

hominis et tolli p actū dtrariū naturalē scz p actū pperuū de nō petēdo. Et hac obligatōe sola obligat pupillus prim⁹ pubertati sine aucte tutoris n̄ fact⁹ locupletior nec dolum dmittēs. Itē seruus cuiuslibet psonē Itē p̄ p filio in eius p̄tate exite. Item fili⁹ patri. s; n̄ tenet qz hui⁹ obligatō ē inefficax ad agendū. Civilis obligatō ē cū quis solēnitare iuris est alit̄ct⁹ s; naturalis eq̄tas eū teneri nō suadet vt cū quis fuit d̄fess⁹ p scripturā se ex causa mutui pecuniaz recepisse sub spe futare numeratōis quā tñ n̄ recepit vñ talis infra bienniū p̄t opponere exceptōez n̄ numeratōis pecunie q; si n̄ fecerit imputet sibi vñ h̄ obligatō p se ē inefficax ad agendū. Naturalis et civilis obligatō simul ē cū psona q̄ p̄t effiaciter obligari se cū solēnitare iuris obligat scz cū natural equitas vult eū teneri et iuris solēnitatis interuenit et h̄ obligatō ē effiacax ad agendū. Obligatōnū ac naturaliu et civiliu vt habe⁹ insū. de obliga. alia ē ex dtractu alia ex q̄si dtractu. alia ex maleficio. alia ex q̄ si maleficio. Obligatō ex dtractu ē q̄ pacto dtractit̄ et q̄ ex ipso pacto et dtractu descēd̄ vt emptio et venditio locatio et dductio donatio et hui⁹. Et ex q̄si dtractu. cum q̄s gente negociū alicui⁹ sine mādato eius vt tutor et curator et hui⁹. Isti em̄ n̄ dtraxerūt cū eo cuius negociū gerūt. vñ qz n̄ tenent ex dtractu restat vt teneant ex q̄si dtractu. Obligatō ex maleficio ē. cū q̄s furtū vel rapinā v̄l iniuriā alicui facit. Ex q̄si maleficio ē cū quis n̄ directe deliquit s; quasi. vt cū ex eius domo ē aliquid effusum qd̄ alteri nocuit.

Equit̄ videre de scdo. s. q̄liter obligatō dtrabit̄. Circa qd̄ sciend⁹ q̄ obligatō cōtrahit̄ qd̄ dupliciter. vno⁹ re vt in mutuo debito dmodato dposito pignore. Alio⁹ verbis vt stipulādo. Est autē stipulatio vborū dcepto quibus his qui interrogat⁹ datur⁹ vel factur⁹ illud de quo interrogat⁹ spōdet et d̄ stipulatio a stipulor. stipulū autē idē ē q; firmū descēdens a stipite. vñ stipulatio ponit̄ p̄ interrogatōe. debet em̄ stipulatio fieri p̄ interrogatōe p̄cedentē et responsionē incōnenti subsequēte. et debet fieri respōsio p̄cise sine suspēfione vocis vñ nec mut⁹ nec surd⁹ nec ifans nec eē absens p̄ stipulatōz dtrahere p̄nt qz ex audire seinuice debet. ff. de v. obli. d̄tinu⁹ et insū. d̄ inuti. stip. mutū. Tercio mō lris vt qñ q̄s in lris d̄fiteet se mutuo habuisse. r. lib. sub spe futuri numeratōis. talis em̄ nisi ifra bienniū opponat exceptōez n̄ numerate pecunie astrict⁹ erit naturalr et civilr pecuniā illā solvere. Quarto solo d̄sensu vt in societate mandato ēptōe. veditōe. locatōe. In his em̄ n̄ req̄rit̄ scriptura neq; p̄sentia sed sufficit eos qui dtrahūt d̄sentire p se l̄ p nuntū l̄ p eplam et hec oia p̄bant̄ p̄ insū. qui mo. recōtra. ob. et pluribus alijs titulis se.

Equit̄ videre de 3o. s. q̄ res obligari p̄nt. Circa qd̄ sciend⁹ qd̄ obligari p̄nt q̄cunq; n̄ p̄hibent̄ obligari. fauore religionis q̄daz sunt q̄ nō p̄nt alienari. vt monumentū. C. que

res pig. obli. p̄nt. l. iij. Et ecclesie i autem. de nō ali. emph. s. qm̄. et vasa sacra vel vestimēta vel ornāmēta eccliaistica. C. d̄ sacrosan. ecclia. sancim⁹ nemi. nisi iustissima necitate v̄z gēte. eē. de pig. c. j. de h̄ ec habitū est s. ti. p̄cedit̄ ar. iij.

Equit̄ videre de iij. s. de stipulatōe. Circa quā sciendū qd̄ stipulatio q̄ fit v̄bis sine d̄sensu nulla ē. ff. de pact. l. j. Itē ois stipulatio ad heredes et dtra heredes transmittit̄. C. de dtrahenda et dmit. stip. veteris. h̄ v̄z ē qñ ē tale factuz qd̄ p̄t d̄pleri p̄ aliū secundū glo. ibidē. Itē nullus alteri p̄t stipulari vel pacisci nisi sit et⁹ seru⁹ vel pcurator vel filius qui estimat̄ eadē psona cū dño vel cū patre insū. de mutuilb⁹ stip. s. si quis alij.

Item p iudices officiales. executores et tabelliones alteri p̄t acquiri. ff. de in ius vo. eū p̄ quo. Nota tñ scdm̄ jo. j. q. vij. quoties. q; si p̄mitto tibi me daturū ticio. r. lib. teneor iure canonico maxime si iuro. Itē nemo factum alienū p̄mittēs obligat̄ ad illud nisi ad damdam opam quā p̄t q; ille faciat qd̄ ipse p̄misit ff. de v. ob. stipulatio ista. Itē nō v̄z legatuz vel stipulatio fundi in genere facta nullo fūdo demonstrato. ff. de iu. do. cū post diuorciuz. s. gener a loco. vñ si quis stipulat̄ insulā fieri. et n̄ adiciat locū vbi fieri debeat stipulatō n̄ v̄z. ff. de eo q; certo loco l. iij. s. si quis insulam. tñ scdm̄ guil. si dictū esset tu facias domum mihi vbi voluero bñ valeret. Nota eē scdm̄ guil. q; aut p̄mittit̄ incertū re. sed certū genere. aut certū re et genere. aut incertuz re et genere. si primo⁹ vt cū d̄ bñfaciā h̄ pro tuo fūcio tūc peti n̄ p̄t a pcuratore. C. mā. saluianū. secus ē de aduocato qui p̄ mō facū die et negocij qualitate peti salariū incerte pollicitatōis. ff. de varijs exordi. cog. l. j. s. i honorarijs. Si scdo⁹ vt cū p̄mitto equū p̄t petere et agere p̄scriptis verbis et taxatis arbitrio boni viri. C. de man. l. j. Si tercio⁹ vt cū p̄mitto talē equū tūc peti p̄t Itē si p̄misisti rē dare et vacuā possessionē tradi veniūt fruct⁹ in stipulatōem. Si autē p̄misisti tñ mihi dare rem n̄ veniunt fruct⁹ in stipulatōez. ff. de v. sar. si stipulatus. Itē cū quis p̄mittit̄ infra certos dies sistere iudicio tūc dies i qua cautio p̄mittit̄ et dies in q̄ sistere d̄z n̄ d̄putat̄ inter illos dies. ff. si quis cau. l. j. Itē si q̄s ad calen. ianuari stipulat⁹ fuit de illis calē. intelligi debet de quib⁹ ē actū inter p̄tes sed si n̄ appareat de quib⁹ ē actū tūc de p̄tis calē. ianuarij intelligi d̄z. si autē i ip̄o die calē d̄z tūc de calē. sequat̄. ff. d̄ v. ob. eū q̄ calē.

Itē actus stipulantis et d̄p̄mittētis debz esse d̄tinuus vt nullū fere momentū interuenire possit. si v̄o post interrogatōez se diuertit ad alia nihil p̄derit licet eodē die p̄misisset vt ibidē. l. d̄tinuus. Item in oibus obligatōnib⁹ in quib⁹ dies n̄ ponit̄ p̄nti die debet̄ ff. de re. iu. in oibus. Itē si p̄missam fuerit sic scz faciā h̄ cum d̄modum erit h̄ ē cum potero sine meo incommodo. ff. de v. signi. nepos. Item omnis stipulatio aut fit pure vt cum

Stipulatio

quis spōdet libras. v. et tūc illd statim p̄t pe
ta. aut in diē et tūc statim debet s̄z peti nō p̄t
anteq̄ dies veniat nec etiā ip̄a die in q̄ stipu
latio facta fuit peti p̄t qz tota dies illa arbi
trio soluetis tribui d̄z. aut sub additōne et tūc
ille q̄ stipulat⁹ fuit licet ante additōez deceſſe
rit poſtea exiſtēte additōe heres et⁹ agere p̄t.
Et idē est ex p̄te p̄mittētia. inſt. de v. obli. §.
ois stipulatio. et §. cū quis. hec ad p̄ns de ob
ligatōe et stipulatōe ſufficiāt. vt iurisperitas
alia de hac materia relinquāt.

De renūciatōe beneficiorū iuris ti. v.
Einde cōsiderandū ē de renūciatōe be
nificiorū iuris. Et p̄mo qd̄ est renūcia
tio. sc̄do de b̄nificijs q̄b⁹ renūciari nō
p̄t. tercio de b̄nificijs quib⁹ renūciari p̄t. q̄rto
de b̄nificijs q̄b⁹ renūciari p̄t s̄m qd̄ et s̄m qd̄
nō p̄t. Et hec q̄tuor notabunt⁹ gr̄a breuitatis
s̄m qd̄ in ſūma rolandina cōtinent⁹. quito no
tant⁹ in ḡnali cui iunt t̄m et cui nō p̄t renūcia
ri. **C**irca primū sciend⁹ qd̄ renūciatio p̄prie ē
rei et iuris spōtanea refutatio. s̄z ad p̄ns ē t̄m
intencio de renūciatōe iuris sine qua q̄nqz ob
ligatio nō tenet. Sciend⁹ ergo qd̄ defensionez
exceptōes et b̄nificia a legib⁹ inuenta quedā
sunt in fauore quedaz in cōdiū introducta. Et
iste p̄sone p̄ quib⁹ sunt introducta p̄ illa iur
uant⁹ ne de illis obligatōib⁹ q̄s fecerūt obli
gent⁹. Quāuis aut̄ regulariter liceat renūcia
re his q̄ p̄ se sunt introducta. aliqua t̄m sunt
q̄b⁹ renūciare nō impedit quo min⁹ ip̄a b̄n
ficia et exceptōes possint opponi. Aliqua at̄
sunt q̄b⁹ renūciatio facta tenet et iuuari p̄
ea impediret. Aliq̄ aut̄ sūt quib⁹ renūciari p̄t
quo ad quid et quo ad quid non. de singulis
horū est videndū.

Equit⁹ vidē de sc̄do sc̄z de b̄nificijs quib⁹
renūciari nō p̄t ita qz renūciatio facta
impediat ne possint opponi. Sciendū igit⁹ qd̄
q̄ddaz est b̄nificiū sc̄z b̄nificiū macedoniani se
natuſcōſulti et op̄ticit filioſa. q̄ pecuniā acce
pit mutuo sine p̄ns volūtate. et op̄ticit ei nō
t̄m dū ē in p̄tate p̄ns s̄z etiā poſtq̄ fact⁹ ē ſu
iuris. et etiā op̄ticit heredi filioſa. et ei⁹ fide
iuſſori. et huic b̄nificio renūciari nō p̄t qz ē in
feneratorū odiū introductū. Est et aliud b̄n
ficiū sc̄z b̄nificiū reſtitutōis qd̄ op̄ticit minorū
bus toto tpe minoris etatis et eo etiā finito in
fra q̄driennū cōtinuū ſi in minor etate decep
ti fuerint eorū facilitate vel aduerſarij calli
ditate. huic etiā b̄nificio renūciari nō p̄t qz eo
ip̄o minor decipet⁹ ſi renūciaret. Est at̄ et aliud
b̄nificiū sc̄z vt q̄s cōdemnet⁹ in quātū facē p̄t.
et nō ultra et habita rōe ne egeat. et h̄ bene
ficiū op̄ticit viro et ei⁹ p̄ri q̄n dūenit⁹ ab vxo
re. op̄ticit etiā vxozi et ei⁹ p̄ri q̄n dūenit⁹ a vi
ro. op̄ticit etiāz p̄rono q̄n dūenit⁹ a liberto et
ſocio q̄n dūenit⁹ a ſocio. et p̄ri q̄n dūenit⁹ a fi
lio vel filia et huic b̄nificio renūciari non p̄t
Est aliud b̄nificiū ne liber hō ad on⁹ alienuz
obliget⁹. i. pignoret⁹. et huic b̄nificio nō p̄t re
nūciari qz h̄ renūciatio eſſet cōtraria libertati
Est aliud b̄nificiū ſiue p̄uilegiū sc̄z fori qd̄ cō
petit forenſi sc̄z qz reus dūeniri d̄z ſub iudice

ſuo. et hoc est v̄z ante licē cōſtitatā. Na licē
cōſtitata nō p̄t reus opponere p̄uilegiū fori
qz videt⁹ in illum iudicē cōſenſiſſe ſub quo d̄z
ſtatus est licem. et huic p̄uilegio ſc̄z fori ſo
lo pacto nō renūciat⁹. Sed ad hoc qz reus cō
ueniri poſſet alibi q̄ i foro ſuo ſufficit ſi p̄o
mittit ſolutionē facere vbiq̄qz fuerit petiti⁹
ab eo. Est aliud b̄nificiū ſiue p̄uilegiū fori
qd̄ op̄ticit clericis ſc̄z qz nō tenent⁹ reſpōdere
cōrā iudice ſeculari. et huic p̄uilegio iuris
aliquo mō renūciari nō p̄t qz est introductuz
in fauorem totū clerici. **E**xceptio nō nu. pe.
ſiue nō tradite vel reddite rei. aliquā op̄ticit in
fra duos annos. aliquā infra. xxx. dies. aliquā
infra annū. aliquā infra tres meſes. **D**ebitor
em̄ qui cōſtitet⁹ ſe pecuniā mutuo recepisse quā
nō recepit opponē p̄t exceptionē nō numeratō
is pecunie infra duos annos a die cōſſio
nis. **C**reditor v̄o q̄ cōſſus ē ſub ſpe future nu
meratōis pecuniā traditā ſe recepisse a debi
tore h̄z exceptōez nō ſolute pecunie infra. xxx.
dies. **V**ir aut̄ q̄ cōſſus ē ſub ſpe future nume
ratōis ſe dote recepisse habz exceptōez nō nu
merate dotis q̄ debet opponi vel infra annū
poſt m̄nioniū ſolutum. ſi m̄nioniū durauit
min⁹ biennio vel infra tres meſes ſi m̄nioniū
durauit pl⁹ biennio n̄l min⁹ decenio s̄z vltra.
x. an. nō extēdit⁹ renūciatio pecunie nō nume
rate. **P**redictis aut̄ exceptōib⁹ renūciari n̄ p̄t
quo min⁹ infra p̄dicta tpa opponi poſſit. p̄o
deſt t̄m renūciatio quo ad aliqd̄ ſc̄z qz ſi renū
ciatio nō eſſet facta debebat aduerſari⁹ cōſtitē
tis p̄bare ſe pecuniā ſoluiffe. s̄z poſtq̄ est fa
cta renūciatio incūbit cōſtitenti et renūciantī
p̄bare pecuniā nō eſſe ſolutam. **L**ex vero illa
rubri et nigri tituli codicis. ſ. ne fideiuſſores
vel mādatores dotiū debet⁹ p̄hibet fideiuſ
ſorem dari p̄ dote reſtituenda ſi eueiat qz re
ſtitui debeat. huic legi ſi renūciat⁹ renūciatō
nō valet qz talē fideiuſſorē lex p̄hibet dari.
et qd̄ fit cōtra legē p̄ non factō d̄z haberi. **E**
Equit⁹ videre de tercio ſ. d̄ b̄nificijs illis
q̄b⁹ renūciari p̄t. ita qz renūciatio ipedit
ne poſſit opponi. hec at̄ ſūt p̄la. vnū est noua
cōſtitutio de plib⁹ reis debendi. q̄ dicit ſi ſint
plures rei debendi. i. plures debitores q̄ om̄es
ſunt p̄donei et ſoluēdo habet b̄nificiū diuiſio
nis qz dicere p̄t qlibet qz t̄m p̄ ſua p̄te tenet⁹
Ad h̄ v̄o qz qlibet teneat⁹ inſolidū ſe obliget
et dicto b̄nificio renūciat⁹. **A**lt̄er ē epl̄a diui
adriani q̄ est quedā lex dicēs qz ſi ſint plures fi
deiuſſores q̄ ſūt p̄donei ſoluēdo d̄z qlibet cō
ueniri p̄ rata. ad h̄ v̄o qz qlibet teneat⁹ inſo
lidū op̄ticit qz renūciant epl̄e p̄dicte. **T**erciū ē
noua cōſtitutio de fideiuſſorib⁹ dicēs qz ſi p̄ri
cipalis et fideiuſſor ambo ſint p̄donei et ſol
uēdo. p̄ncipal⁹ dūeniri d̄z p̄ri qz fideiuſſor.
ad h̄ v̄o vt fideiuſſor dūeniri poſſit q̄nqz
creditor voluerit p̄dicte cōſtitutōi renūciabit
Et nota qz plures p̄ncipales ſe p̄ncipaliter ob
ligāt et inſolidū locū h̄nt ibi oēs tres p̄dicte
renūciatōes. **E**t debet poni h̄ mō renūciantes
nouaz cōſtitutionū de duobus reis debēdi.
et fideiuſſorib⁹. et epl̄is diui adria. b̄nificio.

legi p̄t. nō p̄t. nō opponi

de b̄nificijs

de b̄nificijs

de b̄nificijs

de b̄nificijs

vn^o em p altero intercedit qn se obligat ultra
ptem q se dngit. Quartu e dditio indebiti q
dicit siqs indebite soluit vt qz no teneba^r sol
uere pt petere illd. huic dditoi bn renuciat.
Quitu est dditio sine ca q dicit q siqs e obli
gatus ab inicio sine ca vl ex iniusta ca no te
net. et h est vtz nisi p stipulatōez sit obliga
tus qz tuc bn tenet et huic bnificio renuciari
pt nisi h fieret ppter doli. Sextu est exceptio
doli mali scz q aliqs dicat se dolo et callidi
tate alicui^o mductu esse. et huic exceptoi re
nuciari pt. Septimu est bnficiu fori qd dpetit
scolarib^o. scolaris em q morat bononie p h^o
bnficiu no pt duceri sub iudice cōitatis boni
si velit potu^o duceri corā suo doctore et huic
bnificio renuciari pt. Octauu e bnficiu dditio
nis incertu qd hz locu qn aliqs heres institui
tus e rogat hereditate vl certā ei^o pte resti
tuere. vl qn aliqs e institut^o heres et si ipe de
cessit sine liberis e ei substitut^o ali^o heres. qz
substitut^o hz ius i ipa hereditate eo q adue
niere dditoe dz in eu heditas puenire. Et h^o
tale fidei dmissu dz incertu dditois. qz incer
tu e an heres institut^o decedat sine liberis et
huic dditoi substitut^o ille renuciare pt. No
nu e bnficiu iuris ppothecaz qd dpetit vxor
ri in bonis mariti. qz oia bona viri sūt ei taci
te obligata p dote sua et huic bnfi^o pt vxor
renuciare et viro et dtrahēibus cū eo. et h si
certificet de bnificio pdicto et ei expsse dica^r
illd qd dnet i ipo. Cōpetit etiā dictu bnfi
ciū creditori si bona sui creditoris sint ei taci
te vl expsse obligata et huic bnificio pt credi
tor renuciare. Decimu e bnficiu velleiani se
naruscōsulci. s. q si mulier p alio fideiubeat
id e. obliget se regulariter n tene^r et huic bn
ficio mulier renuciare pt si certificet de eo.
Ad hoc nota q qn mulier recipit tutelaz filij
vel auia tuicione eius nepotis debet renucia
re scdis nuptijs.

Equit^o vide de qro scz de bnficijs illis
qb^o quo ad qd renuciari pt et q^o ad qd
no^r et h etiā sūt pl^o p^omu e bnficiu redibito
rie et dpetit ei q ignorater emit re morbosam
vl viciosa^r ex h bnificio pt emptoz agere dtra
veditore vt reddat sibi pciū et recipiat re. et
h redibitoria dpetit infra sex mēses scdm est
bnficiu qd dz qro minoris qd dicit siqs emit
aial vl re viciosa^r ignoranter pt agere dtra
veditore petendo pte illā pci^o sibi reddi quā
n dedisset si viciū ei^o psciisset. et h bnficiū
dpetit ifra annū. pdictaz at actionū bnificio
pt emptoz renuciare. Et renuciatio pdest ven
ditori si viciū ignorabat. si at illd sciebat nec
emptozē certificauit n pdest renuciatio ppe
dolu ab eo dmissuz. Terciu e bnficiu ne qs vo
cet in ius dieb^o feriat^o. aliqn tñ dngit q
renuciari pt ferijs et dieb^o feriat^o. et aliqn
no. si em sint feriat^o rōe messū vl vindemia^o
pt ipis ferijs renuciari volūtate litigantiū. si
tñ sint feriat^o ob honore dei no pt.

Arca quintu nota q renuciari pt iuri pua
to. ex de puil. si de terza. et. ff. d pac. pa
asci. et h nisi pactū sit factū i criminis odiū vt

siqs vedat ancillā tali pacto q n pstitua^r. pa
ctu hmōi postea remittere no pt qz factū e in
odium criminis. ar. C. si mācipiū ita venerit ne
pstitua^r. l. j. Renuciari aut n pt iuri publico
si sic introductū non tm in fauore aliquoz s
etiā in odiū aliquoz sicut e illd scz q clerici
no teneant^r rñdere corā iudice seculari. ex. d
fo. dpe. si diligēt^o. et illd scz q clerici no pnt
se subicere vberib^o alic^o layci. ex de sen. ex.
dngit. Nec em duo sūt introducta i fauorez
clericoz et odiū laycoz q nimis clericis sūt
infesti. ij. q. vij. laycos. Si vō ius publicū sit
introductū tm in fauore. ei renuciari pt. vñ
renuciari pt velleiano qz introductū e tm in
fauore scz muliez. ff. ad vell. l. vlt. s. nō ma
cedoniano qz introductū e nō tm in fauorem
scz filiorūfa. s. etiā in odiū creditoz. vñ etiā
post sententiaz exepcio dat^r. ff. ad macedo
eū qui. vel etiā no pt aliqs renuciare iuri suo
cū ex ei^o renuciatoe puidicat^r iuri alteri^o. vñ
clericus no pt renuciare foro suo. qz ex h pui
dicaret epō suo. ij. q. j. clericū. hec gof. ti. de
renuc. et hec ex de foro dpe.

De pactis titu. vj.
Ostea dliherand e de pactis. Et primo
in generali scdo in spēali scz de trans
actōib^o q sūt quedā pacta. Circa p^omu
vidend e. primo qd sit pactū et vñ dicit scdo
de diuisionib^o pactor^o. tercio ad quos poz
rigunt^r vires pactor^o. qro sup qb^o rebus pt
qs pacisci. quito de pactor^o effectu. sexto de
dditōib^o appositis in dtractib^o. Circa p^omu
sciend q pactū est densus duoz vl plu
riū in idē alteri ab altero paciscentiū danduz
vl faciend. si em paciscar tecū inuito ticio q
ipe det petro aliqd pactū nullū erit. Si vero
paciscar tecū q des ticio pactuz erit qnqz tñ
utile qnqz inuile ad agendū. ff. de v. obli. si
stipulatio ista. lex tñ talē duentōez pactū vo
cat. C. e. debitoz. et ex. e. c. vlt. Dicit^r at par
ctū a pactōe. pactio vō dz a pace et actōe qsi
paci actio. Nā qui paciscunt^r ex diuersis et
dtrarijs motib^o aioz post multa et varia cer
tamina in vnā dsonā sniaz deducunt. Est aut
nomen pacti gnale ad oia q inter pres agunt
cā dtrahēde vl tollēde obligatōis. Potest
aut h notari ad maiorē euidentiā dīa iter pa
ctū. pollicitatōez. duentōez. stipulatōez et p
missionē. qz pactū e duoz vl pluriū densus
ad aliqd dandū vel faciend vōbis expssus. ita
q vba pmittant^r a pmittēte et subsequēter a
recipiēte vt dabo tibi decē vt tu vedas mihi
librū et tu respōdes placz. s. si recipiētis ver
ba pmittent^r tunc eet stipulatio vt insti. d v.
obli. in p^o. Pollicitatio vō e soli^o offerētis
pmissio. optet at q ibi sit psona pns cui fiat
pollicitatio. ff. de pac. l. j. Nōmē at duentōis
e gnalissimū. nā et scolares in scolis et clerici
in caplo et popul^o in foro duenire dicunt^r
vt ibidē. s. duentōis / pmissio vō referri pt vel
ad pollicitationē vel ad nudū pactū et stipu
lationē. ff. de edil. edi. sciendū.

Equit^o vide de scdo s. d diuisione pactor^o
Circa qd sciend q pactor^o qdā fiūt in re

Spone qd p... 21 11 25

Arca
Pollicitatio
Duentio
Stipulatio
Pmissio

quedā in psonaz. In rem est pactum quotiens
 pacifcor ne petam. In psonam vero est quoti-
 ens ne petam a psona. ff. e. idem. §. pactum.
 Item pactoz alius est cōuentum vt illud qd
 est ex certis verbis expreſſum et sub certa for-
 ma redactuz. aliud est tacitum vt illud qd nō
 est factum sed habetur ex aliqua lege specia-
 li ac si esset factum. vt res conductoris do-
 mus illate in illā tacite sūt obligate pignori
 dño domus. ¶ Item pactoz qdam sūt vtilia
 qdam inuilia. vtilia sūt pacta q sūt vestita
 rōne psonaz et rez et que fiūt iuris ordime-
 h est q psona q pacifcunt se obligare possūt
 vt res sup quibz fit pactū nō phibeant alie-
 nari a iure et ordo iuris seruet in obligatōe
 vt supra dictū ē de psonis rebz et obligatōi-
 bus. Inuilia sūt que deficiūt i aliquo istoz
 pdictoz et h vt apte vt cū pdiū mioris alie-
 nat sine decreto et silia. vel fraudulēter. Sic
 aut ibi fraus multipl. primo de psona ad p-
 sonā vt cū tutor emit de bonis pupilli p iter
 positā psonā suo tñ noie. Scdo de re ad re vt
 cū qz filiofamilias nō mutat pecuniā quia
 phibet. h aliā re vt ipe illa vendita vtat pe-
 cumia. Tercio d contractū ad contractū vt cū vir
 et vxor dstate mrimonio nō donant inuicē qz
 phibent h cā donatōis vendūt. Quarto de
 noie ad nomen vt cū ille q phibet esse ptas
 alicui? terze se facit eligi in defensorē l p-
 ratorē qd idē est mutato tñ noie. Quito de fa-
 cto ad factū vt cū qz vendit tibi ancillā suā
 eo pacto ne pstituas eā in lupanari tu vō po-
 fuisti eā in caupona vt ibi ministret qd ē idēz
 qruz ad effectū. ¶ Itē pactū rei turpis vt pa-
 ctū turpe vt pactū impossibilis rei de iure vt
 de facto nullā obligatōez inducit. vt e. e. c.
 ult. pactū aut rei turpis ē si dicā pmitto tibi
 q iterficiā talē. pactū turpe ē pactū turpiter
 siue turpi dditōe de re licita factū. vt pmit-
 to tibi. x. solidos si interfeceris talē. pactū im-
 possibile de iure et de facto est si qz pmittat
 solē penetrare. impossibile d iure h possibile
 de facto ē si qz pmittat re sacrā. possibile sed
 sub dditōe impossibile ē si qz pmittat mibi. x.
 solidos si dederō sibi solē. Si vō sit pactū pos-
 sibile de iure et de facto valet. e. e. c. ij. si ac-
 sit possibile de iure et impossibile de facto si
 impossibilitas sit ppetua nō valz. si sit tpalis
 valet. h expectat donec possibilitas adueiat
 nisi sit ctra bonos mores. ¶ Itē pactuz inter
 dtrahētes vt dolus pster nō tenet. h° em est
 iudicio bone fidei dtrariū. ff. de re. iur. dtra-
 ctus. ¶ Itē pactoz alia sūt nuda alia vestita
 Nuda sūt illa q nō dntēt cām. nulli? em effi-
 cacie est alicui? rei traditio sine cā. et etiā di-
 cunt nuda pacta illa q non vestunt aliquo
 ser infra scriptozuz. et hec pacta nuda nō sūt
 efficacia ad agendū vt obligand licz possint
 ad defendendū. Pacta vō vestita dicunt ser
 modis scz re. vbis. lris. d sensu. coherētia cōn-
 tractz. et interuētū rei. de pmiss qtuoz sunt ex-
 empla supposita n. de obligatōibz ar. ij. de
 coherētia dtractz est exemplū tale vediti do-
 mū et in ipa venditōe interuēit pactū q ego

debeā morari in ipa domo vsqz ad annū. hoc
 pactū si p se nudū esset nō valeret. h qz vesti-
 tū est coherētia dtractz vt veditōis valz de
 interuētū rei tale pt exemplū poni pmissi ali-
 qd dare tibi vt dares vel faceres aliud mibi
 vñ statim cū dederō tibi qd pmissi vestitū erit
 pactū ex pte mea. et ido interuētū ei? qd de-
 di tibi es obligat mibi ad dandū illd qd p
 misisti mibi. vñ hmōi pacta vestita sūt effica-
 cia ad obligandū et ad agendū pba? h insti-
 de v. obli. Itē pactoz alia sūt clara et hoc si
 sint solēnter facta sūt oino seruāda. Alia sūt
 obscura vt illa q possunt hre duplicē intelle-
 ctū et h sūt iterpranda ctra pferentē qz in e?
 fuit ptate ea apti? pferre. ff. e. veter. b?
 ¶ Equit? videre de tercio scz ad quos por-
 rigunt vires pactoz. Circa qd sciend q
 porrigunt ad psonas illas inter qz sūt facta
 regulariter. porrigunt etiā ad psonas alias
 in casibz aliqbz. vñ qd dē q pacta iter alios
 acta alijs obesse nō debēt. e. de trasac. veni-
 ens. h° vñ ē qñ sūt oino alijs. obest em et p-
 dest pactū pcuratoris dño. debitoris fideiuf-
 fori. mgnī societatis societati. pdest ec pactū
 tutoris pupillo. serui dño. filij patri. et d his
 oibz. ff. d pac. de pmo. l. vna. et notē. d scdo
 l. ult. et de tercio. l. mgnī. de qrtō. l. tutores.
 de quito. et sexto. l. si tibi. et. l. se. ¶ Item pactū
 pdecessoris obligat successorē sic pñs filiū si
 fuerit pactū vtile ecclesie. e. de so. c. j. alias
 sec? est. e. de pca. c. ij. ¶ Quartū scz sup qb?
 nō possum? et sup qb? possum? pacifci p tē ex
 supdictis in ti. d dtractibz inuilibz rōe rez.
 ¶ Nota tñ h q multa possū facere ad q nō pos-
 sum me astrigere pacto. Itē pactū de futura
 hereditate nō tenet nisi de d sensu ei? cui? est
 hereditas. C. e. l. inde. Itē null? pacifci pt d
 rebz alteri? nisi d volūtate ei? vt ibidē.
 ¶ Equit? vidē de quito scz d effectū pacto
 ruz. Circa qd sciend q pactoz effect? est
 vt illd qd in pactū deducit? obseruet. e. e. c.
 j. et. ij. Et licet h m leges ex nudo pacto non
 oriat actio vt etiā dictū ē sup et hetur. ff. e.
 iure. gen. §. h cū nulla. nisi in qbusdā casibus
 h m tñ ius canonicū ex nudo pacto et simpli-
 ci vbo aliqz efficaciter obligat? et ctra eum
 actio dat. e. e. qliter. Et ē rō qz cuz qz venit
 ctra simplex verbū mortaliter peccat. xij. q
 j. pdicandū. In sumā igit? nota q seruand est
 ome pactū si sit tale qd seruari possit sine de-
 trimto salutis eterne vt salutis corpāl et si sit
 licitū et possibile. sec? ē si sit illicitū et impos-
 sibile et inhonestū. e. e. c. ult. Inde ē q ex pa-
 cto nō hz locū successio i eccia dei. e. e. acce-
 pim?. nec pt augeri cēsus. e. e. clerici. pactū
 tñ auctoritate pape factū ē seruand. e. e. c. ij.
 alias si sit impossibile de iure l de facto n tenz
 vt dictū ē sup. ff. de re. iur. impossibiliū. etiaz si
 interueiat iuramētū. Nota etiā q frāgenti si
 dē nō est fides seruāda etiā si sit iuramēto fir-
 mata. e. e. de symo. dilectus. et. C. e. cū ppo-
 nas. Itē pactū qd sit dolo mitū nō valet. e.
 de rez. pmu. cuz vniuersoz. ¶ Item si sit alteri
 captiosum. ff. de rei vendi. si illud qd in fi.

pacta ubi hntur p hntur

Itē qd pactū p hntur

pacta p hntur p hntur

Itē pacta p hntur

Ad hec etiā nota q̄ pactuz posteri⁹ p̄iudicat
priori. C. e. pacta nouissima. ar. ex. de cen. cū
olim. **I**te tractus ex dūentōe siue pactōe
legē et formā accipiūt. ff. d. re. iur. l. tractus
Ite si in pactōe tract⁹ apposita sit pena. so-
luta pena tractus nō tenet nisi sit dictuz q̄
pēa solūta tract⁹ maneat firm⁹. ff. d. trāsa.
qui fidē. **I**te q̄ tract⁹ nō tenet. pena appo-
sita nō tenet. ex. de foro ope. si diligenti. q̄n
vō tractus tenet pena tenet. ar. ex. de arbi.
dilecti. et d. p̄ca. d. p̄carijs in glo. **I**te volūta-
tes trahentiū maḡ q̄ exceptio v̄borū sūt in-
spiciende. ff. q̄ res pig. obli. pos. si q̄s. **I**te q̄n
dubitat⁹ de intentōe trahentiū tūc forme cō-
tractus ē standū. ex. de pigno. illo. s; si osta-
ret de tractu scriptura esset inspiciēda. C. p̄
va. qd̄ agit. l. j. et. iij. et in. c. illo. in glo. **I**te
pactō puatorū iuri publico nō derogat⁹ nec
renūciari p̄t. ex. de fo. ope. si diligenti. vbi d̄z
q̄ clerici nō possūt renūciare iuri illi. s. q̄ cle-
rici nō teneant⁹ r̄ndere corā iudice seculari qz
h̄ ē introductū in fauorē totū cleri. **D**istinguit
aut̄ gōf. ti. de pul. q̄ si ius sit publicū aucte
scz instituetis et v̄litate scz cōtatis. pactis
puatorū tolli nō p̄t vt si paciscar ne furti cō-
mittēdi noīe agaz. h̄o em̄ ius scz vt maleficia
punian⁹ ē ius publicū aucte et v̄litate et iō
p̄ pactū tolli nō p̄t. ff. de pac. si vn⁹. s. pacta
et idē ē de sil. lib. 2. **S**i vō ius sit publicū aucte
et p̄iuatū v̄litate vt tutele et cure. cca h̄ac
actōez scz iuxta tutelā et curā tollendā habz
pactū et renūciatio locū. vt. C. et. ff. de pac.
in pl. lib. 2. legib. et idē ē d. sil. lib. 2. **I**us ḡo pub-
licū d̄cingens v̄litate nō cōem s; p̄iuatā p̄
pactū tolli p̄t. **I**te ea q̄ p̄mittunt⁹ ob nimīā
reuerentiā alicui⁹ nō obligāt. vñ si liberus
ob nimīā patroni reuerentiā d̄stringit se pe-
nalī obligatōe si patronū offēderet nō obli-
gat⁹. ff. q̄ rez. ac. nō da. l. j. **I**te oīa q̄ tra-
bonos mores i pacto v̄l stipulatōe deducūt
nulli⁹ sūt momētū. C. de inuti. sti. ex eo. **I**te
s̄m can. si p̄misi n̄ accusare debeo denūciare
Si vō p̄misi nō denūciare pactū ē illicitū. ex
e. c. vlt. in glo. **I**te pacta d̄ueta q̄ neqz do-
lo malo neqz tra. leges neqz in quib⁹ fraus
alicui fit facta sūt seruāda. ait p̄toz. ff. d. iur.
gen. **I**tem pactū pena vallatū si sit tra. le-
ges siue tra. canones nec pactū tenet nec iu-
ramētū sup hoc p̄stitū vt ibidē. s. vlt. **S**i vō
sit p̄ter leges n̄ tenet pactū s; pena tenet p̄ter
legē eo q̄ fiat stipulatio alteri. vñ si tal̄ stipu-
latio fuerit vallata pena. pena tenet s; nō pa-
ctū. ff. de v. obli. stipulatio ista. s. alteri. si ac-
sit s̄m leges tunc tenet et pactū et pena. ita
tū q̄ alter⁹ qd̄ voluerit petet. ff. e. res̄ptū. s.
si pacto. h̄ec inno. **I**tem si q̄s p̄mittat ḡnali-
ter alicui dicēs qd̄qd̄ petieris dabo tibi in ta-
li p̄missione intelligunt⁹ excepta oīa illicita
et ea q̄ specialiter nō p̄mississet. h̄ec bñ. ex. de
homi. cū iuramētō. ar. ex. de iurei. veniens
Insup nota q̄ pacta inita p̄ fr̄es miores v̄l
p̄dicatores vel alios mēdicantes cū rectori-
bus prochialiū eccīaz sup iurib⁹ prochiali-
bus. puta exhibitōe sacramtoz. oblatōnib⁹

iure funerādi et sil. lib. 2. vel sup alijs q̄buscūqz
si facta sint p̄ priores v̄l guardianos de suoz
dūentū siue locoz d̄sensu. licz auctas sedis
apostolice nō interuenerit vel licentia sui ge-
neralis p̄lati vel capituli sunt seruāda dūmō
sint alias licita et honesta. li. vj. e. quāuis.

Equit⁹ videre de sexto scz de d̄ditōibus
appositis in tractib⁹. et quidē de cōdi-
tōib⁹ appositis in tractib⁹ sponsaliū et ma-
trimonij d̄terminat⁹ infra lib. 2. octauo. vbi
agit⁹ de sponsalib⁹ et matrimonio. vnde hic
agendū est tantū de d̄ditōib⁹ appositis in cō-
tractib⁹ alijs. **C**irca qd̄ nota q̄ in tracti-
bus alijs apponi p̄t d̄ditio tractuz d̄stitues
verbigra. dono tibi h̄o si feceris aut dederis
michi illd̄. te em̄ donante vel faciente illud
donatio d̄stituit⁹. ff. de cō. et de. qui heredi-
q̄nqz addi p̄t d̄ditio tractū p̄mens seu adi-
mens. v̄bigra dono vel lego talē fundū si nō
manumiseris talē seruū. statim em̄ donatō v̄l
legatio tenet vel valet. s; si manumiseris adi-
mit⁹ v̄trūqz vt ibidē. l. cū sub hac d̄ditōe.

De tractōib⁹ ti. vij.

Einde d̄siderandū est de tractōibus
Et primo qd̄ est tractō et vñ dicit⁹.
scdo sup quib⁹ trāsigi p̄t. tercio q̄n est
tractōnis effectus. **C**irca primū sciendū q̄
tractō est de re dubia et lite incerta necdū
finita nō gratuita pacto. ff. e. l. j. qd̄ autē de
et lite incerta ponit⁹ trāstue. q̄si di. et re. ier-
ta lite. i. p̄pter lite qz q̄dm̄ lis p̄det facit rē
dubiā et incertā. lite aut̄ intelligo p̄ntē et fu-
turā qz etiā ante licem d̄testatā tractō fieri
p̄t. ff. de cōdi. et demō. eleganter. s. si q̄s post
licem etiā intelligo iustā vel iniustā. C. e. l. ij
si tamen agens credat se iustā causam fouere
alioquin tra. ff. de d̄di. inde. in sūma. ita tñ
q̄ d̄stinguat⁹ inter insistentē et resistentē.
si actōz p̄ calumniā insistat nulla fit tractō
Si vero reus per calumniā resistat tunc actō
quo ad eum valet. C. e. sub p̄textu. licet per
aliā viam hoc est p̄ actionem de dolo vel re-
plicationē doli cōsultatur actori vt ibidē d̄z
ciē quādo reus dolo inducit actorē ad trāsi-
gendum. **N**ō gratuita ideo dicit⁹ qz tractō
v̄llo dato vel p̄missō vel retento nisi proce-
dit. ex. e. sup eo. et. C. eo. tractō. **N**ō fini-
ta ideo dicit⁹ quia si iudicatum esset nec ap-
pellari nec retractari sententia posset. nec si
dubicaret⁹ de ea tractō nō teneret. ff. eo
et post rem. potest enim esse qz reus dicit⁹ con-
demnatus sum tibi ad decem solidos. et v̄trū
est qz debeo si tñ vis esse d̄tentus de quib⁹ sta-
tim dabo et tunc tractō nulla esset. sed etsi
iudicatum negaret p̄batio tamen ita apta esset
vt negare non posset adhuc idem esset. C. de
post. q̄ sententiā. **D**icit⁹ aut̄ tractō q̄si actio
nis trāstio eo qz q̄ trāsigit ab actōe trāstie et
discedit et ita dicitur p̄prie trāsigere actor.
improprie vero reus. C. e. l. ij.

Equit⁹ videre de scdo scz qui trāsigere
possunt. **C**irca qd̄ sciendū qz trāsigere
possunt dominus compos mentis habens li-
beram admistratōem. maior. xxv. an. miores

de bono d̄y

em hic sicut alibi vlt' obseruatur illesi vel resti-
tuunt' i integritate si fuerit adulti tutores n' hñ
tes. **¶** Itē tutores et curatores eorū et pñdes
puitiaz et plati ecclesiaz et pcuratores hñ-
tes mādatū spēale l' etiā gnale cū libera ad-
ministracōe. Itē dati in rē suā. ff. de pecu. māda-
to. **¶** Itē caplm trāsigere nō p̄t vacāte sede.
ar. ex. ne se. va. c. ij. et. ij. Itē platus trāsigere
nō p̄t in ca eccie sine cōsensu capli. ex. e. dū-
git. sic nec p̄t alienare. x. q. ij. hō ius. si vō ha-
beat lras de rato a caplo suo. s. dūnetes sim-
p̄t q̄ qd sup tali negotio fecit ratū hōbie
trāsigere p̄t. vt in. c. iij. in ter. et in glo. Et q̄
dē ibi q̄ si trāfactio fuerit seruata aliquot an-
nis caplm eā reuocare nō poterit. ac si in eā nō
cōsenserit. hō idō dē q̄ si trāfactio fiat hñm for-
mā iuris p̄t rescindi infra q̄driennū si eccia se-
lesam pbauerit. ex. de resti. in inte. re. q̄siunt.
alias nō p̄t venire extra trāfactōz. etiā statim
exquo cōsensit. C. e. quāuis. Et hñm hoc supple-
maxie q̄ idē eēt si seruata nō fuisset. sic expo-
nit glo. hñ. ponit' etiā ibi alia expositio quā
omitto. **¶** Nota eēt q̄ si trāfactio et cōpositio fa-
cta inter psonas aliq̄s p̄ superiorē scz ordina-
riū cōfirmer'. s. a pñō est real' et ppetua alias
est psonal'. vñ nō durat nisi p̄ diu viuic ille q̄
trālegit. Ille tñ q̄ trālegit eā reuocare nō p̄t.
ex. e. veniēs. in ter. et i glo. Cōfirmatio tamē
pape trāfactōz q̄ q̄tū ad psonas erat psonal'
fac' realē si papa h' faciat ex certa scia q̄ etiā
facere p̄t q̄ illa q̄ nulla ē sit aliq̄. xvj. q. j. c.
fi. p̄ est mai'. h' hñ. Eps vō et alij inferiores
nō p̄nt immutare naturā rei. et iō si trāfactio
ē psonal' psonalē cōfirmat. si real' realē ita vi-
det' q̄buldā. Itē qñ trāfactio vlt' pactū ab iur-
icio nō valuit p̄ pape cōfirmatōz vigore sumit
ex. e. c. j. in ter. et glo.

¶ Equit' vidē de tercio scz sup q̄b' trāsigi
p̄t. Circa qd sciend' q̄ trāsigi p̄t in oibus
ciuilib'. C. e. cās. In crimib' autē interuenire
p̄t trāfactio in his q̄ penā irrogāt sangnis. C.
e. trāsigere. et. ij. q. iij. q̄. notandū. v. in oib'.
actoz tñ tūc iadit i turpilianū. ff. ad turpil.
ab actore. s. h' nihil ad reū cui ignoscit' si ta-
li mō redimat sangnē suū. ff. d. bo. eorū q̄ aū-
sniaz cē. l. j. hoc tñ fallit in adulterio. vt i. l.
trāsigere qd tñ vidē hodie correctū in auct.
vt nulli iudi. q̄ adulterū. vel forte obtinet i
marito vlt' veni' trāsigit' ibi nō de re dubia l'
lite icerta s' recōciliat' dūicta. In crimib' vō
q̄ nō irrogāt penā sangnis nō p̄t fieri trāfactio
s' sit ḡuita pactio l' remissio. ff. d. iure. fisci.
l. in fisci. Et idē d' adulterio p̄t dici. si at re'
data pecunia trāsigat cū actore trāfactō nulla
est et re' habet' p̄ cōfesso. ff. de p̄uaricato. in
oib'. et in dicto. q̄. notandū. v. in oib'. h' autē
fallit in crimie falsi. C. e. trāsigere. Scdm tñ
canones cū nullū crimē irrogēt penā sangnis
xxij. q. ix. his a q̄b'. et ex. ne cle. l. mo. sniaz
in nullo g' crimie trāsigit'. Itē in alimētis nō
trāsigit' nisi cum decreto p̄cōis qd nec alter
mā dare p̄t. in q̄rit tñ p̄tor de cā d' mō et d' p̄so-
nis. si tñ alimēta sint futura et debita ex vo-
lūcate vltima. vlt' donatōe mortis cā. vlt' si ali-

qd horū defuerit trāfactio nō tenebit. In casu
tñ nō req̄rit' p̄tor. scz cū alimētari' cōditōz suā
meliorat. C. e. de alimētis. Itē in cōtrouersiis
p̄ficiscentib' ex testamto nō p̄t trāsigi nisi in
spectis vobis testamēti. ff. e. l. fi. **¶** Itē trāsigi
tur sup serui et ascripticia cōditōe. ff. e. l. fi.
Itē nō trāsigit' in actōib' famosis descendē-
tib' ex maleficio vt in actōe furti. et bonorū
raptorū iniuriarū. scz ē in actōib' descendē-
tib' ex cōtractu vt in actōne mādati. tutele et
depositi. ff. de his q̄ no. infa. l. furti. et. l. in
actōib'. In spūalib' autē nō p̄t trāsigi. l. vt de
tur aliq̄d epale p̄ spūali qz hō symoniacū eēt
ex. e. cōstitut'. imo si aliqui litiget sup bñficō
nō p̄nt trāsigere. ita scz q̄ vn' expēsas in lite
factas soluat et alter lite cedat. ex. d' pac. cū
p̄dem. p̄t tñ in eis amicabil' cōpositio fieri. ex.
e. sup eo. Scdm tñ gof. in sū. e. u. et ex. e. c. ij.
et hosti. si epale detur p̄ spūali aucte iudicis
sue superioris p̄ bono pacis expiat' viciū sy-
monie. ex. de p̄ben. nihil. tñ bñ. vide' ibidem
sentire cōtrariū dicēs. p̄ si papa nō tolerasset
cōpositōz ibi factā auctas iudicis nō sufficere
bat qz h' de iure nō poterāt. vñ dicit ibi papa
nos eā hoc adhibito moderamie toleram' et
ad tps tñ vt sequit' ibidē. Potest tñ fieri trā-
factio in spūalib' vt de' spūale p̄ spūali sicut
dicim' in pmutatōe. ex. d' re. p̄mu. ad q̄stōes
in ter. et glo. et inno. ex. e. statui'. Distūguūt
tamen quidā q̄ dare spirituale p̄o spirituali
eiusdem generis est licitū. vnde potest fieri
trāfactio talis scz p̄ vnus accipiat decimas
in vna prochia et alter in alia. vel vnus be-
nificiū vnū et ali' aliud cū cōsensu ep̄i sic fit
in pmutatōe. dare vō spūale p̄ spūali alter'
generis est illicitū vt beneficiū p̄ iure patro-
nat'. Et dicūt quidā q̄ hō bñ. inuit. c. sup eo
in suis exemplis. Itē trāsigi nō p̄t sup iniuria
illata sine iudicis aucte. ff. q̄ no. infa. l. furti
Itē nec in iure p̄onatus cū sit spūale. ex. e.
p̄terea. Itē nec in iure subiectōis spūalis. ex.
e. p̄terea. ḡtis tñ remittit' p̄t. ex. de puil. cū oli
Eps vō p̄t in remissione restituere censū sibi i
recognitōez dominij soluend'. ex. de censu. ois
aia. vlt' ad p̄cepte libertatis indicium. ex. de
puil. recepim'. venit autē in gnalē remissionē
remissio oim epaliū. nō autē visitatio nec p̄cu-
ratio. ex. de dona. pastorat'. nec cathedra. cū
vt ibidē. vñ nec iurisdicō. xvj. q. ij. visis i fi.
nec reuerētia. C. d. bo. li. l. vl. S3 et hñm guil.
ex. e. p̄terea. et hosti. nō tenet facta trāfactio.
eēt i subiectōe epali q̄ ē iter dñm et seruū nisi
sit dubiū vñ sit seru' ille de q' q̄rit'. C. e. in
terpositas. hōrtād' tñ ē dñs seruac' pactū. C.
de liberali cā affines. in ter. et glo. **¶** Quid
si sup eccia agat' nūqd trāsigi poterit. h' q̄
nō. ex. e. cōstitut'. qd itelligit' qñ agit' de ec-
clesia tanq̄ de u. siue bñficio ecclesiastico. ex. e.
sup eo si tñ duo ep̄i l' duo moāsteria agāt de
eccia cōtēdētes d' p̄petate ei' l' de p̄petate ali-
c' p̄dij. vt. xvj. q. iij. iter memoratos. tūc trā-
factio locū h' sic et pmutatio dum tñ nō det'
epale p̄ spūali. ex. d' re. p̄mu. ad q̄ōnes. puta
q̄ vn' habeat vnā ecciaz et alter aliā vlt' vn'

habeat aliq̄ spūalia in vna ecclia. et alter in alia. hec gof. et bñ. in. c. sup. eo. et idē inno. e. e. c. statum. Nota insup q̄ qdā sūt i qb̄ nec dpositō nec dispesatio nec trāfactio locū h̄. ut q̄ vir dimittat vxorē et aliā subducatur. q̄ monach̄ existēs monachus p̄p̄iū habeat q̄ subiectus sup̄iori in licitis et honestis nō obediatur. et in similib̄. e. e. c. fi.

Equit̄ vidē de q̄ro sc̄z d̄ trāfactōis effectu. Circa qd̄ sciend̄ q̄ trāfactōis effectu e. e. ut om̄e instrumentū p̄tines ad cāz sup̄ q̄ est trāfactū et qd̄qd̄ aliud est qd̄ op̄e p̄b̄ ferre p̄t sit oino cassū. et sola trāfactio robur obtineat p̄petuū. e. e. c. j. h̄. e. v̄ez s̄m glo. nisi dolo tal̄ trāfactio sit extorta. qz tūc n̄ valet. C. e. sub. textu. Ille tñ q̄ dolo adhibuit eā reuocari nō p̄t. vñ licz postea instrumenta repiant̄. nisi tñ lis restaurabit̄. C. de trāfac. l. ij. et e. de sen. et re. in. mter. monasteriū. et c. se. hec bñ. Itē trāfactio pena vallata manet infirmitate sua etiam soluta pena. ff. de trāfac. q̄ fidē. Itē trāfactio tenet etiā si trāfactō decipiat̄ vltra dimidiū iusti p̄cij. qz maḡnū dmodū ē a lite recedē. ff. ad. treb. lucius. §. fi. et e. de emp. et ven. cū cā. vbi pl̄a de h̄ in glo. si tñ trāfactio imita fuerit ex falso instrumento licz iteruenerit iuramentū retractari d̄z p̄tū ad illd̄ qd̄ fuerit dpositū ex instrumento falso alijs manētib̄ firmis. C. e. l. penalis.

Itē ex eo dat̄ exceptio in oi eo de quo fuerit actū et trāfactū. Vñ si fuerit ḡnalis petitio et ḡnalis trāfactio in oib̄ obstat exceptio. C. e. nō ē. nisi re. occultauerit dolo sp̄m de q̄ decept̄ ē actor. ff. de pac. tres. Si vō sit ḡnalis petitio et d̄ sp̄e facta trāfactio in illa tñ sp̄e nocet exceptio. Et idē est si sit sp̄ealis petitio et general̄ p̄tū ad vba trāfactio. C. e. cū aq̄liana. et. l. q̄ cū tutorib̄. §. fi. Et idē est multo fort̄ si vtraqz sp̄eal̄ fuerit. ff. de pac. si vn̄. §. pacta. Si vō petitio sit indefinita sic q̄cūqz trāfactio sequat̄ nō obstat nisi in sp̄e i iudiciū deductis. C. e. si ex flis. Et h̄ ē effectu trāfactōis ex pte rei. Ex pte vō actoris nō dat̄ actio de trāfactōe ut illd̄ det̄ ul̄ fiat qd̄ conuenit dari uel fieri ut recederet̄ a lite qz redire p̄t ad veterē actionē. Et si opponat̄ exceptio ex trāfactōe replicabit actor qz fides nō d̄z ei seruari q̄ vult d̄tra pacta versari. C. e. si apud acta. et e. de iureiu. puenit. Si autē actori nō supest actio vet̄. dat̄ ei d̄ditio ob cāz d̄tra reū ut se reponat ad p̄mā obligatōez ff. de d̄di. cā. data siq̄s. Vel dat̄ actori actio p̄scriptis v̄bis ad interesse. qz do ut des ut h̄ remittere sit dare. ff. de p̄scrip. v. ob cā. d̄ do lo aut nō agit actor qz ad trāfigendū dolo nō fuit licet ex post facto reus dolo qd̄ fidē nō seruauerit. ff. de do. l. j. §. siq̄s. Si at̄ actor ad trāfigendū dolo inductus fuisset de dolo aget. C. e. l. actione.

De emptione et venditōe. ti. viij.

Postea d̄siderand̄ ē de d̄tractib̄ inspeciali. Et p̄cio de emptōe et venditōe.

Circa qd̄ videndū primo de arzis q̄ solēt dari ut in plurib̄ ante venditōez. sc̄do qd̄

est venditio et emptio. tercio de venditōis d̄m̄sione. quarto de quo quelibet venditio p̄ficiatur. quinto ad quez spectet periculum rei vendite. sexto ad quid tenet̄ venditor emptori et de actione vn̄ contra alium ut faciat qd̄ debet. septimo de impedimento p̄lito cōtractui p̄ errozē doli uel deceptōez. octauo qd̄ de p̄dentib̄ v̄l m̄suris falsis. nono d̄ ca sibi in qb̄ cogit̄ qz vendē rē suā. decio d̄ negociatōib̄ siue mercatōib̄ q̄ d̄sistūt in vendēdo uel emēdo. undecio de q̄busdā casibus dubitabilib̄ circa materiā istā. duodecio de monopolijs. Circa primū videndū est qd̄ sit d̄tio arzar̄ et qd̄ op̄et̄ et q̄ sit pena arzar̄.

Circa p̄mū sciend̄ q̄ donatio arzar̄ ē argumētū emptōis et venditōis d̄tracte. vñ bñ p̄ emptio et venditio d̄trahi sine arza s̄ p̄ eaz sit euident̄ iter ementē et vendentē de p̄cio d̄misso. ff. de d̄tracte. emp. qd̄ sepe in p̄n̄. Si etiā interuenerit arza nichilomin̄ p̄t vterqz recedē ab emptōe l̄ v̄ d̄itōe. licz penitēs penā arzar̄ incurat. nisi i^o qd̄ ē datū loco p̄cij l̄ p̄tis p̄cij interueniat. ut qz dicat emptor̄ do h̄ noie arze et p̄ pte solutōis p̄cij. tūc em̄ altero eoz rū iuito n̄ recedet̄ a d̄tractu venditōis. qz cū p̄ciū v̄l p̄ p̄cij sit soluta res definit eē inteḡ qd̄ nō fieret si noie tñ arze datū eēt. h̄ p̄ban̄. C. qñ li. ab emp. rece. l. ij. arze em̄ nō p̄cia s̄ p̄ignora dicūt̄. Op̄at̄ aut̄ d̄tio arzar̄ ut ptes d̄tractū p̄ficiat̄ metu pene arze. Arze at̄ pena ē ut sc̄z ea iteruenerit si p̄ emptorē ip̄m dantē steterit quo min̄ impleat̄ p̄dit qd̄ d̄dit. Si vō steterit p̄ venditorē arza recipientē restituere cogit̄ duplū. i. illud qd̄ recepit et tñ de suo siue venditio sit celebrata i scriptis siue sine scriptis ut insti. de emp. et ven. §. in his aut̄. et nichilomin̄ s̄m bulg. et 10. agecur ad iteresse. s̄ s̄m mar. et accur. satis ē qz amicitant̄ arze. Sc̄dm̄ vō hosti. si arza det̄ p̄ arza et p̄ solutōe. vā est snia p̄ma. si aut̄ tñ p̄ arza vera ē sc̄da. S̄ nūq̄ idē ē de p̄ignozib̄ d̄ctis sc̄z qz is p̄ que steterit p̄dat̄ p̄ignus. h̄ qz sic qz arze ut dictū ē p̄ignora sūt. et s̄l̄r p̄ d̄tione p̄ignozis res nō definit esse inteḡ. Et h̄ intelligi go si illd̄ qd̄ ē datū sit p̄ign̄ simpl̄ et inestimātū. Si vō estimātū sit et adiectū p̄ ce dat̄ pro arza et solutōe tunc res definit esse integra sicut dictum est sup̄ de arza. ar. C. de rescin. ven. p̄cij.

Equit̄ vidē de sc̄do sc̄z qd̄ ē venditio et emptio. Circa qd̄ sciend̄ q̄ venditio ē aliquid rei p̄ certo p̄cio d̄tio. Et emptio ē aliquid rei p̄ certo p̄cio acceptio. Et sic colligit̄ qz i h̄ d̄tracta d̄nt esse duo. s. res et p̄ciū. res qd̄ ē ex pte vendētis. Et d̄plecti^o h̄ nomē rei tā corpalia q̄ de sui natura p̄nt tangi ut fūd̄ vestit̄ et silia q̄ incorpalia ut iura et actōes. tā p̄ntia ut q̄ iam sūt in rez natura. q̄ futura ut q̄ nō sunt sed futura sperant̄ ut futuri fructus ancille et iumētū p̄tus. tā d̄mōstratiua ad oculū ut que subiacent sensui visus et tactus. q̄ d̄mōstratiua ad intellectū ut q̄ p̄cipiūt̄ solo intellectu ut ē dimidia l̄ tercia ps̄ sumdo p̄ idiuiso. Et sic res oēs vendi p̄nt d̄amō sine t̄es qz

Arza
Gonsp...

Arza

Arza
nō ē

Sup his detrahi possit. sicut em aliq res sup qb
detrahi no pt ut habitum e supra de contractibus
mutuilib? rde rexx. Ex pte vo emecis dz inter:
uenire pciu vez et certu et distes in pecunia
numerata. vez dico. i. vero aio dz solui. no
sistat. qz si pciu apponat p magiarie vl p si:
mulatoez nulla e veditio. debz etiā pciu esse
quātitate scz certā dūnes quātitatē vt. x. vel
xij. solid. vt insti. e. §. pciu aut. Et dz esse quā
titas illa pecunie numerabilis. qz pciu in sola
pecunia distit aliter no esset veditio sz pmu:
tatio vel ali? detrahitus innotatus vt istu. e. §.
pciu. Ad h? nota q pciu no dz nec pt dfer:
ri in arbitriu alie? detrahentiū. vt dicat? ven
do ubi quāti voluero l quāti volueris qz nul
la esset veditio vt. C. de detrahē. emp. in erzā
tis. tñ si pciu nel etiā rei q emic? nel augmen
tū nel diminutio in alteri? psona terciē arbit:
riū dferat? tūc si ille terci? noiat? fuerit et
pciu arbitret? tenet veditio. Si tñ ille iniq? ar
bitret? ad arbitrium boni viri. i. iudic. recur
rat? ff. de v. ob. dūnu? §. cū ita. et h? h? lo:
cū in contractib? bone fidei et i contractib? stri:
cti iuris. vt. ff. de opis li. si libert? Si vo ni:
bil arbitret? no tenz veditio nec ad alteri? ar
bitriu recurrit? vt. C. d detrahē. emp. l. vlc.

Equit? vidē de terciō scz de diuisione veditio
tis Circa qd sciend q veditio nū quedā
dicunt? fieri in scriptis qdam sine scrip tis. Di
cit? aut veditio et qlibet ali? detrahit? fieri in
scriptis qñ in detractu nel ante pres dūniūt
ut inde scriptura fiat. Sine scriptis vo dz qñ
no agit? inter pres vt inde fiat scriptura et si
etiā postea fiat ad cautela. tñ ex quo no fuit
actū ab inicio dicit? fieri sine scripto et multo
magis postea si fiat nulla scriptura. sic in vē
ditioib? rexx. existentiū in numero pondere et
mensura. In venditione em talium no solent
fieri instrumenta.

Equit? vidē de qrtō scz qñ qlibet vendi
tio pficiat? Circa qd sciend q venditio
illa q fit sine scriptis solo dñsensu pciu d pcio
et de re pficiat? ex h em cogit? et veditioz rem
tradere nel interesse p̄stare vt de ac. emp. l. j.
et emptoz pciu soluere ut ibidē. l. iulian? §.
offerri. veditio vo q fit in scriptis requirit et
dñsensū et finale ipi? scripture dplementū. qd
tūc esse factū intelligo qñ solēnis stipulatio
ē sup illo detractu celebrata. et testib? adhib:
bitis factū ē mandatū a notario q vtracq? pte
p̄ntē scribant? vt. C. de fi. instru. detractus. Et
anteq? ista sint facta qlibet ps recedere p̄t a
detractu et neuter agē p̄t vt ibidē. Si tñ veditio
toz anteq? pdicta sint dpleta rem tradat bene
trāffert dominiū sz agere p̄t ad rē recuperan
dā nisi pciu soluat? C. de rexx. pmu. reb?.

Equit? vidē de quinto scz ad quē spectet
periculū rei veditio. Circa qd sciend q si
veditio fiat pure sine scriptis de re certe spci
q degustatoz no exigat ome periculū rei epte
spectat ad emptozē. etiā si res no sit emptozē
tradita insti. e. §. cū aut p̄ter casū publicatōis
nisi pactū culpa vl moza interueniat. pure iō
dixi qz si veditio esset dditional? ante dditōis

eventū periculū imineret ad veditiozē sz dete
rioratō ad emptozē vt. ff. de picu. et dmo. rei
vē. l. illd. iō aut dixi sine scriptis qz si fiat in
scriptis piculū spectat ad veditiozē ante p̄ sc̄p
tura pficiat? vt. C. de fi. instru. detract?. Ido
vo certe dz. qz si sub alternatōe fiat eptio di:
uersaz rexx piculū pmi p̄tinet ad veditiozē
vt si tibi vendā stichū l ticiū piculū p̄tinet p̄
tinet ad venditiozē. piculū sc̄di ad emptozē.
vñ si stichus obiit dabit? ticius. vt. ff. e. si in
emptōe. §. si emptio. Ido at dixi spci qz si fiat
veditio i gñe piculū n̄ p̄tinet ad emptozē. vt
cū veditio hōiez et no dico quē qz qd debet? in
gñe no p̄t p̄ire. C. si cer. pe. incēdiū. Quid
si vendā incertū de c̄tis vt vnū de seruis meis
vl. v. corbes ex h dolio et oēs peant. f̄ndet
host. q emptoz repetet p̄ciu si dedt? qz sine cā
ē apud me et si no dedt? hz exceptōez et sic n̄
p̄tinet ad eū piculū. Ido at dixi q degustatoz
no exigat qz si sit res q degustatoz desideret
vt vinu zinziber et hmoi et veda? in sp̄e. post
degustatoz no ante perit et deteriorat? epto
ri. Si vo veditio in gñe tūc sūt duo necessaria
vt peat et deteriorat? emptozē scz degustatio
dmesuratio siue pōderatio et h̄ sm io. bulg.
et plac. h̄ azo. dixit q de vino ē spēale vt sta
tim facta venditōe in spē etiā ante degusta
tozē peat et deteriorat? eptozē. ff. e. q sepe. §.
in his. Itē piculū publicū p̄tinet ad vendi
tozē. vt. ff. loca. et dduc. si fūdus. Itē si sit in
certū pactū q piculū respiciat veditiozē n̄ pe
rret emptozē siue de casu fortuito dictuz eēt
sp̄ealiter h̄m bulg. siue gñaliter h̄m mar. Idē
ē si veditio fuerit in culpa l dolo q res peat
vl deteriorat? Idē etiā est si veditio fuerit in
moza qz piculū spectat ad mozosū etiā si res
erat pitura penes alnū h̄m io. et azo. Sz mar
dicit detrahit. vltima vo moza sp̄ nocet illi q
facit eā. ff. de picu. et dmo. rei vē. i. d. h̄ isti.
e. §. si at in glo. Et host. addit q si calliditas
interueniat ex pte veditiozē. scz qz bonitatem
duraturā affirmavit uel etiā sciuit n̄ duratu
rā et tacuit imputat? ei. ff. d picu. et dmo. rei
ven. si q̄s iura. Item sicut piculū p̄tinet ad
emptozē ita et dmod. ff. de re. iur. h̄m naturā
et iō qd p̄ alluione accrescit et fruct? et p̄
rei veditio spectat ad emptozē. C. d ac. emp.
et ven. l. si fructib? Quid si res vedita apd
veditiozē sit furto sublata. h̄ aut iter eos cō
uenit de custodia. et tūc damnū erit ipi? veditiozē.
aut no dūet et tūc sufficere dz q veditiozē
dicoz tales custodia adhibuerit qualē bonus
paterfamilias reb? suis adhibz. qd si fecerit
in nullo tenet? ff. e. q sepe. §. si res.

Equit? vidē de sexto scz ad quē tenet? ven
ditiozē eptozē et ecōuerso. Circa qd sciend
q veditiozē te? rez tradē ita q emptozē hēat va:
cuā possessionē h? ē ita q emptozē sit potioz i
possessione ita q ab ea no possit aduocari. Nā
si q̄s eā aduocauerit pinde est ac si tradita no
fuisse. vt. ff. de ac. emp. et vē. l. j. §. j. hec at
traditio facit emptozē dñm si veditiozē erat
dñs. Si vero no erat domin? obligat? nomie
euctōis dūmō pciu sit sc̄lutū ul eodem noie

Si p̄o venditio ap̄ p̄t p̄t?

satisfactū ut ibidē. l. emp. Si vō veditoz nol
rem tradere tenet ad interesse ut ibidem. l. j.

S; nūqd manu militari ab inuito veditoze
res vedita poterit extoqri. hē h visū est dño
mar. q sic p legē. ff. de rei ven. l. q restituere.
S; h m gōf. ar. dtra p legē. C. de ac. empr. et
vō. empio. hē. j. Debz em prius pciū offerre
q veditoz rē tradere qnimo in veditōe n trāf
ferē dominū etiā re tradita nisi pciū sit solu
tū vel alias satisfactū. secus ē de pmutatōne
et alijs dtractibz. h dico nisi venditor fuerit
secut? fidē emptoris. insti. de rez. diui. p tra
ditōez. q. veditē. Si vō neuter fidē habeat de
altero pciū et res deponat apud seqstrū. ff.
de solu. l. si solutur. h bñ. ex. de spmo. in cō
vñ emptoz agē nō p̄t ex empto. anteq soluat
vō offerat pciū veditozi ut in. q. veditē. No
tand āt q si q̄s mādauit tribz de re sua vēden
da et vn? eoz. emat. veditio nō valet et reuo
can p̄t. qz videt mādatū ut alij vendāt. ff. e.
licet. h bñ. in q̄stionibz. Itē si vēdo tibi alter
natim rē illā ul illā habeo optionē nō tu nisi
sic aliter dictū. ff. e. si ita distrabit. h accur.

Itē si vēdidero tibi bibliothecā. i. armariū
libroz. hac dditōe. s. si poteris h̄re locū i q̄
eā ponas et p te steterit quo mi? locū h̄as.
agere possū dtra te ex vedito q̄si dpleta ddi
tōe cū p te stet quo mi? dpleat. ff. e. l. ab eo

Itē qn dtract? sit sic scz ut liceat emptozi a
dtractu discedē si emptio displiceat tūc vsqz
ad .xl. dies et nō vltra emptoz discedē potest
nisi decēs sit q q̄ncūqz velit discedere possit.
ff. de edi. edic. q si nolit. et ex. de pigno. illo
i glo. Itē si q̄s p̄diū emerit cui aqduct? de
bet ius aque sic ad emptozē p̄inet etiā si nō
sit dictū sicut et ip̄e fistule p q̄s aqua ip̄a du
cit licz sint ex edes. et h est rōe accessōis. ff.
e. si aqductus. Itē si q̄s p̄dia vēdiderit hac
dditōe. scz ut emptoz satisfaciāt reipublice si
emptoz nō satisfecerit nō iō dtract? cassat. h
veditoz agere p̄t ad interesse ut fiat qd dueit
C. de resc. ven. ea dditōe Itē si vinū qd est
i dolio sit veditū h videt actū scz ut expediat
doliū dpetētū tpe ppter nouā videmā vñ vē
ditoz illi? nō ante habebit doliū expeditū q̄
emptoz euacuet ip̄m nisi vindemia supueiat.
l. nisi veditoz sit vini mercator q d̄suevit emē
et reuēdere vinū. ff. de p̄cu. et dmo. rei vē. l.
j. q. vlt. h gōf. Vñ si ēptoz nolit accipe p̄t vē
ditoz mēsurare et effūdere corā testibz si va
sa sint necessaria sibi h m host. Itē si res sit
vedita duobz potior ē scdō si p̄mo sibi trada
tur. et idē ē de donatōe. C. de rei vē. quotiēs
nisi p̄m? emptoz emisset noie eccie h em ē spe
ciale q̄ dominū acq̄rit sine traditōe. ar. ex.
de d̄sa. ex l̄ris. et exp̄sse. C. de sacrosan. ec. vt
iter dñuz. Et etiā si scdōs emerit noie eccie p̄
fert p̄cio. ff. de p̄cu. in cāe. h veditoz tē cri
mie stellationat. et etiā. l. cornel. d fl̄is et. ff.
de crimie stel. l. iij. Itē licet res sit empta
mea pecunia nō iō sit mea nisi emat noie meo
C. de rei vē. si ex ea. Fallit āt h in re empta d
pecunia ecclie. ar. ex de pecu. cle. c. ij. et. c.
penl. vel de pecunia militis vō pupil li ul mio

ris ul data d̄ugi. C. de rei vē. sine. C. de ar.
in. l. iij. et de. ff. de dona. inter vi. et vxo. vel
de pecunia vsuraria. ex de vsur. cū tu. in q. si.
h m quosdā. de quo dic vt infra ti. de vsura.
ar. d̄ penis vsurarioz. Insup nota q̄ d re vē
dita euicta agit emptoz de euictōe. hō tñ fal
lit in multis casibz. scz si emptoz sup re vēdi
ta impetit nō nūciauit veditozi vō fideiussō
ri si veditoz sit absens. vō si ēptoz d̄umaciter
abfuit tpe snie. vō si ppter iniuriā suā dtra eū
lata fuit snia. ex. e. c. vlt. vel si non tēpestiue
denūciat h iam ppe sniaz vt. ff. de euic. si rez
quā. q. vlt. nisi sit in dtractu remissā necessitat
nūciandi vt. ff. de euic. l. penlt. Sūt etiā et
alij casus in q̄bz emptoz nō agit de euictōne
scz si d̄promisit et sniaz d̄erariā reportat vt. ff.
de euic. si dictū. q. si p̄misero Itē si sua cul
pa possessionē amisit vt in. l. rē quā. q. si culpe
Item si habuerit rē p derelicta vt ibidē. l. si
secutū ē. Item si ancillā empta p̄sticuat vt ibi
dē. l. si mancipiū. Itē si emptoz vsucepit rē
empta vt ibidē rem alienā. Itē si veditoze
absente emptoz d̄demnat nō appella? vt ibi
dē. l. herēnius. Itē si rē alienā sciēter eme
nisi de euictōe sp̄ealiter sibi p̄spererit. C. de
euic. si fundū. vō nisi aliqd casuale d̄igat. C.
cōia del. l. si. et ex de re. ecclie. nō alie. ad au
dientia. Itē si veditoz volūtate emptoris i
loco vedito sepul? fuerit. ff. de euic. si p im
pendentiā. Itē si emptoz vsucapē potuit et
nō vsucepit vt in. l. si dictū. q. si cū p̄t. et ex. e.
c. si. in glo. vbi pl̄a habent de hac materia.

Itē veditoz tenet emptozi re vedita euicta
in simplū tantū. et ad interesse. et i rebz p̄ze
ciosis cuiusmōi sūt indumēta ornamēta p̄cio
siosa. vel ē hō relinquēdū arbitrio iudicis. s.
q̄ sint res p̄ciose. et tūc cogit in duplū p̄mie
tere aliter d̄demnabit in duplū sic intellige
ff. e. l. ij. et. l. emptozi. et intelligit duplum
p̄cij d̄uenti. ff. e. l. cū fūdus. stipulatio tamē
potest fieri ex d̄uentione in quātūcūqz volūt
pres. C. e. si cui liberam.

Equit? videre de septio scz de impedimē
to p̄stico dtractui p erroze doli vel dece
ptionē. Circa qd sciend q veditio nō tenet
si erret p̄cio in p̄cio vt si putē vēdere tibi p
x. solid. et tu putes emē p. v. sec? ē si ecouer
so. ff. loca. si locē. Scdō in dtractu ut si pu
tem vēdere et tu putes donari. ff. de re cre
si eius. Tercio in cozpe ut si putem vēdere
vnū fundū. et tu putes emere nō illū h aliū.
ff. e. in veditōibz. h si vendā tibi petz cocū
cū nō sit. et is q̄ ē vocat? hugo. si noia seruoꝝ
sint nota. tūc is debet q̄ est noiat. Si vō sint
ignota. tūc is videt veditus cui artificū est
adiectū. ff. d rebz dubijs q̄ hēbat Quarto
in materia vt si vēdat auralcū p auro. ff. e.
in veditōibz. Dign? nō tenz si q̄s obliget es
p auro. ff. de pigno. ac. l. j. Quinto i substā
tiali qualitate. vt si vendat acetū p vino qd
ab inicio fuit acetū. Sec? ē si ab inicio fuit vi
nū et postea coacuit ut ibidē. Si eō in pte er
ret i q̄litate substāiali n̄ tenz p pte i q̄ erza?
ff. e. quidā. Tamē erroz aut q̄litas accentalis

ep̄t.

nō viciat contractū. ut si q̄s emit agrū sterilem
 quē credit esse vberē. xxx. q. 1. §. 18. ita. Hoc ē
 vberē s̄m io. an. nisi in trib⁹ calib⁹. vnus est si
 decept⁹ ē vltra dimidiū iusti p̄cij. sedus est si
 ager pestiferas herbas h̄ret. C. de edi. edic.
 l. ij. terci⁹ si dol⁹ cāz contractui dedisset. ff. d
 dolo. l. elegāter sexto i sexu ut cū puto ven
 dere puellā et tu putes emē puez. s̄ si putes
 emere vginē et ē corrupta emptio tenet. ff. e
 alioq̄n. §. p. si ego. s̄ veditoz scies esse corrup
 ptā te actōe ex epto ad resoluendū contractū.
 ff. de ac. emp. et v̄. ex empto. §. si q̄s vginēz.
 Septio de essentia ut si q̄s v̄dat domū q̄ est
 obusta et vterqz ignorat h̄. si em̄ res vendita
 credat⁹ extare cū nō extet nulla ē eptio. ff. e.
 domū. S̄ si v̄dat dom⁹ p̄ maiorē pte obusta
 tūc aut vterqz. l. eptoz et v̄ditoz ignorat do
 mū esse obustā et sic nō tenet et te eptoz ven
 ditorū ad iteresse. Aut sol⁹ eptoz sciuit et tūc
 v̄ditio tenet et tenet soluerē p̄ciū totū. Aut
 vterqz sciuit eā eē obustā. aut totā. aut p̄ ma
 iorē pte et tūc nihil ē actū et dol⁹ dolo open
 sat. ff. e. domū. Et qd̄ d̄z nihil actū esse itelli
 gi⁹ quātū ad pte obustā. hec accur. et host.
 Octauo in p̄sona. vñ si q̄s ē pact⁹ se v̄ditu
 rū agrū petro et postea v̄it tici⁹ dicēs se eē
 petz et emat agruz ab eo. ille n̄ d̄z v̄didisse
 agrū ticio s̄ petro. ij. q. 1. §. bis ita. Itē con
 tractū qdam sūt contract⁹ stricti iuris ut mu
 tuū et trāfactō. qd̄ā bone fidei. In p̄mis si do
 lus det cāz contractui v̄l incidat in contractū te
 net contract⁹ s̄ actio ex eo elidit⁹ p̄ exceptōez.
 ff. de v. sig. si q̄s. §. aliter. In d̄ctūb⁹ at̄ sedis
 scz bone fidei aut dol⁹ iteruenit aut nō. si sic
 aut ergo dat cāz contractui aut incidit i contractū
 si p̄mo aut dol⁹ ē adhibet⁹ p̄ trahētes aut
 p̄ mediatorē. si p̄ trahētes sic n̄ tenet contra
 ct⁹. ut si dolo te iduxi ad v̄dendā rē quā ali
 ter n̄ v̄didisses. obigra tu volēs emere d̄cre
 tales meas q̄ris a me si volo v̄dere eas et n̄
 deo p̄ nō. et tu dices si scies illd̄ qd̄ scio scz
 aliā opilatōez eē v̄curā libenter v̄deres et
 iō v̄do tibi nō tenet contract⁹. Si vñ dolo sic
 adhibet⁹ p̄ mediatorē sic tenet contract⁹ s̄ d̄
 actio de dolo contra mediatorē. In subsidū tū
 eū eptoz te s̄m host. ff. d dolo elegāter. §.
 j. peat⁹ at̄ salariū qd̄ ei d̄z dari iure licito. ff.
 d̄ p̄fener. l. j. Si at̄ dol⁹ incidit in contractū pu
 ta v̄ditur⁹ erā s̄ p̄pter dolo tuū v̄didit p̄o
 miozi tenet contractus s̄ agit⁹ ad residuū ople
 mētū. ff. d̄ acti. emp. iulian⁹. §. si v̄ditoz. Si
 at̄ nō iteruenit dol⁹ aut ḡo trahēs ē decept⁹
 in re ip̄a sine alteri⁹ dolo aut nō. si nō tenet
 contract⁹. si sic n̄ tenet. ut si v̄dat⁹ aux. p̄ au
 ricalco. aut i quātitate rei sic agit⁹ ad supple
 mentū eā si decept⁹ sic ēca dimidiū rei. nisi
 fuisset deposit⁹ termi⁹ m̄surādi rē illā. et ille
 q̄ accepisset de q̄ritate nō renūciasset. ut si v̄
didit tibi q̄tuor modios vinee et dixi q̄ infra. x
 dies m̄surares et mihi d̄ q̄ritate renūciares
 si mihi nō renūciaueris. et mi⁹ habueris dā
 nū erit tuū. ff. e. si fundū. Et si m̄sure denun
 ciatio fraudulēter fuit dilata te actōe d̄ do
 lo s̄m host. ff. e. cū dilecti. aut in p̄cio et tūc s̄m

host. si in p̄cio sit decept⁹ nō ex p̄posito contra
 hēus liquidē vltra dimidiū iusti p̄cij. agit de
 cept⁹ ut contract⁹ rescindat⁹ v̄l iustū p̄ciū sup
 pleat⁹ data optōe decipiēdi. C. de rescin. ve.
 l. j. §. ad h̄. tamē bñ. dicit q̄ electio ē empto
 ris q̄n mi⁹ dimidio iusti p̄cij emit⁹. e. cū di
 lecti. et. c. cū cām. ḡo a contrario si vltra dimi
 diū iusti p̄cij. ut sit emptoz decept⁹ sic dabit⁹
 electio v̄ditoz sic itelligit a zo. Emit⁹ at̄ s̄m
 a zo. res min⁹ dimidio iusti p̄cij. si res valz. x
 solid. et v̄dit⁹ p. v. min⁹ vno denario. et sic
 decipit⁹ v̄ditoz. si aut valet. x. et emat⁹ p. xv
 et vno denario deceptio ē vltra dimidiū iusti
 p̄cij et sic decipit⁹ eptoz. Alij dicūt q̄ tūc ē de
 ceptio vltra dimidiū iusti p̄cij q̄n res valēs. x
 emit⁹ p. xxj. s̄ p̄ma snia verior est s̄m host. et
 bñ. Si vñ deceptio nō excedat vltra dimidiū
 iusti p̄cij. et vterqz trahētū est maior et p̄ua
 tus. tolerat⁹ s̄m leges. qz licz trahētib⁹ se
 inuicēz decipe naturaliter. i. bona fide scz q̄
 v̄ditoz credat v̄dere iusto p̄cio. aliter est si
 aliter sciat. dūmō nihil dicat q̄ alter mouea⁹
 ad emendū s̄m accur. ar. optimū. ff. de dolo
 q̄ v̄ditoz. Minor vñ et ecclia restituerent⁹ si
 guiter lederent⁹. et silr republica. hec host.
 Quādoqz tñ contract⁹ nō tenet et tñ ex eo agit⁹
 ut si q̄s colludēte meo p̄curatōe emit ab eo
 passū ager⁹ ex empto v̄l ut emptio maneat in
 totū v̄l ut restitua⁹ in totū. Et silr si q̄s miczē
 xv. ānis circūuenerit miozi d̄ actio ex emp
 to ut emptio in totū remaneat vel in totū de
 struat⁹. ff. de ac. emp. iulian⁹. §. si q̄s. hec bñ.
 e. cū dilecti. Nota tñ s̄m guil. q̄ si q̄s scie
 ter emerit rē vltra dimidiū iusti p̄cij n̄ succur
 rit⁹ ei li. vj. d̄ re. iur. sciētū n̄ infer⁹ dol⁹ ar. cō
 tra. qz ius nō distiguit si sciuit v̄l ignorauit.
 Nota etiā q̄ in contractū d̄z accēdi tps v̄ditio
 nis. vñ si silua q̄ est v̄dita p. xl. libz valēt
 tñ. x. tpe v̄ditōis. et postea tpe litis d̄resta
 te omuniter valeret. xxx. v̄ditio reuocaret⁹.
 e. cū dilecti. i glo. S̄ qd̄ si aliq̄s iurauerit
 contra v̄ditōez nō v̄ire. Nūq̄d audiet⁹ si de
 ceptus vltra dimidiū iusti p̄cij velit agere.
 R̄ndet bñ. e. cū cāz. q̄ talis si sit maior nō
 audiet⁹. si vñ mioz audiet⁹. qz p̄ iuramentū n̄
 excludit⁹ nisi beneficiū qd̄ h̄z ex etate et non
 ius cōe. vñ iure cōi p̄t agere uel ad supplendū
 p̄ciū vel ad rescindendū contractū. s̄ restitūōez
 in integz. petere nō p̄t p̄pter iuramentū. si aut
 iurasset nō repetere rē ex eo q̄ esset deceptus
 vltra dimidiū iusti p̄cij tūc nulla via audire⁹
 hec bñ. io. aut. x. q. ij. §. hoc ius. videt⁹ sentē
 re q̄ nō licet trahētib⁹ se decipe licet h̄ lex
 d̄cedere videat⁹. Done q̄ res emptā min⁹
 dimidio iusti p̄cij peat apud emptozē. Nūq̄d
 v̄ditoz agere p̄t ad supplementū iusti p̄cij.
 R̄ndet bart. in q̄stionib⁹ q̄ p̄t qz emptoz tene
 bat⁹ vel rē restituere vel iustū p̄ciū supplere.
 vñ cū non possit facere vnū tenet⁹ ad alterz.
 Sed quo iure agitur ad supplendū iustum
 p̄ciū vel rescindendū contractū. dicūt quidā
 q̄ officio iudic. C. de rescin. ven. l. ij. et s̄m
 hoc tantum agetur vsqz ad quatuor ānos. et
 vsqz ad illd̄ tēpus d̄p̄t restitūio in integz.

C. de res. i. integrū re. l. ult. Alij dicūt q̄ ddi-
tōe ex. l. ij. C. de rescin. ven. et s̄m hoc ager̄
vsqz ad. xxx. ānos qz cū oēs dditōes sint p̄so-
nales sunt p̄petue. inno. v̄o credit q̄ agit̄ ex
dctū scz ex v̄edito. h̄ etiā ex. e. cū cāz i glo.

Equit̄ vidē de octauo scz de m̄suris et
p̄derib⁹ puta publica aucte vl̄ d̄suetu-
die istitutiis. et q̄ eas cā lucri mutauerit peni-
teat. xxx. dieb⁹ in pane et aq̄. ex. e. c. ij. et ex
cōicari p̄t si penitentiā agē nolit. xxxij. q. ij.
si q̄s roipetas. Ad pleniorē at̄ noticiā h⁹ ma-
terie disti⁹guit host. q̄ si falsis m̄suris et p̄de-
rib⁹ m̄surat̄ et nō fuit dictū q̄b⁹ m̄suris et
p̄derib⁹ stare et ēptoz sciēs l̄ ignozās pl⁹
iusto recip̄ et dñiū ē trāslatū n̄ditoz repetit̄
qd̄ pl⁹ iusto ded̄t p̄ dditōez idēbiti. ff. de do-
lo ar. Si v̄o dñiuz nō sit trāslatū ē loc⁹ rei v̄e
dicatōi et actōi furti et dditōi furtiue. ff. de
furt. si q̄s v̄rozi. et h̄ vbi ēptoz sciēs pl⁹ iusto
recipit. Si v̄o ignozās pl⁹ recepit n̄ facit fur-
tū cū dolo careat vñ tūc tene⁹ dditōē idēbiti
grā possessionis et rei v̄editē et forte actōe ex
dtractu. exemplū h⁹ est qñ v̄editoz dic̄. ego
trado tibi et tñ apparet q̄ pl⁹ iusto tradidit
sem dominiū trāslatū. si aut̄ q̄tū debuit idē-
lūctē te⁹ v̄editoz actōe ex empto. ff. de dolo
ar. Et sic p̄t q̄ v̄o agit̄ dtra aliū qñ nō est
dictū q̄ st̄t p̄derib⁹ illis. Si em̄ h⁹ dictūz
sit et v̄terqz illa sciebat eē fl̄a neuter agit. Si
v̄o v̄terqz ignozabat. dicūt q̄daz q̄ deceptus
agē p̄t et male. ff. de hedi. vl̄ acc. v̄e. q̄ si in
v̄editōe. Si v̄o deceper̄ h̄ sciebat et al̄ igno-
rabat nō agit qz a se decipi. ff. de rei v̄e. l. is
q̄ se. h̄ si deceptus ignozabat et alter sciebat
tūc agē p̄t qz sciēs p̄dicere debuit q̄ erāt fl̄a
ff. de h̄e. vl̄ acc. ven. h̄ aut̄. Et sic in h̄ casu p̄t
intelligi q̄ d̄z agē penitentiā. xxx. diez ut di-
ctū ē sup̄. Fh̄ at̄ q̄ falsas m̄suras tenēt vo-
can⁹ in legib⁹ dardanarij a quodā dicto dar-
dano q̄ maximā dabat opam. vt ānona carioe
fieret emēdo omnē quā iuenire poterat ut po-
stea sol⁹ v̄ederet sicut vellet et t̄es s̄m legē
penis varijs puniūt. aliqñ em̄ eis negociatō
icerdici. aliqñ relegant̄ et abiliores ad op⁹
publicū dant. h̄ et dñs adrian⁹ tenētes eas
lege cornelia de fl̄is dixit teneri si fuerāt eis
v̄si. si v̄o nō sūt inuēti eas h̄re. p̄nt relegari l̄
aliter ex̄ ordinarie puniri. ff. de penis darda-
nariis. quō aut̄ teneant̄ amodates falsa p̄o-
dera dicet̄ infra ti. de comodato.

Equit̄ videre de. ix. scz de casib⁹ in q̄b⁹
q̄s cogit̄ v̄edere rē suā. Circa qd̄ sciēs
dū q̄ nemo reglariter ab inicio inuit⁹ distra-
here vl̄ emere cogit̄. C. e. inuitū. et. l. dudū.
Si q̄s tñ rē exponat venalē et p̄ciuz quo vult
v̄edere sit iniustū cogi p̄t p̄ iudicēz vt t̄p̄t i⁹
et. e. c. j. et. ff. de offi. p̄fecti. vr. q̄. cū casus.
Nota tñ q̄ q̄s cogit̄ v̄edere rē suā in plurib⁹
casib⁹. p̄tio qñ q̄s h̄z seruū cōem cū alijs tūc
em̄ p̄t manumittere seruū alijs socijs inuitis
ita tñ q̄ det seruū p̄ciū et ita cogūt̄ ei v̄edere
p̄t quā h̄nt in seruo. C. de cōi seruo māu. l. j.
sc̄do qñ q̄s h̄z sepulcrū et nō h̄z iter ad ip̄m.
tūc em̄ p̄toz cogit̄ vicinū sibi reddē iter in lo-

co oportuno vbi nō patiat̄ detrimētū. ff. de
reli. si q̄s sepulcrū. terciō qñ q̄s h̄z p̄diū cōe
cū fr̄e si fr̄ v̄dididerit alteri p̄t suā ille p̄t age-
re cōi iure diuidūdo dtra emptozē ita q̄ elu-
mabit̄ totus fūdus et dabit ille p̄ciū ēptoz
p̄ sua p̄t et p̄t suā v̄edet. et h⁹ si p̄ciū n̄ pos-
sit amode diuidi alias v̄terqz optinebit suaz
p̄t. C. cōi di. l. j. q̄rto qñ q̄s domū h̄z ruinosa
quā q̄ paup̄ ē reficere nō p̄t. et idō vt a dāno
vicinorū caueat̄ eā v̄edere alteri q̄ eā reficiat
coget̄ aut̄ d̄ publico ei solue⁹. ff. ad silleianū
leges. quito qñ q̄s h̄z seruū dtrahentē cū an-
cilla alteri⁹ dñi q̄ est in alia p̄uicia tūc cogit̄
vñ dñs alteri v̄edere s̄m io. j. q. j. eos. sexto
qñ q̄s h̄z rē cōem cū alio v̄edere p̄t eā restitu-
endo p̄t p̄ciū illi cū quo habz eā cōez p̄vita
C. cōi. diui. ad officiiū. septiō qñ q̄s h̄z plus
iuris in re. C. de dona. sancimus. q̄ ne alias.
vbi d̄z q̄ q̄ h̄z maiorē sūmā in re donata p̄t et
p̄ciū offerre alijs et rem donatā possidere.

Equit̄ videre de. x. scz de negociatōib⁹
et mercatōib⁹ q̄ disti⁹t in emēdo et ven-
dēdo. Circa qd̄ p̄la q̄runt̄. s. vtz. sic licitū ne-
gociari vel mercari. h̄ ad maiorēz h⁹ q̄stio-
nis euidentia disti⁹guend̄ ē s̄m alex. an. q̄ ali-
qd̄ d̄z illicitū multat̄. vno mō illd̄ qd̄ ē de se
malū ex ip̄a inordiatōe act⁹ ut ē vsura et for-
nicatio et sic nō ē illicita negociatō p̄t supra
Et s̄m h̄ dicit̄ auḡ li. q̄stionū no. et vete. testa-
mēti. fornicari hoibus sp̄ nō licet. negociari
v̄o aliqñ licet aliqñ nō. Alio mō dicit̄ illicitū
qd̄ est ex aliqua circūstantia malū puta ex
circūstantia cāe. p̄sone. modi. t̄pis. loci. omer-
cij. et oib⁹ his modis negociatio p̄t fieri lic-
te et illicite. Ex circūstantia em̄ p̄sone ē illici-
ta negociatio. cū cleric⁹ negociat̄. vñ aug⁹.
i eodē li. ante p̄ ecclesiastic⁹ q̄s sit licz ei ne-
gociari. factō at̄ iā nō licet scz si retinere vel
p̄uilegiū clericale. sit aut̄ q̄s ecclesiasticus
id ē p̄sone ecclesiastica p̄ primā tonsuraz. Ex
circūstantia cause ē illicita negociatio etiā lai-
co cū p̄pter cupiditatē vel aliū malū finē ne-
gociat̄. et s̄m hoc cassiodor⁹ dicit sup̄ i⁹ p̄s.
nō d̄znoui l̄aturā vbi alia l̄ra dicit̄ negocia-
tōem q̄ negociatores illi exterminat̄ q̄ p̄ioz
dinatā ambitōez pecuniā pollunt̄. Ex circū-
stantia modi ē illicita negociatō qñ exerce⁹ cū
mēdacijs et piurijs. et s̄m h̄ dicit̄ crisos⁹. sup̄
M. xxj. c. q̄ mercator p̄nciat̄ de eccia. loq̄t̄
em̄ de illo q̄ cū mēdacijs et piurijs negociat̄
Vñ statim subdit mercator sine mēdacijs et p̄-
iurio esse nō p̄t. i. vix p̄t. Ex circūstantia t̄pis
ē illicita negociatio cū sit dieb⁹ festiuis ora-
tionī et vacatōi diuine deputatis Ex circūstā-
tia loci ē illicita cū fit in loco diuino cultui
d̄putato. vñ dñs M. xxj. aecit̄ emē. et v̄e. de
tēplo. qd̄ exponit̄ diligēter. xvj. q. vij. Ex cir-
cūstantia omercij ē illicita cū res cari⁹ v̄edit̄
trāseūtib⁹ q̄ manētib⁹. vñ dicit̄ ociliū alba.
p̄biteri plebes suas moneant vt hospitales
sint et nō cari⁹ vendāt trāseūtib⁹ q̄ in merca-
tu vendere possent. ex. de emp. et vendi. pla-
cuit. Licita autē negociatio est cum exercet̄
a persona d̄grua vt laica. Et causa necessaria

Delus q̄ falsas m̄suras h̄nt

De q̄s h̄z rē suā

vel pia ut. s. possit familie sue i necijs pvide
re l' epa misericordie exercere. Et mō d'bito. s. sine
piurio et mēdacio. Et tpe d'petēti. ut in die n̄
festo. Et in loco d'cesso et tali exercicio apto.
Et iusta estiatōe rei et d'merij. put cōiter ven
ditur i illo loco in q° negociari d'ngit. Et se
cundō hoc dicit canon ex epla clemēis. q' ne
gotia mūdāna et opa secularia sibi iuicem ex
hibeāt vacantes laici. Sic ergo dicendū ē q'
negociatō siue mercatio si sit pmissis circūstā
tis vestrata ē licita et etiā a iure naturali app
bata. cū em̄ sit vn̄ p'iceps oīm vt sacrascrip
tura et sancti testan̄ qd etiā non latuit genti
les vt dicit phīs. xij. metha. vnus ergo ē p'ri
ceps. d'stat q' oīs hoies scdm rectū d'ctamē
nature debēt sibi inuicē in suis necessitatib⁹
subuenire inq̄tū viuunt sub vno p'cipe. ille
aut p'iceps ē deus. Nunc aut ita ē q' alique
pres mūdi abundāt in aliq̄b⁹ vtilitatib⁹ ad
vsuz humanū i quib⁹ aliq' terze deficiūt et iō
rectū iudiciū rōis naturalis d'ctat q' terza il
la q' abūdāt in vna re hūano vsui apta subue
niat de illa alij terze q' d'ficit i ip̄a sed q' scd̄z
pbūm. v. ethi. difficile erat portare rem p' re
quotienscūq' hoies indigēt maxime ppter lō
ga spacia terzarū et picula viarū iō inuēta ē
cōis mēsurā venaliū et hec ē nūmīma Vtz
mercatōes possint simul esse iuste et lucratiue
h' vt d'ctū ē s. rectū iudiciū rōis naturalis
d'ctat q' terza illa q' abūdāt re hūano vsui ap
ta de illa subueniat alij terze q' d'ficit in ip̄a
Cōstat aut q' i terza q' abūdāt in blado min⁹
reputari d'z bladium q' in terza q' d'ficit i bla
do. et sil'r dico de vino et alijs rebus vite ne
cessarijs cū ergo terza q' d'ficit i blado et abū
dat i vino recipit sextariū bladi et mīstrat do
liū vini i illa terza et illi terze q' d'ficit i vino
et abūdāt i blado. fit mercatō scd̄z rectū rōis
iudiciū. et tūc dat vn̄ quantū recipit ali⁹ et
sic ē mercatio iusta et tūc ē etiā lucratiua. dimi
di⁹ em̄ modi⁹ bladi valz hic. v. lib. et i illa
terza vbi d'ficit bladi v. viij. lib. et doliū
vini valz in illa terza. v. lib. et hic. viij. lib.
si er⁹ ego accipio. v. lib. qd ē hic p'ciuz dimi
dij modi⁹ bladi et do alicui d' terza illa p' do
lio vini et facio illud huc deferri et vēdo p'
viij. lib. q̄tū hic v. remanebūt forte mibi d'
lucro d'ductis expēsis vecture. xxx. solidi. et
sic vēdo doliū vini q̄tū v. i illa terza et ven
do etiā hic ip̄m quantū hic v. feci mercaturā
iustā. et nihilomi⁹ lucratiuā S' forte d'cet
aliq̄s q' tūc n̄ possit esse iusta mercatō qua hō
mercat⁹ cū suo vicino i eadē villa. h' q' vn̄
indigz blado et supabūdāt i vino et ali⁹ ecō
uerso et tūc si vendat mēsurā vini et de pecu
nia inde recepta emat mēsurā bladi lucrati
q' p' re supabūdātē et nō nccia ipse acq̄rit rē
ncciaz sibi. et hoc ē lucrū licz ille res ex pre
sua sint equiuales. Et sil'r d'cedō ē de illo q'
d'ficit i vino et supabūdāt i blado q' p'dictō
mō facien⁹ lucrati et sic vn̄ vicin⁹ cū alio iu
ste lucrati mercatō. D'zterea forte ille q' vi
nū em̄t defert illd ad terzā q' i blado d'ficit
et lucrati⁹ vterq' ille de blado qd em̄t mag

q' fuisset lucrati⁹ de vino qd vendidit. q' for
te d'comodi⁹ ire p̄t ad terzā deficientē i blado
q' ad terzā deficientē in vino et forte melius
scit vēdere bladū q' vinum. alius aut ecōuer
so et sic vterq' ē lucrati⁹ ppter d'tractū licitū
cū vicio suo. Possent etiā poni aliq' alij mo
di mercationū lucratiarū seruata eq̄tate iuris
naturalis de quib⁹ d'z ifra a. de vsura ar°. vj
hec rich. in quadā qōne de quolibz. breuiter
aut scdm scotū circa d'mutationē negociatiuā
sunt duo attendēda ad hoc q' sit iusta. vnū ē
q' tal' d'mutatio sit vtilis reipublice. puta q'
vale ē reipublice habere aliquos d'seruato
res rez venaliū d' p̄mpte possint iueniri ab i
digentib⁹ eas emere volentibus. Vale etiā
ē reipublice habere aliquos deferētes ad pa
triā aliq' illa necessaria quib⁹ nō abūdāt illa
patria. et ex hoc habet q' ille qui talia cōser
uat et ad patriā aliq' in talib⁹ deficientibus
appoztat actu vtili reipublice seruit. Scdm ē
q' quilibet seruiēs reipublice de honesto et v
ali ope. p'ciū suo labori sollicitudini idustrie
et piculis correspōdēs digne et iuste p̄t acci
pere. Et ex his p'z quō sunt vitupabiles mer
catores illi qui res venales nec trāfere nec
d'seruant nec sua industria meliorāt nec certā
ficat⁹ aliquis ali⁹ simplex de valore rei emē
de sed mō emūt vt statim vendant sine omni
bus d'ditionib⁹ istis tales a republica essent
exterminādi vel exulādi q' faciūt qdlibet ve
nale vel vsuale carius emēti et vilius vendē
ti q' esse deberet hec scotus Si quis aut for
te velit inculpate negociatores ppter menda
cia et piuria que dicunt⁹. Respōd'z aug. sup il
lud ps. qm̄ nō cognoui l'ratu. ec. loquēs in p
sona negociatoris ego mentior. non negotiū
possem em̄ dicere sine mēdacio. tāto emi tan
to vendā si placet eme. omnes artifices men
tiuntur sutores agricole et alij. si ergo ppter
mēdacia sutorū vel agricolarū nō ē in culpa
ars sutoria vel agricultura. ergo negociatio
culpari nō d'z ppter negociatorū mēdacia.
Si quis etiā culpate velit negociatores ppter
ter cupiditatē acquirēdi q' negociatores op
tant tēpus carum vt ammonā quā seruauerūt
carius vendere possint. Respōdet aug. ibidēz
hoc nō faciūt boni negociatores sicut nec bo
ni agricole. hec em̄ sunt peccata hominū nō
rerū nec negociatio facit me malū sed iniqui
tas mea et mēdaciū meū Vtz aliq̄s possit vē
dere licite rē pl⁹ q' v. v. mī⁹ emē q' v. h' q'
n̄ si faciāt hoc fraudē adhibēdo. si vō n̄ adhi
beat fraudē tūc distinguo. q' de emptione et
vendiōne d'ngit loqui dupliciter. vno mō
scdm se. et scdm hō emptio et venditio vidēt
itroducta eē p' cōi vtilitate vtriusq' dū. s. v.
n̄ idigz re alteri⁹ et ecōuerso vt p'z p' phm. j
poli. qd aut p' d'muni vtilitate ē iductū n̄ d'z
mag esse i guamē vni⁹ q' alteri⁹ et iō d'z scd̄z
equitate iusticie d'tract⁹ iter eos interuenire
quātitas aut rez q' veniūt i hois vsuz mēsurā
tur sedz p'ciū datū ad qd iuentū ē nūmīma se
cundō phm v. ethi. et iō si p'ciū q̄titate valoris
rei l' ecōuerso res excedat p'ciū tolle⁹ eq̄lital

no. Grand

An. res vni⁹ vendi licet p'cipi
valēt q' vni⁹ emere q' valēt

iusticie et id caris vendere aut vilius emere re
q̄ v̄z ē scd̄z se iustū et illicitū. Aliomō possu
m̄ loq̄ de emptōe et veditōe scd̄z q̄ p̄ acc̄ns
cedit i vilitatē vni⁹ et detrimētū alteri⁹. vt
cū aliq̄s multū idiget re aliq̄ et ali⁹ ledit̄ si
careat illa et t̄c iustū p̄ciū erit si accēda⁹ n̄ t̄m
ad rē q̄ vendit̄ sed etiā ad damnū qd̄ veditōz
inde patit̄. et sic licz aliq̄d v̄dere plus q̄ va
let scd̄m se licz nō vendat̄ pl⁹ q̄ v̄z habent̄.
Si v̄o aliq̄s iuuē multū ex re alteri⁹ q̄ emit̄.
ille v̄o qui v̄dit n̄ damnificē carēdo n̄ decz
eum supuendere. qz vilitas q̄ accrescit n̄ ē ex
vendete sed ex emētis dditōe. Nullus aut̄ v̄
dere debet qd̄ n̄ ē suū. licet em̄ v̄dere possit
damnū qd̄ inde patit̄. ille t̄m qui ex re alteri⁹
accepta multū iuuat̄ sp̄ote p̄t vendētū aliq̄d
superogare qd̄ ad eius p̄inet honestatez hec
tho. et scot⁹ sup̄ iiii. sniaz di. xv. q. ij. Nota
etiā qd̄. r. q. ij. h̄o ius dicit glo. q̄ si in vendi
tōe offerat̄ pl⁹ q̄ res valeat etiā recipere n̄ dz
nisi iustū p̄ciū qz iustus dtract⁹ nō dz facere
dolū ex de dona. p. tuas. Vt̄ liceat alicui
negociādo caris aliq̄d v̄dere q̄ emit̄. h̄c ne
gociari ē dmutatōibus rez̄ insistere. dmutatō
v̄o rez̄ ē duplex vt̄ dicit ph̄s. j. poli. vna ē q̄
p̄inz ad iconomicos l̄ politicos h̄ntes curā
d̄ rez̄ ncc̄ijs ad vitā domui l̄ ciuitati l̄ etiā
p̄uincie et hec ē laudabilis qz deseruit natu
rali ncc̄itati. Alia ē q̄ fit p̄pter lucrū q̄renduz̄
et hec ē vitupabil̄ qz q̄tū ē de se s̄uit cupidi
tati lucrū. lucrū t̄m qd̄ ē tal̄ negociatōis finis
ordinari p̄t ad aliquē finē ncc̄ium v̄l etiā ho
nestū. et sic negociatio licita videt̄ vt̄ cū q̄s
lucrū moderatū qd̄ negociādo q̄rit ordiat̄ ad
sue domus sustentatōz v̄l etiā paup̄um subue
tionē vel etiā cū q̄s itēdit negociatōni p̄pter
publicā vilitatē ne scz ncc̄ia ad vitāz patrie
desint. et lucz dstituit nō q̄s finē s̄ q̄s labo
ris stipendiū. Si q̄s etiā aliq̄d p̄ se emat̄. et
postea p̄pter aliquā cām illud vendat̄ licite p̄t
illd̄ carius v̄dere vel qz illd̄ meliorauit. aut
qz p̄ciū rei ē mutatū scd̄m diuersitatē loci vel
epis v̄l p̄pter piculū cui se exponit et laborē
quē h̄z vt̄ i trāsfereōdo rē de loco ad locū. S̄z
obi⁹ qz cris⁹ sup̄ Mat. xxi. c. dicit q̄cuqz rem
dpat vt̄ integrā et imutatā v̄dendo lucret̄ il
le ē mercator q̄ de tēplo dei eicit̄ ḡo zc̄. R̄n
det alex. an. q̄ faciēda ē vis i hoc q̄ dicit rez̄
integrā et imutatā et i hoc q̄ dicit vt̄ lucret̄.
Loquitur em̄ de illo negociatore qui in nego
ciādo itēdit lucrū tanq̄ finē vltimū et cupit
sine labore et sollicitudie ex auaricia diuitias
dgregare. v̄n̄ p̄dictū v̄bu3 nō h̄z locū in eo q̄
negociat̄ p̄pter p̄piā ncc̄itatē vel reipublice
vilitatē vel p̄xime pietatē. Nec etiā i eo qui
v̄dit rē imutatā q̄tū ad substātiā. mutatā t̄m
q̄tū ad locū qz talis rōe laboris et piculi li
cite p̄t q̄rere mercedē. Nec etiā i eo qui i emē
do d̄siderat empte rei piculū i seruādo. qz p̄t
deteriorari vel cremari vel furto p̄di. talis ei
p̄t mercedē q̄rere rōe incertitudis euētus fu
turi et susceptōis piculi. v̄n̄ in emēdo n̄ ē cer
tus vt̄ integrā et immutatā vendēdo lucret̄.
Obicit̄ itēz qz sup̄ illd̄ p̄s. qm̄ nō d̄gnouit

litera. zc̄. dicit cassiodorus q̄ negociatio ē cō
parare vilius et distrahere can⁹ qd̄ xp̄us re
p̄bavit dū hoc faciētes de tēplo eiecit̄ sentē
tia eius ē ibi. R̄ndet ad hoc alex. an. q̄ itelli
git de his diuitib⁹ cupidis qui sibi totū for
rez̄ venaliū accipiūt vt̄ postea ad libitū suū
caris alijs vendāt q̄ i foro venderent̄. et hoc
faciūt de frumēto et alijs reb⁹ hūane vite ne
cessarijs. tales em̄ sūt deo abomiabiles. et ex
xp̄i essent ab ecclia eiciēdi. p̄dictus oibus cō
sonat tho. i sum. Ad hec nota scd̄z raij. q̄ il
li qui tpe messū bladū v̄l tpe vindemie vinū
emunt vilis vt̄ vendant caris dmittūt peccatū
et turpe lucrū. et hoc itelligit̄ vt̄ ipse postea
dicit de illis qui faciūt hoc nulla p̄fata ne
cessitate vel vilitate vel ex sola cupiditate.
ḡuius aut̄ peccat̄ hoc faciēdo clerici q̄ laici
ar. xiiij. q. iiii. quisqz tpe. et b̄n̄ d̄sonat sup̄ di
ctus ino. et host. ex. ne. cle. v̄l mo. c. j. Et ad
dit raij. neutros. s. nec clericos nec laicos di
co teneri ad restitutorēz certe p̄sone s̄ dz tale
lucrū in vsus paup̄ez erogari. et idem sentit
gof. ti. d̄ vsur. hoc aut̄ itelligit̄ rod. de d̄silio
non de necessitate.

Equit̄ videre de. xj. f. de q̄busdā casib⁹
dubitalib⁹ circa emptōz et venditōz. s.
vt̄ liceat alicui emere ad vitā suā vel here
ditarie p̄ se et heredit̄ suis certā q̄titatē pe
cunie annuatim sibi reddendā. h̄c quidā di
cūt q̄ talis dtract⁹ ē illicit⁹ qz pecunia ē ad
hoc inuenta vt̄ sit mediū et p̄ciū et mēsurā in
emptōne et veditōe. n̄ aut̄ ad hoc vt̄ emat̄ et
vendat̄ et id̄ in tali emptōne ē vsus pecunie
ad illud ad qd̄ n̄ ē instituta. S̄z si quis v̄t̄ ali
q̄ re ad illd̄ ad qd̄ n̄ ē instituta abuit̄ ea. er
i tali emptōe ē abusus. et sic ex sua forma ē
dtractus illicit⁹ siue fiat hereditarie siue ad
vitā p̄cipue cū talis dtractus n̄ videat̄ posse
reduci nisi ad dtractuz̄ mutui recipiēdi noie
emptōnis. In dtractu aut̄ mutui accipe vltra
fortē ē vsura. v̄n̄ i euāgelio mutuū date nihil
inde sperātes luc. ij. q̄ etiā auctoritas recitat̄
ex de vsur. d̄sult. Alij v̄o dicūt q̄ n̄ ē ibi cō
tract⁹ mutui s̄z eptōis et veditōis neqz ē ibi
dtractus illicit⁹ ex sua forma qz ibi nō emit̄
pecunia sed ius p̄cipiēdi talē q̄titatē pecu
nie annuā sup̄ bonis ipsi⁹ v̄denus. tale aut̄
ius n̄ ē pecunia s̄z cū iure isto qd̄ vendi p̄t trā
sit pecunia q̄ n̄ p̄t emi neqz v̄di sicut videm⁹
q̄ ius p̄ronatus directe n̄ p̄t emi nec vendi et
tamē trāsit i fundo p̄dij vel v̄lle q̄ emit̄. licz
alia de cā nō p̄t v̄di ius p̄ronatus qz. s. ē an
nexum sp̄uali et alia de cā pecunia vt̄z ex p̄e
dictis. v̄n̄ homo p̄t licite p̄ centuz̄ lib. emere
vnū p̄ediū et ipsuz̄ dare posset alicui heredi
tarie vel ad vitā suā sub tali pacto. s. q̄ ipse
et h̄edes sui obligarent̄ ippetū vel ad vitā
ei⁹ ad reddendū ei l̄ h̄edib⁹ ei⁹ certā pecunie
summā annuatī mediāte eptōe et veditōe p̄
dij ipsi⁹. ergo cū in d̄spectu dei n̄ differat h̄o
facere mediate l̄ imediate videt̄ q̄ licite pos
sit quis emere ius p̄cipiēdi quolibz̄ anno siue
hereditarie siue ad vitā p̄ cta q̄titate pecunie
dtractus ergo talis n̄ ē illicit⁹ ex sua forma.

Non est tamen contractus talis ita honestus et ita
cens sic est contractus p̄dialis eo quod non clare vi-
quid est quod emittit in hoc contractu sic in contractu p̄-
diali. quod etiam in fructibus p̄diorum impedimenta m̄-
ta p̄nt accidere et oportet multam sollicitudinem
et laborem apponere id in contractu p̄diali p̄t equi-
litas clari⁹ apparere quod in contractu in quo emittit
ius p̄cipiendi quolibet anno siue hereditarie si-
ue ad vitam certam pecunie summam. Potest etiam
ille contractus male fieri ex parte emittentis vel ex p-
te vendentis puta quod non servat equalitatem iuris na-
turalis inter emittentem et vendentem. de quo vide in
fra de usu. ar. v. q. vi. et. vii. Si dicatur quod
intencio recipiendi ultra sortem facit usuram. ex de
usu. d. soluit. sed in contractibus p̄dialibus emittens in-
tencio recipere ultra sortem ergo ibi est usura. h̄c
quod p̄cia p̄positio est in contractibus mutui. in supra
dictis aut contractibus non est mutuum sed emptio et
venditio hec rich. Sed dubitatur super predictis
dictis est enim ibi quod quod in emptione est notabilis
excessus p̄cij super rem emptam vel rei empte super
p̄cium ita quod clarum est ibi emittentem et non vendentem
notabiliter ledi p̄ operationem ad rem emptam con-
tractus est illicitus. sed quod emittit hereditarie vel p̄-
dium vel ius p̄cipiendi certam p̄tatem pecunie
quolibet anno est notabilis excessus rei empte
super p̄cium quod valor fructuum quos p̄cipit emittens
et eius successores incomparabiliter excedit p̄cium
ab ipso emittente datum ergo talis contractus est illi-
citus. h̄c ius naturale dicitur quod homo id quod es-
mit magis diligit sibi quam filio et magis filio
quam nepoti et magis nepoti quam p̄nepoti. unde nul-
lum ius naturale nec etiam posituum dicitur quod e-
mittens istam rem hereditarie tamen p̄ ea teneatur dare
quod p̄babile est quod ipse et eius successores debeant
ante in d. p̄cipe. quod sic illud quod emittit hereditarie
non posset bene cadere sub estimacione. sed consideran-
do quod ipse emittens debet diligere rem quam ipse emittit
p̄ se et hereditibus suis usque ad aliquem gradum de-
terminatum et si etiam pensando p̄tum p̄cium quod e-
mittens dat esse p̄t vult vendentem et hereditibus suis
usque ad aliquem gradum determinatum. de emittens
p̄portionare p̄cium rei empte et sic contractus est li-
citus quod res emittit quod v. vel saltim non appar-
et ibi aliquis notabilis excessus. hec rich. Sed po-
ne quod m̄. r. xxv. annorum redditus ad vitam emat
p̄ p̄cio tali quod infra octo annos recipiat sortem. nu-
quid talis contractus est licitus. h̄c quod non. talis enim
m̄. r. licet mori posset infra octo annos. tamen clarum
est et p̄babiliter quod vivere debeat in duplo quod h̄c
frequenter accidit. quod autem mulier. xxv. ann. sana
infra octo annos mori raro accidit. et sic est cla-
rum in tali contractu quod emittens p̄babiliter h̄c nota-
biliter p̄t meliorem. Et id saluo meliori iudi-
cio credo quod talis contractus est illicitus nisi mulier
illa esse infirmitatibus gravata et tot piculis expo-
sita quod non clare videtur quod hoc esset p̄babiliter. si
an ipse vivere p̄t tamen tps p̄ vides notabiliter le-
deret secundum exigentiam rei vendite. aut eam mori
infra octo annos. nisi aliquid p̄babile picu-
lum esset de impedimento soluciois rei empte. tamen
enim piculum posset esse de impedimento super vendi-
tione rei empte quod dubitatio possidendi rem emptam
pacifice contractum ad equalitatem posset reducere

hec rich. Vnde possint emittentes reddere p̄cipiendi
vel ius p̄cipiendi redditus. puta molendini vel
pedagogii p̄ minori p̄cio quod statim scilicet soluitur quam
dare si solutio singulis annis expectare. h̄c
quod sic. dummodo de p̄cio iustum. scilicet ut tamen de quantum
res valet tpe contractus in iusta enim estimacione
non attenditur tempus sequens sed tempus presentis. scilicet quo fit
contractus. unde res que venditur non debet estimari
quod est valitura toto tpe contractus. et id emittens
licite plus recipit tpe sequenti quam dederit quod to-
tum illud quod p̄cipit est de sorte ex quo vendit et iuste
emittit. Sed contra sic se h̄c p̄tor ad venditorem ita
ecoverlo venditor ad emptorem. sed venditor si plus
accipiat ratione dilacionis solonis est usurarius ergo
sicut emptor si minus det propter anticipacionem so-
luciois erit usurarius. sed sic est hic quod minus datur
eo quod p̄cium anticipat. Ad hoc dicendum quod illud
de anticipacione tps h̄c locum quod res que venditur
statim non traditur sed p̄cium statim datur et res ex-
pectatur sed in p̄posito res que venditur. scilicet ius p̄cipi-
endi statim traditur licet usus siue fructus vel
redditus expectetur vel successive p̄cipiatur. De-
terea non de p̄cio iudicari minus quod est iustum et p̄-
portionatum rei vendite respectu tps quo res ven-
ditur licet sic forte minus respectu tps futuri.
Licet autem predicti duo casus quorum unus est ex parte
emittentis et alter ex parte vendentis videantur di-
ferre penes anticipacionem et dilacionem tps. p̄nt tamen
ambo reduci ad dilacionem quod in utroque est aliquid
expectandum licet in uno casu res et in altero p̄-
cium. hec alex. Quid si comitas aliquos red-
ditus suos vendiderit alicui usque ad certum tempus p̄-
p̄cio certo et minori quam si comitas soluciois. iac-
dam certis terminis expectasset. h̄c idem est dicitur
dum quod in presenti casu. talis enim contractus non pec-
cat nec ex parte rei vendite quod est vendibilis. nec ex
parte p̄cij. quod supponitur quod sit iustum nec etiam ex h̄c
quod aliquid p̄cipit ultra p̄cium quod totum illud quod in
de p̄cipit emittens est de sorte eius. scilicet emittens. hec
alex. lombar. Sed esto quod predicta comitas infra
aliquid tempus recuperare voluerit et recuperaverit in-
uito emptore redditus illos ita tamen quod emptor il-
le habuit annuatim p̄ redditibus illis certam pe-
cunie p̄tatem. scilicet viij. lib. et nihilominus ipsa com-
munitas quod vellet illum emptorem ad p̄stinu-
statum. scilicet p̄cipiendi redditus illos reducere pos-
set. et ipse emptor tandem in hec omnia consensit.
h̄c ille contractus videtur esse licitus quod videri ibi
esse p̄mutatio iusta dummodo servetur ibi equalitas ius-
tis naturalis p̄mutat enim ius p̄cipiendi reddi-
tus illos in ius p̄cipiendi redditus. scilicet viij. lib. an-
nuatim. h̄c sententia fuit alex. lombar. Et si
quod aliquis habeat centum libras in banco alicuius
recipiendas usque ad quatuor menses. nuquid lice-
ret alicui emere illas centum p̄ lxxx. ita quod lic-
te posset recipere centum p̄ lxxx. Ad hoc dicunt
multi quod sic quod non emittit pecunia sed ius. ius autem
centum librarum minus usque ad centum lib. tunc est enim
pignori incumbere quod in personam agere. et sicut rem
habere quam ius p̄ re. insti. de obliga. que ex de
lic. na. §. furti. et ideo minori p̄cio potest emittit. Alij
dicunt quibus assentiebatur alex. lombar. p̄positum
casum esse dubium. et hoc ideo quia emittens plus
et minus dat secundum quod plus et minus soluciois

expectat ita q̄ lucrū ibi p̄uenire videt̄ p̄pter
dilatōz t̄pis et minorit̄ p̄cij p̄pter anticipatō
nē solutōis. lucrū aut̄ q̄ p̄uenit rōe t̄pis nō ē
licitū. ex. de vsur. i. ciuitate et. c. nauigati. ca
uendus ē ergo tract̄ ille ex eo maxie q̄z vi
det̄ fieri in fraude vsurarū et videt̄ esse indi
rectū mutuū vt quasi q̄s mutuet i p̄senti. viij.
.f. p. xx. postea recipiēdis vltra sortē. Ad ra
tionē de iure dicendū q̄ si pecunia l̄ res alia
recipiēda i piculo esset i manu alicui⁹ a quo
sine sumptu et labore recuperari nō posset tunc
min⁹ dare et recipere pl⁹ liceret q̄z res q̄ ē i pi
culo ceteris parib⁹ minus v̄z q̄ q̄ ē ex piculū
Secul̄ ē aut̄ in p̄posito q̄z pecunia in banco n̄
ē p̄babiliter i piculo alias hoies merces v̄e
dentes n̄ essent d̄tēti expectare ibi fiendas si
bi solutōes. Qui vellet tenere opinionē p̄iaz
diceret q̄ illud qd̄ d̄z de vsur. c. i. ciuitate. et
c. nauigati. nō obstat q̄z ibi n̄ ius sed res ip̄a
vedit̄ q̄ statim tradit̄ et p̄ciū differ̄. hoc aut̄
p̄cium statim traditur et ius recuperandi ip̄az
rem et n̄ res dat̄. et stat̄ pecunia ipsa piculo
emptoris iur̄. Esto aliquis salē detulit ianu
am et vedit̄ p̄ certo p̄cio recipiēdo. f. tunc
q̄n̄ alij vendiderit etiā salē eidē c̄munitati mō
ille nolēs tādū expectare solutōz vult v̄de
re ius qd̄ h̄z sup̄ cōitate nūquid licebit emēti
ius illd̄ min⁹ p̄ illo dare vt xx. lib. et i poste
rū plus recipere. xxv. h̄z casus iste n̄ videt̄ dif
ferre a p̄cedeti et id̄ idē videt̄ hoc et ibi V̄z
v̄dicio reddat̄ iniusta et illicita p̄pter defec
tū rei vendite. h̄z q̄ sic si v̄ditōz defectum
rei vendite cognoscat committit fraudem in
v̄ditiōe. v̄n̄ peccat et v̄lteri⁹ tene⁹ restitue
re. Et hoc dico siue defect⁹ sit scd̄z rei specie
vt cū aliqd̄ alteri⁹ rei ē admixtū vt aq̄ vino.
vel scd̄m p̄tate q̄ scd̄m m̄surā cognoscit̄ v̄l
scd̄z q̄litate vt si aial aliqd̄ infirmū vendat̄ q̄
si sanū. si v̄o ignozat n̄ peccat tene⁹ t̄n̄ cuz ad
noticiā eius p̄uenit̄ damnū emptori recōp̄e
sare. Et idē intelligendū ē de emptore. d̄tingit̄
em̄ q̄n̄z q̄ v̄ditōz credit̄ rē suā esse min⁹ p̄cio
sam quo ad specie vt si vendat̄ aurū loco auri
calci emptor hoc sciēs iuste emit et ad resti
tutōz tene⁹. et si r̄ ē de defectū p̄tatis et qua
litas hec tho. V̄z v̄ditōz teneat̄ emp
tori dicere viciū rei vendite. h̄z q̄ sic si ē occul
tū aliter erit illicita et dolosa v̄dicio q̄z dat̄
emptori damnū et piculi occasione. v̄n̄ tene⁹
ad damnū recōpensandū. si v̄o sit manifestuz
vt si equ⁹ ē monocul⁹. vel si vsus ē re licz nō
op̄etat v̄ditōzi p̄t̄ t̄n̄ aliquis cōuenire. aut si
p̄pter huiōi viciū subtrahat̄ prem̄ p̄caz d̄z de
p̄cio nō tene⁹ manifestare viciū rei. q̄z forte
p̄pter huiōi viciū emptor vellet pl⁹ subtrahi
de p̄cio q̄ subtrahendū esset. V̄nde v̄ditōz li
cite p̄t̄ id̄ em̄nitiā sue d̄sulere rei viciū reticē
do hec tho. Quid si res vendat̄ alicui hui
tuti grauamini vel d̄ditioni subiecta nūquid
hoc v̄ditōz emptori dicere tene⁹. h̄z si hoc
sciebat et dolose celauerit emptori tenebit̄ a
ctiōne ex empto ad iteresse. Si aut̄ ipse igno
rabat̄ nihilominus tenebit̄ emptori nō ad in
teresse. s̄z t̄n̄ quāto minoris. i. ad restitutionē

illius p̄cis p̄cij q̄ nō dedisset si hoc sciuisse
C. de ac. emp. l. j. Quid si v̄ditōz dicat q̄
nullā seruitutē debebat et si aliqua apparerz
teneri nolebat. h̄z si sciebat seruitutē deberi
pactū nō p̄derit ei quin teneat̄ ad iteresse.
si v̄o ignozabat p̄derit ei pactum. ff. de acci.
emp. l. j. §. j. Quid si equū vendēs in spatu
la patiente in q̄ t̄n̄ nō apparebat pati nisi p̄
fatigatōz iterrogat̄ ab emptore an esset mor
bosus. r̄ndet̄ in iudicio v̄deo tibi equū recalci
trātez siue habentē spatule viciū. h̄z licz ille
exp̄sserit viciū. q̄z t̄n̄ nō exp̄ssit hoc vere. emp
tor credidit̄ ipsum nō habere spatule viciū
sed q̄z in iudicio dixerit talia. emptor p̄t̄ agere
actiōne redibitoria. ff. e. ea q̄. §. fi. bec guil.
dur̄. Itē v̄ditōz cuiuslibz aialis p̄stare debz
aial sanū potēs d̄medere et bibere vt opozz
siue vendat̄ p̄ziū siue alienū. C. de ac. emp.
emptor. Itē si quis vendat̄ vas viciōsuz sciēt̄
tene⁹ ad iteresse intra rē et ex rez. ff. loca. si a
deo. §. j. Nota t̄n̄ q̄ aut v̄ditōz nullo⁹ tra
dit̄ rē venditā et tūc tene⁹ ad iteresse intra rē
Aut tradit̄ eam sed viciōsuz puta vendidit̄ pe
cus morbosū. et si sciēt̄ tene⁹ ad iteresse in
tra rē et ex rē. si v̄o ignozanter tūc tene⁹ emp
tori p̄to minoris erat emptor. ff. de ac. emp.
iulian⁹. Quid si venditor sciāt̄ rē quā v̄dit̄
in primo esse futurā minoris valoris q̄ p̄ ea
recipiat. p̄ eo q̄ ipse scit̄ negociatores in p̄ti
mo sup̄ueturos q̄ de illa re abūde deferēt̄ se
cū qd̄ t̄n̄ ab emptorib⁹ ignozat̄. R̄ndet̄ tho.
q̄ v̄ditōz qui v̄dit̄ rē scd̄m q̄ p̄cium iuenit̄ n̄
videt̄ facere d̄tra iusticiā si qd̄ futurū ē n̄ ex
ponat̄. si t̄n̄ exponeret vel de p̄cio subtraherz
abundātiōis v̄tutis esset. liz ad hoc ex debi
to iusticie teneri minime videat̄. Quid si q̄s
vendat̄ aurū vel argentū alchimice factū p̄
v̄o auro l̄ argēto. R̄ndet̄ tho. q̄ si nō habeat̄
verā specie auri vel argēti ē venditō fraudu
lenta et iniusta. p̄ferim̄ cū sint̄ aliq̄ v̄litatez
auri et argēti veri scd̄m opatōz naturalē. eozz
que nō d̄ueniunt alchimico auro. sic q̄ habz
p̄prietatē l̄t̄ficādi et sanat̄ quāsdā infirmita
tes. sepi⁹ etiā p̄t̄ poni in opatōe et d̄iact⁹ ma
net̄ i sua puritate. si aut̄ fieret alchimice v̄z
aurū nō esset illicitū illd̄ p̄ vero v̄dere q̄z ni
hil p̄hibet̄ artē aliquibus causis naturalib⁹
vt ad p̄ducendū naturales effect⁹ et veros
vt dicit̄ aug. iij. de trinī. loq̄ns de his que fi
unt̄ d̄monis arte. Quid faciet̄ d̄fessoz d̄ mer
catozibus et pelliparijs et huiōi qui nec emē
sciūt̄ nec v̄dere sine m̄dacijs et q̄n̄qz piurij
R̄ndz rajj. et host. q̄ quoztēs q̄s sciēt̄ et cā
decipiēdi p̄ximū piurat̄ v̄l menti⁹ peccat̄ mor
taliter. et tene⁹ ad restitutōez iquantū decipit̄
p̄ximū eidē decepto vel heredi et⁹ faciendā
si p̄t̄ si aut̄ nō p̄t̄ p̄cedat̄ vt dicit̄ infra de vsu
rarijs. si aut̄ ignozāter dicat̄ falsū credēs dic
ere v̄z vel etiā sciēt̄ sed itendat̄ p̄ illud
mendaciū sibi p̄desse vt se sic seruet̄ indemne
et p̄ximo nō obesse q̄z nō decipit̄ eum v̄nā rē
p̄ alia vendēdo nec in rei valore. q̄z nō v̄dit̄
ei vltra d̄bitū valore. Tale m̄daciū scd̄z rajj.
p̄t̄ dici forte veniale. sic p̄t̄ intelligi. xxij. q. ij.

primū scōz host. aut ex quo assidue et osuetu
 diarie mentit mortale vi sic ebrietatis si sit af
 fidua ē mortalis di. xxv. §. alias. si vō piurat
 peccat mortalr vō venialr scōz distinctōz po
 sitā de piurio s. Debz etiā iste talis pter resti
 tutōz iduci ad largas ecclias faciēdas p aia
 bus illoz quoz de rebz ignorāter aliq ha
 buerit Ad hoc nota q i veditōnibz illd qd
 omendādi cā dz p n dicto habe. ff. p dolo.
 q venditio. Aut em omendās sicut in genere
 dicēs ille ē bonz seruū vel hec ē bona domz
 et tūc nō obligat nisi sciēter omendz rē vicō
 faz qz tūc de dolo tene. vt ibidē dz aut descē
 dit ad specialia et tūc tene. ex eo q omendā
 do plus veditidit vt si dicat seruū esse bonū ar
 tificē vō literatū hō p stare dz vt qd omēda i
 euideū sit vt si dicat ancillā eē speciosa et do
 mū bñ edificatā. ff. e. cā q habe. xij. q. ij. c. ij.
 Quid de illis q faciūt vō veditū gladios qz
 rellos et huiōi qbz hoies occidunt. Quid d
 illis etiā qui faciūt et vendūt venenū vō toxi
 cū. Quid etiā de illis qui faciūt vō veditū so
 tulares pictos et aurifrigiū et silia q n defes
 runt ad necessitatē vel ad vsū s; ad vanā glo
 riā et abusum. Rñdz raij. q i talibus ē intentio
 reqrēnda. si em aliqz faciat huiōi vel veditat
 vel tribuat alicui quē credat talibz abufurū
 talis iquā itētio ē peccatū mortale gūissimuz
 et qui sic facit ē cooperator oim scelez. inde p
 uemētū. et iō ē p oibz puniēd. ij. q. j. notū
 i summa. Si vō credebat illū talibz ad aliqd
 licitū vsurū vō nihil sup hoc cogitabat vō ig
 notabat q talia facere vō veditū esset illicitū
 tūc distingo. qz talia aut ad aliqz vsuz lici
 tū esse pnt valia vt arma i bellis iustis. auri
 frigiū i ornāmētis eccliasicis et venena qdā
 i quibusdā medicinis et tūc nō peccat. aut ta
 lia ad nihil valēt nisi ad peccandū vt qdā ve
 nena mortifera et supflue et sumptuose cami
 sie quas p̄cipue faciūt hispani. et tūc peccat
 q t̄lia facit tenet vedit vō alienat ar. de libel
 lo famoso quoz n dz aliqz oñdere s; destrue
 re alias gūiter peccat. v. q. j. p totū et ē opti
 ma lex ad hoc. ff. d. tra. emp. q sepe. §. vene
 ni mali. vbi p̄dicta distinctio de veneno
 Et de tali illd p̄t itelligi q qui occasione dā
 ni dat damnū dedisse vō ex de iur. si culpa.
 Quid d factoribz taxilloz scacoz. et alea
 rū. Rñdz rod. q n vidē esse tutū de huiōi artū
 ficijs viuere. qz eoz vsus ē vt frequē ad ma
 lū licz aliqñ sit ad recreatōz et remediū tristi
 cie et cogitationū noxiarū. de talibz ergo se
 cundū itentōz ē iudicandū. Quid d illis qui
 faciūt sarta de floribz maxie in festis. Rñdet
 rod q n credit eos esse excusabiles ppter picu
 lū qd ex hoc p̄t de facili dtingere. qz sūt inci
 tatiua luxurie et signa lasciuie licet talia qñz
 valeāt ad dfozcatōz nature. Violat etiā obsz
 uantia diei festi de hoc supra li. p̄tio ti. xxij.
 Equi videre de xij. §. de monopolijs. cca
 qd nota q hec sūt p̄hibita Est aut mono
 poliū corpz siue societas monopolaz. l. ē ec
 opz vō pactū iter se vō etiā cū ciuitate mono
 polarū. Est aut hic monopola vō monopolus

popl's is q ipetrat q soli sibi liceat i ciuitate
 aliq spēalia veditū l emere vō facere. Et mo
 nopole dñr q ipetrat q iphis solis liceat hōz
 moi facere vō etiā i vendēdis rebz certis cer
 tū p̄ciū statuere tra qd nemini liceat veditū
 Et quidē si scribat p duplex. l. dz a monos qd
 ē vnz et polla qd ē veditio eo q vni vel illis
 q sunt de vna societate tm liceat illa veditū
 Vel si scribat p vnū. l. dz a polis qd ē ciuitas
 eo q i ciuitate sit tm vnz. vel societas vna ex
 pacto hō faciēs. pacta aut talia siue omercia
 sunt p̄hibita. Nec v; pragmatica sanctio sup
 hec impetrata. siquis aut hoc exercuerit ppe
 tuo exilio damnat bonis p̄pzijs spoliat. p̄cia
 tes vō p̄fessionuz vna libra auri pena afficiū
 tur. princeps aut tere si dissilauerit penā. xl.
 libraz patit. C. de monopol. l. vnica
 De pmutatione ti. ix.
 Einde considerand ē de pmutatōe q ē vi
 cina siue silis emptōi. vt. C. e. pmutat
 tōe Circa qd vidend ē primo qd ē p
 mutatio. 2o q̄liter dtrahit et de natura ei et
 duenētia et differētia cū veditōe. 3o q res p
 mutari possit et q p qbus q̄to cū quibz plo
 ms p̄t ecclia pmutare. quito de arte cāpsozia
 Circa primū sciend q pmutatō ē vni rei p
 altera vicaria p̄statio. C. e. l. j. in fi. et ē pmu
 tatio dtractz inoiatus qz multū ē incertz eo
 q large dphēdit omnē dtractū ex quo aliqd
 dat vel accipit. Nam veditio et locatio p̄nt
 dici pmutatio. Coneractz etiā innoiatz puta
 do vt des dici p̄t pmutatio. et sic adaptari p̄t
 dtractibz noiatz et innoiatz et ido habz no
 men generale nō spēale ppter qd merito dtra
 ctus innoiatz censet.
 Circa scōm sciend q p̄prie pmutatio dtra
 hit tūc qn duenit inter aliquos vt spēs
 certa de p specie cta vt iste eqz p isto boue.
 Si vō de res icerta p icerta vt bos i genere
 p boue i genere n erit p̄prie pmutatio. s; aliūz
 dtractz inoiatz puto do vt des. ff. de p̄scrip.
 natural. §. j. et. ij. Est ergo natura pmutatōis
 vt rez interuetu dtrahat n solo pacto. qz ex
 sola duētōe pmutatōis nulla re hinc in secu
 ta neutri dpetit aliq actio vt. C. e. ex placito
 Sunt vō silēs pmutatio et venditō qz ex v
 traqz p̄stat cā vsu capiēdi et emptō et redibi
 tio. Itē sic actio descēdens ex veditōe ē bone
 fidei. vt insti. de act. §. actionē aut bono fidi
 ita et actio descēdens a pmutatione. Sunt
 aut dissimiles qz venditio sine scriptis p̄ficat
 solo d̄sensu. pmutatio vero n p̄ficat nisi re ab
 altera pte secuta. Vnde ei qui rē suā tradidit
 dat actio. s. ex pacto tra eum qui rem suā n
 tradidit. vt in dicta. l. ex placito. Itē in vedit
 tione vnus ē emptoz alter venditor. in pmu
 tatione aut vterqz ē pmutatoz. Itēz pmutatio
 habet locū in spiritualibus nō aut emptio. rō
 hō ē scōz bñ. ex. e. ad qōes. qz nulla ē emptō
 sine p̄cio quod in q̄titate et pecunia consistit
 quod nō est in p̄mutatione. sed vterqz ē q̄
 emptoz et veditoz. Itēz in venditione emptoz
 cogitar facere p̄cium accipiētis et veditoz n
 tene facere rē emētis qz sufficit q venditor

... veditio...

Permutatio

Qualis est pmutatio

... pmutatio...

de euictione se obliget. sed in pmutatione vs
terqz cogit re a se data facere accipiens ar.
ff. e. l. j. sed sup hoc distiguit qz si quis rem n
sua sz aliena pmutauit pmutatio tenet donec
euincit. Et ideo potest agi dditoe ob causam
datoz ad repetend qd datu e quasi nihil ab
altera pre sit datu vt. ff. e. l. j. in fi.

Equit de. iij. s. que res pmutari pnt et q
p quibus. Circa qd sciendū q pmutatio
specialiter sumpta put e vnus rei p alia vi
caria pstatio pmutari possunt tepozalia cum
tepozalibus nō autē spiritualia cum epalibz
vn nec decima cū pecunia ex. e. c. vlti p quod
patet q laicus nō p̄t eximere se a p̄tatione d
cime licet det prem fundi. Spiritualia autez
cū spūalibus eiusdem generis pmutari possūt
et sic ecclesia cum ecclesia dignitas cū digni
tate/canonica cū canonica/beneficiū cum bñfi
cio/et decime cū decimis. nō autē bñficiū
cum iure patronatus qd e spirituale alterius
generis pmutari p̄t. Et rōe possessionū vnus
ecclesie si pponderēt possessionibz alteri ecc
lesie pecunia p̄t refundi dummō d̄tractz ad
inuicē minime misceant ita p̄ sepatim fiat cō
tractus ecclesiaz a d̄tractu possessionū. vel
scdm inno. hoc vult dicere q caueāt pmuta
tores ne occasione spiritualiū iurium de qui
bus plus hz vna ecclia q̄ alia pecunia tribua
tur ex. e. ad q̄stiones. xvj. q. fi. nemini. nō ob
stāte q aliquis expectet primo vacaturaz li
vj. e. licet hoc itellige qn fit auctoritate supe
rioris vt ibidē. ex. de cens. p̄hibemus alias
nō licet ex. e. questu et de p̄ben. maioribz
Et si qui hāc pmutationē auctoritate p̄pria fe
cerint sunt eis p̄iuādi ex. e. cuz olim nisi sim
plicitati venia de. ex. e. cū vniuersoz. Vnd
si obiciat q pmutatio non e d̄tractus sc̄uitz
ff. e. l. j. ergo nō p̄t interuenire i spiritualibz
q̄ sunt gratis d̄ferēda. j. q. j. gratia. et similia
dicendū q hoc totū soluit auctoritas superioris
ex cuius arbitrio omnia pendēt vt. xvj. q. fi.
nemini et ex. de cens. p̄hibemz. Notat autē
rod. q h̄mōi pmutatio ecclesiaz p̄ ecclesijs
nō hz locū inter p̄sonas q̄ nō hnt nisi vsu fru
ctum ecclesiarū. et hoc tm ad vitā suā. sed in
ter p̄sonas ecclesiasticas quibz p̄prietas tali
um ecclesiaz imp̄petuum e d̄cessa vt. e. ad que
stiones. zc. Notandū etiā q bñficiū potest i
telligi pmutari dupl̄r. s. aut tanq̄ p̄p̄tas sic
pmutari potest cū bñficio vt cū duo episcopi
litigāt sup aliqua ecclesia quā vnz dicit esse
debere sibi subiectā et alter negat qui possi
det eā pmutatio fieri p̄t q vnus habeat vnaz
ecclesiā et alter aliā. Aut tanq̄ bñficiū vt cū
quis ad p̄tationē recipit vel ad aliqd bñficiū
intulac sic nō potest bñficiū cū beneficiū p
mutari sine auctoritate superioris vt dictum e s̄
Sed nūquid sufficit auctoritas superioris vbi
non ad eū sed ad capitulū p̄inet collatio et
institutio p̄bendarum. q̄ n̄ ar. ex. de offi.
arch. ad hoc. q. fi. et de offi. dele. sup eo ad
fi. Nunqd sufficit in eodē casu capituli auto
ritas et videt q nō qz nō d̄cedit ei q̄ dispen
sare possit d̄tra d̄siliū sed tm ep̄o ex. de p̄ben.

vacāte scdm host. Vbi vō collatio p̄inet ad
episcopū et capitulū. fiet libera resignatio in
manibz vtriusqz. et si sint i diuersis diocesibz
illa bñficia qlibet resignabit in manu sui ep̄i
vel alicui alteri d̄mittet qd̄ meli⁹ vide⁹ ad h̄
ex. de sen. ex. cū illoz. Si vō ad canonicos p̄
tineat electio et ad ep̄m d̄firmatō necesse erit
q̄ iterueniat d̄sensus illoz q̄ hnt eligere ar.
ex. de offi. archi. ad hoc in fi. scdm io. an. Si
vō ep̄us pmutet cū capitulo. facere d̄z h̄o au
toritate archiepi ex. de re. eccle. n̄ ali. c. j. Si
vō pmutet cū alijs sufficit d̄sensus capituli se
cundū host. Mancipia autē ecclesiaz cū māci
pijs p̄iuatoz pmutari n̄ p̄nt nisi ad libertatē
id e ad hoc vt liberi fiāt. ex. e. mancipia qd̄ e
vex scdm host. nisi vbi expediret eccleie cui
donari possint vt. xij. q. ij. ecclesia multo fort⁹
pmutari. hoc em̄ scdm laur. p̄hibitū fuit qz ad
laicorū suggestione sepe iustitia mancipia per
mutabant p̄o vtilibz. et cessante cā cessabit
d̄stitutio di. lxx. de his et ex. e. mācipia i glo.
Vn scdm inno. fugiui pmutari p̄nt et distra
hi ex. e. iustū. qd̄ e vex ex quo redierūt pate
facto vicio emptori scdm bern. secus e si sint i
fuga. C. ad. l. flau. de pla. in fuga. Et qd̄ di
cit seruū eccleie posse pmutari ad libertatē in
telligas si duo alij den⁹ sibi alias nō. xij. q. ij
ep̄us qui mancipia

Equit de iij. s. cū quibz psonis potest ec
clesia pmutare. Circa qd sciendū q pmu
tare p̄t vna ecclia cū alia idemnitē seruata
vtriusqz. x. q. ij. hoc ius. Et etiā cū p̄cipe do
mino recipiat rem equualentē interueniēte
pragmatica sancione. hoc scdm host. vex. e si
p̄iceps egeat tali pmutatōe. licet aliter itel
ligat ab illis ex. e. c. j. Nam si tm̄ eccleie vtili
tas attendat vt v̄ velle bern. nullū erit p̄i
cipis p̄iuilegiū scdm host. Est autē pragmati
ca sancio illd̄ qd̄ p̄iceps de d̄silio p̄cerū sta
tuit et sanxit. C. de diuer. rescrip. l. vlti. Sed
cū p̄iuatus ecclia pmutat ita demū si ipsi ec
clesie expediat vt ex. de re. eccle. nō alie. vt
sup in fi. Et si pmutatio incōsulce facta sit suc
cessoz p̄t reuocare. ex. e. c. ij.

Equit de. v. s. de arte cāpsoria i qua con
matatur pecunia p̄ pecunia et q̄rit v̄r̄z
sic licita. Responde⁹ scdm alex. lombard. q sic
cui⁹ signū e q̄ ecclesia damnat et p̄sequit v̄
surarios nō aut cāpsozes. sed potius eis fa
uet v̄r̄z in ecclesia romana Ad c̄ euidentia
sciendū q oportuit esse cāpsozes. tū p̄pter di
uersitatē numismatū i diuersis regionibz sic i
eadē diuersifican⁹. tū p̄ vtilitate legatoz di
uersas regiōes cōcūctū. tū p̄ d̄mutatōe rez
ncciaz vite hoi. rez. ei d̄mutatio e nccaria q̄
n̄ p̄t fieri d̄mode sine numismate qz res d̄mode
ferzi nō possent ad loca remota p̄ d̄mutatōne
facienda et iō necessariū fuit nummisina. Ne
cessaria igit fuit ars cāpsoria. Non autē ha
bet locuz in tali d̄mutacione ratio mutui qz n̄
sperat ibi lucz p̄pter temporis dilatoz. Nec
itez reddit⁹ soz cāpsori eadē sp̄e v̄l numero
qz dat moneta vn⁹ generis. et recipit moneta
alteri⁹ generis. Nō e ec̄ ibi p̄p̄ emptio vel

de re. eccle. n. ali. c. j.

de offi. arch. ad hoc. q. fi.

venditio. sed pot simpliciter dici permutatio
Vltari⁹ e attendendū q valoz nūmismatis siue
monete pē pēfari dupl^r. vno^o scdm naturā rei
vl pōderis siue materie. Alio^o scdm taxatōz
legis positue. et ex hoc accidit q aliqd gen⁹
monete i aliquo loco n tū v3 qrtū v3 i alio lo
co scd3 legē posituā. Et iō qn campsoz aliqd
gen⁹ monete accipit n scd3 estiatōz legis pō
ficiue s3 pōderis vl materie. et aliud gen⁹ mo
nete dat scd3 estimatōz legis positie fit ibi re
cōpēfatio et eqūitas inter datū et acceptū cō
parādo i^o qd v3 moneta data scd3 legē positi
uā ad i^o qd v3 moneta recepta scd3 pōdus su
um et materiā. Et seruat^r ibi iusticia sil'is illi
q ē in emptōe et veditōe qz fit ibi recōpensā
tio scd3 ampliozē vtilitate dati ap^o recipiētē
a cāpsoze q recepti ab eo Et iō n pē dici q sit
sile de ista pmutatōe et mutuo qz n reqrit^r q
tract^r tal sit gtuat^r sic mutuū. ppter qd h^o
sperari pē lucrū et n ibi. Et pē lucrū trāfire in
dominiū pmutātis et n i dñium mutuātis bec
alex. lōbardus.

De mutuo ti. x.

Qstea cōsiderandū ē de tractu mutui
et circa hoc videndū ē pzio vñ dicat^r.
scdo i qbus reb⁹ cōsistit siue tractabit^r.
tercio qūter tractabit^r. Circa pziū sciēd q
mutuū dē qsi de meo factū tuuz. et dicūt aliq
q ē nom cōpositū ex corrupto et itegro. qz qd
fuit meū mutuādo facio tuū. ff. si cer. pe. l. ij.
q. applata. Alij vō dicūt q n ē nomē cōpositū
s3 simplex deriuatuz a muto mutas qz ab vno
mutat^r i aliū et q dē mutuū qsi de meo factū
tuū ē etihologia n cōpositio. Et a muto dē mu
tuo mutuas mutuare qd ē neutruz. et mutuoze
mutuaris mutuari qd ē deponēs. et significā
tur duo qz mutuare ē mutuum dare. mutuari
vō ē mutuū accipe vñ versus. mutuo traden^o
s3 mutuoze ē accipiēdo. ita dicit papias

Equit^r videre de scdo. in quib⁹ tractabit^r
mutuū. circa qd sciendū q tractabit^r tū in
his et d his reb⁹ q tū cōsistūt i numero pōde
re et mēfura. i. in his reb⁹ q dant^r ad numez
vt qlibz moneta q ppe dē pecunia numerata.
et q dant^r ad pōdus vt es auruz et huiōi. et q
ad mēfurā vt granū vinū oleū isti. qbz mo
recōtrabit^r obliga. circa pziū. S3 num
qd ē mutuz si. x. brachia de panno scanfoza
vel alio dan^r vt totidē i termino certo reddā
tur vñ em q sic qz talia vidēt cōsistere i mēfu
ra sñd3 rod. q ē veri⁹ ibi tract^r pmutatō
nis q mutui. et nomē mēfure restringit^r hic
ad modios et lagenas et alia vasa quib⁹ mē
furari solēt grana et liqda pē tū huiōi tra
ctus in fraudē fieri vsurarū Quid si dem li
bzū ad pōdus vl oues ad numez receptur⁹
libzū tanti pōderis vl oues tāti numeri s3
nō erit mutuū qz in mutuo d3 atredī natura l
apitudo et cōsuetudo rez vt dēt^r ad pōd⁹ l
numez. ff. de cōtrahen. emp. et vē. l. j. vt fru
mēa naturalis apitudo et cōsuetudo ē vt ad
mēfurā det^r. et eris vt ad pondus et monete
vt ad numez. Libroz vō equozz ouū et sil'i
um n ē naturalis apitudo et cōsuetudo vt dē
tur tali mō. sed scd3 estimatōez valozis eozz.

qz cū res mutuata n eadē sed sil'is debeat red
di nō possēt in huiōi reb⁹ sil'itudo oioda re
piti ita q sup omē oio sil'is reddere. bec azo
Equit^r de tercio circa qd sciendū qd tra
bit^r mutuū tali mō. s. vt dans mutuū da
re itelligat^r itentōe recipiēdi i termino n eadē
rem sed sil'ez et tūdem i eodē genere. et euf
dē vtilitatis. et pēij et eodē mō. vt si dedit pe
cuniā nō eandē sed sil'em. si granū non idem
sed simile. si em idē numero recipi deberet n
mutuū s3 cōmodatū vl depositū esset. ff. de cō
trahē. emp. l. ij. res etiā eiusdē generis d3 red
di qz si reddere^r alteri⁹ gnis vt p vno granū
n eēt mutuū s3 tract^r innoiat^r. s. do vt des
ff. si cer. pe. l. j. Nec sic dōbitoz liberare^r si fie
ret creditoze iuito vt ibidē. l. ij. nisi i casib⁹
quos require infra ti. de solutionib⁹ ar. v. cir
ca pziū. S3 quid si argentū ad pōdus reci
piat^r et pecunia ad numez reddat^r scd3 azo.
vñ q liceat vt. ff. de au. et ar. lega. l. j. q. vlt.
et hoc si sit pecunia argētea n cōtramiata ere
tūc em idē gen⁹ reddit^r et tūdem. Non acci
pi^r em gen⁹ hic sic accipit porphiri⁹. sed po
nit^r spealiter p quibusdā reb⁹ q sunt i numez
ro pōdere et mēfura n p alijs. bec azo Item
i mutuo d3 cōsiderari n tū natura s3 etiā actul
si em pecuniā dederō n in qritate sed i saccu
lo vt mibi tū pecunie sacculū reddas nō erit
mutuū. qz licet qd ē datū habeat naturā mu
tui n tū sic ē datū vt mutuū. debuit em i quan
titate dari. d3 ergo inspici natura et act^r cuz
his q data sunt quozz si qd defuerit mutuū n
erit. vñ si querat^r an sic fiat mutuū cū do tibi
panē vl vinū vt mibi reddas eq bonū alium
dicendū ē q n. sed tract^r innoiat^r vt do vt
des. bec azo Itē tract^r mutuū dupl^r. vno
mō solo rei mutuate traditōe. dū scz creditoz
rem debitozi tradit eā sibi mutuās vel pōde
rās vel mēfurās. vñ tunc dē obligatio tra
bi. nisi. quib⁹ mo. recō. ob. in pziū. Et dē ta
le mutuū naturale. qn scz res tradit^r n secuta
stipulatōne q ē de iure ciuili. vt. ff. si cer. pe.
certū cōditio. q. nūmularij. in fi. Et iō nō datur
certū cōditio de mutuo nisi i tū quantū ē datū
nō vltra. si em tibi dem vt mibi reddas n con
trahitur ipso iure obligatio vt i. l. ff. de pac.
si tibi decē. Non em obligatō recōtrahi pē ni
si iquantū datū ē. sic ergo debitoz reddere te^r
em illud qd recipit ex mutuo. Nec liberat^r in
retōe. C. si cer. pe. cū nec alio casu fortuito i
sti. quib⁹ mo. recōtrahi. obli. q. Itē sec⁹ est si
data sit pecunia in sacculo cōsignato. vt. ff. si
cer. pe. qd ab initio. Aliomō tractabit^r obliga
tio mutui n tū rei traditōe s3 etiā stipulatōe
vt si parū añ vel paz post pecunie numeratōz
creditoz stipule^r illam pecuniā sibi reddi. al
stipulatio n valerz. ff. de ver. obli. l. j. Et tūc
mutuū dē naturale ppter numeratōz i q opat^r
natura. et ppter stipulatōz q ē de iure ciuili
sti. de acc. q. de pecunia autem. Et si stipul
tur sibi plus reddi q tradidit contra natura
mutui facit et contra equitatem iuris natu
lis vt patet ex iam dictis et patebit plenius
ex his q dicūt^r in ti. se. de vsuris Et pzed

Quatuor p hui⁹

patet natura contractus mutui ad qd etiā valēt ea que dicuntur in .se. ar. .ij. in fi. solutionis q̄stionis prime de differentia iter mutuū et cōmodatū et ea q̄ dicuntur in .iiij. ar. casu. x. de dīa iter mutuū et locatū. Cui aut actio ex mutuo de^r et cōtra q̄ et q̄lis actio ē ad p̄ns iurisperi- tis relinqueđū gr̄a b̄uentatis p̄cipue cū tal^r cōsideratio sit forma iudicialis n̄ penitēcialis

De usura. xj.

Quoniam considerandum est de usura q̄ dicitur in contractu mutui. et primo quid sit usura et vñ dicatur scđo quot et q̄ sint species et modi eius. tertio vñ usura accipere corpale sit peccatū. quarto vñ liceat in aliquo casu recipere aliqd̄ ultra sortē. quinto de quibusdā casib⁹ dubitabilibus vñ ibi sit usura. sexto de penis usurariōr⁹. quib⁹ scđm ius posituū puniunt^r et ad restitutōz opellunt^r. septimo de restitutōe usuraz. octavo de forma istrumēti obligatōis usurarij vel etiā raptoris ad restitutuū male ablata. Circa primū sciendū q̄ diuersi diuersimode describunt usuram sed host. i. summa sua videt^r describere ipsaz cōpletius dicens q̄ usura ē q̄cūqz solutioni rei mutuate accedit ipsius rei vsus gr̄a. p̄actione in terposita. vel hac inreitione habita in contractu vel exactione habita post contractū. Q̄dcunqz id dicit q̄ quidqd̄ sit id et q̄dcunqz nomē ei ipo- nat^r siue illd̄ cōsistat in dādo. siue faciēdo usura ē ex quo ultra sortē exigit^r vt. .xiiij. q. .ij. v. usura et. c. pleriqz. Rei mutuate id dicit q̄ usura habz locū in contractu mutui scđm gōf. et rap. et quasi om̄s. Et adde scđm host. regulariter. q̄ in quibusdā casibus et in contractibus bone fidei. vel legatis et fidei cōmissis ex mora vel quasi mora auctoritate legis usure dant^r. licet ibi nullū mutuū sit contractū. Verbi gratia vt referat^r vnuz ex multis. si quis legauit mibi rē aliquā vt ea vendita vterer pecunia. et heres in tradēdo mibi eā adhibuit moram mibi tē ad usurā. sed si ligauit eā vt vterer ipsa nō capiāz usurā sine verecūdia vt. ff. e. in fidei cōmissio. §. vlt. hec tñ scđm ius canonicū et diu- nū nō p̄cedūt. vt etiā dicūt gōf. et host. nisi usura p̄ interesse petat^r. Quod gō scribit rap. usuram n̄ dicit nisi tñ in his rebus in quib⁹ cōsistit mutuū. Intelligit host. quo ad contractū q̄ in alio contractu nō dicit regulariter usura cōmitti vt dictū ē. sed aliqd̄ quantū ad vsus natura si qd̄ tibi mutuez et tu p̄ h^o mutuū mibi p̄mittas vestē l̄ equū l̄ p̄ediū vñ aliqd̄ ali^o qd̄ non cōsistat in pondere numero vel mēsurā vt .xiiij. q. .ij. pleriqz et. c. usura. Ipsius rei vsus gr̄a dicitur id q̄ si n̄ gr̄a vsus. i. cōsumptio- nis. sed loco pene apponeret^r sine fraude se- cus esset. vt patet ex. de arbi. dilecti. et. .xij. q. .ij. fraternitas. Est aut dīa inter usurā et penā q̄ usura dat^r rōne certi spacij t̄pis vt mensis aut anni vt. C. e. in auct. et hoc. Et etiā dat^r vt fors n̄ soluat^r. s̄ potius sortis solutio differat^r ex. e. cōsuluit. Pena vñ dat^r n̄ scđm spaciu ali- cuius t̄pis. sed scđz qd̄ p̄tes inter se oueniūt. ex de penis cōstitutus. Dat^r etiā q̄ non fit qd̄ oueni^r l̄ q̄ n̄ soluit^r qd̄ debe^r ex. d. arbi. dile-

Pactōe iterpoita id addit^r q̄ si nll^o pacto ab initio iterueniēte. nec habita ex post facto ex actione. debitor aliqd̄ gratis offerz sine ali quo peccato recipi posset. dūmō ab initio ite- tione mala caruisset nullā em̄ maculā oblatō suscipiēti igerit q̄ nō exigētis pactōe p̄cessit. .i. q. .ij. sic ep̄m. Vtrū aut is q̄ sola spe cōmittat usuram teneat^r ad restituendū ea q̄ ultra sortē accepit dicit^r infra de restitucione usuraz. .q. quid de eo q̄ sola rē. Dicit^r aut usura ab vsu rei q̄ dat^r ob vsū rei. i. pecunie. vñ dicit usura quasi vsus rei vel q̄ vsus rea. Vel usura. i. vsus eris. i. pecunie vel q̄si ex eris vsus p̄cedens. et hec expositio i idē redit cum p̄iori. Noie aut pecunie cōtinet^r qd̄quid hoies hñt i bonis. .i. q. .ij. totū.

Sequit^r de scđo. s. quot et q̄ sint species si- ue modi usure. Circa qd̄ sciendum q̄ sunt due. vna ē spūalis et equa. de qua math. .xx. nonne oportebat te pecuniā dare numularij et ego veniēs cū vsuris exegissem eā. et sumi^r hic usura methaphorice p̄ supercrescētia bo- norū spūaliū quā exigit de^r a nobis volēs q̄ p̄ficiam^r semp in bonis ab eo acceptis qd̄ ē vtilitas n̄a n̄ sua. Vñ hanc debem^r exercere di. .xlvj. sic nō suo. Et aug. miser hō cur fenera- ueris hōi. fenerare dō et cōcuplū accipies et vitā eternā possidebis. et sap. .viii. fenerat^r dō qui miser^r paup̄i. Alia usura ē corpale et in- qua de qua agit^r hic et hoc dicit im p̄bum fenz qui hāc scđam exercet ipo iure ē ifamias etiā scđm leges. .iiij. q. .vij. §. tria. scđz vñ canones i vtraqz peccatū mortale cōmittit^r et ifamia ir- rogat^r. .v. q. .j. ifames. Itē usuraz alia ē vsu- ra directe alia indirecte. Directe dupl^r sine pacto et cū pacto. sine pacto dupl^r. vno mō cū insinuatōe vt cū dicit usurari⁹ n̄ facio pa- ctū s̄ mibi dabis ad libitū tuū qui nisi lucrū inde speraz pecuniā nō mutuarz. Alio modo qñ simpliciter mutuat^r nihil dicēdo p̄cipali- ter tñ mutuat vt aliqd̄ lucrū inde p̄cipiat. vsu- ra em̄ cōmittit^r sola volūtate scđm illd̄ mutuū date nihil inde sperātes. et tunc usura ē picu- losior q̄ i foro causaz repeti n̄ p̄t. Itē cū pa- cto cōmittit^r tripliciter. primo qñ capitale et lucrū po^r i certitudine vt cū dicit mutuū tibi. .xx. sol. p̄ .xx. scđo qñ capitale ponit^r i certitudi- ne et lucrū i fortuna. vt cū dicit mutuū tibi. .x. et si lucrat^r fueris mibi tñ de lucro l̄ ad vo- lūtate dabis. si vñ nihil lucrat^r fueris nihil dabis. s̄ quidqd̄ de lucro fuerit. mibi reddes penit^r capitale. et tertio qñ lucrū po^r i certitu- dine. et capitale i fortuna vt faciūt q̄ mutuāe ad fortunā maris vt si nauis piclitez sibi red- dere n̄ tene^r etiā capitale. de quo ex. e. nauis- gati. Indirecte aut fit usura qñ fit i fraude p̄- cepti mutando contractū. vt si dicat^r nō mutuū tibi pecuniā s̄ vñdo. mutat em̄ contractum mu- tui in cōtractum fictē vñditionis et intendit hinc inde lucrari. Idē ē si is qui in vendēdo oi die merces suas p̄pter dilatoz solutōis cari- us vñdat eas nisi vñl^r dubit^r vñ pl⁹ vñ mi- n⁹ sint i solutōis termino valitūre vt dicit^r ifra sunt et alie species usure scđm leges quas

Deo habentur

Deo habentur

usura si sit in contractu
quod dicitur

usura
pena

Deo habentur

usura vñ dicitur

omitto gratia breuitatis omnes em sunt pbi bite. et leges pmitteces eas sunt abrogate vt dice i ar. se. et id eas hic ponere est modicu vale.

Ad hunc

Aquit vidre de tercio. s. vt accipe vsu ram corpale sit peccatu. Ad cuius euidetiam considerandu qd actus humani ex electoe pcedetes quida sunt de se boni pnt. tm male fieri. vt dare elemosina e de se actus vtutis pt tm male fieri vt si fiat ppter vanam gloriā. qda aut sunt de se et scdm se boni. et id nō pnt male fieri vt deū vel pximū diligere ex caritate quida sunt de se mali qui tm cu debitis circū stāijs pnt bn fieri vt homicidiū licz de se sic malū ptāt tm seculari zelo iusticie e licitū et bonū. quida sunt de se et scdz se mali. et id nō pnt bn fieri vt odire deū pximo iuidere que nullo ex nulla circūstātia pnt bn fieri. qui dā sūt indifferetes qui nec boni nec mali sūt de se nec scdm se vt ambulare vel loqui. **D**icendū igit ad questionē ppositā qd vsura e qd quid accedit i mutuo sozū pacto vel itentioe pzicipali et sic e de se et scdz se pntm et nullo nullo casu pt bn fieri. Et hoc ondit pzo rōe. scdo autozitate. Ostendit aut ad pns duplici rōe qd vsura de se sit mala et scdm se. pzo qz e dtractus cupiditatis nō necessitatis vt aut vult aug. li. d. fide ad petrū venenū caritatis e cupiditas. Et si dicat qd necesse e ee aliquos sic pstantes dico qd necessitas et vtilitas nō e atre denda in re publica qn e cū dāno et ineqlitate. In vsura autē vt patebit e dānosa vtilitas et pntiosa iequalitas. **S**cdo qz e dtra ratōz et ordinē caritatis scdz quē debet homo pximo indigentī subuenire. et quanto magis idiget tanto magis tenet. et sic magis peccat si vult ei vōdere qd tenet ei dare. et sic necessitas pximi quā quidā aduertetes licz inaduer tetis i fenozis excusatōz fen aggrauat et cō demnat scdz veritatē. vñ beat. 10. in can. sua dicit qui viderit fratrem suū necessitatez hōre et clausurā viscera sua ab eo quō caritas dei manet in illo. q. d. nullo mō. **Q**uod aut vsura nō tm de se sed etiā scdm se sit peccatū ostendit triplici rōe. pzo p hoc qd e dtra rōz natural ppeccatis pecunie. Ad qd sequit vlteri qd ibi vendit illud qd nō e. Ad cuius euidentiā sciendū qd quedā res sunt quaz vsus e ipsaz rez dsumptio. sicut vinuz dsumimus vtēdo eo ad potum et duertendo ad cibuz. vnde in huiōi nō debet dputari vsus rei seozsum a re ipsa. sz cuicunqz vsus rei dcedit eo ipso res ipsa cō cedit. et ideo in talibus p mutuz transfere dminiū. siquis ergo vellet seozsum vendere vinuz et seozsuz vsum vmi vōderet eandē rez bis et venderet illud qd nō est. vñ manifeste peccaret p iniusticiā. Simili rōe dmittit iniusticiā qd mutuat triticū vel vinū petēs sibi fieri duas dpensatōes. vnā quidā restitutōez eq lis rei. alterā vō pziuz vsus qd dē vsura. **Q**uedam vero res sunt qaz vsus nō e ipaz rez cō sumpcio sic vsus domus e imbitatio. nō autem dissipatio et ideo i talibz pt dcedi vtrunqz se ozsum vt cū quis tradat alteri dminiū domus

reteruato sibi vsu eius ad aliqd tps vel econ uerso dcedit vsu domus retēto sibi dminiō ipsius et id licite pt hō recipere pziū p vsu domus et pt petere donū moderatū vt patet in dductione et locatōe domus. **D**ecima aut scdz phm. v. ethi. et. j. poli. pncipaliter e inuēta ad dmutaciones faciendas. et ita pziū et pzi cipalis vsus pecunie e eius dsumptio siue dstractio scdz qd in dmutacionibz expendit et id scdm se e illicitū p vsu pecunie mutuate p cium accipe qd dicit vsura. qz hoc e vendere idē bis vel vōdere illud qd nō est. p qd ineqlitas manifeste dstituit q iusticie dtraria vñ phūs. j. poli. dicit q vsura dē a cathos qz est pziuz qz dtra naturā rei. s. pecunie vult vsurarius q pecunia pariat. dicit em in vsura cathos seipsuz facit vñ et nomē id accepit. silia ei pta generatibz ipsa sunt. cathos aut fit num misma ex nūmismate quare et maxie pter naturā ista pecuniaz acqilitio e hic phūs. Et hāc rōz ponit tho. in sūma scde sue. **S**cdo ostendit qd vsura e peccatū scdm se. qz e dtra rōez mutue societatis. qz cū labore et piculo pximi stat certū lucrū vsurarij. hoc autē e ineqlitas. aut em pecunia mutuo accepta trāsit i dminiū debitozis ita q sit sua. aut nō trāsit sed e semp ipsius creditozis. si pzo mō hec e inequalitas magna scz q aliquis i re sui pximi et que pxio suo stat et cadit necessario lucz. requat cū nullū dānū inde quidqz de re cō tūgat icurzat. Si scdo mō adhuc e iequalitas maior. s. q res dño suo non possit pze cū ipse met possit deficere hoc em nō patē natura nec dditio portat humana. **D**eterea nullū fructū habet pecunia ex sua natura. sed tm ex vtētis industria quā non accepit ab illo a quo accepit pecuniā ergo ille querit iniuste fructū ex ea. Et hanc rōz tangit scotus sup. iij. sen. di. xv. q. ij. patet igit ineqlitas et iniusticia que maxie e in vsuris. **T**ercio qz e dtractatio rei aliene manētis aliene et hoc iuito dño et pzi uat volūtas absoluta non dpatiua. debitoz em simplr nollet dare aliqd vltra sortē. mag tm vult aliqd vltra sortē dare qd pecunia carere sicut em scietē dgnosere vrozē alienaz manētē alienā e malū i se et scdz se sic ex mutuo recipere rē alienā manētē alienā et eā dtractare vt suā e dtra ius naturale. Et hec terciā rō e alex. d. an. et rich. q volūt q id q accipit vltra sortē ex vi mutui nō trāsit i dñium creditozif recipiētis q rō nō valz scdz illos q dicit q trāsit. **P**redictē etiā opi. fuerūt bon. et scot. in. iij. sen. di. xv. et hu. et rap. in ti. de decimis. **C**ontrarie vō opinionis fuerunt gōf. ti. d. dci. et bn. et d. dci. ex trāmissa. sz hō nō dicat expse. et glo. xiiij. q. iij. siquis. **Q**d etiā vsurā accipe sit scdm se malū ostendit multiplici autozitate sacre scripture dē enim eze. xvij. si genuerit quis filiū latronē effundentē sanguinē et vrozē pximi polluentē pignū nō reddētē. ad pdola leuantē oculos suos ad vsuras dantē et ampliū accipientē nunqd viuz qui vniuersa detestāda hec fecerit. **V**bi dconsiderād q oia ibi posita cū vsura sūt de se et

Ad hunc

Aut p p qd refusa pt qd

qñ iduci² ab emete ergo filr si ille q mutuat i ducat² ab eo cui mutuat lz sibi se suare idem ne. Preterea si usurari⁹ e fur et raptor qre iu dex secularis usurarios viuere sustiet cu aliof fures et latrones ad morte odenet. Ad pzi mu hoxx dicendu q de illo vbo ambzo. sic di uerle opi. et varie expositoes qz. due suffici ant ad pns gra breuitatis q vident² esse rona biliozes et omuniozes. vna e q dz itelligi et exponi de paganis et hostibus reipublice sic lra sonat plane talib⁹ em ea q male detinent modis oib⁹ qb⁹ possum⁹ apte et isidicse tap ab indignis debem⁹ auferre. sec⁹ e de iudeis q fut nri hui et hui nobis pati. xxxiii. q. viii dispar et. q. vij. c. j. et. ij. Alia opi. q e coioz se cundū rap. e q a nullo hoie xpiano pagano vel alio licz usura exigere. Et scdz hoc i⁹ ver bu itelligi dz pronice et negat² sic. ab illo v sura exige o tu qcuqz es cui merito desideras nocere lz nli merito nocere debes dsiderare g^o a nullo debes usura exigere Et hic duplex ro habe². xiiii. q. iiii. cu n ab hoie i glo. Ad scdz dicendu q p casu isto q^o filij israhel iuste ab alijs patiebant² et bona eoz detine ban² licuisset eis p usuras bona sua recupare sic dz d clerico q pbenda sua occupata violē ter pt i pign⁹ recipere nec te² i⁹ qd ide recipit i forte dputare ex. de usuris plures clericoz i fi. Vl iudeis phibitu fuit usura recipere a fribus suis. s. iudeis p qd dat² itelligi q usuram accipere a quocunqz homine est simpliciter prohibitu quia quelibet homo debet habe ri quasi proximus et frater potissime in statu euagelij ad que oms vocant². vn in ps. q pe sua no de. ad vsu. et eze. xviij. qui usura n ac cepit. qd aut ab exneis usura accipent n fuit eis ocessum quasi licitu lz pmissum ad maius malu vitandu scz ne a iudeis deu colētib⁹ vsura accipent ppter auaricia cui dditi erat vt habe² psa. lvi. Dicit² aut q in va lra n fuit il la additio lz alieno. Sz fuit p iudeos apposi ta in sui excusatōez talē qlē. Et hoc habem⁹ scdm alex. de an. ar. q si n possumus obtinere ab usurarijs q totū reddant debemus facere qd possum⁹ q saltē ptem reddant. tercio pt di ci scdm aliquos q illa acceptio usure a genti bus iter quof habitāt iudei poti⁹ erat sue rei recuperatō q usura qz tota illa terza fuit iudis a dno data et iuste possidebat² ab illis. Ad terciu dicendu q ibi fen⁹ sumit² large p omi mutuo scdz illd ecc. xxiij. fenerare pxio tuo i tpe nccitatis. Iudeis g^o pmittit² i pmiū abū datia diuitiaz ad qd solz feneratio seq. vnd po² ibi dseqns p aucedere. q. d. tantā abūdā tiā hebis q poteris mlal fenerare si volueris et a nlo mutuari idigebis. Ad qruz dicē dū q pstore i cerat calib⁹ n tm e dsiliū lz etiā pceptū. et iō nihil e vltra forte exigendū. si aut nō sunt tales casus n te² hō pstore. si aut pstore tenet² vltra forte nihil recipere pacto vel pziipali itēcōe pēute Sic ergo dare mutuū n te² hō sp et scdz hoc po² iter dsilia. lz q hō ex mutuo lucrūz n qrat hoc cadit sub pcepto. Ad quintū dicendū q vsus pziipalis vasa

rum argēteoz nō e ipa eoz dsumptio et iōo vsus eoz pt vēdi seruato rei dno. vsus autē pziipalis monete e distractio pecunie i cō mutacione. vn nō licz ei⁹ vsuz vēdere cū hoc q aliqs vel it ei⁹ restitūtoz qd mutuauit. Sciē dū tm q scdarius vsus vasis argētei pt esse cō mutatio et talē ei⁹ vsū vēdere nō licz. Et filr pt esse aliqs vsus scdari⁹ pecunie argētee vt siquis pecuniā signatā ad ostentandū se diuitē vel pignozandū dcederet et talis vsus licē te posset vendi vt etiā heb² ifra ti. se. casu ix. Ad sextū dicendū scdm alex. d an. q argumē tū n valz ille pt scit et vult trāferre re suā in dñium alteri⁹. dicit em ei do tibi pecuniā istā ergo trāfert licz em possz trāferre nō tm sic pt trāferre qz huiōi dtract⁹ e oi iure phibi tus iō nullo mō pt fieri ipsius usurarij. licet etiā pferat verbu dandi nō tm dat. de verbis em nulla e qo lz de itēcōe. Antēcō aut fene ratoris e q re manētē alienā faciat suā. Ad septimū dicendū q ille q nō tenet² mutuarē recōpensatōez ei⁹ qd fecit pt accipere lz ampli⁹ n dz exigere. scdz aut iusticie eqilitatē sibi re cōpensat² si qtu mutuauit ei tm reddat². vnd si ampli⁹ exigat p vsu rei q aliū vsu n habz nisi dsumptōz substātie exigat pziuz ei⁹ qd nō e et ita exactio ei⁹ e iusta. Ad octauū dicē dū q si ille q mutuat n vult dānificari relinet pecuniā sibi ncciam qz null⁹ eū necessitat ad mutuandū lz si ipe mutuat necessitat² ex lege vt nō viciet mutuū. s. accipiendo aliqd vltra forte. Ad illud qd postea querit² dicendū q iudex secularis reipublicā gerit qtu ad tpalia et iō lz usurari⁹ sit fur. tm qz e fur domestic⁹ nec p violentiā furat². et ex furto ei⁹ etiā vti litas aliq reipublice qtu ad tpalia puenit v surarios viuere pmitit scz e de alijs furib⁹ et raptorib⁹. Vtz quis possit p pecunia mu tuata aliqd dmodū expetere. lz q n. vn. eze. xviij. qui ad usura n dmodat et ampli⁹ n acci pit vica viuet. et luc. vi. mutuuz date zc. hoc etiā pbant aug. iero. et ambzo. xiiij. q. iij. c. j. ij. et. iij. et e expsum ex. e. dsuluit. secund em phm. v. etbi. ome illud p pecunia habet² cui⁹ pziū pt pecunia mēsurari. Et iō sic siquis p pe cunia mutuata vl qcunqz re alia q dsumit² ex ei⁹ vsu pecuniā expetit vl expetere itēdit cō tra iusticiā usura dmitit vt supradictū e. Ita etiā si expetit vel sperat qcunqz rez aliā cui⁹ pziū mēsurari pt pecunia. Recōpensatōez vō eoz que nō mēsurat² pecunia exigere p mu tuo licet. vt beniuolētiā et amore ei⁹ cui mu tuauit vl aliqd huiōi. Sz obi² qz p pecunia pt hō pign⁹ accipe vt domū vel agrū c⁹ vsuf pziū vēdi posset ergo zc. lz q tūc mutuās v sum illi⁹ pignozis in forte dputare tene² ex. e. c. ij. alias usura dmitit. nisi forte esset talis res cuius vsus iter amicos sine pziū dcedi so let vt ptz de libro dmodato scdm thoz. de hoc infra ti. de pignoze ar. vj. q. quid siqs equuz Vtz liceat pecuniam mutuo accipere sub usura. lz q nullo modo lz inducere ad pec eandū licet tm vti peccato alic⁹ ad bonū suū Nam et deus vit² oibus peccatis ad bonū qz

mutuū qz si...

Quid respiciat in pign⁹ pte facti...

An qd possit p pecunia mu...

Vt liceat pecuniam mutuo accipere sub...

secundū legem...

de...

tuū accepit a debito liberatus sit. si vō ambo
 supuixerit dabit q̄ mutuū accepit. cc. lib. ei q̄
 mutuū dedit tale p̄ictm n̄ excusat qz contractū
 ad eq̄litate iusticie n̄ reducit. tal̄ em̄ supabū-
 dātia nec ex labore nec ex usu rei p̄pe nec per
 recōpensatōz alteri⁹ rei reducit ad eq̄litatez
 hec alex. lomb. **Q**uid si credat pecunia p̄ pe-
 cunia. vt marca argēti p̄ alia marca ad termi-
 nū p̄soluenda et granū p̄ grano vinū p̄ vino
 ad eandē mensurā. **S**cđm rod. si verisil̄e sit
 q̄ talia n̄ sint futura p̄ciosiora tpe solutōis q̄
 sit tpe contract⁹ nō ē vsura. Si vō sit verisil̄e q̄
 sint futura p̄ciosiora tpe solutōis d̄ distingue-
 qz aut creditor n̄ erat seruatur⁹ illā pecuniā
 et tūc ē vsura. aut erat seruatur⁹ eā vt sic ser-
 uādo ad tps certū. lucraret cū ipsa. Et tūc ite-
 ruz distingue qz aut creditor aufert debitozi
 libertate interim se liberādi et debitū soluen-
 di et tūc ē vsura qz p̄sumit q̄ ideo credit eam
 vt debitozē piculo oneret et se exoneret. Aut
 nō aufert ei s̄z dedit vt pecuniā reddat sibi
 q̄ncunqz voluerit ifra terminū. et tūc mere⁹ si
 faciat hoc ex mia vt releuet inopiā debitozis
 si aut hoc faciat itentōe corrupta. s. vt se exo-
 neret piculo eā seruādi peccat. n̄ tñ ē cogen-
 dus ad restituendū lucrū licz hoc esset i peni-
 tētia d̄sulendū. v̄l q̄ paupib⁹ daret. **S**ilr etiā
 distinguendū et videndū qn̄ dat spēs p̄ spē
 ad terminū. vt granū p̄ grano vinū p̄ vino et
 huiōi. Et hec debet itelligi si ea tpe contract⁹
 nō fuerat veditur⁹ ar. ex. e. nauiganti. §. ij. **Q**
Quid de his q̄ emūt certos equos sibi reddē-
 dos a veditore i certis nundis emūt inq̄ mio-
 ri p̄cio q̄ valeat tpe contractus. **S**cđz rod. q̄
 ē vsura nisi verisil̄r dubitē equos illos tpe so-
 lutōis pl⁹ v̄l min⁹ valituros vt dictū ē sup̄
 i quibusdā casib⁹. v̄l nisi sciat l̄ p̄babilr cre-
 dat q̄ t̄mdez plus l̄ min⁹ sint valituri. **Q**uid
 si petr⁹ existes ianue emat a ticio turonenses
 recipiēdos i francia i talib⁹ nundis. **S**cđz
 alex. lom. contract⁹ v̄l illicit⁹ si min⁹ det emēf
 p̄pter tps dilatōz et maxie si pecuniā recipien-
 da i termio p̄babiliter credat pl⁹ valitura.
 tūc em̄ v̄l esse mutuū indirectū. puta vt si quis
 det min⁹ p̄babiliter receptur⁹ i termio plus
 sec⁹ ē si dubiū esset sic dictū ē in p̄cedētū cāu
 Similiter scđm host. qn̄ quis emit fructus alī
 cui⁹ agri ad tps licz fruct⁹ quos inde p̄cipit
 multo plus valeat q̄ dederit veditozi. tñ n̄ te-
 net aliqd̄ refartire rōe dubij siue icertitudis
 vt i. c. si ea. Licet aut̄ iste contract⁹ nō sit vsura
 r̄ ex forma contract⁹ p̄t tñ fieri i fraudē vsura-
 rū. vt si ager sit tant⁹ et talis q̄ verisil̄e sit q̄
 fruct⁹ inde colligēdi valeat multo pl⁹ q̄ ep̄-
 toz d̄derit. puta ep̄toz dedit. x. lib. et verisil̄e
 ē q̄ valeat. xxv. vel. xx. maxie si talis ē p̄sona
 q̄ contract⁹ huiōi d̄suevit exercere. An huiōi em̄
 ad p̄sumptōes ē recurrēndū i foro cārum. An
 foro aut̄ penitēciali stabit d̄fessionī et multū
 ē p̄sumendū cōtra talē et ei i p̄nia ē restitutio i
 dicēda si verisil̄r credebant longe pl⁹ valere
 si iust⁹ ep̄toz iuenire. si aut̄ p̄babilr dubita-
 vtrū sine pl⁹ l̄ min⁹ valituri n̄ ē vsura ar. i. c.
 nauigati. **S**z obi⁹ cōtra sup̄radicta qz licz cōtra

hēab⁹ decipe se iuicē cōtra dimidiū iustu p̄cij
 ex. de emp. cū dilecti. ergo licz alicui v̄dere
 p̄p̄ valens v. lib. p. vij. lib. **S**cđz bern. in
 no. et host. sup̄ i. c. in ciuitate. q̄ emēs p. vij.
 lib. illud qd̄ v̄z. v. lib. aut sciēter plus dat p̄-
 ter dilatōz solutōis ita q̄ ipse n̄ decipit in iu-
 sto p̄cio et sic n̄ ē vsura qz licz cōtrahētib⁹ mu-
 tuo se decipe vsqz ad dimidiū iustu p̄cij. **S**ed
 scđm hoc ille q̄ decipit ex malo suo lucrū cō-
 sequi qd̄ n̄ facit ille qui nō decipit. **P**reterea
 v̄l scđz hoc q̄ mercator possit v̄dere merces
 suas p̄cio maiori alicui simplici q̄ nescit valo-
 rē rei q̄ alicui sapiētī qd̄ iniquū v̄l eē cū scđz
 leges p̄toz n̄ subueiat sciētī s̄z ignozātī. ff. qd̄
 cū falso tu. l. ij. **I**do alij distinguūt de igno-
 rantia et de d̄ceptōe nō em̄ d̄tingit d̄cipi nisi
 ignozanter ē aut duplex ignozātia. s. i d̄i sc̄er-
 nendo siue iudicādo et hoc oppo⁹ sc̄ie. sic em̄
 null⁹ sciens ē ignozās. **A**lia ē ignozātia i eli-
 gendo et hec ignozātia n̄ oppo⁹ sciētīe. multi
 em̄ sciētēs i iudicādo sūt ignozātes in eligen-
 do. **S**ilr duplex ē d̄ceptio. s. in iudicādo sic
 nunq̄ decipit sciēs i contractib⁹. s. qn̄ scit rē a-
 liq̄ n̄ valere t̄m. tñ p̄pter affectōez quā h̄z ad
 rē magis eligit cōpare p̄cio q̄ re d̄siderata cas-
 rere v̄troqz mō licz cōtrahētib⁹ se decipe. et se
 cūdo mō maḡ licz q̄ p̄cio v̄t credūt. licz bñ.
 cōtrariū dicat. s̄z de hoc vide infra ar. v. q. qd̄
 de his q̄ emūt ab ecclia r̄c. **S**cđz h̄ nota scđz
 aliquos q̄ licz v̄dētēs n̄ possint p̄pter dilatōz
 solutōis p̄ciū augerēp̄nt tñ p̄pte acceleratōz
 solutōis p̄ciū minue. v̄n esto q̄ mercator sta-
 tuat i corde suo q̄ pannū quem habuit p. vj
 sol. velit dare p. ix. ita q̄ oi volenti sibi dare
 t̄m siue statim i d̄tinēti siue ad terminū certuz
 dare velit et lōge libēt⁹ statiz solueti q̄ vsqz
 ad terminū aliqz si talis mercator hoc apud
 se d̄liberās silqz cū hoc de lucro pate solutō
 nis cogitās ap̄ se dicat. licz i corde i⁹ lucz
 taxaueri q̄cūqz tñ p̄ciū patū h̄ret cū q̄ de lu-
 cro mō aliqd̄ ordiare possz de p̄cio taxato di-
 minuerē tal̄ n̄ ē vsurari⁹ vt volūt aliq̄. hec d̄
 tabl̄a iohis. **Q**uidā etiā dixerūt q̄ licz contract⁹
 qd̄ q̄s vedit maiori p̄cio p̄pter dilatōz solutio-
 nis sit de se viciōsus. tñ excusari p̄t ex pte v̄-
 dētis. puta si n̄ itendat v̄dere can⁹ p̄pter tē-
 pus s̄z p̄pter damnū et labore q̄z iminere sibi
 videt in p̄curatōe solutōis h̄nde. **E**t rectitu-
 do h̄z intētōis apparz qn̄ mallz n̄ v̄dere t̄i-
 bus q̄ v̄dere eis ad credentiā. et qn̄ libētuf
 v̄derz alijs p̄ p̄cio miozi q̄ istis p̄ p̄cio maio-
 ri. v̄n licz hic casus sit dubi⁹ n̄ tñ p̄t excusari
 si p̄pter credentiā rē pl⁹ vedit simplr vel q̄ sit
 verisil̄r valitura tpe solutōis. vel si nō v̄de-
 ret alicui nisi p̄pter credentiā pl⁹ recipet. hec
 alex. lom. **Q**uid si q̄s vendat p̄ p̄cio qd̄ mō
 currit bladū ita tñ q̄ si plus valuerit vsqz ad
 pasca l̄ q̄ si i⁹ pl⁹ sibi d̄sit nihil oi⁹ tñ n̄ vult
 p̄ p̄ciū minua. **S**cđz host. q̄ ē vsurari⁹ cum
 claudic⁹ i p̄cio ar. C. de solu. l. penlt. **Q**uid
 si v̄dā ubi hoc p̄ t̄to q̄tū valebit illa die q̄
 curzet p̄ maiori p̄recio vsqz ad pasca. **I**ste cas-
 sus ē multū vici⁹ p̄cedenti. **S**cđz scotus
 sup̄. iij. sen. di. xv. q. ij. q̄ talis contract⁹ ē vsu

An licet p̄t p̄tūq̄ n̄ v̄dē.

1136

in d̄m h̄z

rari. Et ponit duas reglas circa ista materia
obseruandas. vna e q omutās nō omutec vel
vendat tps qz nō e suū. Scda e q nō ponat se
in tuto de lucro et illū cui vedit i damno. In
tuto dico l. s. v. ut in plurib. Et extra hāc re
gulā fieri i pposito casu qz veditoz certūcat
se de lucro etiā vltra q̄ hūana industria pun
gere possit siquis cōsideret. Quinto qn vsure
petunt q̄si iteresse vt si fideiussor vsuras cre
ditoz soluat p̄t eas a debitoze petere p̄ quo
fideiusserat qz nō sunt vsure p̄tū ad eū s̄z poti
us iteresse. i. vitatio dāni ex. de fideiussor. c. s̄tū
tutus. Silr si paratus sim emere merces p. c.
lib. in quibz erā lucratur scdm sanā cōsciētiā
et spes futuram. x. lib. vsqz ad mēsem ip̄sis ad
certū locū deductis. Et tu ppter nimīā instā
tiā tuā me ipedis ne emā et hāc pecuniā reci
pis et p̄mittis mibi infra mēsez reddere. c. et
x. lib. nō e vsura scdm host. qz loco iteresse suc
cedit et silis casus p̄t i ar. se. q. iij. Quid si
quis denarios sub vsura recipiat et postea au
toritate p̄pria alicui amico suo sub eadē vsu
ra v̄l etiā minoz mutuat. Et scribit monaldz
q̄ tene ad restitucōz illi amico suo. qz ipse fu
it p̄cipalis i hac vsura si aut esset t̄m media
toz vel fideiussor ita q obligatō esset de ami
co ad vsurariū facta n̄ teneret. S̄z rō p̄dicta
nō videt valere. Esto em q̄ aliqs ad p̄ces ali
cuius amici sui accipiat p̄ eo pecuniā ad vsu
ram ab aliquo qui e inimic⁹ ei⁹ tūc n̄ esset ob
ligatio de illo amico ad vsurariū s̄z ad eum q̄
mutuat fuerat pecuniā vt illi mutuarz eā re
ceptur⁹ ab eodē capitale et vsurā de q̄ dueit
cū vsurario. et t̄m ille sic factēdo vsurā nō cō
mittit sed damnū suū euadit. Et idē v̄t dicen
dū de casu p̄missio q̄ sine vsura fieri possit. Itē
scdm host. qn is qui mutuanit occasiōe mutui
labozē subiit i cui⁹ recōpēsatoz fruct⁹ p̄cep
tos facit suos qd̄ p̄tinet ad iteresse. vt ex. de
re. ecc. n̄ ali. ad n̄raz. l. i. papa q̄ e d̄ns ecclie
fecit vt res ecclie cic⁹ recupare possit ar. ibi
dē ad audientia. Itē rōe moze vsure petunt
q̄si iteresse scdm laur. et bern. ex. e. d̄q̄stus. qn
vendo tibi fundū p̄ certo p̄cio qd̄ mibi tene
ris infra certū tps soluere et n̄ soluis elapso
termio possū vsuras petere cū facias fructus
tuos rei veditē. vt. C. e. l. ij. Et idē e de cōtra
ctibz bone fidei et tūc n̄ petit q̄si vsura. s̄z q̄ i
terfit mozā adhibitā n̄ fuisse. ff. p̄ socio. sociū
qd̄ itellige qn̄ iteresse ē itra re vt cū peti⁹ cā
dāni vitadi nō lucri captadi. ff. de ac. emp.
et ven. si stentis. §. cū p̄ venditoze. Et iō cau
te dicit canon icremēta suscepit. xiiij. q. iij.
siquis obi⁹. scdm gōf. et bern. ex. e. d̄questus
vel dic i hoc casu actionē cōpetere ex cōtractu
vel officio iudicis n̄ ad vsuras sed ad iteresse
qd̄ e veri⁹ scdm host. C. de ac. emp. et ven. l.
ij. et. ff. d̄ ac. emp. l. ij. et scdm gōf. xiiij. q. iij.
qm̄. licite ei p̄t q̄s agere vt reddat i dēnis ex
de fideiuss. c. s̄ticut⁹. et. c. puenit. Silr si debe
as mibi cen. lib. i termio certo et noluisi mi
hi soluere i illo tpe. et iō ppter mea negocia
tractāda optuit me pecuniā sub vsura recipere
si solui eā teneris mibi illā restituere. v̄l si n̄

solui reerit liberare me ab ipa obligatōe scdm
rap. pban⁹ hec ex. de fideiuss. puenit et. c. cō
stituc⁹. Itē itelligi p̄t de casibz i quibz ex mo
ra veniūt vsure scdm leges. qz ibi nō d̄t aliqd̄
receptū vltra sortez s̄z poti⁹ iteresse. Et scdm
canones iteresse peti p̄t. xiiij. q. iij. qm̄ ibi ad
questū et. vij. q. ij. siquis cū clericis. Et idem
forte est vbi pena permititur a lege et succe
dit loco pene nō fraudulēte. Nec obstat illd̄
i. q. ij. pluriū. qz illd̄ i mutuo locū h̄z. Et q̄ d̄t
quidqd̄ accedit sortē e vsura illd̄ e v̄t qn̄ ex
ceptio dat⁹ vel aliqd̄ i fraudē vsurarū excogi
tat⁹. hec host. et bern. ex. e. d̄quest⁹. Diuina e
tiā pagina i multis locis vsurā i mutuo t̄m p̄
hibere videt. i. euāgelio mutūū date ni. inde
spe. et in ps. qui pe. su. nō de. ad vsuras. hec
host. qui quidē ponit sub tribz casibz ea q̄ po
no sub hoc quito casu. et hoc iō facio. qz i h̄is
oibus e excusatio ab vsura rōe iteresse. Ex
to licz accipe vltra sortē qn̄ possessiōes sunt a
scōo p̄ numerata dote pignoz genero obli
gate tūc em̄ fruct⁹ n̄ cōputant⁹ i sortē ex. e. sa
lubriter. v̄. sane genex. Cuius rō e qz dos cō
stituit ppter matrimonij. onera sup̄portanda
ex. de do. p̄ di. re. p̄ v̄ras. v̄n sic ex. aliq̄ ho
nesto lucro sustentaren⁹ onera matrimonij sic
ex fructibz possessiōnū q̄ succedūt loco p̄cij ex
e. cū tu. in si. hoc aut itellige cū vir sustin⁹ o
nera matrimonij. Alias nō vt inuit⁹ in si. p̄di
cte decre. salubriter. Potest etiā et alia rō h̄z
casus assigni scdm host. hoc. f. vt dos salua ma
neat mulieri q̄ alias cōsumeret et sic vtilitas
publica ledere. ff. so. mo. l. j. Deterrea nullū
mutūū ibi cōtrahit. rō em̄ p̄ria p̄t mutuo adap
tari si em̄ recipiā a te p̄diuz mibi obligatū p̄
x. lib. q̄s mutuo tibi et de quarū lucro viuere
p̄ponā. p̄diuz succedit loco p̄cij et t̄m fructus
debet i sortē cōputari ex. e. c. ij. et rō e qz mutu
um ibi cōtrahit i q̄ reglariter et n̄ i alio cōtra
ctu locū h̄z vsura vt dictū e supra nec etiā ibi
vtilitas publica verfat⁹. Nota etiā scdm host.
ex. e. salubriter. q̄ dictū priuilegiū extendit
ad virū q̄ diu tenet vxoze alere heredes aut
n̄ h̄nt hoc priuilegiū. Quid i casu cōuerso vt
si soluto matrimonio heredes viri possessiōez
aliq̄ obligant mulieri p̄o sua dote quia non
h̄nt q̄ soluāt nunqd̄ fruct⁹ cōputabunt⁹ i sortē
R̄ndet host. in sūma q̄ sic. ff. de solu. ticia. et
idem vult ex. e. salubriter. Et idem vult ino
ibidem mulier discreta non recipiat rem obli
gatā sed poti⁹ faciat eaz distrabi vel acci
piat i solutū al fruct⁹ extenuabūt sortem. Q
uid si gener possessiōe t̄r sibi obligatā cū
iure qd̄ ibi h̄z cōcedat alij. recepta ab eo sūma
q̄ fuerat sibi p̄ dote p̄missa nunqd̄ iste p̄t lu
crifacere fruct⁹ p̄ceptos donec ei pecunia p̄di
cta fuerit p̄soluta sic poterat gener. Et scdm
rod. si gener aio dādi totū ius qd̄ h̄z i pigno
re n̄ ppter pecunie cōtractū ab eo recepte. s̄z qz
e ei⁹ cōsanguine⁹ l. alias diunct⁹ amic⁹ et il
le n̄ ppter fruct⁹ lucrificados ei numerat pe
cunia s̄z ppter dilatōz aut grauamen p̄t abiqz
p̄cilo vsure fruct⁹ lucrifacere nec e ille cōtract⁹
vi nois mutūū. nisi sic ductū i pactū q̄ gen ei

tenea pecunia reddere si ille voluerit repetere. et ideo mutuavit i qo casu eest usura si fructu
 1 lucru facere vellet. Septimo qn vedo tibi pdi
um tali pacto q si vsqz ad duos anos ego vl
heres meo tibi solvero ego vl heres meo pdi
um recupabo. hoc em facit fructu suos vt. C.
de pac. inter emptore dmissorie. qd icelligit
qn pium e iustu et nihil fit i fraude vsurarū
alias dtra. ex. de dtrahen. emp. ad nram. et
de pig. illo et. C. de pac. inter emp. si fund. p
sumit. aut talis vedtio fieri i fraude vsuraz.
ex eo q e modicu piaz respectu valoris rei.
Et ex eo q aliqd vltra summā receptā soluit
qn venditio rescindit. Et ex eo q emptor vsu
rarius esse vsuevit. pbant hec i dictis c. ad
nraz et c. illo hec host. et bern. ex. e. d. qst. 9
 2 Octavo qn pecunia noie pene pmitit vt pe
cunia metu pene cito die soluat. Et hec pena
duentionalis dz qz de ofensu vtriusqz pns ap
po. Potest tñ hoc fieri i fraude vsurarū vt si
creditor credit aut sperat dbitore icurzere pe
nā. xij. q. ij. frmitas. et. c. i. legib. et ex. de ar.
bi. dilecti. hec host. Sz nuqd licz exigē talē
penā ad iteresse tñ an ec vltra iteresse. Bndz
od. q vbi sn fraude e pena apposita exigi pe
tota qz publice vtilitatis iteresse pacta suari
et creditores a debitoribz n fraudari. Desu
mit. aut talē penā i fraude vsuraz apponi si
ille q apposuit vsuraz e vsuevit. ff. d. accē.
ep. et v. Julian. et ex. de pig. illo i si psumit
etiā si p singlos mēses vl annos dica dmitti
C. de auc. p. ad hoc. Et idē e de sil. ib. q solēc
ab vsurazis spēaliter exerceri. t. ia em iducūt
semp psumptōz facie prima q sit vsura. An iu
dicio tñ aie standū e sue ofessio. sz ppter psum
ptōez dtrariā diligēter et caute dz dicia ei ex
aiari scdz em host. psumēdū e dtra apponētes
penā i mutuo. nisi forte pena q loco interesse
succedat peat vt sup dictū e. l. nisi ex hone
state psone releue. ar. ex. de pecu. i nra. s. nos
vo demū host. hoc eē arbitariū dic. scdz vo
scotū signū e manifestū q n appo. i fraudem
vsure qn creditor mallz ipso die pfixo sibi pe
cuniā solui et p dtrariū e in fraude vsure qn
n mallet. Est aut alia pena q dz indicialis vt
si iudex picipiat debitori q infra mēsez satisfi
ciat sub pena. x. sol. vl sil. hoc etiā nō e vsu
ra. qz e apposita p punjēda debitoris duma
cia ar. di. xxij. quan. Nono qn pecunia cō
modat ad pompā qz tūc n e mutū sed potū
dmodatū siue locatū. ff. d. mod. l. ij. s. penlt.
et. l. se. et. xxij. q. ij. si feneraueris. in glo. et
ex. e. d. questus i glo. Decio i dtractu loca
tionis i quo vltra re locatū recipi merces p
vsu ipsius rei locate. Sed quare magis licet
exigere vltra sortē i locatōe q in mutuo. Sz
hui. rō e scdm aliquos qz picl. m rei mutuae
spēctat ad debitorē. ff. de rei ven. si nauis. sz
piculū rei locate ad locatorē nisi sic expsum
i dtractu q pūneat ad dductorē di. lxxxvij.
eicēs et. xxij. q. ij. si feneraueris i glo. sz les
cundū hoc fen. nauicū esset licitū qd e flm
vt videbit infra. Scdm vō alios e rō qz mu
tuū dz esse gūitū nō sic locatō. Nec ista rō vi

de valere qz ex qo pecunia interueniret mutua
 i locatōz trāsiret. Scdm host. aut et gof. et a
 lex. an. rō e qz locās retinet dñum rei locate
 adeo q dductor qstionem de ppetate n pt re
 ferre. C. d. pig. ac. l. neqz creditores. et ideo ipe
 locās p vlu rei ppe qz dcedit pecuniaz recipit
 licite qz nemo cogit de ppo alicui bñficiū fa
 tere. xij. q. j. pcarie. sed rei mutuate dñum in
 accipiete trāsferē. Ado vsus rei locate e sine
 dsumptōe vsus vō rei mutuate nullus est sine
 dsumptōe. Atē res locata deteriorat vsu qd n
 dūgit i mutuo vbi n eadē pecunia q mutuo re
 cipit. sed alia generis eiusdē reddi. ff. de re
 bul. credi. cū qd et po. rō. xij. q. ij. si fenera
 ueris. in glo. po. etiā a gof. Et sic p3 q n e si
 mile de domo et de pecunia. Datēt etiā quiqz
 dte iter mutū et locatōz qz pzia qra et qn
 ta tāgunt di. lxxxvij. eicēs qd c. e. gg. vt di
 cit. raj. q allegat ipm. aliq tñ libz n hnt illd
 Equi viderē de. v. f. de qbusdā casibz du
 bitabilibz vtz ibi sit vsura. Et circa hoc
 querunt plā. f. vtz sola spes recipiēdi aliqd
 vltra sortē facit vsurariū. Sz qdā fauetes vsu
 rarijs dicūt q nunq vsura dmittit nisi ex pa
 cto det. sed hoc e dtra illud luc. vj. mutuum
 date nihil inde spe. glo. vltra sortē supple ab
 hoie. sed a deo dicit etiā ibi glo. spiritū pon
 derator e de. i. voluntatū puer. xvj. sola er
 volūtas recipiēdi aliqd vltra sortē vsurā fa
 cit apud deū. sic etiā sola volūtas occidendi
 hoiez homicidā. j. io. iij. qui odit fratē suum
 homicidā e. Ado dicend e scdm opi. dmunē et
 veniozē. q licz scdm legē humanā sola spes si
 ue volūtas talis n faciat vsurā qz tal lex co
 hibet manū nō aim. facit tñ scdm legē diuinā
 q cohibet vtrūqz. vñ talis nō poterit vsurari
 us censeri in foro iudiciali ex. e. in ciuitate sz
 i penitēciali sic. ex. e. d. sulit. Scdū tñ q sic
 dz ibidē i glo. aliqz pt alicui mutuarē pecu
 niā ppter spem dupl. rōno. pncipal. r qn non
 mutuarēt nisi inde lucrū speraret. Alio. scda
 rio vt si sibi alias mutuatū esset. et secūda
 rio speraret vt ei subueniret l. retribuere. Di
 cēd g. q spes luc. pmo. facit vsurariū. et hoc
 inuit glo. sup. i. nihil ide spe. glo. n ab hoine
 spē mercedis figētes. Nō figētes. s. ita q ali
 as n mutuarēt nisi inde lucrū speraretis ex.
 e. c. j. et. c. d. sulit. et. xij. q. ij. si feneraueris
 sz spes lucrū scdo. n facit vsurariū ar. di.
 lxj. quid pderit et di. lxxxvij. in singulis. cū ei
 aliqz dat alicui mutū scit vl scire debz esse si
 bi debitorē ad antidota naturaliter obliga
 tū. ar. j. q. ij. q pio. et ex. de testibz. cū i offi
 cijs. Et sic scdario aliqd sperare et etiā ex tli
 spe aliqd recipē n e malū ex. e. d. sulit in glo.
 Rod. vō dicit q si credat q et sit datum n pp
 ter dilectōz sed ppter mutū restituere tenet
 alias nō. de h. vō vide infra i. viij. articlo. q. qd
 de eo qui sola spe rē. et. q. se. Vtrū aut ille q
 mutuauit pncipaliter ppter spes lucrū tenea
 tur restituere ea q vltra sortē accepit habet i
 fra de restitutōe vsuraz. Vtz sic vsura si ac
 cipiat aliqd p pecunia nauica l. traiechcia
 Circa qd sciend q nauica pecunia dz q nauat

non poble

As. vobis pro

Spe p r

Uandis p r

dat^r traiciēda vel trāfuehēda. eadē tñ dē traiectione qz traicit^r dat^r aut^r piculo creditoris vt. ff. de nauī. feno. l. j. et. l. piculū. s. locum hz nauigio accepto vel pziusq^r nauē nauigare ouenit vt ibidē i. l. iij. qd^r veyz ē nisi obitōri possit aliqd^r iputari vt qz nauigij locum nō seruauit vel qz merces p^rhibitas trāsportauit tunc em̄ qz nō ex maritima tēpestare sed ex auaricia vel audacia debitoris detrimentū accidit. imputatur debitori. ff. de nau. feno. l. cū p^rponat. **¶** Ad h^o quoqz sciēdū q^r ibi ē vsura nō obstāte q^r creditor i se retinet piculū pecunie vtz ex. e. nauiganti. Cuius rō naturalis scdm̄ host. quidqd^r dicat alij ē. qz recipiēs aut iuuat se de illa pecunia aut nō. si non iniquū ē q^r creditor ab eo lucrū petat qd^r nō habuit. si sic g^o dñium nō remanz ap^o creditore qz i consumptione amittat^r et alteri^r effici^r vt. ff. de solu. si alicui. vnde res empta debitoris effici^r licet eā emerit pecunia aliena. C. de rei ven. si ex ea. quare p^rter q^r ab eo nō d^r lucz exigere si re utat^r p^rzia et lucra^r ex ea. piculū igi^r qd^r in se retinet i nullo eū releuat sed potius onerat. Imputz ergo sibi qui tale pactū apposuit piculū em̄ i se recipere potuit. et iō videlicz pactū ultra sortē exigere voluit sed nō potuit. vt ex. de dona. inter vj. et vt. et si necesse. sed noluit et iō nō habebit. Scdm̄ vō g^o f. rō est quare in pecunia nautica ē vsura qz et si is q^r pecuniā dat piculū in se recipiat. pecunia tñ salua manēte ultra sortē habebit siue mercator inde lucret^r i mercib^r siue p^rdat. Scdm̄ aut^r rich. in. iij. suo ratio ē qz raro accidit nisi fuerit culpa vel negligētia ei^r qui accipit q^r illa pecunia pereat. vñ tradēs eam hz in fauorez suū illud qd^r sepe accidit. Et tra se nō habet nisi illd^r qd^r raro accidit. Adē dicendū de eo q^r mutuatur eū ad nundinas pecuniā receptur^r aliqd^r ultra sortē p^r eo q^r in se piculū suscepit id ē si pecuniā v^r merces ex ea emptas saluas portauerit aliter nō tenea^r sibi etiā de sorte vt in c. nauigati. et. xiiij. q. iij. putat in glo. Idē etiā dicendū ē de eo qui mutuatur ce. aureos ianue vt totidē recipiat rome qz scit vel credit eos ibi plus valere recipit tñ piculū in se sic p^rdicti hec raij. ar. i. c. p^rdicto. **¶** Doret tñ hic excogitari scdm̄ raij. et host. in. c. nauigati. casus in quo nō esset ultra sortē aliqd^r accipere vsura. puta duz ego emo vel parat^r sum emere certas merces de pecunia et tu p^rpter nimiaz instāciā me cessare facis a tali emptōe vt mutuz tibi et dico ego volo q^r ibi reddas mihi tñ q^r tum habitur^r essem de mercib^r istis si il luc eas deferzem. recipio tñ in me piculuz vt dictū ē supra. si tali mō ultra sortē aliqd^r recipio nō ē vsura qz recipio illud tanq^r interesse **¶** Dicit aut^r rod. q^r receptio piculi in se potissimū excusat ab vsura. sed tūc eadē rōe excusaret ab vsura in p^rdicto casu de nauica pecunia vñ meli^r vide^r dicere raij. s. p^r vitatio damni excusat. **¶** Done q^r aliqua ciuitas mutuo recipit centū lib. a quodā ei^r bitatore sub tali pacto. s. q^r donec sibi redderet nihil p^r collectis

solueret et sic diu ē seruatu. demū cōitas soluit et ab eo collectas nō solutas tanq^r vsurā repetit quid erit iuris. **¶** Respōdet Guil. in speculo. a. d. vsuris. q^r nō ē ibi vsura qz aliud ē d^r suo lucro nō tribuere et aliud nō cape. ff. de dam. infec. pcul^r. Et aliud ē nō acquirere et aliud nō amittere. ff. de coll. bo. l. 3. §. si is qui bona. Et aliud ē lucrū et aliud sumptus quos quis erat factur^r. ff. de le. iij. si meliores. Et aliud ē penā euadere et ali^r aliquid lucratiē p^rcipe. ff. e. imparoz. **¶** Moueo^r in d^rtrariuz p hoc q^r idē ē remittere qd^r dare ex. de resti. veniens. et. viij. q. iij. talia. et. ff. de calū. quinetā cū ergo in casu p^rdicto ciuitas collectas remittat eas etiā dat. ergo ibi ē vsura. **¶** Quid si aliquis dū vellz vsqz ad certū tēpus emere terzā valentē singulis annis. x. lib. ad instāciā am alteri^r dedit ei p^rciuz qd^r volebat dare p^r illa terzā eo pacto q^r ipse vel heres ei^r solueret ei tñ de redditib^r annuatim vsqz ad illd^r tēpus. **¶** Scdm̄ rod. si licitus fuit d^rtract^r p^rmus. s. q^r volebat emere terzā v^r ven^r fruct^r credo q^r etiā scdm̄ sit licit^r aliter aut nō. si is casus habe^r in. c. p^rcedenti casu quito i p^rin^o. **¶** Quid de his qui oues vendūt et donant et tradūt monasterijs sub hoc pacto q^r p^r qualibet oue recipiat annuatim dū vixerint duos solidos. cū fruct^r cuius libz cuius valeat. v. solidos et licz om̄s oues tradite moriant^r nihilo min^o remanet ex pacto monasteriū ac si vixeret obligatū post mortē tñ tradētis p^rinēt oues ad monasteriū etiā si inde locupletat^r et set ex vi pacti. **¶** Scdm̄ host. hoc licitū esse. Nec p^r ecclesia restitutorz petere ex quo lesa nō fuit in traditōe. licet mortalitatis euent^r sequat^r qd^r veyz esse intelligas nisi oues essent ifecte et ad mortē parate et nō p^rsperit monasteriuz mortē euenire posse vt. ff. de mio veyz. §. si locupletior. Consultat tñ idē host. tradenti q^r si casus talis euenierit in suspecto lucro qd^r monasteriū fecit i ouib^r qz forte lōgo tpe habuerat i solidū nō exigat l^r remittat et patia^r et sentiat p^rte dāni. nec cū iactura monasterij velit locupletari vt. ff. de cō. inde. nā hec natura. fte caueat sibi tradēs q^r nisi dūet^r tot^r d^rsentiat. nō tē monasteriū de ouib^r abbati l^r cellerario sub pacto p^rcedeti v^r d^r sibi tradētis l^r donatis ex. de depoli. c. j. et de dona. c. iij. hec host. **¶** Quid d^r his q^r emūt ab eccl^ris l^r mōsteriis c^ras possessiōes tenēdas toto tpe vite sue ita q^r p^r mortē eoz debeāt ad eccl^ras redire. **¶** Scdm̄ rod. q^r tal^r d^rtract^r ē vsurari^r qz hoies sperat diu viuere et t^res sic d^rtrahētes sperat p^rcepturos fruct^r valituros maiorē pecuniā q^r dederint. Et sola spe d^rmittit^r vsura vt dictū ē s. **¶** Si qz eccl^rie vnā possessiōez d^rderit et equā lentē recepit vsur^r et fructur^r vtraqz in vita sua. et post mortē eius demū ambe ad eccl^riam cū pleno dñio reuertant^r. Ille d^rtract^r licit^r erit nō em̄ ē d^rtract^r pecuniar^r imo i hoc cāu lz ab eccl^ria recipe possessiōz i duplo pl^r valentē q^r sua quā d^rferē s^r si suā ex nūc velit i eccl^riam trāfserre oio vt ipse ea nō utat^r seu frua^r poterit ab eccl^ria possessiōz i triplo valentē recipe vt

q. ij. precarie. hec gof. host. vo sentit q ita
bn e licit dtract prim. s. emptois et vendi-
tois sic scds scz pcaria. nisi fiet i fraude usur-
raz. vterqz em appbat a iure vt ex. d emp. et
ven. et de pca. p totu. Snt euā hoies ita spe-
rates lucru in scdo dtractu sic i prio. Ipe etiā
gof. scripsit q usura n habz locū nisi i mutuo
ideo dicendū q dtractus ille rōe iceritudi-
nis excusat. C. e. l. ij. hec host. Ad ilud autē
qd dicit gof. q sola spes facit usurariū dicen-
dū q hō e vtz de dtractu mutui qz spera ali-
quid qd n e de forte. etiā scdm rich. i quadā
q. de quolibz talis dtractus e licit dūmō ser-
ue i bi eq̄litas iuris naturalis. Ad hoc enim
q dtractus emptois et venditōis sit licitus.
requirit q inter ementē et vendentē eq̄litas
iuris naturalis seruet que e q tm valeat res q
emit quātū valz q p ea da et ecouer so. hec
tū equalitas magna latitudine hz vñ paruus
excessus eq̄litate illā nō corrūpit sed tunc tm
corrūpit eā qn e ibi tantus excessus q iequali-
tas ibi clare vt et tal excessus dtractū vicio-
sum reddit. Et hoc qnqz tm i dpectu dei sine
in foro dscientie. vt qn e citra dimidiū iustu
pcij. qnqz etiā i foro iudiciali. vt qn e vltra di-
midū iusti pcij. Quādo ergo p̄diū aliqd vel
aliqd sile emit hereditarie vel ad vitā emē-
tis e dtract licit ex forma sua qz e dtract
vere emptionis et vend. Et dico ex forma sua
qz posset esse i emēte et vedēte itentio corrūp-
ta. Est inquā licit si ibi seruet tāta eq̄litas q
openfatis oibus circūstantijs scdm rectā rōz
ex oi pte nō appareat manifeste quis. s. vedēs
vel emēs beat i illo dtractu pte notabiliter
meliore. et tūc vnqz alteri restituere nō tenet
quidqd dūgat. si vero appareat manifeste qz
alter habeat ibi pte notabiliter peiore tūc e
dtractus illicitus. qz ibi corrūpit eq̄litas iu-
ris naturalis q seruari dz iter ementē et ven-
dentē hec rich. et cū eo duenit host. i sum. et
i glo. sup e. i ciuitate. et inno. sup idē c. Pre-
sumit aut talis venditio fieri i fraude usura-
rū ex circūstantijs positus s articulo. iij. hz
ti. casu. vij. sic etiā ex erate et sanitate. ex qui-
buz p̄t hri vtz parz vel multū debeāt viues-
re qz scdm hoc mai⁹ vel min⁹ rei empte p̄ciū
dz esse. in iudicio aie standū e dfectioni sue. s.
examia dscientiā eoz ppter dtrarias p̄sump-
tionēs diligēter et caute ne decipiaris. Si tm
i tali venditōe monasteriū essz deceptū enoz
miter vel manifeste licz ibi fuerit pura vendi-
tio et recta intētio nec fuerit dolus habit⁹ et
iō excuset ab usura. Ille tm qui decipit dz re-
mouere deceptōz vel p̄ciū iustū supplēdo vel
restituēdo p̄cio qd habuit sibi reddito ex. de
emp. et ven. cuz dilecti. Eiat aut estimatio de
ceptois nō scdm tēpus p̄sens i quo forte res
e multū meliorata sed scdm tēpus i quo fuit
veditio facta ex. d emp. cū cā. Nō tenet etiā
fruct⁹ quos pcepit tpe medio dputare i p̄di-
cto excusat em p bonā fidē et iustū titulū et
labore et cetera ex de reb⁹ ec. nō alie. ad no-
strā et. xij. q. ij. vulteranē. ex de resti. i ite. re-
quirit. hec raj. Et icelligit scdz rod. hec enoz

mis deceptio nō tm vltra mediū iusti pcij sed
 etiā citra. et hoc credit seruandū i deceptioe
 p̄uuate p̄sone maxime simplicis et si nō iure
 fori tm iure poli. Si tm ille qui deceptioe noliz
 aliquid restituere taliter decepto nō esset p̄p-
 ter hoc ei negāda absolutio. cuz iura ciuilia
 sustineat q dtractētes citra dimidiū iusti pcij
 se iuicē re ipsa decipiāt. dū tamē sine dolo et
 fraude hec faciāt qn vō deceptio e vltra di-
 midū iusti pcij nō tm ecclesiā s etā p̄sone p̄c
 agere ad rescindendū venditōz vel ad recipi-
 endū ab eptore iusti pcij supplementū. Ita tm q
 in optioe emptoris sit facere quod horum
 duoz sibi placuerit hec rod. Scdm aut rich.
 i q. sup̄dicta qn excessus notabil apparz ma-
 nifeste ex pte emētis siue sit vltra dimidiū iu-
 sti pcij siue citra. tene emens a p̄ciū iustū sup-
 plere aut totū qd vltra forte recepit restituē
 et dtractū q̄tare. qn vō e ex pte vedētis tene
 vendens aut illd qd vltra iustū p̄ciū accepit
 reddere aut saltē q̄tare dtractū aut dimittere
 re emptā i manu illi⁹ q emerat quousqz de re-
 epta forte recepit vt qn p̄diū erit ad vitā suā
 et mozi añ p̄ forte recepit hec rich. et duenit
 cū eo tho. i sum. Quid de illis q a dicitūbz
 ciuitatū v l a monachis emūt c̄tos reddidit an-
 nuos ad vitā suā nūqd e usura. hec scdm rod.
 q n. s. ex forma dtract cū huiōi ann⁹ reddidit
 tus sit p̄sonalis siue bursalis n̄ p̄dialis. licz q
 dā iuriste dtrariū dicāt q sit dtract illicit⁹.
 tū qz creditor facile posset emptoris morte de-
 siderare vt sic liberat⁹ essz. tū qz nullū picl m
 e eptoris e terze sterilitate aut tēpestare. qd
 picl m et d̄rimētū eptores sepe sustinet p̄dio
 rū. Insup notat rod. q qn emunt aliq p̄uen-
 t⁹ v l reddidit ad vitā veditoris suatis debi-
 tis c̄cūstāijs huiōi emptio e tolerabilis qz n̄
 e piculū q alter morte alteri⁹ d̄siderz s qn e
 mit⁹ ad vitā eptoris tūc n̄ e tutū ne vedens d̄
 sidret morte eptoris. iō e ihibita p̄missio p̄bē
 de n̄ vacātis. Nō tm p̄cise dicendū e eē p̄ctm
 mortale vedere v l emere ad vitā emētis qz
 hoc n̄ inuenit p̄hibicū vbi suant d̄bite circū-
 stātie hec rod. Quidqd aut dicat rod. tenendū
 e q dtractus talis e ex forma sua licit⁹ dūm
 mō h̄ue eq̄tas iuris naturalis. de q dictū e i
 p̄cedenti. q hoc em tenuit rich. i quadā. q. pa-
 tuit p̄cedētū hoc idē alex. lombar. ff minor. i
 quodā suo quolibz ianne licitū esse determia-
 uit. et etiā d̄iter om̄s doc. p̄sien. quos vidrat
 p̄ter vnū hō sensisse me p̄sente dixit. Et ec scdz
 host. tal dtract⁹ p̄pter vice iceritudinē excu-
 sat vtz ex his q dicta sūt scdm eundē i qōne
 imediate p̄cedēt et s. v. ar. hz ti. casu. iij. q.
 filr scdm host. Bz nūquid si emanē certū red-
 ditus annuatim imp̄petuū. hec idē dicendū e
 qd i p̄dicto casu dicūt p̄dicti docto. s. rich. et
 alex. i omnib⁹ alijs a pecunia siue emanē ad
 tps siue imp̄petuū. Bz quid de illis q emūt
 oues v l boues a paupib⁹ quos forte nō h̄nt
 hec scdz rod. qn q̄s emit huiōi aialia a paupe
 l diuice q scit l credit eū n̄ h̄re. et q̄i iā ei tra-
 didit; locat ei p̄ certa ānua p̄sione usura e
 vel p̄sumendū e hoc fieri in fraude usuraruz

705 qual. p̄o. p̄ij

An lucry d̄p̄t nō d̄t p̄ p̄ij

Quid de illis q a dicitūbz

ph̄s de d̄ v̄ndit p̄m̄p̄ p̄ p̄ p̄ p̄

addit⁹ v̄nd p̄p̄t d̄m lucry

expimat p̄tias illa scd̄z arbitriū ei⁹ qui re-
cipit cautionē. qui si sciēter minore posuit q̄
verisil'r credit ad residuū tenebit. s. p̄pter ei⁹
us maliciā v̄l negligentia. **Sz** quid si nullā
quātitatē ponat. R̄ndz 10. an. q̄ tenet i totū
s̄o caute faciat si certā verisil'r p̄ticitatē expri-
mat. et addat etiā q̄ etiā v̄ltra illd̄ satisfiet i:
quantū ostabit eū rōe vsurarū teneri. Intelli-
gunt aut̄ noie idonee cautionis pignora et fi-
deiussores. ff. man. si mādato ticiij. §. fi. **Aliaf**
caucō si ḡt nudā p̄missionē. **C. de v. sig. sanc-**
mus **Sz** quid si cautōs pignora v̄l fideiusso-
res dare n̄ possit. **ff. scd̄z gar. et 10. an. iuret**
hoc dare n̄ posse et facturū qd̄ cauet li. vj. de
sen. ex. c. fi. §. ill. **Nota** etiā q̄ illi q̄ p̄nt ac-
quirere no bis sūt filij quos habem⁹ in p̄tate
n̄ra. Itē serui p̄prij. Itē serui i quib⁹ habemus
vsu fructū. Itē s̄zui alieni quos bona fide pos-
sident. Itē liberi quos bona fide possidem⁹ tā
quā seruos insti. p̄ quas p̄so. nobis acq̄. §. j.
Sed nunquid p̄curator acquireret dño absentē
hāc p̄sonalē obligatōz r̄ndz gar. et 10. an. q̄ n̄
p̄ legē. ff. de acqui. pos. quocūqz. §. fi. **Itē**
p̄ loci ordinariū intelligo scd̄z 10. an. ep̄m d̄ iu-
re. et idē de d̄cano archip̄s bitero v̄l abbate
qui alias de vsuetudine iurisdictionē habet
i sp̄ualib⁹. Et itellige de loco i quo vsurari⁹
degg. **Itē** qd̄ dicit de p̄s bitero siue rectore p̄
rochie i qua vsurari⁹ h̄tat. m̄lto fort⁹ itelli-
ge de rectore prochie illi⁹ lesi cui restitui d̄z
cū sit quasi iudex et mister ei⁹ scd̄m gar. et 10.
an. ff. de i ius vo. p̄ quo **Itēz** p̄ hoc q̄ dicit
mādato ordinarij arguit 10. an. q̄ tabellio in
h̄o casu n̄ acquirat actōz extraneo ex sua stipu-
latōe. nisi faciat istud de mādato ordinarij
Uteri⁹ oēs siue religiosi siue alij manifestos
vsurarios recipiētes ad eccl̄asticā sepulturā
d̄tra formā supradictā subiacēt pene i latria
nēsi d̄cilio d̄tra vsurarios p̄mulgate li. vj. e.
q̄quā. §. oīs aut̄. de d̄cilio illo ex. e. qz i omi-
bus **Et** ex h̄o notat gar. ibidē q̄ tales n̄ sūt
recipiēdi sicut nec vsurarij manifesti i vita ad
omunionē nec i morte ad eccl̄asticā sepultu-
rā **Sz** 10. an. notat d̄tranū scz q̄ hoc n̄ habz
locū pena statuta d̄tra vsurarios. s̄z pena sta-
tuta d̄tra recipiētes eos ad oblatōs et eccl̄e-
siasticā sepulturā. n̄dū ibi i latrianensi d̄cilio
d̄tra vsurarios subaudit edita **Itē** testam̄t
vsurariōz manifestōz null⁹ interfit. nec eos
ad d̄fessionem admittat siue absoluat. nisi de
vsuris satisfaciāt. v̄l de satisfaciēdo p̄ suarū
facultatū v̄rib⁹ p̄stet vt supradictū ē idone-
am cautionē testam̄ta v̄o eoz facta alias scz
n̄ facta satisfaciēdo nec p̄stita idonea cautōe
n̄ valēt. vt. c. quanq̄. §. fi. **Quid** si testam̄tū
facit et postea cau3. nunqd̄ postq̄ cauit testa-
m̄tū valebit. **ff. dixit gar. q̄ nō qz ab initio**
nullū fuit li. vj. de re. iu. nō firmat. sed scd̄z
10. an. satis videt̄ sufficere si cauit añ morte
cū testam̄tū i morte firmet̄. **Nec** obstat regu-
la illa scz n̄ firmat̄. qz de solo tractu ep̄is lo-
quit̄. **Et** quidā 10. eq̄tati meliori innitū vide-
eoz ad d̄suaratōz testam̄toz. nisi t̄ p̄t oia iu-
ra nitūt̄ vt. **C. d̄ sacrosan. ecc. l. j.** **Facit** etiā

In t̄p̄ca

p̄ eo q̄tū ad legata ad pias cās q̄ scd̄z leges
ff. d̄ le. iij. l. j. §. j. legata relicta a filio fami-
lias vel a seruo licz t̄p̄e testam̄ti inspecto n̄ va-
leāt. si t̄n seruo manumissus vel filio emanci-
patus i eadē volūtate pseuerauerit valebūt
accipe em̄ cautōz ē q̄ncūqz accipe. sic et da-
re ē q̄ncūqz dare. j. q. j. eos **Quid** d̄ codicil-
lis nunqd̄ valebūt facti ab vsurario manife-
sto. R̄ndz guil. gar. et 10. an. q̄ nō. **Et** idē est
de q̄libet v̄lta volūtate. vt p̄z ex p̄cipio di-
cti c. quāq̄. et ar. ex. d̄ test. cū eēs. qz etiā co-
dicill⁹ large d̄z testam̄tū qz testa⁹ metis. xij.
q. ij. sed aliud **Quid** si iste vsurari⁹ scd̄z for-
mā p̄dictāz satisfaciēdo. Nunqd̄ ex hac satisfaci-
tione tenebit̄ soluere si dualuerit. **ff. d̄cū**
guil. gar. et 10. an. q̄ sic ar. hic. **Et** qz etiā si
nō satisfaciēdit cogēdus esset soluere ex. e. cū
tu. **Circa** v̄o penā q̄ imponit̄ vsurarijs a iu-
dice que q̄nqz sequit̄ ex pena inflicta a cano-
ne si d̄tumacia exigat̄ sciendū. q̄ si vsurari⁹
sit cleric⁹ ab officio b̄nficioqz suspēdit̄ vt ex
e. p̄trea suspēdit̄ in p̄ a b̄nficio obtento. et
multomagis repellit̄ ab obinēdo. ex. de p̄e-
ben. iter dilectos. p̄t t̄n cū tali dispēsare epi-
scopus post satisfaciēdo et penitētiā. qz hoc n̄
p̄hibet̄. vt d̄z i glo. d. c. p̄trea. **Et** si adhuc
n̄ desistat ē deggand⁹. vt ex. e. c. j. et. xij. q.
iij. canon. quā t̄n penā euadit si desistat. naz
de iure d̄muni ē deggand⁹ nisi peniteat. sic
intellige dicta iura. di. xvij. c. j. et. ij. scd̄z
gof. et hosti. **Exi** si fuerit icorrigibilis scd̄z
raij. ad mādātū epi. si n̄ p̄t alr̄ corrigi coerce-
bit̄ p̄ potētiā laicalē ex de iudi. cū n̄ ab hoie
et di. xvij. nō licuit. Si v̄o sit laic⁹ et p̄tia pe-
na inflicta n̄ d̄stiterit. maiori excoicatiōe p̄cu-
tietur ex. e. p̄to et. c. p̄trea i fi. **Et** hec itelli-
gas q̄n delegat⁹ ē cū mandat̄ q̄ a pena d̄ci-
lij icipiat secus ē si mandet̄ ei q̄ p̄ censurā ec-
clesiasticā eū cogat. sec⁹ ē etiā si ordiari⁹ sit
qz talis a p̄cipio poterit eū excoicare. sic in-
tellige illud ex. e. tuas. et de iurifure debi-
tozel hec hosti. **Sz** q̄re iudex eccl̄astic⁹ ma-
gis itromittit se de pena vsurariōz qui sunt
fures et raptōzes. vt habitū ē s̄ q̄ de pena a-
liorū furū et raptōz. **ff. p̄pter** d̄anuz spēale
qd̄ ex vsura videt̄ accidere. **Et** etiā qz vsurarij
cū d̄ceptu p̄cepta diuini et d̄ano p̄rimi adin-
uenerūt sibi officiū et modū viuēdi et d̄itādi
Nec obstat illd̄ aug. ad macedoniū. et habet̄
xiiij. q. iij. quid dicā. vellē inq̄t q̄ restituerē
tur vsure s̄z n̄ ē quo iuste repetant̄. **Hoc** ei di-
cit ad factū n̄ ad ius respiciendo. **Et** loquit̄
p̄ t̄p̄e quo nondū restitutio vsuraz̄ erat ordi-
nata. vt p̄z ibidē in glo **Nunqd̄** etiā heres
vsurarij cogit̄ restituere vsuras. **ff. q̄ sic. et**
h̄o etiā p̄missis mōis et penis. et hoc siue he-
res sit filij siue ex̄ne. vt ex. e. tua nos et. c.
michael. **Et** tene⁹ heres i h̄o qd̄ ad eū puenit
ar. xiiij. q. ij. ep̄s q̄ filios. et. xvj. q. vj. si ep̄m
Exq̄ ei i itegrū sibi succedit̄ p̄sumi ad eū res-
pueisse vt ex. e. tua scd̄z hosti. **Sz** laur. et alā⁹
dicit q̄ heres n̄ tene⁹. n̄ q̄n⁹ vires h̄editatis
patiūt̄. vt ex de appel. q̄ frōte. et ex d̄ raptō.
i literis. q̄bus d̄sentit̄ hosti. et bern. in c. tua

Ex q̄ iudex q̄re magis se d̄m̄t
p̄trea respiciēdo q̄ p̄ d̄ raptōz

et jo. an. li. vj. d. usu. quāq̄. **¶** Quid si alter hē
 redū fact⁹ sit nō soluēdo nunq̄d alter tenet
 insolidū. **¶** scdm̄ host. in sum. q̄ tenet insoli
 dum in p̄tū saltē ad eū puenit de hereditate.
¶ Nam et res hereditaria videt̄ obligata. ex. e.
 cū tu. §. fi. et idē dicit bern. in. c. tua. ff. de i. i.
 glo. dicit q̄ p̄dicta opi. ē ab oibus approba
 ta. et iō tradicere nō audet. Considerata tñ
 veritate et subtilitate iuris cū certū sit mltos
 aliq̄ possidere q̄ notū ē fuisse usurarioz. q̄ nū
 q̄ de usuris sat̄ fecerūt. durū ē sentire q̄ om̄s
 tales ea q̄ possidēt taliter restitnere teneant̄
 maxime cū forte xl. anni v̄l plures sint q̄ illi
 usurarij decesserūt. et graui⁹ ē tot aias odem
 nare. Ideo distinguit. q̄ is qui ē heres tenet̄
 insolidum si n̄ fecit inuētariū alias sec⁹ ē. is
 aut̄ qui n̄ ē heres et ad quē al. puenit n̄ videt̄
 teneri. ec̄ si ex causa lucratiua ad eū res pue
 nit. vt. C. de donac. heres alicui. nisi saltē
 esset de pecunia fenebz̄i empta de quo etiam
 sunt opi. et infra dicit̄. **¶** Quid si de pecunia
 usuraria sit possessio empta. nūquid is qui de
 dit illā agere p̄t actione reali. vt scz̄ agat ad
 vendicandā possessionē illā emptā de sua pe
 cunia. **¶** Alanus dixit et rap. q̄ sic et hoc est
 speciale. sic ec̄ alibi dūgit. vt. C. de rei v̄.
 si ea pecunia Gof. tñ hoc n̄ admitat. cui ec̄ cō
 sentire videt̄ host. imo dicit indistincte agen
 dū esse actione psonali cōtra usurariū v̄l here
 dē eius. Et index ex officio suo coget eū usū
 ras reddere si habet vñ soluat sine distractōe
 Alias ad possessiones vendēdas eū coget et
 sic sat̄ fieri de usuris faciet. Et sic intellige.
 ex. e. cū tu. §. possessiones. **¶** Quid si creditor d̄
 pecunia fenebz̄i possessiones emat et dñm v̄
 dat. et de pecunia recepta p̄ ipsis alias emat
 nunq̄d idem ius ē de ipsis his scōis possessio
 nibus qd̄ in primis. **¶** scdm̄ Gof. q̄ sic qz̄ suc
 cedūt loco priorz. ar. ex. vt lite pen. ecclesia
 et. ff. d. le. ij. l. impator. **¶** Quid si possessio em
 pta ex pecunia fenebz̄i trāseat in aliū. nunq̄d
 is qui pecuniā illā dedit. bñficiū idē habeb̄t
 cōtra exneū possessore qd̄ habet cōtra usurariū
 vel ei⁹ heredē vt v̄dere cogat̄. et sat̄ face
 re agēti. **¶** scdm̄ Gof. q̄ n̄. nisi extraneus pos
 sideat ex causa lucratiua. Et usurari⁹ vel eius
 heres ouent⁹ excusa⁹ si n̄ sit soluēdo ar. insi.
 de lega. §. si aliena. Secus ē vt dicit bern. ex.
 e. cū tu. sup̄ illud vendi. et rod. si ipse extra
 neus emisset. vel ex alia cā n̄ lucratiua adep
 rus esset rem illā bona fide ab usurario. n̄ cre
 dens forte eū esse usurariū. aut credens rē il
 lam n̄ esse emptā de pecunia fenebz̄i aut usū
 rarium aliter h̄re vñ posset reddere usuras. **¶**
¶ Quid si res ēpta de fenebz̄i pecunia pueiat ex
 titulo lucratiuo ad eū q̄ usuras soluit. nūq̄d
 ille ad quē prius ex sil. cā puenit res eadē li
 berat̄ vt cōtra eū agi n̄ possit. **¶** scdm̄ Gof. q̄
 sic. ff. de act. et obliga. om̄s debitorēs. usūra
 rius tñ vel ei⁹ heres scdm̄ host. mime libera⁹
 ff. de solu. quoties. **¶** Circa penā aut̄ q̄ ē ab ad
 uersario cōtra usurariū excipiēdo. **¶** sciend⁹ q̄ p̄
 exceptōem remouet̄ a dignitate si forte sit e
 lectus et in ludo mutauerit. xj. q. xij. Nō ob

stat q̄ dicat se h̄ causa ludi fecisse sub obrēta
 alicui⁹ cōsuetudis seu corruptele. vt ex de ex
 ces. pla. inter dilectos. **¶** Itē si quis lras super
 usū. ipetrauerit n̄ audit̄ nisi priō restituat si
 quas usuras qnqz̄ extorsit. qz̄ frustra legis in
 uocat auxiliū q̄ in legē d̄mittit vt ex. e. qz̄ fru
 stra. **¶** Nec sufficit in tali casu cautio de resti
 tuēdo ar. ex. de re iudi. cū aliquib⁹. nisi forte
 interueniat magna cā vt. ff. de re iu. l. iij. §.
 ait p̄tor. puta qz̄ n̄ ē soluēdo. tūc em̄ sufficit
 cautio. et debz̄ audiri vt postea resistat simile
 vt ex. de soluc. odardus. vel si is cui debe⁹ sit
 d̄rent⁹. ex. de re iudi. q̄ ad cōsulatōz. h̄ host.
 et bern. ex. e. qz̄ frustra. **¶** Quid si null⁹ appa
 ret qui agat cōtra ipsum. **¶** scdm̄ jo. et tanē.
 facta denūtiatione in publico si null⁹ appa
 reat audiet̄. scd̄z̄ vō host. et bern. ex. e. qz̄ fru
 stra. et gar. li. vj. e. q̄ quā. et jo. an. ibidē scd̄z̄
 q̄ dictū ē supra si sit public⁹ et notorius iu
 dex ex officio suo repellat eū. licet null⁹ ap
 pareat ar. ex. d. iureiurā. ad n̄raz. et de excep
 tōz. et ex. e. cū in tua. qz̄ et si nullus pe
 tat. tñ restituere tene⁹ vt ex. e. cū tu. §. j. Si au
 tē occult⁹ erat. et aduersarius obiciat et incō
 tinenti sit parat⁹ p̄bare audiet̄ et h̄ p̄bato re
 peller̄. ar. ex. e. de resti. spo. lras. §. p̄trea et
 maxime si p̄bet infra. viij. dies. ex. de excep
 tua. si vō sit occult⁹ et nihil obiciat̄ n̄ repel
 let̄. vñ tūc tenet̄ sentētia jo. et tanē. **¶** Nota
 h̄ q̄ ex. e. cuz̄ in tua d̄z̄ q̄ licet cōtra usurariū n̄
 appareat accusator. si tñ alijs argumētis d̄sti
 terit eosdē esse usurarios manifestos poterit
 iudex in eos penā cōtra manifestos usurarios
 i d̄cilio lacrianēs̄ editā libere exercere. Et o
 bicat̄ bern. p̄ si loquit̄ de manifestis notorijs
 n̄ ē op⁹ alijs argumētis. si n̄ de notorijs. tūc
 euidēs p̄bato requirat̄ scdm̄ ordinē iuris. xj
 q. j. eoz̄ et respōdet ad h̄ q̄ hic notoriū n̄ h̄z̄
 p̄seuerantiā facti. vñ requirunt̄ alia argumē
 ta. vel dic̄ q̄ solennis fama docet istos esse u
 surarios et iō puniunt̄ p̄pter famā et argumē
 ta alia qz̄ ad odemnatōz n̄ sufficit sola fama
 ex. de iureiurā. ex lris. **¶** Quid si notoriū sit q̄
 usuras habuit. is tñ a quo extorsit eas n̄ inue
 ni⁹ nec heres ei⁹. **¶** Index faciet pecuniā fe
 nebz̄em paupibus exhiberi. quo facto petito
 eius admittit̄. ex. e. cū tu. §. j. scdm̄ host. et se
 cundū bern. vel scdm̄ jo. an. li. vj. e. c. quāq̄
 epus p̄t usuras illas recipe et soluere eis a q̄
 bus habuit usuras ille qui peti⁹. **¶** Quid si lre
 obiēte sint cōtra usurariū et ipse moriat̄ an̄ cē
 tatōz nunq̄d heres p̄ hui⁹di lras poterit due
 niri. **¶** scdm̄ q̄ n̄ scd̄z̄ Gof. et host. p̄ illud. c. ex. d̄
 rescrip. significauit. nisi fiat ibi mētio de he
 rede. vt ex. de offi. dele. cū olim inter. p. Nec
 obstat illud ex. e. tua. qz̄ i⁹ de ordinario habz̄
 locū qui heredē iudicare poter̄ vt defunctū
¶ Quid si debitor iurauit soluere. **¶** scdm̄ tūc h̄z̄
 duo remedia. vñ vt denūtiat ecclie vt cogat̄
 p̄ censurā ecclesiasticā creditore q̄ iuramentū
 relaxet. vel ab exactiōe cesset. ex. de iureiur.
 c. j. et ex. e. tuas. q̄ si velit excōdicatōem poti⁹
 sustinere q̄ iuramentū relaxare. puniri p̄t per
 p̄tatez̄ mima p̄tinacia exigēte. cū ecclia vltra

11

hoc n̄ habeat quid faciat. ut ex. de cle. exco-
inter. c. ij. et de iudi. cū n̄ ab hoīe. qui eū for-
te velud hereticū odemnat. xj. q. ij. rursus
et ex. de hereticis. excōicamus. q. j. et. ij. vel
sic fit in quibusdā locis ut in anglia capie ad
mandatū ordinarij. Vel quolibet mēse soluat
certā pecunie quātitatem sic fit in francia. et
spēaliter in p̄tibus tholosanis. s̄z nihilomin⁹
adveniente die p̄pter iuramentū solvere tene⁹
nisi papa interim eū absoluat. vel ec̄ ep̄us exi-
gente contumacia usurarij excōicati in penā cō-
tumacie eius. Scdm̄ ē q̄ si ipse soluerit p̄pter
iuramentū. tñ p̄t repetere. ut ex. de iureiur. d̄
bitores scd̄z gof. **¶** Quid si iuravit solvere et
n̄ repetere. **¶** N̄ d̄z in iudicio repetere p̄pter
v̄m iuramentū. h̄ em̄ esset directe repetere p̄t
tñ indirecte repetere crimē ei⁹ denūtiando ec-
clesie. ex. e. tuas i glo. Et iudex ex officio suo
p̄t cogere eū ad relaxandū iuramentū qd̄ si ad
hoc induci n̄ potuerit p̄t eū cogere ad restitu-
endū. Aliq̄ tñ noua cā posset supuenire rōne
cuius posset repetere puta si usurarius in fine
penitens ordinaret q̄ heredes sui oibus illis
usuras restituerent qui se usuras dedisse p̄ba-
rent ex. de iureiur. ad n̄am. ij. in tex. et glo.
¶ Quid si iuravit n̄ denūtiare. **¶** Iuramentū
tale ē temerariū scdm̄ om̄s. q̄ ad hoc quilibz
tenet. vñ nō tenet seruare ipm̄. ex. de iureiur.
quēadmodū in fi. scdm̄ gof. et host. in sum. et
bern. sup dictū. c. ad nostrā. ij. host. tñ in ap-
paratu distūguat. p̄ si talis magis mouet zelo
iusticie et correctionis fraterne q̄ amore rei
sue recuperande denūtiat. si v̄o ecōuerso nō de-
nūtiat ne p̄uret. et ita occurrat fraudibus
usurarij. **¶** Quid si iuravit etiā n̄ recipere. **¶**
iuramentū tenet. ut ex. de renū. cū inter. p. et
de his q̄ vi. ad audientia. Cogi tñ d̄z usurari-
us q̄ iuramentū relaxet. ar. ex. de iureiur. c. j.
vel si ad h̄ primo induci nō poterit. n̄ audiet
anquam se liberauerit. In hoc ergo casu erit
paupibus eroganda si fiat fides ecclesie. ali-
ter nō audiet nisi papa eū absoluerit. et h̄ p̄t
denūtiare ecclie debitor p̄dicto iuramento nō
obstare. h̄ host. in sum. **¶** Quid si is contra quez
sunt l̄re iperate appellet. nunq̄d repellat in
causa appellatōis. **¶** N̄ q̄ n̄. ex. de excep. cū in
ter p̄iore. et c. fi. Idē dicendū ē si usurari⁹ q̄
l̄ras ipetrauit appellet. sup p̄cipali tñ nūq̄
audiet nisi prius restituerit. ut sup scd̄z host.
Et ec̄ scd̄z h̄ prius expediat causa appellatōis
q̄ audiat sup p̄cipali ar. ex. e. q̄ frustra ibi
nisi p̄ri⁹ restituerit usuras quas pater su⁹ p̄ri-
us extorsit ab alijs ut ex. e. michael. cū em̄ ex
p̄sona p̄ris agat tenet eū defendere. ff. de re
iudica. ex q̄ p̄sona scdm̄ bern. et host. **¶** Quid
si nisi fiat in l̄ris mentio de p̄re. nūquid contra
eū excipi poterit ex p̄sona sine facto p̄ris. Rñ
det bñ. et arguit sup h̄ p̄ et contra ex. e. micha-
el. et deinde dicit q̄ credit q̄ sic. q̄ tenet usū-
ras restituere quas p̄t ei⁹ extorsit cū succedat
ei in bonis. host. v̄o dicit q̄ si sic heres l̄ vni-
uersalis successor. bona epta de pecunia usura-
ria possidēs ex cā lucrata. p̄t excipi contra eum
cū sit successor vicioz. ar. i p̄noiaus q̄stioibz

i p̄cedenti ar. q. nunq̄d heres. et. q. qd̄ si de pec-
cunia. et. ff. de calū. qd̄ si i herede Sec⁹ ē si n̄
sit heres nec possideat bona epta de pecunia v-
suraria. licet bona alia titulo donatōis a p̄re
recepit bona fide. ut. C. de dona. eris alieni.
et. l. si patri tuo. **¶** Quid si q̄s tutor curator v̄l
p̄curator recepit n̄ noie suo s̄z alieno. **¶** N̄ qui
dā dicit ut bern. ex. e. michael. q̄ n̄ repellat
q̄ nec ille usure repeti p̄nt ab eo. cū nihil ver-
sam sit i utilitate ei⁹. s̄z male dicit scd̄z host.
et scd̄z jo. ut habet in glo. di. xlvj. c. vi. q̄ in
delictis illud n̄ attendit. s̄z ipm̄ factū et deli-
quēis volūtas et p̄positū. xxi. q. v. q̄ p̄curator
et ex. de sen. excō. cū volūtas Nam et si p̄cu-
rator meus te deiciat de fundo tuo tenet tibi
interdicto vñ vi. nihilomin⁹ et ip̄e licet ni-
hil ad eū puenerit ut. ff. d. vi. et vi. ar. l. ij. q̄.
cū p̄curator illud tñ qd̄ i eius utilitate verū
ē. p̄cipaliter teneret et p̄rio. ali⁹ v̄o in substi-
diū. ff. de eo p̄ quē factū ē. ex. h̄ edicto. Et sic
talis tenet si p̄cipalis n̄ vult l̄ n̄ p̄t. vñ si tu-
tor usuras recipiat pupilli noie. functo offi-
tutele. possum ab eo usuras recipere. q̄ p̄ alio
n̄ debuit peccare. e. di. c. vlt. s̄z in alijs contra-
ctibz nihil ab eo possum petere. C. de admi-
tu. si n̄ subscripsisti. licet sec⁹ sit de p̄curator.
re. ff. de p̄cura. p̄curator. q̄ tutor sit volūta-
te. p̄curator necessitate

¶ Equit⁹ videre de vij. s. restitutōe usurar.
et circa h̄ querunt plura. s. v̄t. usurarij
teneant ad restitutōz usurar. **¶** N̄ q̄ sic. et h̄
p̄ p̄rio p̄ ius diuinū. luc. xix. **¶** Si aliquē defrau-
dauit reddo q̄duplū aut illi h̄iesus. q̄ hodie
salus huic do. fa. ē ergo p̄ius q̄ haberet volū-
tate reddedi defraudato n̄ erat ei salus. Scd̄o
h̄ p̄ p̄ ius positiuū. scz p̄ ius canonicū. scdm̄
qd̄ quilibet tenet usuras restituere siue xp̄ia-
nus siue iude⁹ siue cleric⁹ siue laycus. ut ex.
e. c. j. et. ij. et c. post miserabile. et c. p̄to. Et q̄
dem gl̄iter ad h̄ cogat xp̄ianus dictū ē arti-
p̄cedenti **¶** Deteretia quicūqz h̄z alienū tenet illud
restituere. s̄z illud qd̄ q̄s accipit p̄ mutuo v̄l
tra sorte ē alienū n̄ suū. n̄ em̄ trāsit in dñm ei⁹
us. p̄batō quicūqz ē alicui⁹ rei dñs ē aliq̄ iu-
re n̄ iniuria dñs eius. s̄z rei ac q̄sire p̄ usura v̄-
surarius n̄ ē aliquo iure dñs. q̄ nec iure em-
p̄tōis. nec liberalis donatōis. nec locatōis.
certū ē em̄ p̄ in locatōe n̄ trāsit dñm rei loca-
te. nec iure p̄mutatōis. nec iure mutui. q̄ ac-
cipe p̄ mutuo n̄ ē ius s̄z iniuria. et sic de alijs
ergo usurari⁹ n̄ ē dñs rei quā acq̄siuit p̄ usura
ergo tenet eā reddere siue restituere **¶** Deteretia
usurari⁹ id̄ qd̄ accipit v̄ltra sorte accipit contra
oia iura. v̄t ex supradictis scz contra naturale
diuinū. canonicū et ciuile. et p̄ osequēs nec a-
liq̄d acq̄rit. q̄ iust⁹ titl⁹ p̄ n̄ titulo ē babē-
das. ff. de p̄ti. here. nec vllaz. Et male fidei
possessor d̄ q̄ contra legū interdicta mercat. C.
de agrico. quēadmodū ergo zc̄ **¶** Vñ usure omi-
iure sunt p̄hibite et idebite et i nullo casu cō-
cesse. nec ec̄ p̄ captiuoz redēptōe. ex. e. super
eo. id̄ r̄pen p̄nt solute ut habitū ē s̄. **¶** Deteretia
esto q̄ usura trāseat i dñm usurarij nihil oius
eā restituere tenet sic mutuum trāsit in dñm

recipiētis et tñ tene^r tñdem restituere credi-
 tori. Et qz usurarij sic vt plurimū detrahūt vs-
 surā qz vix diuinci pñt. iō cū age^r de vsuris co-
 dices rōnū suaz exhibere cēsura eccliaistica
 sunt cogēdi li. vii. de vsuris ex gñi. Et pcedi
 pñt i caulis de vsuris decetero simp^r et de pla-
 no ac sine strepitu et figura iudicij. li. vii. de
 iudi. dispēdiōsam. **Ite nota qz q̄cunqz cōita-
 tū officiales fauore vsurarioz aliq̄d statuē^o
 vel iudicādo qz eisdē vsurarijs vsure soluant^r
 vlt qz solute n̄ repetant^r. l. n̄ restituant^r fecerit
 ipso facto sunt excoīcati. vt i. d. cle. ex gñi. d.
 quo pleni⁹ tangi^r. ifra li. vii. ti. ij. cau. lxxxiij
 et lxxxiij. lxxxiij. **Sz qre ec ius ciuile n̄ co-
 git ad restitutōz vsuraz.** **Sz qz aliter iudicat**
 alienū lex diuina et aliter hūana. lex em̄ diuina
 iudicat alienū qd̄qd posside^r extra legē dei q̄
 ē ver⁹ dñs oim. sic aut possidz vsurā vsurari⁹
 lex aut hūana iudicat alienū qd̄ posside^r pter
 voluntatē ei⁹ q̄ ē ver⁹ dñs ipsius. vñ qz i vsu-
 ra ē volūtariū mixtū qd̄ n̄ ē in furto et rapina
 iō magis iudicat alienū in his q̄ in vsura. et
 ec qz p illa ledit^r magis bonū cōe qz p vsuraz
 lex aut diuina iudicat i vtroqz esse alienū. s. tā
 ill^o qd̄ ē extra legē dei. vt in vsura. q̄ i^o qd̄ est
 extra legē dei et volūtate p̄rimi. vt i furto et
 rapina. et iō iudicat restitutōz fieri in vtroqz
 h̄ alex. lomb. **Sz nūquid vsurari⁹ restituere**
 tenet^r rē eandē in numero quā accepit p vsu-
 ra sic tenet^r fur et raptor. **Sz qz n̄ h̄ rō ē p̄i-
 ma qz qd̄ accipit^r p vsura n̄ ē oio inuolūtariū**
 Scda rō ē qz vsura fit in tractu mutui i quo
 n̄ requirit^r qz ille q̄ accipit mutuo reddat mu-
 tuanti idē numero. s. sufficit qz reddat eq̄le i
 p̄cio. Et idē v^o dicendū de eo qd̄ accipit^r vltra
 fortē rōe mutui. s. qz sufficit qz reddat eq̄le in
 p̄cio. h̄ alex. lomb. **Sz extra p̄dictā rōez scdam**
 posset obici qz n̄ ē silē de eo qd̄ accipit^r mutuo
 et d̄ eo qd̄ accipit^r p vsura. qz res q̄ accipit^r mu-
 tuo trāsit i dñim recipiētis. res vō q̄ accipit^r p
 vsura n̄ trāsit. vt dictū ē s̄ scd̄z cōiozez op̄i. er
 go zc. ppter qd̄ dici p̄t etiā scd̄z eundē qz quā
 tū ē de lege diuina cogi d̄z ad restituendū rem
 eandē numero si res maneat apud eū et sit in
 eius p̄tate. nisi p ascensum repetētis libere.
 alias tene^r restituere equivalentē si res sit cō-
 sumpta vel in dñim alteri⁹ qui sit bone fidei
 possessor trās lata. **Quid de cōitatis⁹ vlt col-
 legijs dantib⁹ pecuniā ad vsurā. nūqd̄ omēs**
 et singuli sunt vsurarij et tenent^r ad restitutōz
 h̄ qz sic scdm rap. omēs illi. s. quozz auctē vlt
 osensu fit h̄. ar. ex. e. d̄quest⁹ et. vij. q. j. sicut
 vir et xxiij. q. ij. si heres. Et scdm host. omēs
 illi quib⁹ hec in mēte sua placēt et ratū hñt
 et osentiūt et phibere pñt et n̄ faciunt ex. de
 sen. ex. p̄te. **Nūqd̄ singuli de collegio vel**
 ciuitate tenent^r restituere insolidū qd̄ habuit
 collegiū ex vsuris. h̄ scdm rod. s. illi quozz
 auctē et osensu talia fiūt sint vsurarij. vt dic^r
 rap. tñ n̄ tenent^r ad restitutōem nisi q̄tum ad
 eos puenit de vsura. vel q̄tū relenati sunt ab
 expēsis quas de suo fecissent in sustinēdis o-
 neribus cōitatis nisi forte p̄stiterint auctētem
 opellēdo aut p̄cipiēdo cōitati taliter fenera-**

ri. q̄ aliter h̄ factura n̄ esset. i quo casu insolite
 dū tenent^r. **Quid de regib⁹ et alijs dñis qui**
 cogūt debitozes dare vsuras. h̄ scd̄z rod. qz
 tenent^r ad restitutōz ec si nihil ad eos puenit
 rit. Scd̄z vō alex. lomb. dñi qui vsurarijs fauēt
 vel eos in terzis suis retinent nihil restituere
 tenent^r si nihil ad eos de bonis eozz puenit.
 licet alias peccēt. **Quid de illis dñis q̄ mul-
 ta recipiūt a iudeis cū sciēt eos nihil habere**
 nisi vsuras. et qz bona eozz q̄ possidēt ad resti-
 tutōem n̄ sufficerēt. h̄ scdm rod. qz tenentur
 ad restitutōem taliter pceptoz si ex cā lucra-
 tiva pceperūt. pñt tñ ab eis accipe qd̄ sibi d̄-
 bent sic et alij creditozes. **Quid de vxore et**
 familia n̄ mercenaria vsurarij. h̄ idē dicendū
 ē qd̄ de vxore raptoris dictū ē supra titulo d̄
 raptorib⁹. Et p̄t hic addi qz vxori vsurarij cō-
 dos ē de vsura et vir n̄ h̄z nisi de vsura succur-
 rit^r vt viuere possit de his q̄ sunt in domo viri
 si ipsa laborat in domo siue nendo siue suēdo
 siue etiā bona ne pereāt custodiendo. qz h̄ in
 creditoz cedit vtilitatē. Si ec vir habeat bo-
 na plura icerta. tūc auctē ep̄i qui debet pau-
 perib⁹ puidere licite p̄t de eis viuere. ar. di.
 lxxij. q. generaliter. et. c. ep̄us. cauere tñ d̄z
 aliter tene^r. **Sz nūqd̄ p̄t vxor restituere ma-
 le ablata viro ipso viuētē et ignorātē.** h̄ qz n̄
 cū n̄ sit dñā reaz tñ viro data ē i adiutorū cu-
 ius salutē pcurare tenetur. et iō sic de bonis
 p̄p̄ijs viri p̄t facere elemosinas modratas vi-
 ro ignorātē et n̄ phibētē qz sic agit causaz ei⁹
 ita eodē mō facere p̄t restitutōez. et si restitui-
 at viro sciētē et n̄ tradicētē tuci⁹ facit. si au-
 tem vir sciāt et tradicat et phibeat vxor re-
 net^r n̄ restituere. qz ec alias n̄ tene^r ad ill^o bo-
 nū ex necessitate. **Pro viro aut de furto n̄ te-
 net^r restituere nisi q̄tū ad eā de bonis eius p̄-
 uenit vel in p̄tū bonis ei⁹ vsa fuerit.** Si vō ni-
 hil de talib⁹ bonis puenit. l. etiā in domo ei-
 us de dote sua vel ec aliūde expēsas sufficiēt-
 ter habuerit in nullo tene^r. qz nihil inde ha-
 buit qd̄ n̄ recōpēsauiit mulier. **Quid d̄ gene-
 ro raptoris vel vsurarij. nūqd̄ p̄t accipe do-
 tē de bonis eius cū quidqd̄ habet n̄ sufficiat**
 ad reddendū qd̄ talis habuit de vsura. h̄ scdm
 secundum rod. licet dos n̄ pueniat ex cā lucra-
 tiva s̄ accipiat^r ppter onera m̄imonij suppo-
 tāda si tñ talis veritatē sciens aut crassa igno-
 rantia ductus detrahit cū filia talis. n̄ d̄z dotē
 recipe de rebus huiōi de eq̄tate canonica. l. iij.
 de subtilitate iuris ciuilibis aliter forte posset
 dici. Si aut fuit duct⁹ ignorātia p̄babilis. pu-
 ta qz credebat socerū n̄ esse vsurariū vel alias
 soluēdo esse. p̄t recipe dotē licet postea intel-
 ligat veritatē. **Quid de creditoze. nūqd̄ re-
 cipe p̄t qd̄ sibi debet^r a tali vsurario vel rap-
 toze. cui⁹. s. oia bona q̄ h̄z n̄ sufficerēt ad red-
 dendū sua male ablata.** h̄ scdm rod. hic nō
 ē op⁹ distōe p̄cedēti s̄ distinguēd̄ ē aliter. s.
 qz si creditoz credid^r talē pecuniā vt ex ea cō-
 modū suū faceret. et ex ea lucrādo forte se li-
 beraret. tūc p̄t recipe debitū suū de reb⁹ talis
 Nec ē silē de genero q̄tū ad dotē. quia socer
 dādo dotē genero paupioz efficit^r nisi q̄tin⁹

ab onere alēde filie releuat. s. debitor nō sic
pauperior recipiēdo rē vel rei vendite p̄cium
Si autē credidit mala fide pecuniā. puta ad a
leas ludēa. vel meretrici daturō. vel histrio:
ni vel alicui bona sua dilapidāti. n̄ d̄z huiōi
p̄ciū recipe de bonis p̄dictis. silr nec ille qui
ex cā lucratua agit. Om̄s autē alij quibz ex cō
tractu debetur vel quasi ex maleficio recipe
re possant ex huiusmodi rebus quod sibi des
bet dū tñ rē furciua vel raptā vel usuraria in
ipsa spē n̄ recipiat. maxime scdm illos qui di
cūt qd̄ in usura dñim n̄ trāfferē. Scdm ec̄ eos
qui dicūt qd̄ trāfferē dñim i usura credo qd̄ ip
sa res usuraria i specie insolidū recipi n̄ debz
qz debitor qui dedit eā tradicere p̄t si extat
nec eo inuito creditor aliā p̄ ea soluere possz
h̄ rod. ¶ Quid de seruiētibz usurarioz. ¶ Scdm se
cundū rod. aut seruiūt usurarijs in licitis et
honestis et necijs. et sic p̄nt accipere mercedēz
de huiōi rebus. qz vtilitas quā dsequunt̄ usu
rarij ex opibz eozz op̄nsat̄ cū mercede quaz
dāt eis. vñ nō p̄nt dici pauperiores p̄pter mer
cedē datā. cū loco mercedis habeat om̄oda
opm. ¶ Aut seruiūt in illicitis et i dishonestis. et
sic n̄ debēt recipe mercedē de huiōi. Idē dicē
dū ē de cultoribz p̄diorz. et mercenarijs alijs
usurarioz. ¶ S̄z nunqd̄ illi seruiētes usurario
ram q̄ seruiūt eis in fenerādi officio. s. p̄ eis
pecuniā ad usurā numerādo et usurā accipiē
do de eozz mādato ad restitutōez tenent̄. cuz
nihil ad eos puenerit. ¶ Scdm rod. qd̄ n̄ tenent̄
p̄sertim cū p̄dē usurarij p̄ se vel p̄ alios mini
stros exerceat huiōi usuras licet nō p̄ istos.
¶ Aliqui vō vt monaldz distinguūt dicentes. qd̄
seruiēs aut mutuāt pecuniā dñi sui ad usuraz
d̄ generali mādato dñi dicētis sibi qd̄ mutuet
cūcūqz voluerit pecuniā ad usurā sub nomie
ipsius dñi. et tūc seruiēs tenent̄ ad restitutōz si
dñs n̄ restituat. qz ē i h̄ p̄cipalis et i op̄tōe ē
mutuare et nō mutuare. ¶ Aut h̄ facit de spēali
mādato dñi sic mādātis sibi mutua de pecunia
mea. x. lib. noie meo. et tūc licet peccet hoc
faciēdo. tñ n̄ tenent̄ ad restitutōem. ¶ Quid de
illo qui sine mādato gerēdo negociū alienuz
fenerat̄ ad op̄ ei? cui? gerit negociū. ¶ Scdm se
cundū rod. qd̄ tenent̄ ad restitutōz qz fuit cōtra
ctus usurarij mister et actor. ¶ Quid de illo qd̄
cū vellē mutuare pecuniā alicui ḡtis indux̄
me qd̄ n̄ darē eā sibi nisi sub usur. ¶ Scdm rod. qd̄
restituere tenent̄. qz ipediuit idebice vtilitatē
p̄xi. p̄curādo ne mutuū ḡtis sibi daret̄. ¶
¶ Quid de eo qd̄ cōsulit alicui vt feneret̄. ¶ Quid
ec̄ de eo qd̄ dat amico l̄ cōsanguineo l̄ cōmodat
ḡtis pecuniā vt ex ea feneret̄. ¶ Quid ec̄ de eo
qd̄ cōtrahit societate cū alio ad fen? exercendū
¶ Quid ec̄ de eo qd̄ mutuāt usurario pecuniā ad
p̄cipatōz luci usuraz. ¶ Scdm rod. aliquos ta
les qd̄ inducūt aliquos ad fenerandū tenent̄ i
solidū si aliter n̄ erāt feneraturi. si autē alias e
rāt feneraturi n̄ tenent̄ nisi q̄tū ad eos p̄ueit
Scdm vō rod. i neutro casu tenent̄ nisi q̄tum
ad eos p̄ueit. Et melior ē cōditio talū i h̄ casu
q̄ i furto et rapina. vbi qd̄ p̄stāt autoritate ad
restituōz tenent̄ ec̄ si nihil ad eos puenerit

de maleficio. et h̄ iō. qz rapina et furtum cōtra
voluntate dñi fiūt qui patit̄ damnu. s. usura
de voluntate puenit ad creditore. ¶ Nec inueni
q̄ iura dent actionē debitori cōtra huiōi idu
ctores ad repetendū usuras ab eis q̄s debito
res soluerāt taliter iductis p̄ alios cū ad idu
cetes nihil inde puenerit. ¶ Quid de eo qd̄ pe
cuniā deponit apud usurariū. ¶ Scdm h̄ q̄s cōmitte
ret pecuniā suā usurario n̄ h̄nt alias vñ usu
ras exerceat l̄ hac intētōe vt inde copiosius
p̄ usurā lucrare. ei materā peccādi daret. vñ
et ipse culpe p̄iceps eēt. Si vō usurario alias
h̄nt vñ usuras exerceat aliq̄s pecuniā suā cō
mittat vt tūc seruet̄ n̄ peccat. s. vt̄ ad bonū
hoie malo h̄ tho. ¶ Quid de eo qd̄ sola spē sine
intētōe p̄cipali usurā cōmitte. nūqd̄ tenent̄ re
stituere qd̄ ultra sorte accepit. ¶ Scdm rod. qd̄
et ec̄ rich. in h̄ ei? sequacē i suo q̄rto. n̄ ē op̄
restituōe ad purgatōz delicti. s. sola penitē
tia sufficit sibi. sic in simonia metalī. ex de sy
mo. c. fi. S̄z cōtrariuz sentit host. et bñ. et rod.
qz cōtra gof. exp̄sse ē illud c. ex. e. cōsuluit. vñ
scdm eos talis usurarij ad restituēdū ea qd̄ re
cepit ultra sortem ē efficaciter inducendus et
tenent̄ i foro penitēciali qz dictū p̄ dñm ē luc.
vj. mutuū da. nihil inde spē. Et tenent̄ scdm rod.
restituere qd̄ qd̄ ultra sorte p̄cepit qd̄ qz intē
tōe ei debitor dederit. sine p̄pter dilectōez ex
ortā p̄pter mutuū ei datū. vñ p̄pter aliud. siue
p̄pter recipiēdū p̄lixiorē terminū. qñ tñ debi
tor dat creditore p̄pter solā dilectōz n̄ p̄t repe
tere nec p̄ retētōem sibi cōsulere si forte heat
al̄ aliqd̄ de bonis creditoris. de h̄ s. ar. v. cir
ca princ̄. ¶ Quid si n̄ sit corrupta intētō cre
ditoris. debitor tñ p̄pter mutuū acceptuz vel
olterij? retinendū dat ei aliqd̄. nunqd̄ debitor
tenent̄ restituere illud. ¶ Scdm rod. nō tenent̄
de cōsumptis fide bonanec. etiā de extātibz
q̄diu p̄babiliter credit qd̄ ex sola dilectōe ei
dederit. si autē credat vel p̄babiliter dubitet
qz p̄pter illā causaz illi seruiert̄ restituere te
nent̄. quando autē debitor non gratis dat vel
creditor non gratis mutuāt si alias habeat
de bonis creditoris et per retētōnem sibi cō
sulat de usura quā dedit n̄ ē cogendū ad resti
tuendū i foro penitēciali. Quid de illis qd̄ ve
niēte solutiōis termino nolūt dare dilatoez de
bitore qd̄ iuramēto astrictū ē soluere nisi data
eis pecunia aut aliquo equipollēte. exp̄sse tñ
aliqd̄ n̄ petūt. ¶ Scdm tenent̄ ad restituōez ex. e.
cōsuluit scdm rap. si tñ debitor creditore volē
tē recipe pecuniā suā pueniat muneribz ḡtis
rogās eū vt det sibi dilatoez p̄pter amicitiaz
l̄ p̄pter deū. et ḡtis recipiat creditor illa mu
nera rōe p̄teriti t̄pis n̄ futuri licet postea det
indigentū beniuole dilatoez quā alias n̄ darz
si eū m̄grū vidisset. det dico p̄cipalr p̄pter a
micitiā vel p̄pter deū. scdmario vō p̄pter ḡtitu
dinē debitoris. et hec faciat rōe p̄teriti t̄pis n̄
futuri n̄ ē usura. vñ ille n̄ tenent̄ ad restituōz
eozz qd̄ sic accepit scdm quosdā. h̄ de monaldo
¶ Quid si q̄s vedat bladū alteri p̄. xx. sol. i
masse qd̄ ē tm. xv. sol. scdm boni vini estimatōz
i p̄fixo termino valituz. et postea canstua ve

De An p... Libere
+ casus d...
Libere 39

Libere 39

7 11

niat et dicitur emptor: id bladū xv. sol. vedit
 nūqd primū veditoz aliqd ēptoz restituerē te
 ne et vī q n qz ēptoz i nullo ē dānificatō imo
 lucrat. **¶** Contra qz dicitur ille fuit usurari
 ergo te aliqd restituerē veditoz. **¶** Veditoz
 scz ille scdōz monaldū tene emptoz restituerē
 totū id qd supēdidit ultra scdōz estimatōz bo
 ni viri. qz licz ēptoz n sit dānificatō hic ppter
 euētū rei q n excusat ab usura. dānificatus tū
 fuit qz multo plus emit q in termino valebat
 scdōz estimatōz boni viri. **¶** Quid si qz det usu
 rario modū bladi p usura qui mō v3 x. sol. ec
 post annū idē modū v3. xx. sol. nūqd usurari
 us tene restituerē modū bladi illi q dedit i
 valozē i quo mō ē vel q fuit qn dedit. **¶** Scri
 psit monaldū q b erit i optōe recipiētis quia
 cū usurari vsqz mō n restituit. et moza resti
 tuendi p iudicare debeat sibi. restitutio scdm
 optōem recipiētis d3 fieri vt dicitū ē. **¶** Sed
 quoz solutio p3 d3 fieri. s. male ablatoz l
 legator. **¶** Scdm alex. lom. rō vī oñdere q
 p3 sunt restituēda male ablata q soluēda d3
 bita. qz restitutio male ablatoz tollit iniuriā
 factā deo et pximo. et maxie in furto et rabi
 na. in solutioe aut debitor n tollit iuria sed
 saluat iusticia. et iō vī hoc p3 faciendū. **¶** Et
 si fiat dtrariū vt i plurib3. b fieri vī qz debi
 ta sunt clara et manifesta. restitutōes aut nō
 sic s3 sunt inquirede. ceteris aut parib3 clarū
 pcedit incertū. **¶** P3 aut sūt restituēda male
 ablata q soluēda legata. qz donatō legator. s3
 ē ex deuotōe legātis. et iō ē superogatois. s3
 restitutio ablatoz ē nccitatis iusticie. p3 au
 tē oportet soluere id qd ē nccitatis qd ē su
 perogatois. vñ scdm jo. an. li. vj. de usu. qz
 quā prius deduci debet usure et male abla
 ta tan p es alienū q soluant legata et alia q
 sunt titulo lucratiuo relicta. intelligi em be
 reditas d ducto ere alieno. **¶** C. de lega. si vni
 uerse. De hac materia vide ifra de testis ti. ad
 quid heres tene. qōne sed quibus fact faciet
 p3io. **¶** Vt2 usurari tene restituerē n tm usu
 rariā pecuniā s3 ec qd quid lucrat ē cū illa ec
 fractus pceptos ex re emptā de pecunia usu
 raria. **¶** Sc sic supra dictū ē. rez quedā sunt qz
 rum vsus ē eaz dsumptio. q n hnt vsufructuz
 prim scdōz iura. et iō si tales res sint p usuram
 extozte. vt denarij triticū vinum et huiōi. n te
 net hō ad restituendū. nisi illud qd accepit.
 qz illd qd de tali re ē acquisitū n ē fruct3 hu
 ius rei s3 huane industrie et laboris cui ipse
 hō ē dñs. nisi forte p receptem l detentione
 talis rei debitor sit dānificatus amittēdo ali
 quid de bonis suis. tūc em tene ad recōpen
 satōz nocumētū vt si domū suā vl aliqd huiōi
 oportuit eū p p3io viliori distrahere q vale
 ret vt usuras solueret. Quedā vō res sūt qua
 rū vsus n ē eaz dsumptio seu distractio et he
 hnt vsufructū vt domū ager et silia. et iō si qd
 aliter domū vel agrū extozsisset. n tm tene
 restituerē domū vel agrū sed ec fruct3 inde p
 ceptos deductis prius laboribus et expēsis.
 qz sunt fruct3 rez quaz alius ē dñs. et iō de
 bent ei. hec tho. nich. et rod. Cum quib3 etiā

host. de cordare vī dicēs. p usurari tene ad
 restituendū usuras et interesse debitoris in q
 quidē damnū et lucrū suū ē dputandū. sic sa
 tis expse legit. ff. de eo qd certo loco. l. iij.
 . §. pte. in fi. se. Vñ n placet ei interpretatio quā
 rap. p usurario facit. dñs. qz usurari post
 q satisfecerit de usuris petat a debitorē veni
 am ad cautelā. qz forte teneret ei ampli3 ali
 quid restituere p interesse et dāno. **¶** Nō vult e
 tiam hosti. q debitor ultra suū interesse possit
 lucrū petere. qz hoc esset suū repetere cū usu
 ris. **¶** Idem etiā dicendū ē scdōz rod. de lucro ha
 bito de re furtiua vel rapta p negociatōem l
 opationez reddidit vel pdij factā de re huiōi
 furaua vel rapta. **¶** Vt2 aliquis teneat resti
 tuere damnū qd incurrit ille cui re abstulit ex
 illius ablatōe. **¶** Sc duplr qz dānificat. vno
 mō qz sibi auferit id qd h3 actu. vt qz aliqz di
 rupit domū ei et tūc debet sibi restitu qz tuz
 valet domū. **¶** Alio mō qz auferit sibi n illd q
 h3 sed qz impedit ne habeat id ad qd haben
 dū in via erat. et tūc n debet eqle sibi restituere.
 qz scz min3 ē h3e i potētia et esse in via ad
 habendū q habere in actu. vñ si quis effodi
 at agrū alicuius semiatum. n tenet restituere
 totū valozē messis future. **¶** Alij dicūt sic scz q
 in restituendo duo debet attendi. scz valoz rei
 ablate. et illa eadē ē restituēda vel equualēf
 Et damnū secutū ex ablatōe illi rei. hoc autē
 damnū aut ē dsecutū inde p3io et p se et dire
 cte aut p dseqns. p3io mō dānificās tene resti
 tuere damnū id. verbi grā. alicui ē ablata
 pecunia ex qua volebat nccia emere. vel etiā
 emptā vel debita soluere. et iō oportuit eum
 possessiones vales sibi vendere vel pecuniaz
 matuo ad usurā accipe tūc tenet damnū sic
 secutū restituere. **¶** Si vō illud sit subsecutū idi
 recte et p accns. puta qz dānificat n ē dsecu
 tus lucrū qd ex pecunia sibi ablata dsequi spe
 rabat. **¶** Et dānū dānificās restituē n te. qz pe
 cunia de sui natura n multiplicat. **¶** Sed aut ē
 scdōz istos in istis q ex natura sua multiplicari
 pnt vt in aialibus. et iō spoliator talū tenet
 restituere tm qtu erāt valitura tpe restitutio
 nis. **¶** De h tū ē dubiū scz v32 teneat ad tantū
 tū qz talis valoz ē in potētia. tū qz aialia pos
 sent interi mozi. **¶** Quid si is q usuras extozsiet
 ad inopiam deuenerit. **¶** Sc licet usurarius itel
 ligat semp in moza esse. vt. C. de furtis. sub
 tracte. tū si paupcas eū excuset vel bonis ce
 dat. est excusat et absoluend3 teneat cū satisf
 facere si ad pinguiorē fortunā puenerit. i. ha
 bica rōe ne egeat. ff. de re. iudi. in ddenatiōe
 sup quo exponet pdoneā cautōez. vt ex. e. cuz
 tu. §. pte. et de solu. ordard. **¶** Et pt quilibet ce
 dere an litē dtestatā in pñcia vel etiā i absen
 tia p nuntiū vl p eplam. vt. ff. de ces. bo. l.
 pte. et. vlt. **¶** Et hoc ē v32 i iudicio dētioso. **¶**
 S3 nūqd ita ē i foro penitēciali. **¶** Sc scdōz got.
 q n. imo dice ei q totū restituat ablatū ex. e.
 cū tu. et xiiij. q. vj. si res. ablatū dico siue p ra
 pimā siue p furtū siue usurā. xiiij. q. v. si quid
 inuenisti. hoc vt ec velle bn. in. c. tu. in glo.
 sup id facultatib3. Sed in dtrariū cponens

An dānificat q dānificat
n. c. q. d. d. d.

q d. d. d. d. d. d. d.

usurari qm p...
et rem qm...

host. dicit qd n̄ amittit privilegium ex cā iusta si
bi datū. Nam si tpe famis licz alienū sine pec
cato accipe multo fortius retinere h̄ host. Alij
aut volūt qd si talis dicitur n̄ potēs ē facti fa
cere. petere tene^r dilatoez vel remissionē sibi
fieri causa elemosine ab illis quibz tenet^r re
stituere. et sic erit i statu salutis alias n̄. xiiij.
q. vj. si res. S; hoc vi^r nimis durū. vñ credo
qd ad salutē ei sufficiat qd si ad pinguiorē for
tunā venerit. restituē firmiter i corde pponat
C; nunqd clerici vsuras q̄s h̄nt vel habue
rūt de rebz ecclie restituere pnt. S; scd̄z rap.
q. n̄. qz tales res sunt pauperz. nisi q̄tenus ex
pecunia vsuraria l̄ q̄libz alia sua expēdissent i
utilitate ecclie. s; potius restituere debēt d̄
rebus suis p̄nialibus q̄ de ecclia acq̄sitis
fideliter iuxta suū posse. Rod. vñ cred^r qd si h̄
n̄ possint de bonis suis facere de fructibz ec
clesie quos p̄ceperūt legitime pnt se liberare
C; Qui ē vsura restituēda. S; si sciat a quo ex
orta ē restituēda ē ei si sit p̄ns ex. e. cum tu. q.
sup his. Si vñ sit absens et heredi vel p̄cura
tori si sit. Si vñ nec ipse nec heres ei^r vñ p̄cu
rator sit p̄ns. et vsurari^r novit. vbi ille hitat.
dz ei mittere aliquo^o si p̄t fieri fideliter et se
cure h̄ em̄ semp faciendū ē q̄n̄ d̄mode fieri p̄t
Et scd̄m quosdā vt bern. mitta dz sumptibz ip
sius debitoris absentis ar. ff. de op. li. ope. si
tñ expēse itineris nimis excedūt summā illi^r
vsure. tūc dz paupibz erogari. vt. ij. q. vj. an
teriorz. et ex. de iudi. cum sit. et ex. e. cu tu. in
glo. Host. vñ distinguit qd si vsurarius qui est
male fidei possessor alibi se trāstulit q̄ vbi vs
uras exercuit tūc p̄p̄is sumptibz mittere te
net. Si vero is a quo vsuras extorsit vel he
res eius alibi se trāstulit tūc locū habet qd il
li alij dicūt. et p̄batur h̄. ff. de rei ven. si res.
et l. si vñ. et l. se. Et in oibus scd̄m qd rod. dic^r
p̄fande sūt ccūstācie et q̄ntas rei d̄bite remo
tio loci. expense q̄ fierēt in mittēdo. et paup
tas vel diuitie eius cuius restitutio debz fie
ri. qz taz parua posset esse summa rei restituēde
et tāte expense q̄ fierēt in mittēdo. et tā diues
cui debz restitui. qd nullo^o deberet velle p̄ re
tam modica p̄ximū tñ ḡuari. vñ n̄ oportet qd
tūc mittat. Et in talibus recurrendū ē ad arbi
trium boni viri h̄ rod. Ceterz si de eius aduē
tu p̄ximo speret. tunc pecunia deponet et cō
signabit. C. de vsu. acceptā. scd̄m gōf. Item
si res esset magni valoris et n̄ posset illi d̄mo
de mitti cui^r ē. deberet in aliquo tuto loco d̄
poni et ei significari scd̄z tho. Si vñ vsurari^r
nesciret nec speraret qd defacti scire possz vbi
ille hitaret. n̄ em̄ tenet^r vagari vt q̄rat et iue
niat eū. ar. ff. de opis lib. l. q. nisi fiat. q. j. et
ex. e. cu tu. in glo. vel si scirz ei tñ d̄mode mit
tere n̄ posset debet eā paupibz erogare. ij. q.
vj. anteriorz. et melius. ex. e. cu tu. secundum
rap. et bñ. ibidē Et idē intelligendū ē si scire n̄
possit a q^o eā recepit. Et qd dictū ē de eo a q^o
extorste sunt vsure. idē intelligendū ē p̄ oia si
ille n̄ sit supstes de ei^r herede fieri debere
S; nūqd p̄ri^r dz fieri restitutio vni q̄ alij. S; h̄
qd sic i casu. vt q̄n̄ restitutio vni^r ē clara et de

terminata alteri^r aut n̄ sic. tūc em̄ vñ p̄ ceter
teris pibus p̄ri^r sic faciendū isti q̄ illi. Ceteris
et pibus vñ p̄ri^r restituendū paup̄i q̄ diuiti.
Si aut vterqz sit eq̄ paup̄ vel diues. vñ qd re
stitutio sit p̄rius illi faciēda cui p̄rius facta ē
iniuria. h̄ alex. lom. Quid si n̄ sufficiat here
ditas ad satisfaciēdu oibus. nūquid satisfiet
p̄rio veniētibz. S; dixit guil. li. vj. e. quāq̄
qd n̄. imo satisfiet eis et alijs p̄ rata. ar. ex. de
testa. relatū. ij. i. fi. et. ff. de pac. si plures lo.
aut an. dicit qd satis vñ in h̄ casu tep^r d̄siderā
dum. vt qui p̄rio soluit qd suū ē integre reci
piat. et sic de singulis. li. vj. de re. iu. qui p̄ri
oz. s; p̄ximū dictum magis placet mihi. et de
h̄ infra ti. xxxvj. q. s; quibz. Cuius autorita
te male ablata incerta sūt paupibz erogāda
S; rich. dicit qd aucte ordinarij. q̄ ē p̄r paupe
ru vbi d̄suetū ē talia fieri p̄ ordinarū. vbi aut
n̄ ē d̄suetū p̄t facere p̄ seipm. n̄ em̄ interdē per
ius scriptū ei q̄ tenet restituere in dicto casu
erogare paupibz p̄ seipz si faciat h̄ fideliter et
de d̄silio bonoz viroz. Scd̄m vñ rap. in sū.
ei. ij. li. ti. de rap. iur. fi. q. forma restitutōis.
restituēda sunt male ablata incerta ad d̄siliū
epi vel penitētiarij discreti. Scd̄m vñ host. in
sum. ei. ti. de p̄na. q. vlt. ad fi. sub. q. s; q̄ for
ma vñ et vbi. restituēda sunt ad d̄siliū ep̄i.
et ē p̄ eo. xij. q. j. p̄cipimus. Dñs vñ guido de
baifio archidpa^r bonon. auditor contradicta
rū i curia pape. q̄ fecit apparatus sup decretū
et sextū decretaliū. interrogat sup h̄ sic scri
ptis respōdit. s. p̄ snia host. ē vera vbi nullus
ē deputat^r a testatore qui hoc exequat^r xij. q.
ij. de lapcis. in fi. vbi vñ certa persona ē de
putata illa dz exequi vt ibidē et c. de ep̄is. et
c. nulli. et ex. de testa. tu. et c. iohes et in au
de ecc. ti. q. siq̄s. imo etiā ip̄e q̄ h̄z bona incerta
q̄ debēt paupibz dari p̄t ea paupibz erogare
sine aucte et licētia ep̄i vel alterius iudic. ec
clesiastici. vt colligitur extra. de vsur. cum tu
q. j. v. vel his. in textu et glo. hoc etiam in
nuit clare ex. de homi. sic dignū. q. eos. sup il
lud aliena. Nec obstat i^o ex. de iude. cū sit. qz
loquit^r de iudeo cui^r dispēfatio merito habe^r
suspecta quo ad paupes xp̄ianos ab ecclia.
et iō bene ibi dz scd̄m p̄videntiā d̄poc. ep̄i. q̄
suspicio cessat i xp̄iano fideli. hec archidpa^r
et sic ep̄us scd̄m eū n̄ habet se introumittere de
talibz in defectu. Scd̄m vñ ad q̄stionem istaz
rñdens dicit qd vbi lex diuina vel ecclialtica
n̄ determinat p̄sonā sequenda ē rō naturalis. h̄
aut dicit magis qd ille q̄ tene^r restituat pau
pibz p̄ se p̄ aliū. n̄ tñ excludēdo alterius
boni viri d̄siliū. qz tali d̄mittere posset q̄ n̄ be
ne fideliter dispēfaret. Dicit aut guil. dur. in
spe. qd in h̄ casu pponi dz publice edictū in lo
cis a quoz incol vsure sunt extorste. qd oīs a
quibz sunt extorste veniāt. et si qui appareant
quibz fides sit adhibēda poti^r illis restituēt^r
qd paupibz eroge^r. ad h̄ ar. ex. de homi. sicut
dignū. q. eos. et d̄ueit cū eo jo. an. C; pone
qd xp̄ian^r recepit vsuras a iudeo cui restituēt^r
S; liberabit^r eidē restituēdo. Conuenientius
tñ ē scd̄m rap. et host. qd ipse noie illius iudet

Nota aut d̄ restituēda

*et Auct^r vñ
d̄ restituēda*

*et amittit
quibus illi
alias obli
magis scilicet
sacer a re
mone illi
no ille res
dam ē fone
narum p̄p̄
dicit ē imp
ō. d̄m no ē
me restituē
las restituē
Cui debet
p̄t omnia pecc
et aug. h̄ de
quatu in se e
manebz. vñ col
qd rāco sunt q̄
ment restituē
restituere deb
si n̄ restituē
tra boni p̄m
dove gladii fuz
coliar aut cu
p̄t d̄pocumme
et d̄siliū vñ si
sperat et n̄ sine
h̄z q̄n̄ p̄ri^r
si n̄ restituē
ille qd debet
fuz q̄n̄ d̄pocō
vñ mone qui
vñ mone qui
mone vñ. qd
et cu restituē
licentiā p̄ca et
curren p̄t re
de rebz suis
vñ. Quid si
multū et q̄n̄
alex. lom. q̄
aut ex ind̄p̄e
in p̄rio casu
nullus facere
h̄z casu. q̄
h̄z qui restituē
h̄z et is cui
vñ tñm et con
vñ tñm et con*

pignora suffra. terci^o e cu nec pecunia hns
nec pignora suffra facit tn instrumtu vt po-
stea ta ipse q heres possit ad solutem opelli
qn venerit ad pignore fortunā qre^o e cu me-
diantē sacerdote vl aliq religiosa psona fit li-
bera et voluntaria concordia ista tn media pso-
na sp dz ondere velle et posse libez dbitozis
ita q nulla sit coactio creditoris directa l in
directa iquitus e cu de consensu et mera ac libe-
ra voluntate creditoris ponit aliā possessionez
in manu alicui⁹ honesti viri. ex cui⁹ fructib⁹
pcessu tpris oia dbita psoluan^t. et p^oea posses-
sio redat ad heredes l ita remaneat ippetuū
si debitor voluerit p iceris. Et sciendū q se-
cundū quosdā licz hoc fiat de licētia epī l sa-
cerdotis discreti. si tn fiat absq libera volun-
tate et consensu creditoris n sufficit ad salutē.
qn sciunt^r ete psonē qbus restō fuer^t faciēda.
Sequit^r videre de viij. s. de forma instrumti
obligatōis vsurarij l raptoris ad restitu-
endū aliena. Circa qd sciendū q tale instrum-
tū dz fieri manu publica. s. tabelliōis. cui autē
debeat fieri supra habitū e i h. ti. ar. vj. §. i. su-
p. qz statutū. dice^r aut sic. Dñs petr⁹ volēs sa-
luti sue aie dvalere p restitutōez plenā oim q
indebite et iniuste acquisiuit habet et habu^t
pmisit dño. C. p^obitero talis ecclie in cui⁹ p
rochia habitat pmissionē recipiēti et stipulā-
ti noie et vice oim quoz iterest restituere oia
et singula q ad eū l patrē suū l auū l aliū ei⁹
noie puenerūt ex cā vsuraz l alia qcunqz cā
iniusta et idebita acquisitōe l exactōe. oibus
et singulis psonis vniuersitatib⁹ et collegijs
a quib⁹ ipm vl patrē ei⁹ l auū l aliū ei⁹ noie
l aliqd eoz apparuerit habuisse vl pcepisse
sue b apparuerit libeis l scriptis rōnū suaz
l instrumētis siue alia legitima fide vl pba-
bili rōe. Et etiā quib⁹ restituendū videbit^r di-
cto dño. C. vl fratri tali cōfessozi suo de pu-
ra et simplici dscia eoz. dscite^r nanqz et reco-
lit nōnulla indebite habuisse q n possent legi-
tima rōe pbari. Itēz scit se fecisse mutuādo cū
aliquib⁹ psonis quosdā dtract⁹ vsurarios qz
dā palliatōe velatof de quib⁹ dfecta sunt in-
strumēta in quib⁹ vsura n possit facile dephē-
di. Itē pmisit restituere tali. x. lib. Itē tali cōi-
tati. c. lib. qz p^oritates habuit a pdictis p vsu-
rariā p^ouitatē vl aliā iniustā exactōe. Itē
pmisit dare pdicto dño. C. l fratri N. dffesso-
ri suo. xxv. lib. soluedas p eū et duertēdas in
his et circa ea q sibi secrete dmissit. Itē cū sci-
at se quedā illicite pcepisse et habuisse q scz a
quib⁹ habuit apud se e incertū. p aiabus om-
niū eoz a quib⁹ habuit ipsa dare pmisit. c.
lib. pdicto dño. C. distribuendas ab eodē de
dolio et voluntate p^ofatū N. dffessoris sui. vl si
ipse n possit iteresse ad doliū et voluntatē gar-
diani astens. mō quo magis aie sue viderit ex-
pedire. Itē pmisit supradicto dño. C. noie et
iure quo supra. restituere oib⁹ et singul⁹ pso-
nis collegijs et vniuersitatibus oia pignora
mobilia et imobilia q hz et q sūt sibi obliga-
ta p vsuris et alijs iustis et idebitis causis i
cōtinētū p sola sorte. **O**mnes quoqz vsuras ab

eo recipiēdas. iuramēta. fideiussōres et obli-
gatōnes p inde sibi factas relaxat remittit et
absoluit instrumēta irritat et cassat. ita q per
ea nisi ad solā sortē et iustā solutōem n possit
aliqs dveniri. vel in aliquo molestari. Itē p^o
misit dare et tradre incōtinētū in man⁹ et p^o
tem pdicti dñi. C. oia instrumēta ad pdictas
causas p^onetia q hz ap^o se et ap^o notarios l
alias poterūt inueniri. **D**eō pdictis aut oib⁹
et singulis faciēdis et plenarie exequēdis ob-
ligauit supradicto dño. C. iure et noie supra-
dicto talē domū spēaliter. et generalr oia bo-
na sua habita et hōda mobilia et imobilia.
dās et tribuēs ei plenā ac oiodaz p^oatē et mā-
datū. vt absq ei⁹ dtradictōe l heredū suoz
ppria auctē accipiat et accipe possit pdictam
domum et alia bona eius que voluerit et ea
que ex eis voluent possit distrahere vendere
et obligare conuenire de p^ocio illud reci-
pere. possessionem tradere. de euictōe cauere
et ob ill^o certa bona obligare. et omnē in eis
et sup eis dtractū facere queadmodū ipse fa-
cere potuisset. Itē dās et tribuēs ei plenam et
oiodam p^oatē et mandatū agendi et exercē-
di actōs suas petēdi exigēdi et retinēdi trāsi-
gendi quoqz ac paciscēdi. dveniēdi et cōpzo-
mittēdi. refutādi quitatōez faciēdi. et i aiām
eiusdem de calūnia et veritate dicēda iurādi
et qdlibet licitū iuramentū p^ostandi. cū psonis
illis et dtra eas q bona sua mobilia et imobi-
lia detinet vel possidēt. et dtra dbitozes suos
oim l spēaliter dtra tales et dtra illos quos
ex eis voluerit eligere. et ab eis sufficiētē p^o-
tūtatē ex debitis exigēdi petēdi et retinēdi p
dictis oib⁹ et singulis p^oficiēdis et plenarie
exequēdis. **N**ecnō ec dās et tribuēs ei super
oibus et singulis supradictis generale man-
datū cū libera admistratōe. Et omēs pdictos
et singulos dstituit pcuratores i bonis suis
tanq⁹ in rē suā. Itē pmisit dicto dño. C. nomie
supradicto reficere et restituere omē damnuz
mutuū expēsas et iterē q fiet p oib⁹ et singu-
lis supradictis exigēdis recupādis et ec ex-
quēdis in iudicio vel ex quocūqz mō. oibus
et singulis quoz iterest vel iter fuerit p se vl
p nūtos suos. credēdo eis de pdictis et p^ori-
tate eoz suo simplici verbo sine testib⁹ et sa-
cramēto. Et h oia et singula supradicta p se
suisqz heredib⁹ pmisit et iurauit ad simpliciē
requisitōz sine petitiōe libelli et dilatiōis iplere
et rata ippetuū hēre et tenere. nec p se nec p a-
liū de iure l de facto dtrauenire. renūciās ex-
ceptōi doli mali et actōi i fctm et dditōi sine
cā l ex iniusta cā et privilegio fori. et oib⁹ fe-
rijs et iducijs. et oī statuto l calpo ciniciano
l loci. et spēalr t^oris. et oī alij legū auxilio q^o
l qb⁹ se dffendere possz q^o min⁹ oia pdicta et
singula adimplerz. Et quotiēscūqz ipse l hedes
sui l ali⁹ noie ei⁹ venerit dtra pdicta l dtra
aliqd pdictoz. toties se et suos ddenauit cā
pene. c. lib. dño epō tali l dño tali applican-
daz. q pena sipl^o ata l pmissa. soluta l n. ni-
hilo⁹ pdicta oia et singla exequatōi mādent^r
Deō pdictis aut oib⁹ et singlis accēdēdis et

obsequiis p. et h. q. libz eoz et prin^r et ifolid
 dstituerit se fideiussores et principales debito
 res et pagatores sub obligatōe oim bonozuz
 suoz pncipiū et futuroz et sub pēa pscpta. p
 mittētes p dīcto dno. C. recipiēti et stipulanti
 vice et noie sup dīcto oia et singula sup dīcta
 attēde et obsequare. Inuētates eple diui adzia
 ni et dstitutiōi d duobz reis dbedi et pūilegio
 fori zc. ut s. **E**o ma aut insēri veditōis facte
 a dmissarijs d rebz testatoris pē esse talis. Cū
 a. in suo testamēto. C. lib. p restitūēdis male
 ablatiis v. p aia sua reliquisset restituēdas et
 distribuēdas pnt disposuit et legauit per ma
 nus dñi. C. p biteri l. N. d fessoris sui quos su
 os ad h instituit dmissarios et reliquit. dans
 eis plenā et liberā p tatez licentiā et auctorita
 tē vēdendi obligādi et alienādi de bonis ip
 sius testatoris et de quibz voluerit sine dtra
 dictione suoz hēdū v. l. alteri p sone. p iphis
 male ablatiis restituēdis v. p legatus soluen
 dis. ut h patēt p ei⁹ testamētū l. p publicū in
 strumētū scriptū p man⁹ talis notarij. id idē
 dñs. C. vel iide dmissarij ipsi⁹ a. l. ipsi⁹ testa
 toz i⁹ volūtate fideliter adimplere ei⁹ aiam et
 seiplos de huiusmōi dmissio l. de p dīctis exo
 nerare volētes. cū p aliā velociore l. d modio
 rē viā d bonis ipsi⁹. a. pecuniaz p p dīctis pfi
 ciēdis neqāt pape l. hre ex p tate licētia et au
 toritate eis ab eodē tradita vt supra dīnetur
 dmissario noie et vt dmissarij oli. a. sup dīcti. d
 derūt vēdiderūt et tradiderūt ticio domū vnā
 ex bonis siue hereditate dīcti. a. posita i tali
 loco zc. put habe⁹ i instrumētis veditōis. p p
 cio. C. libzaz. qd pccū dīcti dmissarij d fessi
 fuerūt et d tēā se ab ipso emproze habuisse et
 recepisse dandi et soluēdi in restituēōe male
 ablatoz l. in solutōe legatoz dīcti. a. quam
 domū p dīcti. C. et N. dmissario noie et vt cō
 missarij olim dīcti. a. se p ipso. T. et ei⁹ noie
 dstituerē posside. donec ipe. T. ipsi⁹ dom⁹ pos
 sessionē accepit corpale. quā accipiēdi sua au
 toritate et retinēdi deinceps licētiā dederūt
 pmittētes dmissario noie et vt dmissarij olim
 dīcti. a. dīcto. T. p se et suis herēdibz stipulā
 ti licem l. d trouerhā zc. vt i instrumētis veditō
 nis. vsqz ad oim bonoz obligatōem. et tūc i
 fra d. p qbz oibz obseruādis iide dmissarij
 dmissario noie et vt dmissarij dīcti. a. obliga
 uerūt oia bona ipsius. a.

De societatis dtractu ti. xij.

Q Emde qz vsura ē illicita et societas d
 bito mō facta ē licita. et aliqn sub pal
 lio societatis latec vsura iō d siderand
 ē de dtractu societatis. et pzo qd ē. scdo quo
 dtrahit. 3° inter quos. qrtō i qb⁹ rebz. quinto
 qz mod⁹ l. qd pactū apponi possit. sexto quot
 et quibz modis soluit. septio q actio et qñ ex
 ea nascit⁹ et ad quid. et quibus. et dtra quos
 detur. et qlis sit. **C**irca primum sciendum q
 societas ē duoz l. pluriuz duētio. dtracta ob
 dmodiozē vsū et liberiozē questū. h dscriptō
 habetur a marco tullio. et accedit ad h quod
 dicitur vnius industriam. ff. e. si non minus
 §. ita.

Qirca scdz sciendū q societas dtrahit solo
 d sensu. vñ si me⁹ socius aliquē admiserit
 que meū sociū eē voluit. ei soli soci⁹ ē n mibi
 ff. e. q admittit. Et dtrahit ad tēpus et imp
 pecunū. i. dū viuit soci⁹ et sub dditōe. vt. ff. e.
 l. j. et. C. e. l. pt. Ineternū aut. i. vt sine fine
 duret n p. ff. e. l. nulla

Qirca terciū sciendū q societas dtrahit i
 ter psonas illas q alias pnt dtrahere et
 obligare se. de quibz habitū ē s. titulo de cō
 tractibz in dmoni ar. iij

Qirca qrtū sciendū q societas dtrahit qñz
 qz vniuersoz bonoz qñqz alicui⁹ nego
 ciatōis tm qñqz vni⁹ rei. ff. e. l. vlt. In re aut
 turpi et flagicioza dtrahi n p. ff. e. n. p.

Qirca quitū sciendū q in societate dtrahē
 da n potest mod⁹ adici vt qcūqz ex socie
 tate obuēniūt cā donatōis p tinea⁹ ad socium
 meū et ego nihil habeā. qz tūc magis viderer
 mercenari⁹ tu⁹ q soci⁹. ff. e. l. v. §. fi. Itē n p
 adici vt socius de dolo n teneat. vñ si a pici
 pio dolo te inducāz vt mecū dtrahas socie
 tē quā alias n dtraheres. n tenet societas ipō
 iure. ff. e. l. iij. §. vlt. Itē nec vt trāseant ad he
 redes. ff. e. nemo. et h in societate vctigaliū
 publicoz. trāsit societas ad heredem. et h si
 fuerit dīctū. et psona heredis sit societai cō
 ueniēs. ff. e. adeo. et. l. ne. Si aut in socie
 tate dtrahēda aliqd exprimat⁹ de lucro. idē ca
 cite dīctū vi⁹ de dāno et ecōuerso insti. e. §. il
 l. eadē em d. esse rō dtrarioz ar. ff. d. lega
 iij. l. vlt. Et h ē ven. de dāno qd casu dāngit.
 si ei dūgit dolo socij v. l. epa ex q tenea⁹ ex q
 d ducit⁹ ex societate dānū tle. h pot⁹ induci⁹
 actio p socio. q duent⁹ ille q dānū dedit dā
 num cogit⁹ refarcire. ff. e. n. ob eā. Itē i socie
 tate p t adici pactū vt pres societatis dstituant⁹
 arbitrio ticij. Et si ipe nihil arbitret⁹ societas
 nihil v. ff. e. si cognita. Si vō tici⁹ inq arbi
 tret⁹. ad arbitriū viri boni. i. iudicis recurrit⁹
 ff. d. v. ob. dānū. §. cū ita. **Q**z qd de socie
 tate q dtrahit iter aliquos. s. q vn⁹ ponat pecu
 niā et alter opaz. nuqd talis societas ē licita
 ff. q sic. dū tm dmuniter sentiāt lucrū et dā
 num. qñqz tm societas ita p t comi vt alter nul
 lā p tē sentiāt dāni et lucrū sit d mune. vt si tan
 ti sit opa p tē ē dānū. sepe em tāta ē socij in
 dustria vt plus dferat societati q pecunia. vt
 si ipse sol⁹ nauiget sol⁹ pegrinet sol⁹ picula
 subeat ff. e. si n fuerit. §. j. **Q**uid si piculū p
 tineat insolidū ad recipientē et lucz. insolidū
 ad tradētē. ff. q talis societas ē illicita et ec
 leonina vt ibide. §. fi. **Q**uid si recipiēs info
 lidū sentiāt piculū vt pcpiat lucz. ff. alber
 tus dicit q talis societas ex vi pacti n iure so
 cietatis ē licita. h quit⁹ mut⁹ d⁹ q oio ē i lli
 cita. et huic snie adhez jo. et archidpaco⁹ et
 alij doc. Nā q tū ad societate puz nisi aliud
 dīctū sit pres sunt eqles. hgi tm p t incōtrariū
 sez q ad vnū p tneāt due pres lucri ad aliuz
 tercia. dū is q plus recipit societati pl⁹ pecu
 nie l. ope l. curulibz arul dculit. ff. e. si n fue
 rit. §. j. **Q**lter vō qz societas ē alicui⁹ firmita
 tis vt ibidem l. v. et ideo ex vi pacti talis

Vnus promissus p ticiū alij d p ticiū.

si p ticiū d d p ticiū.

societas n̄ valebit. l3 i alijs tractib9 teneat
appositū pactū. Nec obstat illi. p̄ so. q̄. adeo
otra. qz̄ ibi dicit posse dūeniri ut q̄s p̄e lucri
ferat damno n̄ teneat. qd̄ oportet de lucro mer
cimonij itelligi l̄ ope n̄ capitali. Et h̄ ē qd̄ di
cit sup̄. neqz̄ em̄ lucz̄ itelligi nisi oī dam
no deducto. Ideo sic scripsit gōf. in sū. ti. de
vsur. Vis dare pecuniā alicui mercatori sine
peccato. pone pecuniā et ipse opam p̄ se nec
pecuniā tantā l̄ minozē. plurimū em̄ qd̄ deest
pecunie opa supplet. d̄municet̄ picula dāna
et lucra. ff. e. l. vj. §. j. et l. si n̄ fuerit et se. hec
host. Esto q̄ tradat aliq̄s alicui p̄titate tā
tā pecunie ad opandū fideliter et diligenter
cū ea i tali arte l̄ ad mercandū in tali merca
tiōe vsqz̄ ad annū tali pacto. s. q̄ i fine anni si
inde lucratus fuerit sortē et quartā p̄tem lu
cri ipsi. a. dabit. si aut̄ dānuz̄ euenerit ip̄e. C.
dāni tres p̄es. a. v̄o quartā p̄e p̄ozabit nun
qd̄ tractus talis licit9 erit. h̄ sc̄d̄ aliquos
q̄ n̄. imo erit vsurari9 hac rōe. qz̄ si d̄ngat il
lā pecuniā l̄ illā rē ex ea empta diuio iudicio
l̄ casu fortuito p̄di ipse. C. debitor tres p̄es
sentet dāni. qz̄ qd̄ d̄ngat res p̄es sortis
reddent̄ ipsi. a. creditori. Et iō qd̄ qd̄. a. d̄seq̄t̄
de lucro p̄tū ē p̄ illis trib9 p̄ibus q̄ n̄ subia
cēt ei9 piculo ē vsurari9. qd̄ aut̄ p̄cipit quātū
ē de quarta p̄te q̄ p̄net ad ei9 piculū est licit
tū lucrū Done q̄. a. tradat ipsi. C. boues du
os estimatos ad. xx. li. ad laborandū cū eis fi
deliter et diligēter vsqz̄ ad annū l̄ i pacto sc̄z̄
q̄ ipse. C. teneat̄ ipsos boues fideliter serua
re custodire pascere et tenere oīo de expensis
suis. et in fine termini eosdē boues l̄ p̄dictaz̄
estiatōez̄ cū q̄rta p̄te lucri si lucratus in fuit. l̄
eo tāto min9 ipsa estiatōe p̄tū fuerit q̄rta p̄e
dāni si dānu inde euenerit teneat̄ ipsi. a. dare
et d̄signare. nunqd̄ talis tract9 erit licitus.
h̄ ille casus ē silis p̄cedētū ut patet iuentū.
Ideo dicendū v̄i idē hic et ibi. Erit aut̄ licit9
ille casus si addat̄ in pacto sic. s. q̄ si dānu ali
qd̄ sine culpa l̄ negligētia l̄ dolo ipsi9. C. v̄l
eius nūcij l̄ familiaris venerit. ad ip̄m. a. to
tū et totaliter p̄nebit. Dictū tū dānu n̄ tene
bit̄ dict9. a. sibi d̄putare nisi ipse. C. p̄ testes
tres legales et bone opinionis q̄ n̄ sint ei fa
miliares l̄ d̄sortes potuerit oñdere. Silr si in
pacto casus p̄cedētis clausula d̄silis ei d̄pe
tēs apposita fuerit licit9 erit. Debz̄ aut̄ lucz̄
itelligi i9 qd̄ deductis estimatōibus opoz̄ et
laboz̄ ipsi9 debitoris. et expēsis factis d̄ bo
nis eiusdē in illa arte l̄ mercatōe l̄ in bobus
et eoz̄ opatione. repit̄ supesse facta diligētū
et fideli d̄putatōe et estimatōe Quid de eo
q̄ tradit boues alteri p̄ certis sextarijs bladi
vsqz̄ ad annū tali pacto. s. q̄ si moziant̄ l̄ de
teriozent̄ d̄ductoz̄ subeat medietatē dāni. si
aut̄ meliozant̄ habeat medietatē lucri h̄ ita
licet alteri locare boues ad certū terminū p̄
certo p̄cio sic equos dūmō ibi serue9 eq̄tas iu
ris naturalis. qd̄ fit qn̄ n̄ apparet̄ euidenter c9
sit d̄ditio melioz l̄ deterioz. s. locatoris l̄ d̄du
ctoris. In pacto aut̄ apposito v̄i notabilr̄ dete
rior d̄ditio d̄ductozis. qz̄ vix aut̄ nunq̄ h̄re p̄t

tū d̄mod̄ de bou meliozatione p̄tū dānificari
p̄t de morte. si tū locator p̄pter h̄ tale pactuz̄
apponat qz̄ timet ne d̄ductoz boues ḡuet fir
miter p̄ponēs q̄ si boues p̄rēt sine culpa ei9
l̄ nūcij sui nullā recōpensatōz p̄terz̄. n̄ pecca
ret. nisi forte p̄pter malū exēplū ei9 itentōz̄ ig
nozantū. Vex̄ ē tū q̄ d̄ductoz p̄t in se recipe
piculū rei d̄ducte p̄tū ē d̄ natura tract9. In
i casu apposito n̄ ē solū locatō et d̄ductio. h̄ ē
societas i bou meliozatione et deteriozatione.
Done q̄. a. tradat ipsi. C. vnā vaccā p̄ v. lib.
estimatā. tali pacto q̄ ipse. C. teneat̄ eā et oēz̄
ei9 futuz̄ fetū et fructum fidelr̄ et diligēter
custodire h̄uare pascere ac tenere oīo de suis
expēsis. et ipaz̄ l̄ aliquē ei9 fetū l̄ fructū n̄ v̄e
dere l̄ alienare sine ipsi9. a. licentiā sp̄eali. ex
fructib9 v̄o et fetib9 ei9 p̄ozib9 tū ipsi. a. dar
re et d̄signare. donec sibi de dicto p̄cio sit ite
gre fact̄ factū. q̄ factō totū ei9 luc̄ qd̄ ab eis
hic inde fuerit habitū ipsi. a. dare dimidiū. et
sibi tenere reliquū. si tū vacca aut aliq̄s eius
fruct9 l̄ fet9 ipsi9. C. l̄ nūcij ei9 l̄ familiaris
culpa aut dolo l̄ mala custodia p̄ierit. aut p̄
dit9 aut vastat9 fuerit. restituet̄ ip̄e. C. itegre
p̄ciū p̄dictū cū oī dāno et iteresse suo ip̄i. a. si
aut̄ h̄ iudicio diuio l̄ casu fortuito euenerit.
ad ip̄m. a. dānu oīodū p̄tinebit. nūqd̄ tal̄ cō
tract9 licit9 erit. Et v̄i q̄ sic qz̄ ip̄e. a. i se d̄mi
iudicij et cā9 fortuitū piculū suscipit. et iō nō
d̄z̄ videri gue si p̄zi9 sortē recipiat q̄ aliqd̄ in
de p̄cipiat. S3 i d̄trariū ē. qz̄ euidenter alterius
d̄ditio. s. ip̄i9. C. ē deterioz. qz̄ forte euenire po
terit p̄ postq̄ ipse. a. sortē recepit vacca cū oī
fetu et fructu suo p̄bit. et sic de oib9 suis ex
pēsis et laborib9 cca vaccā h̄itū nihil h̄bit
qd̄ impium esse v̄i. Et iō dicendū q̄ n̄ ē licit9
tract9. Nota tū q̄ si ad h̄uc casū addit̄ q̄ pa
stor̄ mox̄ ut de cura aialiu se itromiserit heat
omne fructū de lacte venientē quousqz̄ d̄ns
ouū sortē de lana subleuabit n̄ v̄i q̄re sit illi
citū Esto q̄ ipse. a. tradat ipsi. C. xx. oues es
timatas ad. x. lib. tali pacto q̄ ipse ei medie
tatē sortis p̄uentū reddat. s. v. lib. qd̄ qd̄ po
stea de ouib9 d̄ngat. nūqd̄ h̄ licebit. Respō
det rod. q̄ h̄ p̄idē ē ac si. a. creditor dedit̄ ip̄
si. C. mutuo. v. lib. ex q̄bus ep̄tis. x. ouib9 so
cietatē ad iuicē d̄traxissent et oīa cōia h̄rent.
In h̄ casu si. a. ip̄m. C. rōe mutui ḡuet vsura ef
fet Esto q̄ aliquis emat duas vaccas et eas
tradat alicui agricolē tali pacto sc̄z̄ q̄ ip̄e il
las pascat et cū eis terzā colat. ita tū q̄ ip̄e
ep̄toz̄ de fructib9 primis eaz̄ recipiat medie
tatē p̄cij quo recepto medietas eaz̄ erit agri
cole. et alia medietas ep̄toz̄is. et eq̄liter diui
dēt fruct9. h̄ acto iter eos fiat pactū q̄ agcos
la dare d̄eat annuatū vnū sextariū tritici ep̄to
ri. eo q̄ colit terzā cū vaccis. et si vacce mozi
ant̄ cōicabūt eq̄ dāna. nūqd̄ tract9 ille ē li
cit9. h̄ q̄ sic. et ē maḡ ibi tract9 locatiōis
q̄ societatis. qz̄ ille locat vnā vaccā q̄ ē sna p̄
vno sextario tritici ānuatim et p̄ pastu vacce
et fet9 ei9. alias v̄o nihil recipit qz̄ illa n̄ sūt
sua h̄ agcole Done q̄. a. tradat. xx. oues ip̄i
C. vsqz̄ ad duos annos tali pacto. q̄ ipse. C.

non Gallus v̄i 9727

tenea^s eas et omnia fetus eius et fructus futuros diligenter custodire et saluare pascere ac curare ovis suis expensis. fructuum vero et fetuum medietate fideliter ipsi. a. designare et dare et in fine termini ipsas easdem oves vel alias que eis ex eis tunc temporibus extabunt ipsi. a. restituere et designare si tunc ipsas oves aut aliam earum aut ipsarum fetuum vel fructus ipsorum. C. vel eius nuncij siue familiaris culpa vel dolo aut mala custodia perierint. aut periti vel deuastati fuerint ad ipsum. C. totum danum spectabit. Si vero domino iudicio vel casu fortuito huiusmodi ad ipsum. a. pertinebit danum ipse. C. ipsi. a. presentatibus cuius ovis mortue aliter fecerit plenam fidem. Nunquid talis tractus licitus erit. **H**ic credo quod sic. quod satis videtur equae bona additio vniuersalis. Quid dicitur eo quod tradit. x. oves alicui custodendas et pascendas sub pretio certo. Respondet rodo. per talis tractus licitus si dominus sibi periculum diuini iudicij et fortuiti casus ovis retinet nec alter inuentibus alteri graue. Ad hec nota quod notat rodo. generaliter quod ubi probabiliter dubitatur. huiusmodi vel illius de tenore sit additio in forma pacti adhibiti in sua societate non est periculum. ubi autem alteri additio est deterior ad arbitrium boni viri. peccatum est ex parte grauantis si fiat huiusmodi. et tenetur ad restitutionem. Nota etiam quod si unus fratrum aliquid lucratur de pecunia communi dicitur lucrum alijs concipere. ff. de usu et habitatione. si ita. §. si. Item si dicitur aliquid vni fratri propter negociationem communi cum alijs. dicitur illud diuidere cum eis. Si vero de eis propter aliquid seruicium speciale quo sibi meruit aliquid dari non diuidet cum eis. insti. per quod personas nobis ac. §. in. et. §. proterea. Item si sint. x. socij et omnia propter unum decedat mihi seruitute in fundo communi. nihil acquirunt mihi. et tamen qui decederunt restituere non possunt. ff. de serui. rura. §. pro di. per fundum.

Sequitur videtur de sexto scilicet quot et quibus modis societas soluitur. Circa quod sciendum quod societas soluitur primo modo morte hominis naturali. nisi supstitutes reintegret societatem. ff. e. actio. §. morte. et. l. plane si hi. Vel nisi sit actus per unum mortuo inter supstitutes duret. insti. e. §. soluitur secundo civili morte vel capitis diminutione maxima vel media. tertio morte reorum naturali vel esse desierunt. vel civili vel cum additio mutauerunt quod consecrate sunt vel publicate quantu ad usum et proprietatem. ff. e. verum. §. vlt. et. l. actio. §. publicatione. quarto voluntate vel cum quibus renunciat societati. si enim renunciat tempestiue et infra tempus pacto comprehensum non agitur contra eum ad interesse. ff. e. §. si socius. §. vlt. nisi aliter sit dictum quod est tempestiue renunciari possit. Potest etiam quibus intempestiue renunciare si additio apposita non seruatur sibi. vel etiam quibus socius est ita danosus vel iniurius sibi vel non expediat eum pati. vel etiam quibus non licet frui vel vni illa gratia cuius negociatio est spectata. vel etiam quibus causa reipublice diu et inuitus est affutur. nec potest per alium societatem administrare vel socio prodeone committere. alias non esset excusatus. ff. e. si conuenit. et. l. Item quibus. et. l. sed socius. Si autem quibus renunciet societati dolo malo id est. ut aliquid lucrum obueniens ipse solus habeat puta hereditate dilata sibi cum esset oim bonorum

socius modum hereditatis illius socio concipere tenetur damnum aut ipse solus sentit. quod autem est actus sit post renunciationem non tenetur alter socius renunciatum concipere. insti. e. §. manet ac. et. ff. e. actio. §. dixim. huius autem renunciatio fit per ipsum socium non per eius dominum. ff. e. si seruus socij. et sic socio potest non absente ante se sciat esse per renunciam acquirere ex quo non sciuerit absens seruatur predicta. ff. e. si et socius. §. si absenti. quito societas soluitur cum quibus ex socijs cedit bonis suis et propter eius debita publica non puata substantia sua videtur. in huiusmodi casu si consentiat in societate videtur incipere societas noua. insti. e. §. penult. sexto si societas sit contracta in vna re cui imposuitur est finis. insti. e. §. Item si aliquid. septimo actio per socio pempta vel mutata. ut si quod mihi debebas actio per socio aio nouatur ab alio stipuler vel contra alium licet delecter ut liberer. tacite enim videtur renunciatum societati. ff. e. verum. §. penult. et. l. actio. Et huiusmodi renunciatio potest fieri per ipsum socium tunc vel per procuratorem eius speciale vel etiam generale quod liberatur habeat administrationem. Alia autem simplex renunciatio quod non extinguit actio propria fiet per procuratorem generale forte si non habet liberam administrationem nisi dominus renunciare prohibuerit cum a contrario renunciatum non potest procuratori socij ut renunciatum libere nisi ipse socius rata habeat renunciatum. ff. e. actio. §. renunciare. octauo soluitur societas socij quod seruus erat manumissione vel alienatione. Et si in eadem mutato statu permanerit alia inchoata. ff. e. si illud. §. penult.

Sequitur videtur de septimo scilicet de actio per socio Circa quod sciendum quod nascitur actio per socio demum finita societate. ut. C. e. tadium. nisi in casu scilicet in societate vestigaliu cum non profertur in medio quod puenit ad alterum. vel cum neutri expediat a societate discedere. ff. e. actio. §. non nup. Et forte idem esset in puata societate si non conciperet a socio quod est concipendum. et tunc non expediat adhuc societati eam dissolui. Item scholaris socius reparare volens solum quilibet. non potest alium in sua camera ponere alijs socijs inuitis. nisi aliud sit actus in contrahendo. ff. e. actio. §. societas. Nec potest petere parte communi reorum nec alij socio dare nisi finito usu ad quem sunt ex parte. ff. e. §. et socius. ut si alius fuerit emptor ad portandum ligna de nemore lignis portatis per socius parte alij petere Cōpetit aut actio per socio ad faciendum collatum si attendendum est an contracta sit societas oim bonorum expresse aut simpliciter. an alicuius negocij. ff. e. l. n. si enim contrahat primo modo tunc concipit acquirere hereditas et legatum et quod donatum est aut alia ratione acquisita. unde statim oia bona corporalia sunt communi. secundo de incorporabilibus. §. iuris et actioibus. ff. e. cuius. sic et oio expresse debet esse communes. Item quibus aliquid est danatum solue iuste et iniuste ex communi solui dicitur nisi quibus culpa sua ut propter contumaciam sit danatus. ob quod maleficium acquirere non potest si sit in medio sic collatum communi erit lucrum. In quo casu si ex illo maleficio postea fuerit danatus totum illud in quo danatus est de communi solue potest si in sciendi tunc maleficium concipit licet lucrum. si autem mihi ignorari dicasti tolles id enim quod dicasti. Et huiusmodi totum est seruandum cum societas

tracta in qua cōicatum est furtū erat licita. si em pncipaliter traheret i delictis nulla esset. ff. e. cū duob. §. vlt. et. l. se. Si vō socie tas traha scdo. s. simplr tūc acqrit cōioni omē illd. et solū illd qd puenit ex questu scz lucz. pueniēs ex veditōe emptōe et ductio ne et locatōe. qst em itelligit qd ex opa cu iuscūqz descēdit. ff. e. chozi. Si vō traha so cietas tercio scz in re vna l plib. l. aliq. ne gocio omē id et solū id qd ex illis acqrit cōi candū ē. ff. e. cū duob. §. cū duo. Quid si duetio facta fuerit q si iusta hēditas obuene rit sic cōis. h. nō vide esse dictū nisi d hē ditate q ab itestato defert. n. ex testato. ff. e. l. vi. §. h. de illo. De hēditate em certū homis fieri nō posset pactū. qz phibitū ē pacisci de futura successione. vt etiā hēt sup. ti. de pac. veit bona fides vt assit. Itē in hāc actōez veit bona fides siue assit. Itē culpa si n plet dili gētiā illā quā in reb. suis hre solet. vltra vō nō tē. Imputet aut sibi q sociū paz diligētē assumit. insti. e. §. vlt. Nec releuat soci. a cul pa qz pleriqz alijs sua diligētiā lucz. socie tati dculit. ff. e. n. ob eaz. puta lucrat. in sale et negligēter agit in vino. Sz cū i eadē nego ciatōe lucrat. i vno et negligēter in alio tūc fit recōpensatio. Itē veit pncipiend. oē es alie nū qd manēte societate ē pure tractū. Si vō sit tractū in diē vel sub dicitōe cauēri d. de indemnitate. et si vō sociōz. soluēdo nō sit damnū h. ad ceteros socios pncipit. ff. e. l. omē. et. l. si socij. Itē si sint tres socij. et vnus eoz. agēs tra sociū dsequit. itēgre pte suaz reliqu. at agēs tra eundē n. posset itēgre cō sequi pte suā. ille nō h. vñ soluat eā. ptes erūt adequāde. ff. e. v. §. si cū res. Itē neu tri socio recōpensand. ē damnū omē qd icurrit d. cōi sine sua culpa gerēdo negocia socie tatis. siue illd casu fortuito euenerit siue a la tronib. illatū fuerit. tā in reb. q. i pecunijs q. ē in expēsis in medicos et medicinas. ipen sis siue p se siue p suis. ff. e. cū duob. §. qdē. Itē veniūt expēse in reflectōe rei cōis impēse vt. l. cū duob. §. idē. Itē et si alias in re cōez impendā agam p socio v. cōi diuidūdo. h. si ppter societate pficiscēs agā p socio n. cōi di uidūdo qz in re cōem nō parādo. Itē agi p so cio p. vt de cōi diuidūdo tra sociū si fruct. ex re cōi pncipiat. v. in eā damnū dederit. v. p fallaciā v. dolū re cōem amouerit v. eam aio celandi tractauerit. Quo dāno ec agi p acq. et p furto furū actōe ad penā dupli l. qd. dupli. ff. e. p socio. §. si totū. et. l. rei cōis. soci. tñ ita demū furū tē. si cū dolo malo ei. tractasse re cōez apte pbe. Da. at hec actio socio et hēdib. ei. tra sociū et hēdes ei. et ē directa ex vtraqz pte qz vñ nō ē mag. soci. q. alter et vterqz ad idē scz ad lucrand. tēdit. insti. de pe. te. l. i. §. ex qb. Est at h. actio fa mosa. dānatus em ea sic infamis vt ibidē. In dēnatōe tñ d. discretio adhiberi. vt scz ipē soci. nō insolidū h. inquātū p. facē dēme. qd tpe rei iudicāde spectat. nisi dolo suo vel pacto bñficiū illd amiserit. Dolū accipe si

ne dueniat ex eo qd fecit dolo siue ex eo qd fecit culpa. Nec extēdit h. bñficiū ad hēdes vel patre l. dñm socij. Defensor vō socij h. bñ ficio gaudet. Quisqz etiā h. bñficiū h. gaudz nuda pmissiōe de h. q. ad pns soluere nō p. ff. e. v. post. §. j. ij. et. iij. et. §. t. pns. Itē hec actio ē pplaris ppetua et bone fidei. Et hec de tractu societatis ad pns sufficiat gra tia breuitatis.

De pignozib. ti. xij.

Einde qz vsura sepe dmittit eo qz fru ctus pignozis in sortē nō dputant. cō sequēter d. siderand. ē de pignozib. et primo qd ē pign. et vñ d. scdo quot et q. sūt dñe pignoz. tercio q. res pnt pignoz. obliga ri. q. rto quo pignozis obligatio tractabit. qui to ad qd datur et ad qd receptor pignozis te net. sexto de venditōe pignozis. Circa p. mū sciend. q. pign. ē res obligata p debito ad securitate creditoris h. m. g. v. l. ē obliga tio rei licite p debito. ita h. m. host. q. tuc. ē pignoz. insistere q. in psonā agē. insti. d. ob. q. ex delict. naf. §. furi. Scdm at gmaicos d. ita ē iter pign. pignozis et pignus pignozis. vñ g. r. m. Dignoz. natoz. dicit. pignoz. re. r. h. nō inueni hāc dñaz in iure pon. Dicit. at pign. p. re rei mobil. q. si res a pugno siue manu tradita. ff. de v. sig. p. res. rei etiā imo bilis traditōe pignozis obligatō tractabit. ac pignoz. actio nascit. Vbi. at res in cre ditore nō trāsit p. theca d. ff. de pig. ac. si re. q. t. tñ ad actōez p. thecariā nihil refert iter pign. et p. thecā. voce em tñ differūt ff. e. res p. thece. Et d. p. theca ab p. pos qd ē sub et thesis positio. inde p. theca. id ē suppositio v. res supposita scz obligatōi.

Itē scdm sciend. q. pignozis dñe h. m. les ges sūt tres s. pign. dñe. qd sic d. a duentōe. Dign. p. toziū sic dictū a p. toze vt si fiat p. ter illud qd p. toz iubet fieri. puta vt caueat. de dāno infecto v. alio s. l. i. Et p. gn. iudiciale sic dictū a iudice. vt cuz iudex mita iubet in possessionē. v. s. m. iaz diffinitiuā mādat executōi. Et d. q. n. qz pign. iudiciale p. toziū et p. toziū iudiciale. qz v. r. qz d. l. i. i. a iudice. C. de p. to. et ho. p. l. i. j.

Itē terciū sciend. q. pignoz. pnt obliga ri q. cūqz pnt v. d. i. q. aut nō pnt v. d. i. nō pnt pignoz. obligari. ff. q. res pig. obli. pos. l. j. §. vlt. Quedaz tñ pignoz. nō pnt dari que pnt v. d. i. aliena em possum. v. d. i. ff. de tract. emp. et ven. re alienā. nō aut nisi nra pnt pignoz. obligari. C. q. res pig. obli. pos. qui filios. Qd aut dictū est re alienā posse v. d. i. est v. r. de imobilib. qz si res mobilis ali ena vendat. furtū dmittit. et ido nec emptio nec v. d. i. tractabit. ff. de tract. ep. et v. si emptoz. Ratō at h. m. g. q. re aliena pnt v. d. i. nō aut pignoz. obligari ē. qz in venditōe agit. vt res tradat. et venditor. de euictiōe obliget. vt. ff. de ac. emp. et ven. empto. sed de pignoz. agit. vt ius in re d. i. t. uat. vñ cō. uendo pignozis creditor. parit actionē in rez ff. e. i. tu. pignozis. Vnde creditor. q. accipit

alienā rē in pignore n̄ h̄z in ea ius pignoris
ppotece. qz creditor qd nō h̄z nō potuit dare

Itē obligari pnt res pntes et future vt fru
ctus pēdentes. pntes ancillarū. fetus pecorū
et ea q̄ nascunt. Itē res corpales et incorpa
les. vt cautōes et noia debitorū. Itē seruicū
res psonales vt usufructus. et seruicūes p̄dia
les rustice. pbant h̄ oia p iura. ff. e. Itē qui
obligauit instrūta suoz agrorū d̄ ip̄is agris
cogitasse videt. C. q̄ res pig. obli. pos. l. ij.

Nō pnt at obligari iura p̄diorū. vrbanoz
ff. e. si is. §. vlt. statō diuersitas h̄mōi ē h̄m
gof. ne ex varietate vsus et vtentūz edificia
destruant et iutilia fiāt. Dicit tñ posset q̄ cō
moditas seruicū p̄diorū vrbanoz obligari
p̄t. sic h̄ d̄git in rustico. vt sc̄z liceat ire et
agere creditori. ff. e. l. sed et a iure. h̄m gof.

Nec hoies liberi pnt p̄ debitis eē si res de
fuerit detineri. ex. e. c. ij. qd ē v̄z si hoies ce
dāt. Alias i carce detrudēt. C. q̄ bo. ce. pos.
l. j. vt d̄ ibidē i glo. Tenet tñ in casu obliga
tio liberi hois. vt in redēpto ab hostibz q̄ p̄
quēniū iubet seruire n̄ possit p̄ciū soluere
C. de in. postlimi. l. vlt. Et p̄pter famē p̄t p̄
filiū obligare qz eē p̄t v̄dere eū. C. de pa. q̄
fi. dist. l. ij. Potest etiā liber hō d̄senties i ob
statio pom. ex. de iureiu. ex rescripto. Nō tñ
vt ius d̄stuat in re h̄ vt qd d̄ueit fiat. Vel n̄
p̄t hō liber p̄ pecunia obligari. h̄ p̄ pacto pa
cis meūde vel d̄sili. ex. de arbi. exposita h̄m
gof. in sū. et h̄m bñ. ex. e. c. ij. et sup. c. expo
sita. et. c. ex rescripto. Nō pnt etiā obligari
pignori eccie. in auten. de alie. empb. §. qm̄.

Nec res eccie nisi p̄ certis causis. vt. xij. q. ij
aux. sic nec pnt alienari. sic dicit pleni⁹ in
fra li. vj. ti. xxxvij. Nec eē ecclesiastici reddi
tus v̄ stipēdia h̄m inno. et bñ. ex. d̄ fideiul.
sup. c. puenit. pnt obligari sp̄ali ouentōe. h̄
a iudice p̄ debito canoici et cā iudicati pnt
obligari. Itē pignoratōes q̄s vulg⁹ vocat

repsalias p̄hibent in vtroqz iure sc̄z ciuili et
canonico obligari. Et q̄cūqz eas d̄tra psonas
ecclesiasticas l. e. xij. bona d̄cedit et d̄cessas extē
dit p̄tūcūqz ḡnalter p̄tētu cuiusuis d̄suetu
d̄ionis renouauerit h̄ infra mēsem sc̄z a tpe cō
cessionis l. extētionis si sit psona singularis ē
excōicatus. si sit vniuersitas subiacet ecclesiasti
co interdico. li. vj. de iniur. et si pignoratō
nes. de quo h̄c pleni⁹ infra li. vj. ti. ij. cau.
xlix. S̄z nūq̄d p̄dicte pignoratōes siue rep̄
salię pnt esse aliq̄ mō licite quātū ad laycos
videt q̄ nō qz vt d̄ in. c. et si pignoratōes. ci
uili d̄stutōe sūt p̄hibite tan p̄ ḡues legibz
et eq̄tati naturalis d̄trarie. et h̄m leges q̄cūqz
aliū pignorat q̄duplū restituit et ab actōne
p̄ qua h̄o facit cadit. vt in autē. ne fiat pig. q̄
autē. poni. C. ne v̄xoz. p̄ ma. l. vlt. et icip̄ h̄
oio S̄z d̄tra. xij. q. ij. d̄ns n̄. vbi d̄z iusta
bella dicit solēt q̄ nascūt iurias. sic gens et
ciuitas petēda est. i. imperēda. q̄ v̄l iudicare
neglexerit qd a suis imp̄robe factū ē. v̄l red̄
dere qd p̄ iurias ablatū ē. s̄ndet ad h̄ io. an
sup. c. et si pignoratōes. q̄ doc. dicit q̄ h̄. c.
d̄ns n̄. ē correctū p̄ illd. c. et si pignoratōes.

ob in p̄fend n̄m q̄ d̄p̄q̄.

q̄n nō vult facere iusticiā d̄ns vel ciuitas de
bito mō requisita. ita tñ q̄ etiā tūc ad psonal
ecclesiasticas nullaten⁹ extēdat.

Itē q̄rtū sciend q̄ pignus d̄trahit q̄nqz
ḡnalter. vt cū q̄s obligat oia bona sua
in q̄o casu intelligūt obligata habita et ha
bēda et etiā seru⁹. ff. q̄ res pig. ob. pos. l. vlt.
In hac tñ obligatōe ḡnali nō d̄tinent ea que
verisim̄ est que p̄ nolle obligare. vt supeller
vestis. mancipia valde necessaria. ff. e. c. bli
gatōe. Q̄nqz sp̄aliter vt ager. liber. equ⁹. et
silia. Itē d̄trahit pign⁹ q̄nqz exp̄sse. q̄nqz tact
te. Tacite em̄ obligata sūt bona mistri ecclie
p̄ admistratōe rez ei⁹ ip̄i eccie. ar. xij. q. ij.
illd. Et bona viri vroz p̄ dote. Et s̄l̄r ei⁹ bo
na q̄ dote p̄misit obligant. C. de rei v̄ro. ac.
l. vna. et ex. e. ex l̄ris. Et bona d̄trahent cum
fisco ip̄i fisco. Et bona tutoris pupillo. Et bo
na curatoris miori. Et bōa d̄ductoris iuecta
et illata p̄ pensione. patēt hec oia p iura. ff.
e. Sciend aut h̄m host. p̄ bona d̄ductoris
inuecta et illata i rustico p̄dio d̄no sciēte nisi
ad tps inferant. d̄no tacite obligant p̄ pen
sione. In vrbano aut nō distinguit v̄z d̄ns
sciat v̄l nesciat. C. de casis pig. ra. ob. l. q̄uis
s̄z et bona p̄ris tacite obligant filijs p̄ rebz
aduēticijs et p̄cijs earunde. Itē bona m̄ris
sc̄do nubētis sūt filijs p̄mi viri tacite obli
gata vt eis restituant que a primo viro fuit
lucrata. Item tacite obligant bona defuncti
p̄ legatis et fideicōmissis.

Itē q̄ntū sciend q̄ dato pignoris tene
tur solue debitū etiā si pignus perit sine
el pa creditoris. nisi sit actū q̄ amissio pigno
ris liberet debitore. C. de pig. ac. q̄ fortuiter
Itē si q̄s d̄z p̄bare amissione pignoris n̄ optet
q̄ p̄bet q̄ sine dolo sine culpa amiserit. qz eo
ip̄o q̄ dolus n̄ p̄bat p̄sumi q̄ sine dolo ami
serit. vt in. l. si creditor. Itē impētas i pigno
re bona fide factas a creditore d̄z reddē nisi
fuerint immoderate. ff. de pig. act. si seruos.

Itē rē impignoratā vni nō d̄z impignorari
alteri. alias stellionatus crimie poterit accu
sari. C. de cri. stel. l. j. nisi sit talis res q̄ suffi
ciat v̄triqz. Itē si debitor sciēter rē alienā sine
d̄ni volūtate obligauerit v̄l obligataz sura
p̄uerit crimis stellionatus rez erit. C. de cri.
stel. l. ij. Dignoris at receptor sc̄z creditor nō
d̄z p̄rie pign⁹ possidere. ff. q̄ sa. da. co. l. sci
endū. Et nullo tpe p̄t illd p̄scribere. C. d̄ vsu
pignori. Et debito sibi soluto integre pign⁹
tenet reddere. Ideo dixi integre qz p̄ tpe tñ
soluto debito pign⁹ tñ remanet obligatū. C.
de adul. pig. q̄dm. Itē te reddere pignus
non alij obligatū nec deterioratū. ff. e. credi
tor. Et si perierit l̄ deterioratū fuerit te debi
tori sat̄ facere pignoraticia actōe. h̄o ē v̄z
si culpa ei⁹ l̄ dolo h̄ euenerit. n̄ at in cāu for
tuito sine culpa ei⁹. C. d̄ pig. ac. l. ij. iij. iij.
et. v. Et si creditor illd ipignorauerit non tñ
ip̄m in pl⁹ obligare potuit q̄ sibi fuerat obli
gatū. ex. d̄ iurepa. q̄ aut i fi. et ex. e. cū d̄tra.
i glo. v. Tene eē ip̄m reddē debitori q̄nqz
venerit n̄ sit distractū. C. d̄ dist. pig. si pign⁹

Itē licz pign⁹ possit pignozari. forte tñ exte-
nuat fruct⁹ pcepti. Et idō q̄cūqz sit possessoz
pignozis mei te⁹ illd restituere mihi licz obli-
gauerit i⁹ alij. dūmō p⁹ satisfaciaz creditozi
Et p quascūqz man⁹ possessio trāserit idē ius
erit. ex. e. illo. h. host. Et statū cū fruct⁹ ade-
quat⁹ lozi dño suo d3 reddi. tene⁹ em posses-
soz i forte dputare n̄ tm fruct⁹ quos ipe pce-
pit s3 etiā oēs quos anteriores a tpe pmi cō-
tract⁹ pceperūt. nisi ipemet debitoz obliga-
uerit pign⁹ scdo debitozi. Tene⁹ aut debi-
toz i forte dputare vsū pignozis siue fructuz
deductis expensis. ex. de vsu. c. j. et. ij. Et ex-
pese iste n̄ debet esse supflue. ar. ff. de rei ve-
m fūdo. Et ille tm expese sūt deducēde. q̄ in
ipa re et p fructib⁹ colligēdis sūt necessario
facte. C. de pig. in fi. p̄t g^o retinē rem donec
deduxerit expēlas. h. bñ. ex. d. vsu. c. j. S3 si
debitoz eū expēlas deducē nō pmittit qd̄ fa-
ciet creditoz. h. s3m rap. pete p̄t actōe psoā-
li corā iudice. C. de pig. quib⁹ psonalis. Do-
tēt ec pign⁹ sibi obligatū alij pignozari. C.
si pign⁹ pi. da. sic. l. j. S3 si creditoz rē red-
dit p̄t q̄ expēlas deduxerit post qd̄ faceret
h. s3m bñ. ex. e. c. j. petat p̄t dditōez indebitū
ff. de impē. in res dota. factis. l. qd̄ dicit. g.
si dos. vel p̄t dtraria pignozatiā. ff. de pig.
ac. si necessitas.

Equit⁹ vidē de sexto sc3 d̄ veditōe pigno-
ris. Circa qd̄ distiguendū est sic sc3 q̄ aut
debitoz uenit cū creditoze q̄ vēdere possit
aut q̄ nō vēderet. aut d̄ h^o nulla mēcio fuit.
In pmo casu d3 creditoz p̄tio debitozi denū-
ciare et postea poterit s3m formā ouentā ven-
dere alias nō. In scdo casu d3 sibi p̄t ter de
nūciare ut soluat. et iter vnam denūciatōez
et aliā d3 tridū esse sic in citatōe accusati ab-
sentis. ff. de pub. iudi. inter accusatozē. et de
pig. ac. si ouenerit iu glo. p̄todie tñ accusati
sūt citadi p̄t ierualū. xxx. diez. q̄ si n̄ solue-
rit vēdere poterit. Si vō ante trinā denūcia-
tōez vēdiderit furti te⁹. In tercio casu sel des-
nūciare sufficit et postea elapso biēnio vēdi
poterit. p̄ban⁹ h. ff. de pig. ac. si ouenerit de
distrahēdo. Et si vendito pignozē bona fide
creditoz mi⁹ accepit forte p̄t ad residuū agē
si vō pl⁹ te⁹ debitozi restituē. C. de iure dot.
l. vlt. Si vō null⁹ velit emere et creditoz ve-
lit iure dñij pign⁹ possidē. tūc p̄t bienniū ad
eat creditoz iudicē q̄ d3 statuere debitozi t̄p̄
certū itra qd̄ d3 pign⁹ redimere. Et si debitoz
n̄ inuenit tūc iudex certū t̄p̄s taxabit itra qd̄
pign⁹ redimere possit. qd̄ si t̄p̄e statuto inuen-
tus n̄ fuerit l̄ totā pecuniā n̄ soluerit. tūc cre-
ditoz iudicē adeat et petat q̄ sibi ius dñij il-
li⁹ rei adiudic3. et postq̄ h̄ factū fuerit si de-
bitoz ifra biēniū offerat creditozi q̄ iā est fa-
ctus dñs cū vsuris et dānis q̄s suo sacro cre-
ditoz declarabit recupat pign⁹ suū post biē-
niū aut recupare n̄ p̄t. ff. e. si ouenerit. et. C.
d̄ iur. do. ipe. l. vlt. Quid si q̄s equū sibi im-
pignozatū ad sua negocia eq̄tat v̄t alias lo-
cat. h. tal est vsurari⁹ si ille cui⁹ ē equ⁹ sol-
uit cibaria ei⁹. Idē ē de veste et silib⁹ quib⁹

creditoz vti⁹ ad suā utilitatē cū dāno alteri⁹
quimo tal furti te⁹. ff. de fur. si pignozē. Si tñ
creditoz ipm pascēt et eū sine piculo et ḡua-
mie ipi⁹ sc3 equi eq̄tare vsura n̄ esset. qz p̄ti-
mū nō ḡuaret s3 pot⁹ equū pascēdo iuuaret.
vñ in hmōi casib⁹ d̄siderandū ē v̄t. sic eq̄lis
utilitas bicinde mutuo circūscripto et si sic n̄
est ibi vsura. Idē est de eo q̄ pignozat alicui
domū suā inutilē sibi qz nō vult eā locare al-
teri et mutuās ea v̄t et p̄ eū a ruina p̄serua⁹
de h̄ sup̄ ti. de vsu. ar. iij. in solutōe ar. scde
questionis. Ad h^o nota q̄ q̄nqz aliq̄ colore
q̄lto fraudē faciūt iuri canoico qd̄ vsuras p̄-
hibet et eaz. repetitōi fauet. dū sc3 trāseunt
de dtractu pignozis ad dtractū emptōis. qd̄
quidē d̄mitu⁹ ex forma dtract⁹. et ex d̄patōe
p̄cij ad rē emptaz. et ex qualitate creditozis.
ex. e. illo. et de emp. et ven. ad n̄az. Nota
insup̄ q̄ si fiat pactū inter creditozē et debi-
tozē. q̄ nisi debitoz soluat ad terminū. pign⁹
sit creditozis nō valet oino pactū tale. qz est
dtra bonos mozes. et ideo ē a lege p̄hibitū.
S3 si fiat pactū q̄ si pecunia nō fuerit soluta
creditoz possideat iure emptōis rē pignozati
ciā iusto p̄cio estimandā tenet pactū. qz ē que
dā venditō dditōnal. Et dicit⁹ pactū p̄cedēs
pactū legis d̄missōie siue pactuz d̄missōiū.
qd̄ quidē reprobat⁹ in pignozib⁹. Et si fiat n̄
obstat q̄n pign⁹ reddi debeat. si tñ iuramen-
tū interuenerit sup̄ pacto tenet⁹ illd seruare.
ex. de iureiu. cū d̄gar. in glo. Nō reprobat⁹
aut pactū tale sc3 d̄missōiū in veditōibus. si
em sic dicat⁹ vēdo tibi fundū tali pacto. q̄ si
infra mensem nō solueris fūdus sit inemptu-
licita ē veditō. ff. de lege d̄missōia. l. ij. hec
pauca de pignozib⁹ ad p̄ns sufficiāt. p̄t a em
de ipis in iure civili tradunt⁹ q̄ si q̄s p̄sequi
veller lōgū req̄reret tractatū.

De locato et dducto ti. xiiij.

Ostea d̄siderandū ē de dtractu locatōis
et dductōis. q̄ etiā valde silis ē dtra-
ctui emptōis et veditōis. vt. ff. e. l. j.

Et primo dicendū ē qd̄ sit locatio et dductio.
et q̄s dicat⁹ locatoz et q̄s dductoz. scdo q̄li-
ter dtrahat⁹. tercio q̄b⁹ p̄dia locari non p̄nt.
q̄rto q̄ locari p̄nt. quinto quo t̄p̄e p̄sio d3 sol-
ui. sexto in q̄b⁹ casib⁹ p̄t expellere dñs inq̄-
linū. septio de q̄busdā dubitatōib⁹ circa istū
dtractū. octauo q̄ actōes nascunt⁹ ex locato
et dducto. Circa primū sciendū q̄ locatio ē
p̄sone vel rei ad vsū facta d̄cessio. mercede in
pecunia numerata d̄ueta. Alias si de alia re
danda vel faciēda ouenerit. nō erit locatō s3
dtractus innoiat⁹ et age⁹ p̄scriptis verbis.
vt. ff. de posi. l. j. Locatoz d̄ q̄ re sua p̄mittit
aliū vti mercede sibi d̄ueta. vt cum ego loco
tibi domū meā ad habitandū dico: locatoz et
tu dductoz. ex. e. c. j. Aliq̄n vō locatio d̄ fir-
ma. vt ex. e. n̄ra. qd̄ intelligit gof. dicituz s3m
vulgare alicui⁹ puicie. Aliq̄n etiam locatio
ponit⁹ p̄ emptōe et ecouerso. vt. ff. d̄ ac. em-
et ven. veteres.

Ira scdm sciēdū q̄ locatō et dductō dtra-
bi⁹ q̄buscūqz mōis dtrabi⁹ ēptio et veditō

Et id illa q̄ sup̄dicta sūt in t̄. d̄ emp. et ven. d̄
consensu. reb̄ et p̄cio. hic intelligas repetita.
Locatio fieri p̄t imp̄petuū et ad tempus. Edi
moriat̄ oductoꝝ infra tps locatōis succedit
heres in iure oductōis. secus ē in usufructu
qui est p̄sonalis et extinguit̄ cū p̄sona. vt. C.
e. si viam.

Irca tertiū sciendū q̄ militib̄ p̄dia loca
ri n̄ p̄nt ne omissō vsu armoz̄ se d̄ferant
ad opus rurale. C. e. milites. et. l. curiales et
l. vlt. nec monachis. et. ne cle. l. mo. c. j. nisi
cā n̄citat̄ h̄ faciāt. vt cū p̄dia nō h̄nt suffi
cientia. et de deci. dilecti. Si t̄n locauit militi
tanq̄ pagano ignoz̄ater possit ab eo exigere
mercedē. ff. e. si ignozans.

Irca q̄rtū sciendū q̄ locari p̄nt oia q̄ p̄nt
vendi. et q̄ nō possūt vendi nō p̄nt locari.
Seruitutes p̄sonales nō p̄nt locari a p̄prietaria
rio. s̄z si locent̄ ab usufructuario tūc p̄ morte
ip̄i usufructuarij extinguit̄ locatio. C. d̄ iur̄
do. si socij. h̄ hosti. Dicunt̄ aut̄ seruitutes p̄
sonales vsus et usufruct̄ q̄ cū p̄sona moriū
tur et finiunt̄. Reales aut̄ dicunt̄ seruitutes
p̄dior̄ rusticor̄. vt iter actus et via.

Irca v. sciendū q̄ oductoꝝ d̄z solue loca
toꝝ mercedē et pensionē s̄m gof. eo tpe
quo inter se ouenerūt. q̄ si nō appareat seruā
da est osuetudo regionis. q̄ si appareat q̄z for
te inuenit̄ varia qd̄ m̄ est seruabit̄. s̄. vt in
fine āni exigat̄. et de re. iur̄. sp̄ in stipulatōi
bus. vñ qui soluere p̄mittit̄ i certū diē vl̄ an
nū vl̄ in certis nūdimis sp̄ transactis nūdimis
vel āno vl̄ diē soluere d̄z. ff. d̄ v. obli. eū qui
calēdis. Si vō singul̄ ānis p̄mittat aliqd̄ dar
re debz̄ in p̄n̄o anni soluere. ff. q̄n̄ dies lega
cedat. nec semel in p̄n̄o. h̄ inno. et accur. ibid̄
in. l. j. Vñuersus. Annua si debes tūc inspici
es caput āni. Anno si debes i fine teneberis
anni. licet aut̄ debito tpe d̄ns possit exigē t̄n
si inq̄lin̄ sp̄ōte n̄ satisfaciāt sibi. impune po
terit eū expellere. vñ si locatoꝝ p̄mittit̄ penaz̄
si vj oductoꝝ expellet̄. intelligit̄ h̄ oductō. s̄.
si oductoꝝ solueret pensionē. ff. e. q̄ res.

Irca sextū sciendū q̄ d̄ns p̄t inq̄linū expel
lere in q̄tuor̄ casib̄. Prim̄ e si dom̄ lo
cata sit eī habitatōi n̄cāria. qd̄ itelligo cū
tpe locatōis aliā domū habuit q̄ casu perijt̄.
si em̄ tūc aliā nō habuit illā etiā ad habitan
dū recuperare nō potuit. h̄ em̄ a p̄ncipio p̄
uidere debuit. ff. e. si q̄s domū. Scd̄s ē cū do
mus eget refectionē q̄z minat̄ ruinā quā nō mi
nabat̄ tpe locatōis alias secus ē in casu p̄e
missō. et in his duob̄ casib̄ s̄m oēs fiet re
missio pensionis p̄ rata tps vl̄ p̄uidebit d̄ns
inq̄lino de domo eq̄ p̄donea ad habitandū. ff.
e. cū in pl̄es. Terciū ē si oductoꝝ in domo p̄
uerse ouerret̄. et i h̄ casu etiā fiet s̄m aliquot
remissio pensionis p̄ rata tps. Scd̄m vō alio
nō fiet. s̄z d̄no dom̄ dabit̄ actio legis aq̄lie
otra oductoꝝ. h̄ gof. Hosti. vō dicit q̄ si cō
ductoꝝ meretrices publicas tenet expellit̄ et
nichil remittit̄. s̄z si alias p̄uerse ouerret̄ s̄z
arbores incidēdo l̄ p̄diū suo tpe nō colēdo l̄
porcos in solario locādo faciēda est remissio

Et agat d̄ns otra colonū de d̄no sibi dato.
ff. e. q̄ res. h̄ hosti. et. e. p̄pter sterilitatē. Quar
tus ē cū inq̄lin̄ ānonaz̄ p̄ bienniū nō soluit̄.
s̄z cū q̄s oduxit domū ad aliqd̄ longū tps vt
ad sex vl̄ ad decē ānos. Nisi cito post bienniū
soluerit. et. e. p̄pter sterilitatē. secus āt est in
re data vbi s̄m leges statuit̄ trienniū iter p̄
uatos. C. de iure emph. l. j. s̄z in re eccl̄. b̄ie
nū. et. e. potuit. fiscus vō nō soluentē statim
expellit̄ p̄t. ff. de pub. et vec. vectigalia. hec
hosti. De q̄tuor̄ p̄dictis casibus habet̄. et. e.
p̄pter sterilitatē in tex. et glo. nō p̄t t̄n fiscus
recupare agros publicos q̄ p̄petuo sūt loca
ti nisi auctoritas principis accedat vt ibidē. h̄
hosti. et b̄n. et. de dila. litere.

Equit̄ videre de. vij. s̄z de q̄busdā dubi
tatōib̄ circa tractū locatōis et odu
ctōis s̄z vñ merces l̄ pensio sit minuēda vl̄
etiā total̄ remittēda vel augēda in aliquo
casu. s̄z ip̄e locas aut locat corpa aut agros
aut res. aut opas. si corpa sic nocet locatoꝝ
casus fortuitus s̄z vt nō h̄eat mercedē nisi p̄
rata. vñ p̄pter sterilitatē remittit̄ pensio. Si vō
locet res. aut stat p̄ locatoꝝ quo m̄ re odu
ct̄ a vtar̄ aut p̄ oductoꝝ. si per locatoꝝ aut
stat p̄ eū pure et sic tenet̄ ad interesse. vl̄ per
casū in p̄sona eī contingētē et sic pensio remit
tit̄. Aut p̄ oductoꝝ et sic tota pensio soluit̄
siue stet p̄ eū pure siue p̄ casu p̄ eū contingētē
Si aut̄ locet q̄s opas aut stat p̄ locatoꝝ quo
min̄ opas suas p̄stet aut p̄ oductoꝝ. si p̄ lo
catoꝝ. aut stat p̄ eū pure et sic tenet̄ ad inter
esse. vel p̄ casū fortuitū in eī p̄sona contingen
tē et sic tenet̄ pensionē remittere vl̄ reddere
p̄ rata tps quo nō p̄stitit̄ eas. Si aut̄ p̄ odu
ctoꝝ sic locatoꝝ mercedē totū tps d̄sequit̄
siue stet p̄ oductoꝝ pure siue p̄ casū fortuitū
p̄ eū contingētē. ff. loca. ex oducto. in tex. et
glo. Circa sterilitatē vō et vbertatē rei odu
ctē sic distingue s̄z q̄ oductoꝝ p̄pter sterilita
tē. aut afficiē d̄no parno et tūc nichil remit
tit̄. aut magno et h̄o vel casu fortuito vl̄ cul
pa coloni vel vicio rei. Si p̄mo mō pensio re
mittit̄ debz̄ p̄ rata s̄z in toto vl̄ in pte ita q̄ si
nichil recipit nichil soluat. nisi sterilitas per
vbertatē āni p̄ximī p̄cedētis vl̄ sequētis pos
sit ope n̄sari. tūc em̄ integra pensio illī anni
quā remisit̄ poterit̄ exigi nisi aliud in loca
tōe sit actū. C. e. licet. et. et. e. p̄pter sterilita
tē. vñ vbertas anni interpolati nō p̄desse sed
nocere videt̄. Si vō hoc contingat ex vicio rei
oductē h̄ p̄t esse vl̄ sine culpa vl̄ cū culpa co
loni. si sine culpa vt q̄z terra non p̄t sustinere
magnā siccitatē vl̄ pluuiā et colon̄ nō p̄t oc
currere q̄ suffocet̄. tūc idē ē qd̄ in p̄cedenti
casu. si vō cū culpa coloni vt q̄z herbas pesti
feras nō extirpauit vl̄ silia. nō remittit̄ pen
sio. ff. e. ex oducto. §. j. Dicit̄ autē sterilitas
s̄m aliquos cū nō percipit̄ etiā semen vt i. §.
p̄dicto. Gof. vero et io. intelligūt sterilitatē
et vbertatē s̄m vulgi opinionē. vt cū dicit̄
hoies cōir bonum temp̄ est vel malū. ff. de
fūdo instruc. l. delatōe. §. licet. Sil̄ r de vber
tate dicendum est q̄ si contingat casu fortuito

An merces sit minuēda.

De p̄sterilitate

augēda ē pētio. si vero diligētia coloni nō ē
augēda. ff. e. ex dducto. §. j. h. bñ. e. ppter
sterilitatē. Nec autē q̄ dicta sunt intelligant̄
de colono qui dat annuatim certā quātitatez
pecunie vel etiam certos corbes nō autez de
partiano qui damnum et lucruz patitur cum
dño. ff. e. si merces. §. apparet. Nota etiaz
q̄ sic remittit̄ pētio ppter casū fortuitū sic eē
ppter necessariā refectōez edis. ff. e. l. e. des.
vñ s̄m host. i. sūma. si dductoz fūdi aliqd̄ ne
cessario vl̄ vtiliter expēdit augēdo l̄ edificā
do l̄ instruēdo aget dtra locatozē vt illd̄ reci
piat licz nō ouenerit. et p̄ doli exceptōz sūp
tus retinere poterit. Quid si q̄s locauit sal
tū pascuuz in q̄o crescit herba pestifera ita q̄
inde pecora sūt morbida vl̄ deteriorata. h̄
tal̄ aut locat sciēter et tūc tenē ad interesse.
aut ignozāter et tūc nō petet pētionē. ff. e. h̄
addes. §. j. Sciend̄ at̄ q̄ ius ciuile sic i emē
do vel vēdendo dcedit q̄ pl̄is ē micris emē
et qd̄ micris pl̄is vēdere et ita se inuicē deci
pere citra dimidiū iusti p̄cij. ita eē in locādo
et dducto. ff. e. Itē p̄cio. sec̄ aut est s̄m ius
diuinū et ius naturale. videt̄ etiā s̄m io. x. q̄
ij. §. licz ius. sentire h̄ illicitū eē. licz lex h̄ vi
deat̄ dcedē. Quid si q̄s locet rē suā tali pa
cto q̄ si q̄litercūqz pdat̄ recupet̄ ei⁹ valozēz
h̄ dicit̄ aliq̄ q̄ ē ibi vsura qz res ext̄ata lo
co pecunie itercedit. vñ nō ē ibi vere locatio
qz locatoz rē suo piculo tradit p̄ q̄ mercede
sibi ouentā recipit. h̄ vō dductoz rē suo picu
lo accipit et insup mercedē addit. vt si michi
equū loces vsqz ad certū terminū q̄ valet. x.
libras et ego tibi teneoz in .x. lib. si perierit
equ⁹ quocūqz mō. puta si eē perierit morbo
vel fulmine. si em̄ dductozis culpa vl̄ negli
gētia periret n̄ est dubiū qn̄ ei⁹ valozē resti
tuere deberet. Quid si locauit alicui boues
meos custodiēdos data sibi certa mercede et
tpe noctis eos in pascuis dimisit in q̄b⁹ alia
aialia dimitti solebāt. vñ aut fur vl̄ lup⁹ et
eos abstulit l̄ occidit. nūqd̄ custos ille michi
tenet̄. videt̄ q̄ sic qz mercedē p̄ custodia re
cepit. ergo de piculo ouenit. ff. loca. q̄ mer
cedē. debuit em̄ eos custodire et n̄ sine custo
dia dimittē. ff. dmo. si nec certo. §. custodia.
Et certe i culpa eēt si custodē mi⁹ bonū reli
quisset. ff. d̄ p̄scrip. v. apd̄ labionē. q̄to maḡ
si nullū reliq̄t. Diligēti⁹ em̄ eos custodissem
nisi i eo d̄fusus fuisset. nō igit̄ debeo sub eius
spe decept⁹ esse. Ecōuerso videt̄ qz ibi et alij
sic eos dimittē solēt. ḡo si sic fecit satis ē. C.
de pig. ac. pign⁹. diligēs em̄ fuit sic alij. se
curus igit̄ d̄ esse. ff. de d̄trabē. em. qd̄ sepe.
§. si res. Credo q̄ excusat̄ a mala opinione.
q̄ opinat⁹ ē qd̄ alij opināt̄. ḡo inocēs ē a ma
la ei⁹ custodia q̄ custodit sic alij vicini custo
diūt. ar. C. de testa. l. j. Et maxie quo ad h̄ va
let si dñs boū in ill̄ pascuis boues suos aliū
de sine custodia dimittebat. ar. ff. de pig. ob
ligatōe. Dicit̄ qn̄ q̄s legat nūmos numi illi
debent̄ q̄ in d̄suetudie hñt̄. ḡo q̄ custodire p̄
misit d̄ custodia p̄misisse vi⁹ q̄ in regione illa
fieri d̄suevit. ar. ff. de re. iur. sp̄ h̄ vi⁹. Esto

q̄ facultates eccie q̄ dare dñe annuat̄ pensio
nē sint augm̄tate. nūqd̄ d̄ pētio augeri. s̄m d̄
bñ. e. de pac. cū clerici. p̄ nō si diligētia sic
dānosa. C. de allu. l. vlt. si at̄ aliūde sint auz
mentate p̄ et d̄ pensio augeri. qz iusta causa
subest augēdi. ar. de censu. p̄to. de h̄ etiā h̄t̄
e. a. c. phibemus. in glo. Quid si q̄s locet
vas viciōsū. h̄ tenē ad interesse siue fecerit
h̄ sciēter siue ignozāter. sec̄ ē de vase vicio
so d̄modato vbi t̄m ad iteresse te⁹ vt in §. p̄di
cto. Quid si quis locet ecciaz suā ad aliqd̄
tpe sub censu annuo et ifra tpe illd̄ moriat̄.
nūqd̄ successor d̄tractū stare te⁹. h̄ si pecu
nia iā soluta ouersa fuit in vtilitate eccie te⁹
ratū h̄t̄. si nō. nō tenē nisi forte impetratuz
esset a p̄cipe ppter studiū vl̄ aliā cām. C. de
his q̄ ve. eta. ipe. l. j. h̄ host. e. ne p̄la. vi. su.
c. ij. Esto q̄ aliq̄s duciat cū eccia aliq̄ua q̄
molendinū ei⁹ scz eccie ppetuo sibi et sue fa
milie molat̄ d̄sticuta sibi c̄ta pensio. postea
decedēs reliquat filios pl̄es quoz q̄libet tā
tā familiā h̄z quātā habebat p̄. nūqd̄ eccia
tenebit̄ oib⁹ molē cū sint oēs de familia de
functi. h̄ obseruandum est qd̄ actum est qd̄
si nō appareat eccia nō tenebit̄ vltra illd̄ qd̄
defūcto tenebat̄. vñ t̄m molet oib⁹ heredib⁹
q̄tū molebat̄ defūcto. qz n̄ ē verisim̄le q̄ eccia
se obligaret in infinitū. ff. de picu. et cō. si q̄s
vna. h̄ bar. in q̄stionib⁹. Quid si quis locet
horreū p̄ponēs nolle i piculo suo recipere au
rū argentū et h̄mōi. Et postea sciēter patia⁹ h̄
inferri. h̄ obligat⁹ erit ac si p̄positū remisit
set. ff. e. cū i pl̄es. §. locatoz. Quid si q̄s lo
cet fundū ad mediūz alicui colono et tpe co
lon⁹ seminet ip̄m et locatoz euz vēdat. nūqd̄
emptoz poterit colonū expellere et omēs fru
ctus colligere. h̄ q̄ nō h̄ colon⁹ medietatē
habebit. Si vō emptoz oēs fruct⁹ p̄cepit co
lon⁹ aget dtra v̄ditozē. ff. d̄ le. j. nihil i fi.
d̄ colono t̄m fisci ē spēale p̄ulesiū fisci h̄ gul
Quid si q̄s locet fundū alicui ad mediū n̄
la facta mentōe de arborib⁹. nūquid colon⁹
aliq̄uā p̄tem habebit fractuū. h̄ q̄ nō h̄ lo
catoz habebit eos oēs. ff. de v̄sfracta. Et
si colon⁹ arbores destruat tenē. si aut aliq̄s
ei⁹ odio excidat ei⁹ culpe imputatur. ff. e. si
merces. §. cl̄pe. Quid si sc̄ptoz alicui opas
suas locet et postea p̄ mensē stet q̄ n̄ scribat
qz ille nō dat sibi ad scribendū. h̄ si tal̄ ince
nim opas suas nō locet p̄tē petē interesse illi⁹
mēs. ff. e. qui opas. si aut locet nō petet. ff.
e. h̄ ad eos. hec gul. Quid si quis locauit
opas suas duob⁹. h̄ satisfaciāt p̄mo. ff. e. i
operis. Quid si quis dduxit vasa trāsportāda
et illa frāgant̄ nūquid tenē. h̄ q̄ vel fran
gant̄ culpa sua vel eoꝝ quoz v̄tur opa et
sic tenē. vl̄ adhibuit tantā diligētiā quā pa
terfamilias diligēs adhiberet et sic n̄ tenē
ff. e. si merces. Itē si quis accepit ad poliendū
vestimēta mea et mures asserunt ea de culpa
te⁹. Et s̄l̄r si vitulos ad pascendū l̄ gemmā ad
sculpendū l̄ includendū te⁹. nisi vicio materie
frāgat̄ tūc em̄ n̄ te⁹. nisi p̄ pactū spēale. S̄l̄r
aunga si quis dū curzū nimū extēdēdo alios

ire nō pmittit ipm curzū euerit et seruū l' bo
uē occiderit te' ex locato. d'buir em tpare cur
rū et volūtate suā. vt h' etiā pbant' .ff. e. l. j.

Quid si vn' mgr' adduxit scolas. et ali' po:
stea scolas illis ita ppinqs q' voces eoz ad
inuicē ofūdant'. i. h' pm' expellet vlamū. C.
de stu. li. v. rome. l. vnica. li. xj. Et hec cā tra
ctari p't in ferijs messis. h' host. ex. d. iudi. sig
ficauerūt. Vt lite pendēte adductor d'eat
soluere p'sionē. i. h' q' sic. vj. q. iij. volumus
S3 d'ra ar. C. de agri. et cen. li. iij. vbi d'z q'
lite pendēte colon' denegat d'no p'sionē.
i. h' q' est d'ctio iter d'nm et colonū vt qz co
lon' negat ei dare p'sionē quā petit. d'icēs
eū nō esse d'nm q' sibi rē ab inicio dedit. tunc
p'sio sequestrat'. qz d'ns ē suspect' nisi colo
nus soluisset lōgo tpe p'sionē. Si vō sit d'ctio
inter d'nm et aliū. tunc nō fit sequestratio
p'sionis. qz lite pendēte nichil est innouā
dum. ex de d'li. cū tu.

Equit' videre de octauo. f. q' actōes nas
cānt' ex locato et adducto Circa qd' scien
dū q' ex h' d'tractu nascūt' due sez actio ex lo
cato q' dat' locatoz. et in hac venit p'mo mer
ces soluēda de q' d'uenit. veniūt et alia de q'
bus actū ē supra in d'tractu. vt. C. e. legē. Et
actio ex adducto q' dat' adductoz vt ibidēz. et
q' d'z si adductor fuerit bone fidei h'z actōem
d'ra locatozē alienantē. xij. q. ij. vulterrane. si
aut male fidei tūc nō h'z. xxi. di. q. Itē. v. vni
uersitas. nisi de euictōe p'spexerit sibi. C. de
euc. si fundū. Ad h' nota q' locatio facta
nō pbat d'niū nec p'ssionē. ex. d. si. i. stru.
inter dilectos. Et h' idō qz etiā adductor loca
re p't rez adductā si nihil aliud d'uenit. ff. e. q'
insulā. Et h' intelligit' h'm glo. de eq' ydoneo
et ad eundē vsum. Itē adductor nō p't litigare
cū locatozē de p'petate rei locate puta dom'z
nisi p'z p'ssionē restituat locatoz. C. e. si
q's adductōis Insup nota q' d'ns h'z ius p'po
tibece in re locata. si em locet' p'diū rusticum
oia inuecta et illata tacite obligant' d'no. si
eo sciente sint intromissa. si aut p'diū vrbānū
obligat' etiā d'no ignorāti. h' intelligūt qdā
etiā si septē p'tes perierūt. Alij vō h' intelli
gūt si medietas r'māserit qd' ē equi' h'm host.
ar. ff. de usufruc. pe. l. et p'tis. etiā d'no igno
rān. C. e. cerā. Dicit' aut p'diū rusticū qd' est
sine oi edificio p'ter domūculā p' fructū re
positōe. Vrbānū vō d'z vbi ē edificū ad habi
tandū. Et etiā p't esse in villa sicut in ciuitate
etiā p't esse p'diū rusticū sez ad vsus rusticanos
vt ad custodiend' oues et boues. ff. d. v. sig.

De emphiteosi ti. xv.

Einde d'siderand' ē de d'tractu q' dicit'
emphiteosis q' qdem ē mediū inter cō
tractū locatōis et venditōis vt in se
quētib' patebit. Est at' nomē grecū et ide em
phiteoticus ca. cū. Inde d'tract' emphiteoti
cus. d'cessio emphiteotica. instrumētū emphi
teoticiū. Et inde d'z emphiteotican' a. et sumi
tur p' illo cui d'cedit' in emphiteosim. Et inde
etiā p' eodē h' et hec emphiteota. Et inde ec
h' verbū emphiteotico. cas. care. i. in emphi

teosim d'cedere. Vidend' ē igit' qd' sit emphi
teosis. scdo i q' b' d'istit. tercio qliter d'trabi'
q'to quid d'ns ibi d'cedat retineat recipiat et
qñ p't emphiteotā expellere. quinto v'z d'ph
teota suas melioratōes et sua emphiteotata
possit destruere. sexto in q' b' d'ueit cū vendi
tōe et locatōe et in q' b' differt ab eis. Cir
ca p'mū sciend' q' d'tract' emphiteosis ē cō
tract' melioratōis p'p'riā habens naturā suis
pactōib' fulciendā licet veditōi et locatōni
multū sil'ez. Iste em d'tract' fuit inuētus p'ci
pue vt d'cederet ad tps res steril' alicui q' di
ligēter eā excolēdo melioraret et ferale red
deret fruct' sibi interi applicādo. Emphiteo
sis em grece melioratio d'z latīe. vñ olim em
phiteoticabāt' em sterilia. nūc ec' d'phiteotica
tur ec' feralia. C. d. sacrosan. ec. aut. p'petua.
vñ alio' p't dici d'phiteosis possessio rei imobi
lis ad certū tps alteri facta d'cessio. d'no p'pe
tate retēta. sub d'ditōe p'sionis annue et reuo
catōis finito d'cessōis tpe faciēde. Et ille cō
tract' h'm diuersaz. teraz. diuisas d'fuetudi
nes diuersis noib' noiat'. i. d'phiteosis. p'ca
ria. libell'. d'cess'. fictū. et pl'ib' alijs. et ful
ciē diuersis pactōib' h'm diuersas d'rahētū
volūtates. et h'm hūc modū p't dici d'phiteo
sis ab em. qd' ē fides et thesis qd' ē positio q'
in fide. i. in d'tractu bone fidei positio.

Ira scdm sciend' q' d'istit d'tract' iste tā
tū in reb' immobilib'. vt in autē. de alie.
emphi. d'tractu sez. q. habita.

Ira terciū sciend' q' d'trabi' d'tract' iste
scriptura iteruente n' aliter vt. C. d. ep.
iure. l. j. Et p't d'trabi' imp'petuū. i. sine t'p' p'
finitōe l' ad certū tps l' vsqz ad certā p'sonāz
et g'natōz sez scdaz l' terciā. h' est vt res sit pe
nes d'phiteotā. et scdm et terciū successorē. p't
etiā d'trabi' sic. vt cū ad q'rtaz p'sonā p'uenit
reuocatio fiat. Cōtrabit' ec' sic vt tpe d'cessio
nis aliqd' p' d'cessione d'no det'. Itē nou' em
phiteota p't in possessionem induci p' d'nm nō
p' aliū. C. de em. cō. l. vlt. in fine.

Ira q'tū sciend' q' i d'tractu isto d'cedit'
sola possessio natural'. d'ns at' i se retinet
d'niū et p'petatē et h'z ciuile p'ssionē. et hic
ē q' d'phiteota d'z dare d'no annuam p'sionēz
vt insti. de loca. q. adeo. d'z autē solui sp' tota
d'ucta p'sio nisi res p'ereat ex toto. C. d. emp.
iure. l. j. Sciend' at' h'm host. i. sū. q' in h' d'tra
ctū veit culpa leuis cū vtriusqz grā celebre'
licz aliq' d'raruz dixerint. insti. q. mo. re. ob.
. q. fi. Et licz de dāno dato ab alio nō teneat'
teneat' tū de custodia. ff. e. l. d' dāno. et. l. qui
mercedē p' custodia recipit. Teneat' etiā de le
uissima culpa. et idē h'm io. et azo. et h'm bri.
et innoc. et ex. de re. iur. sup. c. quāuis. Si di
cat amissaz ouē ei p'batō incubit q' dol' ac
creuit cū alijs. q' dolū alligat dolū p'bare d'z
ff. de p'ba. quoties. Et idē dicit hosti. ibidē i
glo. S3 casus fortuit' nō venit in h' d'tractu
nisi per speciale pactum vt dicit hosti. etiam
in sum. Item licet domino sua auctoritate ex
pellere d'phiteotā et e' successorē si p' triennū
cessauerit soluē p'sionē. S3 ecclia et s' l' r' fiscus

pt expellere eū si cessauerit p bienniu nisi ce-
leriter post bienniu satisfecerit. Nec obstat si
dñs ei n denūciat q soluat. qz statuta dies p
dño interpellat. ex. d. lo. et dduc. potuit. Et i
modicu tps qd dat sibi post bienniu nō ē in
iure taxatū s; ē arbitrio iudicis relictū ex. de
offi. dele. d. causis. Si etiā emphiteota solue
re pmisit penā si nō soluerit pensionē. et dñs
penā petierit nichilomi eū expellē poterit.
ar. ff. de trāfac. qui fidē. meli. tñ facit si euz
autozitate iudicis expellit. Si tñ emphiteota
alij possessionē tradidit vl ab alio expelli nō
deiciat dñs possessore aucte ppa. ex. de loca.
et dduc. potuit. in glo. Itē si emphiteota ces-
sauerit p bienniu et tato ampli q nō possit pur-
gare morā. si dñs postea pensionē recepit eū
expellere non poterit qz iuri suo renūciat.
Sikr si platus de consensu capli recipiat pensio-
nem nō pt eū expellē s; si solū platur h faciat
nō obest ecclesie qñ eū possit expellē nisi pos-
tea caplm consensisset. Item vnū solus p biter
siue rector in eccia vl capella si recipiat pen-
sionem credit bñ. idē s; q amodo nō poterit
emphiteotā expellē. si tñ aliqz pensionē cuz
prestatōe dices saluo iure meo recepit talis
expellere poterit. qz etiā si eū expellē vellet
nichilomi pensionē petē posset. x. q. ij. h ius
porectū. Itē si ples sint coheredes et omēs
pensionē soluāt pter vnū nō p iudicat soluen-
tib; dūmō soluāt totā pensionē et postea agēt
otra nō soluentē. h oia ex. de lo. et dduc. po-
tuit in glo. Itē si emphiteota rē eccie dductā
vl in emphiteosim acceptā deteriorauerit vl
p bienniu pensionē nō soluerit expelli pt. ita
tñ q soluat totiqz tps pensionē et resarciat rei
lesionē. nō repetitur si qd impedit in melio-
ratōez. x. q. ij. s. h ius. Itē si ephiteota pbz p
duos p ximos ānos i ecclesiasticis vel p tres
in secularib; pensionē soluisse. licz antea p. x.
ānos nō soluerit expelli n poterit. C. de ap-
l. penl. in fi. h host. Itē si qz stās in fūdo per
xxx. an. pensionē soluat. fūdū sibi dcessū i em-
phiteosim sufficienter pbat. C. de fun. do. p
totū. h pe. de samp. Quid si emphiteota fū-
dū quē ab eccia habuit eptozī bone fidei vē-
didit. et tñ p. xl. an. pensionē eccie soluit. nū
qd emptoz pscriptōe tutus erit si fundū eccia
repetierit. h q n qz eccia in culpa n fuit cū
veditōez ignozauerit. Et optōez habebit cō-
tra quē pmo agē velit. C. si tu. et cu. interue-
l. vlt. hec bart. in questioib;.

Irca. v. sciend q hmōi dtractus natura ē
q emphiteota melioratōes suas vēdē pte
ita tñ q pzo reqrere d; ab eccia an velit ius
suū emere. et d; ei dicere qtu pt ab alijs hre
et si eccia dixerit q nō vult emē pt alijs ius
suū vēdere. si aut eccia nihil dixerit expectae
d; ecciaz p duos mēses. qbz elapsis vendere
poterit alijs. dūmō nō vēdat illis q emere p
hibent. vt serui eccie et capitanei et oēs ma-
iores psonē q defacili nō pnt cōueniri. puta
nimis paupes nimis potētes. nñ eccia possit
p iudiciū pati. vt ex. de loca. et dduc. c. vlt.
m tex. et glo. Et si ephiteota aliter fecerit ius

suū pdit. Itē ephiteota pt sine consensu dñi sui
emphiteosim donare et ec pignori obligae si
tñ n satisfecerit d cautōe solui pign; ut ibid
Irca sextū sciend q dtract; iste dicit cū
emptōne. qz vtrobiqz qñ dtract; aliqd
dat. cū locatōe vō dvenit qz vtrobiqz dñiuz
retinet et ānuatim aliqd pcpit. Differt aut
a veditōe qz trāfer; ibi dominū h nō. Et ita
vt dicit bñ. magis accedit ad naturā locatio-
nis ppter qd bñ. c. potuit. qd ē de emphiteosi
magis ponit in titulo de locato qz dicit cuz
eo. h locatōe vō differt qz ibi pensio in certis
casib; minuit et auget. h nec auget nec mi-
nuit nisi res oiode distraba. In locatōe etiā
dductoz regulariter nō h; in re nomē. nō ven-
dit nec vēdicat rē. s; emphiteota pt rē vēde-
re et h; vāle rei veditōez. vt. ff. de pig. ac-
turoz. s. vlt. Differt vō ab vtraqz sil scz veditōe
et locatōe qz vtraqz hax ē de reb; immo-
bilib; et mobilib; et se mouētib;. et in neu-
tra scriptura requirit. s; ille dtract; ē tñ de
imobilib;. nec fieri pt sine scriptura. h bñ.
ex. de loca. c. vlt. Itē in emptōe pciū et in lo-
catōe merces reqrunt in pecunia. s; in h con-
tractu pensio pt esse in pecunia et qualib; re
alia vt patz ex supdictis. Dēdicta aut omnia
emphiteosi dvenienter adaptant siue celebre
tur ab ecclesia siue a seculari psona. vñ si alij
qua pacta de volūtate pciū nō appareāt. taci-
te intelligunt facta ea que supdicta sunt de
dtractu hmōi. nā tacite intelligunt esse facta
si qua etiā alia pacta inter pres fuerint dūe
ta omimode sūt seruāda. C. e. l. j. S; pter p-
dicta requirunt aliq specialia in emphiteosi
eccleie scz q fiat ex cā vili et necessaria et q
interueniat consensu epī et etiā capli. s; de h;
dicit pleni; infra li. vj. ti. de alie. re. ec.

De dmodato ti. xvj.

Ostea dconsiderand ē de dmodato. et pzi-
mo quidē qd est dmodatū et vñ dicit.
scdo in quib; reb; dstitit. tercio inter
quos iste dtract; pt celebrari. qrtio in quib;
dmodatoz et dmodatari; ad inuicē tenent.
quito qd iuris de eo q dmodat vasa vl etiāz
pōdera viciosa. sexto q actōes nascunt ex h;
dtractu. Circa primū sciend q dmodatum
est alicui; rei ad aliqūe ofū specialē gratuita
facta dcessio. Ideo dicit dcessio nō trālatio
qz dmodas rei dñiuz et possessionē retinet et
solū vsū dcedit. vt. ff. e. rei dmodate. Ideo d;
gruita qz si interueiat pecunia erit locatio si
res alia erit dtract; innotatus. vt insti. man-
s. vlt. Ideo vō addit ad aliqūe spēalē vsū
qz vsus ad quē fit debz expmi. vt dmodo tibi
equū vt eū ducas ad bellū vl ad villā. dmo-
do tibi librum vt examples aliū vl corrigas
tuū. vñ dicit dmodatū qsi vētis dmodo da-
tū. vñ reuocari nō pt nisi expleto vsu ad quē
ē factū. Et i h differt a pcario qd fit sine pfi-
nitōe vsus certū. vñ pt qñcūqz reuocari. vt. ff.
e. in dmodato. s. sic. h oia bñ. ex. e. c. unico.
Irca scdm sciend q dmodatū dstitit i reb;
mobilib; et se mouētib; et imobilib;. Itē i
corp'alib; vt i s; uitate h; cādi vt. ff. e. l. j.

Et vero que usu consumuntur et que consistunt in numero pondere et mensura non commodari sed mutuari dicuntur. et in hoc differt a mutuo commodatum predicta tamen commodari potest ad pompam ut scilicet quis dicitur videtur. ff. e. si michi. §. ult. et ex. e. in glo. ubi panis in parte de commodari hinc accur. Dicitur etiam quod commodare non tamen sua sed etiam aliena que possidet. Sed si aliena scienter possidet ita quod sit fur vel p[ro]do et commodauerit actio habeat commodati. ff. e. commodate.

Ita tertiū sciendū quod potest commodare et ei commodari quod potest contrahere. Vnde non tantum plures potest hoc sed etiam p[ro]nomus nam contrahere potest. xi. q. ij. hoc ius.

Ita quatuor sciendū quod natura commodati est ut ipsa res restituatur. h[oc] est enim de iure naturali di. j. ius naturale. nec potest preteritū debiti retineri. ut. C. e. l. ult. si tamen commodatum consistat in pecunia et debitu[m] infra duos menses p[ro]bati possit admittit[ur] compensatio. insti. de acti. §. in bone. Eadem inquam res debet reddi. vniuersus. Mutuo vult si lez commodatum quicquid eandem. Eadem inquam res non deteriorata. aliter non videtur reddita et ideo prestabitur iudicium. ff. e. si michi. §. j. Si vero res non restituatur p[ro]pter contumaciam iurabitur in licet contestata contra contumacem. Si autem non fuerit contumax sed culpa cessat res restituere. estimabitur quantum sit res a tempore morte usque ad finem. sed in iudicijs stricti iuris estimaretur a tempore morte usque ad tempus litis contestate. ut in di. l. §. i. hac. hec. §. qd. erit si res penes commodatarium peccat deterioratur. ff. e. si michi. §. j. Aut accipit quod commodatum gratia sui. aut gratia commodantis. aut gratia vtriusque. si gratia sui quod frequenter contingit tunc tenetur de dolo et lata culpa et leui et leuissima quod debuit in seruando re adhibere curam magnam et etiam maiorem quam de rebus suis adhibere solent. si aliter diligenter rem illam custodire poterat. Donec de predictis exemplum. Commodatarij dolo perijt quod fraudem commisit ut equum commodatum sibi surriperet. eius lata culpa fuit quod dolo equum ex domo nocte reliquit. et contumax h[oc] dolo. ff. man. si fideiussor. Leuis culpa fuit si equum in domo posuit. domum tamen aptam dimisit. leuissima culpa fuit si domum clausit non tamen bene inveni[er]it firmavit. In his omnibus tenetur domino ad estimatorem rei cum accessibus scilicet fructibus et fructibus. ff. e. in reb[us]. De casibus autem fortuitis quos etiam diligens et fidelis homo prouidere non possit commodatarij non tenetur nisi in tribus casibus. Vnde est si casus ille sua culpa accidit. ut si equum tibi commodauit ut duceres ad villam et duxisti ad bellum. Et ideo si aliquo casu equus perijt prouidendum tuum erit. culpa enim tua casum precessit. Si vero si re commodata remisisti p[ro] nu[m]tu[m] non p[ro]doneu[m] teneris. sed non teneris si p[ro]doneu[m] fuit. licet contrarium euenerit. ff. e. argentum. Et idem est de deposito. sed in mutuo non teneris. ex. de pig. significauit. Cuius ratio est quod commodatarius locat vel deponit rei proprietatem et possessionem retinet. Et ideo cum ei cui creditur nu[m]cius non p[ro]doneus pecuniam deponat. pecuniam commodantis vel deponetis deponat. sed in mutuo dominum transferret et ideo si pecunia perditur ei qui eam mutuo accepit perditur. Sedus casus est si pactum interuenit tunc enim de casibus certis et determinatis et in pacto expressis tenetur. Casus enim fortuiti dicitur in pacto specialiter exprimi sicut bene. Secundum vero hostium. quoniam aliqui casus specificantur et postea generalis clausula sequitur. tunc de omni casu fortuito tenetur cum vix possent omnes casus specificari. Aliqui tamen dicunt quod si contingat alius casus a specificatione et no[m]i[n]is non tenetur. licet etiam clausula generalis subsequatur. ut ff. de cau. §. et si quis. §. que sit. Cuius ratio non nasci distiguit. quod autem p[ro] commodatarij stat quo minus omnes casus numerarentur. puta quod dicitur legum esset omnes casus numerare de omnibus ego volo teneri. et tunc de omnibus tenetur. ff. si cer. pecu. quid. Aut non stat p[ro] eum sed commodans dicitur volens quod teneans michi de tali et tali casu enumeratis quosdam. et postea subdit de omnibus volo quod tenearis. et tunc de numeratis tamen tenetur quod illa clausula generalis tamen ad specificata trahitur. ff. de trasac. cum aq[ui]ana. Si vero dicat volo quod tenearis de omni casu fortuito tunc de nullo tenetur. Et ideo est de reductore. Tercius casus est si mora precessit casu. ex. e. c. vno. In predictis tribus casibus tenetur commodatarij de fortuito casu etiam si apud commodantem res eodem modo fuisset peritura. ff. de lega. j. cum res. Si vero quis accipit commodatum gratia commodantis quod raro accidit ut cum quis ornamenta commodat sue sp[er]se ut ornamenta dicat. tunc tenetur tamen de dolo et lata culpa. ff. e. si ex certo. §. interdum. Si autem commodatum fiat gratia vtriusque scilicet commodantis et commodatarij ut cum comem amicum inuitam[us] et tu curam eius rei suscepisti et ego argentum eius tibi commodauit tenearis de dolo et lata culpa et leui sed non leuissima ff. e. in reb[us]. §. j. Item commodatarij illos casus non prestat quibus resisti non potest ut sunt mortes animalium que sine dolo et culpa eius accidunt. latronum hostiumque incursum. piratarum insidie. naufragium. incendium et homini. Et quod dictum est de latronibus piratis et naufragio verum est si res ad hunc sit alicui commodata ut eam secum p[er]gre ferat. sed si alicui argentum commodauit quod se amicos inuitasse dixit. et ipse secum p[er]gre tulit. de casibus piratarum. latronum et naufragij sustinere. ff. e. in reb[us]. Item si commodatarij in re commodata impensas fecerit retentio locus erit. puta quia equum saluari fecit. vnde ager ad recuperandas expensas maiores intellige. modice enim expense ut cibarij p[er]tinet ad eum. ff. e. in reb[us]. §. p[er]tinet Item si res commodata traditur estimata tunc p[er] estimatorem adicitur gradus. ut si commodatarij tenebat tamen de lata culpa modo tenebit de leui si de leui modo tenebit de leuissima. si de leuissima modo tenebit de casu fortuito. ff. e. si ex decreto. §. commodatum. et §. tunc videndum. h[oc] host. ex. e. c. vno. Item illi qui rebus commodatis aliter vult quod eas ad v[er]end[um] ceperunt. si domino nolente hoc faciunt vel etiam si domino inuito se facere credant furtum committunt. si autem si domino volente faciunt. vel hoc etiam si non inuito domino hoc facere se credant furtum non committunt. ut insti. de obli. §. ex delict. nas. §. placuit Nota quod tunc furtum non dicitur fieri quando non datur actio furti. fit tamen furtum sicut aliquos. sicut vero alios

nō fit furtū. Aliqui vero sic distinguūt in ca-
su quo credit dño displicere scz q aut rē dis-
plicet dño. et sic ille fura^r et furtum fit. Nec
placet ei et tūc iste furatur. nō tamen fit ibi
furtū qz nō drectat^r ibi res aliena inuito do-
mino qd est de rōe furti. furari vero dicit cō-
tractationē rei aliene. sicut qñqz aliqz men-
tū nō tñ dicit mendaciū.

Ira quitū qd ē de vasis et pōderib⁹ vi-
ciosis sciendū ē et pmo de vasis q q̄ scien-
ter vasa viciosa dmodauerit si sit effusū vinū
vl oleū vl corruptū tenet^r de effuso l. corru-
pto vt ibidē. sec⁹ ē si ignorat^r h fecerit. ff.
e. l. penl. et e. i. glo. Circa eū vō q̄ dmo-
dauit pōdera viciosa. sic distiguit host. s. q̄ si
ignorat ea viciosa nulli tene^r. ff. dmo. i. reb⁹
S; locator ec̄ ignorās tenet^r. ff. loca. et odu.
S; addes. Si vō sciat et dmodet emptori sciētū
et veditoz decipiat^r. tūc si dñū n̄ sit trāslatū
tñ emptoz facit furtū et ec̄ dmodās opē ferē
do. et iō dveniri p̄t a veditoze actōe furti et
dditōe furtiua. S; si dñū sit trāslatū et ēptoz
sit soluēdo veditoz ager dtra eum qz sciēt^r
pl⁹ iusto accep^r h; si ēptoz n̄ sit soluēdo ager
dtra dmodantē actōe de dolo. Et idē ē in casu
pcedētū si ēptoz nō sit soluēdo. Si at̄ ēptoz
sit decept^r q̄ sciēt^r recipit viciosa n̄ ager. Et
idē ē si vterqz. s. ēptoz et veditoz sciebat. S; si
vterqz ignorabat et veditoz ē deceptus tē^r
dmodās actōe de dolo. Et idē ē si ēptoz scie-
bat h; nō est soluēdo. Si vō vterqz ignorabat
et ēptoz ē decept^r h; dtra dmodantē dtrariā
dmodati p̄ quā ab eo dsequē^r si qd sua iterit
Et idē ē si emptoz ignorat et veditoz sciat li-
cet em̄ h; veditoz teneat^r nichilomi⁹ et dmo-
dās. Si at̄ dmodet veditoz et ipē sit decept^r
in nullo casu habz dtra dmodantē actōez de
dolo. cum habeat aliā dtrariā. s. dmodati. Si
vō ēptoz sit decept^r h; in quo casu supdictū ē
q̄ dtra veditozē h; regressū. agē n̄ p̄t dtra cō-
modantē aliq̄ actōe. S; in q̄ casu regressū nō
h; vt qñ ēptoz et veditoz ignorabāt et dixē^r
q̄ stare^r illis siue essent eq̄ siue nō et i duob⁹
casib⁹ i qb⁹ dictū ē veditozē teneri si n̄ ē sol-
uēdo tene^r dmodās actōe de dolo. Et sunt h;
vera qñ dictū fuit qb⁹ pōderib⁹ stare^r et mē
suraret^r. si at̄ h; nō sit dictū sensisse vide^r d pō-
derib⁹ i regione dsuetis. ff. d emp. et vē. im-
patores. Et si h; nō appareat d mimis vi⁹ sen-
sisse. ff. d re. iur. semp. et e. de cens. ex pre-
Ira. vj. qd ē q̄ actōes nascunt^r ex h; dtra
ctu. Sciendū q̄ due actōes ex eo nascunt^r
scz directa et dtraria. directa dat^r dmodati et
ei⁹ heredi dtra dmodatariū et ei⁹ heredē ad
ea q̄ sibi tenet^r. q̄ etiā patēt ex supdictis. Con-
traria vō dat^r dmodatario et ei⁹ heredi dtra
dmodantē et ei⁹ heredē ad ea q̄ sibi tenet^r q̄
silt^r patent ex supradictis.

De deposito ti. xvij.

Ostea dsiđerandū ē d deposito. Et pziō
qd ē et vñ d. scdo in qb⁹ reb⁹ dstitit.
tercio quō h; fieri. q̄rto in qb⁹ tenet^r
depositari⁹ deponēti. quinto de actōe depositi
Circa pziū sciendū q̄ depositū ē qd alicui

sustodiendū ē traditū. Nam rei depōsite custo-
dia et a deponēte sperat^r et depositario ex to-
to dmittit^r. Et hinc ē q̄ dē depositū q̄si deoz-
sum scz a deponēte positū. vt ostenda^r totū fi-
dei depositarij esse dmissū quātū. s. p̄net ad
custodiā. Et in hoc q̄ dicit sustodiendū p̄z q̄
rei depōsite sicut et dmodate possessionē do-
miniū et p̄petatē retinē^r. ff. e. licz. q. rei Qñqz
tñ dominiū rei depōsite transit in depositarij
dñiū. et tñ agit^r depositū. vt cū apud te de-
pono aliq̄d eoz q̄ sūt in nūo pōdere et mēsu-
ra. et ducio tecū in h; vt inde reddas mibi vl
tñ eiusdē generis qd obtines siue illd ex p̄se
dueniā siue tacite videar dvenire vt cū aliq̄d
ex p̄dictis apd te depono nō sigtuz nec clau-
sum. si em̄ sigtū vl clausum depono videoz te
p̄hibere ne vtaris eo nisi in dtrariū agat^r. vt
ff. e. luci⁹. et. l. diē. q. q̄ pecuniā.

Ira scdm sciendū q̄ depositū dstitit in re-
bus mobilib⁹ et se mouētib⁹. et in reb⁹
q̄ nō sūt depositarij. Vñ nō rem meaz apud
me deponis qz neqz dmodatū neqz depositū
neqz p̄cariū neqz dductō tenet in re mea p̄a
nisi re meā ab eo quē scio eā possidere ipetē
p̄cario vl dductōe vl alio silt^r mō. vt. ff. e. q̄
rem. Casualiter aut̄ deponit^r res immobil⁹ cū
res de qua habet^r q̄stio sequestrat^r. i. apud se
questrū deponit^r res immobil⁹. cū his dvenit
bñ. e. e. bona fides.

Ira terciū sciendū q̄ deposituz solet fieri
p̄ cyrogphū vl cū cyrogpho. hmoi vero
cyrogphū solet diuidi et vna ps da^r depo-
sitario. altera vō remanet deponēti vt iuctur
ra p̄iū p̄batio fiat. sed hec p̄batio nec est iu-
ris nec de iure. qz nō credit^r p̄uate scripture
nisi subscriptōz hēat triū testiū fide dignoz.
vt. ff. q̄ po. in pig. ha. scripturas.

Ira q̄rtū scz in quib⁹ tenet^r depositari⁹
deponēti est sciendū q̄ natura depositi ē
vt res depōsite reddat^r. h⁹ em̄ de iure natura
li est vt di. j. ius naturale. reddat^r in quā de-
ponēti. Eallit aut̄ in q̄tuoz casib⁹. p̄rim⁹ ē
cū quis gladiū deponit et furēs reperit. xxiij.
q. ij. nequis. scdus cū depones fuerit depoz-
tatus. bona em̄ ei⁹ in publicū deferunt^r. ter-
cius est cū fur deponit et reperit. si repetitio
veri dñi cū furis repetitōe cōcurrit qz tūc po-
tior est causa dñi. si tñ furē reperat d; sibi re-
stitui s; m. azo. et bñ. e. e. bona. Vñ actio de-
positi dat^r furi nō aut̄ furti. ff. de furt. itaqz
quartus cū fur apud illū deponit a quo surzi-
pit vl p̄prietariū. ff. e. bona fides. Debz autē
res dposita reddi nō deteriorata alias actōe
depositi p̄t agi. cū em̄ deterior reddi^r p̄t dici
dolo malo reddita esse qd intellige si sit dete-
riorata vicio depositarij. secus est si vicio rei
vel casu fortuito. ff. e. l. j. et e. e. bona fides
i glo. Quid si res apud ecclesiā ponit^r qd fie-
ri videt^r cū in thesaurariā vel sacristiā infer^r
nūquid ecclesia de ea tenebit^r si amittat^r. h; q̄
sic si sit illata p̄nub⁹ plato et capl⁹ qz tūc
vide^r dmodata ecclesie nō p̄sone em̄. sicut di-
cit^r nauta et caupo de rebus inuectis et illa-
tis teneri. vt. ff. nauta. cau. stabn. l. j. q. vlt.

Secus est si placus et capitulum non sine presentibus
tunc enim non ecclesia sed persona que rem recipit obli-
gatur. bene tamen tenet ecclesia de re illa si in eius
utilitate fuissetaversa que tunc teneret ecclesia.
Et si apud eam vel aliquam eius personam non fuisset
deposita. ff. e. c. j. in tex. et glo. Quid si de-
positarius reddat depositum alieno ignozanter
liberat. ff. e. l. j. §. si rem. Non enim tenet tunc
nisi cedere actio deponenti contra illum cui reddi-
dit. ff. de peculio. qd. debe. §. sec. e. de debitor.
re que non libera solvendo flos procuratori licet cre-
dat eum procuratorem. et hoc idem que depositarius tene-
tamen de dolo. et idem sufficit que cedat actio depon-
nenti. Est et obligatio in specie imo cum possidere
desinit illam specie sine fraude liberat sed debitor
est obligatus in genere. id solvendo alij non libera-
ff. ad le. fal. noie. §. id. et. ff. de. v. ob. si ex le-
gati. hec hoc. ex. de iureiur. eam te. Quid si plu-
res deposuerunt nunquam reddet alteri eorum si pe-
tet. ff. q. sic. si h. i. deponedo sit actum alias p-
pre tamen que et duo heredes p- pre agunt. ff. e. l. j.
§. si pecuniaz. Si autem duo deponant hoc pacto que
non reddat vni sine altero hoc servari dicitur Vn si
reddat vni neuter agere potest. si depositarius ne-
gat se reddidisse nec reddere cogit alicui. que non
illi cui reddidit. que non tenet sine alio reddere
hoc hoc. Sed nunquam depositarius tenet in hoc casu
deponenti si res deposita perijt. ff. res deposti-
ta aut perijt dolo culpa depositarii. aut casu
fortuito si dolo tenet. est autem dolo studiosa ma-
chinator. ff. de dolo. l. j. ut cum depositarius late-
ter signat furi ubi res deposita sit ut eam tollat
et secum diuidat Tenet autem de dolo intem que si e-
de dolo duciat ne duciat. talis ducit non valet
que est contra bonos mores. ff. e. l. j. §. si duciat.
Si vero perijt culpa depositarii aut culpa lata
aut leui aut leuissima Est autem culpa lata si res p-
posuisti in archa. et re deposita reliquisti in banco
et hoc dicitur dolo. ff. man. fideiussoz. psumit enim
dolo si curam eam non habuisti de depositis qua habuisti
de tuis bona fides est abesse psumit. i. h. m. gof.
dolo adesse psumit si rebz tuis saluis depositas
amifisti ex. e. bona fides. Leui autem culpa est si re
deposita in archa posuisti et eam clausisti. sed cla-
ue incaute dimifisti. si enim perijt culpa lata. te-
net sic de dolo que h. psumit dolo sic dicitur e.
et sufficit h. psumptio ad odennatorem h. m. bñ. Si
vero perijt culpa leui et leuissima tenet in plibz
caibus. primo si deposito se obtulit que sibi de-
poni peccij. ut ex. e. c. ij. Secdo si aliqd p custo-
dia recepit. et tunc si recepit pecuniaz age contra
eum actio ex oducto. Si vero spem vel opas age
actio prescriptis vobis ut. ff. e. l. j. §. si qz seru-
3o si p pactum in se culpa leue et leuissima rece-
pit ut in d. l. §. si duciat. qrtio si moza in resti-
tuendo fecit. ff. e. si i. alea. §. vlt. c. quito si res ca-
sui apud eum fuit deposita scz ut vteret ea. ff. e.
l. ij. §. si pecunia. cum his ducit bñ. ex. e. c. ij.
Si vero perijt casu fortuito non tenet que casus for-
tuiti nequeunt pvideri. Tenet tamen eum tunc in plu-
ribz casibus. primo si pactum de eo interuenit.
ut ex. e. c. ij. ff. e. l. ij. §. sepe. ita tamen que omnis casus
specificet in pacto h. m. bñ. sed de hoc plenius

in pcedenti titulo pnotatum est. Secdo si moza in
restituendo pcessit casu ut que candelam ardentem
in camera plena palea dimifisti. et obura do-
m9 in qua liber erat depositus. vel si rem de-
positam p nunciu incertu remisisti. Tercio si do-
lus casu pcessit ut si alijs rem depositam ven-
didit. et eam postea redemit. ut hret eam in causa
depositi. etiam si sine dolo eius perijt tenet que
semel omifisse dolum sufficit. ff. e. l. j. §. si re. Si
tamen pnia ductus eam redimat et i ppro statu ha-
beat vicu purgat. ff. de usufruc. l. se. §. Item
labeo. Et idem est h. m. gof. si dolum non in alienam
do sed in vrendo omittat. ut. ff. de con. fur. q
furtu. qrtio scdm aliquos scz h. m. gof. si apud a-
liquem tamen gratia eius res deposita fuit. ff. e. l.
j. §. q. sepe alij contra. In pdictis casibus tenetur
depositarius. etiam si res apud deponentem simili-
mo pensset. sufficit ei que res potuit non p-
de le. j. cum res. §. vlt. hec hoc. et bñ. ex. e. c. ij.
et host. Itē nota que i deposita repetitio non
habet locum compensatio in toto nec deductio in
pte ut ex. e. c. ij. §. sane. Vbi eum notat que depo-
siti cum deposito non compensat sed que primo deponit
primo recipit. C. e. l. vlt. Non h. m. bñ. etiam locum ppter
expensas retentio h. m. gof. sed accur. d. contrariuz
scz in casu que depositarius fecit expensas rōe rei
deposite petere eum potest eas a deponente. ff. e. a.
ctioe ei. Nec doli exceptio. ff. e. l. penl. Vn de
positarius non potest excipere contra deponentem deponi-
tu repetentem de dolo. dices repetis dolo. que fe-
cisti mihi pactum que vsqz ad meam mortem non repe-
teres. depositum enim quicumque repeti potest etiam si cum
pacto depositum fuerit ut post mortem deposita-
rii repetat. poterit enim deponens mutata volun-
tate repetere. ff. e. l. j. §. vlt. nisi apud seqstru
res deposita fuerit que repeti non poterit nisi lege
sequestratois impleta. Nec eum ibi locum habet
exceptio spoliatois h. m. aliquos. Alij dicunt ve-
rius que bene habet locum exceptio talis saltem
in modum recouentiois que fauorabilior videtur que
actio depositi licet illa sit bone fidei h. bñ. ex.
de or. co. c. ij. et hoc. Nota insup que deposita-
rius vrendo re deposita omittit furtum si sic ex-
presse prohibitu ne ea vcat. ff. e. si stichus. ali-
ter non omittit dūmō h. putat dñm pmissurum.
etiam si hoc m9 pabiliter putet. ff. de furis
qui rem. Comittit eum furtum si depositum ca inter-
cipiendi abscederit. ff. de furis. l. j. Ad hoc
etiam nota que ea que rebus depositis accedunt de-
posita non sunt ut si homo vestitus deponat ves-
tis non est deposita sed hoc. vel si equus cum ca-
pistro deponat solus equus est depositus. ff. e.
l. j. §. ea que depositis. vbi attendendum scdm
accur. que si quis dicat sic depono equum cum ca-
pistro tunc deponit non tamen equum sed et capi-
stru Si vero dicat depono equum qui est capistra-
tus non deponit capistrum tenet tamen de custodia
eius ille apud quem deponit equus. aliter de-
positum age contra eum non tamen ut p deposito sed ut
p accessio deponit. ar. ff. dmo. siue certo
§. vsqz adeo. rē. Repetit autem depositum quicum
que placuerit deponenti non obstante aliquo pacto
ut dictum est supra. ex. e. bona. in tex. et glo.
Ira quintu quod est de actioe deponit

Est autem inuestitura proprie possessionis rei traditio. Improprie vero est alicuius corpori loco possessionis in manibus positio ut quando dominus vasallo porrigit bastam vel aliquid simile dicens se facere inuestituram. ut in titulo quod est inuestitura. Debet autem inuestitura coram testibus fieri. non quidem quod sine testibus vel instrumento non valeret. sed ut veritas probari possit si oporteret. Et siquidem dominus inuestituram faciat de beneficio nouo. tunc si pariter. id est. vasallos habet coram tribus vel saltem duobus ex illis eam facere tenetur. Si vero non habet pares sufficientes quod faciat eam coram alijs idoneis testibus. Si vero inuestiat de veteri beneficio coram quibuscumque testibus idoneis siue paribus siue alijs hoc facere potest ut in titulo quod testis sunt necesse est. Si vero clericus faciat inuestituram et de rebus proprijs tunc idem debet seruari quod in inuestitura laici. Si vero faciat de rebus ecclesie testes adhiberi possunt indifferenter pares et extranei secundum hostem. **F**acta vero inuestitura debet vasallo domino sacramentum fidelitatis prestare. cuius autem sacramentum secundum diuersas curias varias consuetudines ordinatur. Et quidem in summa rolandina talis ordo traditur scilicet quod vasallo promittit dominus et corporali iurat ad sanctam dei euangelia decetero sibi et fidelibus suis esse fidelis vasallus ipsumque et heredes suos. res. iura. et honores eorum. pro posse fideliter conseruare et nullatenus aliquid quod in detrimentum piculum siue dampnum persone vel personarum rerum iurium et honorum sui suorumque heredu[m] uerit possit per se vel per alium tractare vel modo alio machinari imo si quos hoc vel eorum aliquid tractare vel procurare senserit quicquid poterit ei indicare. Et quod sibi de fide et credentia ab eodem depositum fuerit secretum tenebit. et personam res iura et honores contra quoscumque exceptis imperio romano et his quibus debito fidelitatis ipsumque prius astrictum erat tueri et totis viribus adiuuare. Et generaliter veram et puram fidelitatem sibi suisque heredibus reddere ac pro oia impetrari. His vero sic factis teneat dominus vasallum inducere in vacuam possessionem. ut in titulo quod sit inuestitura. Mortuo autem domino vasallo vel eius herede domino vel eius successorem infra annum et diem honorifice debet audire et inuestituram petere et fidelitatem promittere. dominus vero in continentem debet inuestituram facere et fidelitatis sacramentum recipere. quod si non fecerit vasallo non debet obesse ex quo inuestituram sic debuit postulauit. quoniam si dominus ultra annum et diem hoc facere differret proprietate priuari dicitur sic etiam si vasallo ultra annum et diem inuestituram petere differret beneficio dicitur priuari. articulo quod licet dominus proprietate priuetur et in titulo si de feudo dicitur uersa fuerit. quod domino committitur. Ex predictis patet secundum hostem quod licet vasallo generatur iuret quod in omnibus causis iuuabit dominum. et contra quolibet non tamen iuuabit eum contra dominum antiquiore nisi sit excorcatum vel a rege hannitum. quod inter vasallum est a sacramento fidelitatis absolutum. Nec etiam iuuabit eum contra imperium vel papam. ex de iureiuramento. uenietur. **A**lias vasallo dicitur iuuare dominum contra omnes homines etiam contra fratres vel filium. **S**ciendum autem quod unus potest esse vasallo plurius. ex de priuilegiis cum capella.

in nullum potest esse homo ligatus diuersorum dominorum. sed bene homo non ligatus pro diuersis feudi quos tenet a diuersis. **C**eterum de summo. ne. p. gradi. Est autem homo ligatus alicuius quod est homo eius iurisdictioni subiectus quo ad personam et quo ad alia bona sua que habet ab alio in feudum dum eo ei ipso quod persona sua ei potest subicitur ut ipsi bona sua subiecisse ar. ff. de adop. si pater. **N**on vero non ligatus alicuius est quod non est eius iurisdictioni subiectus nisi in partem feudum se extendit. Si igitur sit aliquis homo non ligatus duorum dominorum contra se inuicem bellantium iuuat illum personam cui primo fecit homagium et alterum iuuat secundum vires sui feudi per alium substitutum h. guil. **Q**uid si vasallo minorum plures filios reliquit. **R**espondeo hoc quod omnes facient fidelitatem et feudum habent indiuisum. si vero ad unum eorum ex diuisione peruenit ille solus iurabit. **A**d hoc nota quod pactum commissorium ita est in feudis sicut in pignoriibus prohibetur puta si pactum fuit quod si pignus infra certam diem non redimatur creditoribus in feudum detur. non valet ut dicitur in li. de feudis. **Q**uid autem sit pactum commissorium. vide supra titulum de pignoriibus ar. vi. circa finem. **S**ed nunquam vasallus sequitur dominum ad exercitum sub superioribus domini vel suis. **R**espondeo quod sumptibus proprijs si pingue feudum habet. si vero modicum sequitur superioribus domini. ff. de ope. li. suo victu. hoc tamen magis pendet ex predictis. **N**unquam vasallo tenetur sequi dominum ultra mare. **Q**uidam dicunt quod sic si antecessores domini consueuerunt pugnare cum barbaris ut rex francie. instar pignori quod consuetas opas indicere potest liberti. ff. de pign. ac. vniuersorum. rex tamen tenetur sibi prouidere de expensis in toto in parte arbitrio boni viri considerata quantitate feudi. Si vero non consueuerunt non tenetur. h. guil. **E**sto quod aliquis episcopus habeat aliquam villam in feudum a rege et de illa baronem infeudat. et rex pro ea emat eam a barone. nunquam rex faciet homagium ecclesie. **Q**uidam dicunt quod non tenetur sed faciat quandam operatorem dicens episcopo. tu tenebaris mihi homagium facere pro tali villa. et talis baro in cuius locum successi tenebaris illud facere tibi. non sis liberatus ab homagii prestatore ar. ff. si pignus habeat. re. pe. l. j. §. pignus. post. c. Alij dicunt quod debet homagium sibi inuicem facere ut sic sibi inuicem seruiant bona fide ar. ff. si certum per. ar. qui in pignus. h. guil. **N**unquam filius vasalli mei est vasallus meus. **Q**uid homagium potest fieri propter tria. primo propter emendam iniurie illate. et tunc filius hominis mei non est meus quod filius non portabit iniquitatem patris. **N**am si propter delictum patris filius non potest bona multum debet perdere statum persone. ar. in autem. ut nulli in. §. ult. **S**ecundo propter bona ut cum quis mihi subicit bona sua et a me recipit in feudum illa et tunc quod videtur mihi ea tradidisse si filius a bonis patris abstineret voluerit homo meus non erit. **T**ercio propter tunc personam ut cum quis principaliter se facit hominem meum ut a me defendat. et tunc persona filij erit homagium astricta. pater ei filium impuberem sub domini potestate constituit per §. et pro commo sequens sub domini potestate. ff. de tutelis. l. j. h. guil. **Q**uid de vasallo vasalli mei. nunquam est vasallus meus. **Q**uid non. **N**am libertus liberti mei non est libertus meus. ff. de v. ob. na. socij. **S**ciendum

lyon. apud W. 3. p. 11

aut qd sic dno fide seruare tenet vasallus sic et
vasallo dno et sic vasallus si no sicut fidelita-
te dno feudo pdit sic et dno si no sicut fides
vasallo dno pmaat qd i eo habuit et ad supi-
ore feudu trahit vt i ti. queadmod feudu amittit
hec jo. xxiij. q. vlt. ex dilecti. Et idē vult host.
in summa. Potest tñ vasallus feudū inuito dno
retinere. et tñc nō tenet dno seruire. In memo-
ria tñ antiqum dñij nō debet eū offēdere vt in
eodē li. de feudis. **¶** Nota tñ qd sic inuit ex-
de excessi. pla. graue. et in glo. bñ. ibidē cū dē
q ppter fidelitate nō seruata ad dñm amittat
feudū. Intelligit p sententiā sup h lata nō ipō
iure. s' r et eduerso. si dñs aliter se habeat cir-
ca subditū q debeat vt q subiecto ipō iure nō
debeat ei obedientiam denegare vt inuit di.
xco. esto subiectus. agat g° p supiozes. ar. xj.
.q. ij. si eps. et idē vult ho. **¶** In quibusdā tñ
caibus pdit ipō iure vt si feudū sit alienatum
s'm jmo. e. e. sup. c. ij. **¶** Ad hoc nota qd dno
indigēt d3 vasallus alimeta p̄stare. ff. de libe-
agnosc. necare. In sup nota s'm hosti. in summa
.e. a. qd vasallus seruire debet s'm qd ouentus
est et feudi natura req̄rit s'm diuersarū osuetu-
dies regionū et ipis deficientib9 vt iure scri-
pto. Vñ in feudo an omnia seruanda sunt pacta
quib9 deficientib9 osuetudo regionis d3 ispi-
ci. qua deficiente iure scripto poterit vt.

Sequit̄ videre de septio scz ad quos feudū
iure successiois pueniat. Circa qd sciendū
q in feudo nō succedūt ascendentes vt p̄ filio
s3 descendentes. p̄io filius nō filia postea ne-
pos ex filio nō neptis. et sic i infinitū masculi
descendentes ex masculo. His vō deficientib9
p̄mo succedūt fratres et frat̄ p̄mortuoz. si
lij deinde agnati vltiores et sic i infinitū. vt
in ti. de natura successiois feudi. c. j. Dicit tñ
hosti. qd de osuetudie imperij nō succedit nisi
filius q descendit. imo feudū ad imperium red-
it et sic i alemania p pares iudicari vidit. Qd
aut dictū est q i feudo filius patri succedit. i-
telligit de filio naturali et legitimo. Ab inito
em nō succedit adoptiu9. nec natural l natul
ante desponsatōz nisi postea fact9 sit legitim9
vt in ti. si de feudo de rouersia sit. q. adoptiu9
et. c. naturalis. h etiā vult ho. ex. q. si. l. c.
.i. Non succedit ec natus de scda vxore mori-
gmatica lege accepta. dicit aut lex mozigma-
tica qñ aliqs habens liberos de prima vxore
ea mortua duc scdaz tali pacto q nec ipa nec
filij eius succedāt nec d bonis patris habēt
nisi q̄tum tpe sp̄salioz accepit. et talis i fū-
do nō accedit. imo nec etiā in p̄prietate extan-
tib9 liberis vxoris prime. vt in eadē. l. ti. de
filij natis de m̄imonio. c. quidā hñs filium.
Quod aut dictū est supra q deficientib9 ma-
sculis ex masculo descendētib9 succedūt p̄io
fratres est itelligēdū de feudo acq̄sito ab an-
tiquo. i. ab eo q fuit pater dñis tot9 agnatio-
nis. aliter sec9 est. si em aliqs fuerit de nouo
beneficio inuestit9. eo sine masculo legitimo
defuncto nō succedit frater ei9 vel filius fr̄s
in feudo sed ad dñm reuertet. vt i ti. de natu-
rali successioe feudi. Vñ ec duob9 fr̄ibus inue-

*Remo qd fuit
sedus qd fuit*

sp̄m h

*si dicitur
fuit*

litis vno sine ple defūcto. nō succedit ei al-
ter in feudo. imo pars ei9 ad dñm redit. nisi
ex ea lege inuestitū fuissent ut sibi iuicē succe-
deret. el nisi illud de dñi pecunia a vasallo es-
missent dno osentiēte. qz alias venditō nō te-
neret. vel nisi fuisset acq̄siti p vtriusqz fratris
seruiciū. puta sil fuerūt in exercitu regis ho-
stas debellādo. **¶** scdm host. vt in ti. q feudo da-
re pnt. q. cū vero. **¶** Qd vero dictū est s q filia
vel ples ex ea descendens nō succedit in feudo
fallit in duob9 caibus. vnus ē si sit feudū fe-
mineū vel femie ocessum. tñc em deficientib9
masculis ad femias p̄nebit. vt in ti. de bene-
ficio femie. Sedus est si sit tali pacto acq̄si-
tū vt scz deficientib9 masculis ad femias de-
uoluat qz qd fuit actū est seruandū vt in ti. de
successioe feu. q. filia. **¶** Nūquid filius p̄ fe-
dū retinere repudiata hereditate patris ad hō
vt nō teneat soluere debitū ei9. Respōd3 ho.
in summa q non s3 aut totū debet repudiare
aut totū retinere. nisi dñs eum tanq̄ de nouo
beneficio inuestiat agnatis osentiētib9. quia
tñc illud bene retinebit sine aliquo onere be-
reditario. secus aut est si agnati nō osentiant
qz sibi ipis pnt feudū retinere repudiata here-
ditate sine aliquo onere hereditario. Vt in cō-
suetudie friderici de feudo. an agnat9 vel filius
defunct9 retinere possit repudiata hereditate
feudū. c. si d̄igerit. **¶** Quid si diuerse osuetu-
dines de feudis inueniunt in diuersis locis.
Respondet ibidē hosti. q saluis legibus impi-
alibus q d̄inent in osuetudine friderici feudi
natura et causa s'm diuersas regionū osuetu-
dines est diuersimode termināda. Et osuetudi-
ne deficiente in aliqua regione recurrendū ē
ad aliaz r̄gionū osuetudies. Et si nec illa ap-
pareat osuetudie vel lege scripta sine calūnia
vt pnt. Ad hac nota q si vasallus sine herede
masculo deccdat et feudū ad dñm redeat. aut
deccdit post augustū et añ chalendas marcij.
et tñc omes anni fructus pendētes p̄inet ad
dñm. Aut post chalēdas marcij vsqz ad augu-
stum et tñc fructus ad heredes masculi perti-
nent. vt in ti. lex regni h̄ fime. c. si vasallus.
¶ Itē si vasall9 fecerat in feudo aliqd edificiu-
um vel illd pecunia sua meliorauerit. et postea
sine liberis decesserit heredes inde pnt aufer-
re illud edificiu nisi dñs soluat melioratōnis
p̄cium vt in. c. p̄dicto. In sup nota q ducatus
marchionat9 comitat9 nō diuiditur. sed feu-
dum diuidi p̄tata tamē q p vno feudo vasal-
lus plures dños nō cogatur habere. vt in cō-
suetudine friderici. hac edictali.

Sequit̄ vidē d octauo scz qbus ex cāis feu-
dum amittit. Circa qd sciendum q amitti-
tur. xxiij. modis. p̄imus si vasallus fiat mut9
si tamē feudū sit magnū. et ille non possit sine
feudo sustentari tantū sibi debet de feudo re-
linqui q inde possit sustentari. vt in ti. quibus
mo. feu. amitt. q. vlt. Et hoc debet intelligi de
feudo nouo. sed feudū paternū retinebit totū
surdus. mut9 et claudus. **¶** si fiat cleric9 vel
religiosus vt in ti. qui arma bellica deposuit
3 **¶** si ipe nō petat post mortē dñi ab ei9 herede

infra diem et annu inuestiturā. vñ si heres va-
 falli infra diē et annū nō petat iuestiturā. et h̄
 est verū si sit maior. xiiij. anis. secus est si sit i-
 pubes. Impubes vero debz eā petere infra annū
 et mēsem vt i. ti. quo tpe miles inuestiturā pe-
 tere debeat. c. i. Et hec vera sunt qñ dolose o-
 milit. sec⁹ ē si ex iusta cā vt ppter inimicitias
 capitales l̄ absentia iustā. q̄rto si monit⁹ nō
 velit iurare fidelitatē dño inuestiturā pollicē
 ti. Quinto si ifeudauit feudū talē q̄ illud deser-
uit et non p̄t. vel si infeudauit illd̄ alia lege q̄
ip̄e habet. puta habuit i se et i suis heredib⁹
masculis. et ip̄e infeudauit sibi i se et i suis he-
redib⁹ masculis et femis sil. p̄t tñ feudū dare
vasallus alij in feudū debitis circūstācijs ob-
seruatis si sit feudū paternū. vt in ti. de feudis
aliter si clientul⁹. Sexto si felonā. i. fraudē i
dñm omisit extra tenorē iuramentū fidelitatis.
vt si dñm relinq̄t in bello cāpestri nō mortuus
nec ad mortē vulnerat⁹. Septimo si cū vxore l̄
cū concubina dñi concubuit vel turpiter lusit. vñ
si cū filia vel vxore filij vel nepte ex filio. vel
cū sorore dñi in domo dñi concubuit. vt in ti. q̄
h⁹ modis feudū amittit. §. ij. Octaueso si occidit
fratrem p̄p̄iū vel filiū fratris vt ip̄e solus ha-
beat totā hereditatē. In quo cāu si feudū sit pa-
ternū p̄dit i d̄. tñ redit ad suos feudatarios nō
ad dñm vt ibidē. §. vlt. Exponit aut̄ bñ. hoc de
fratre dñi. ex. e. c. ij. in fi. glo. §. male. §. m. ho-
et accur. Nono si alienauit feudū l̄ ei⁹ p̄t
nisi iuret q̄ hoc ignorāter fecerit. Nullo titū
lo vasallo licet feudū vel aliquā p̄tem ei⁹ vñ
dere impignozare vñ quocunq̄ modo aliena-
re l̄ etiā in dotē dare. nisi maiori dño p̄mittē
te ad quē feudū spectat. Et si secus fiat irritus
est. nulla p̄scriptōne impediēte. et ps aliena-
ta redit ad dñm vt in d̄stitucōe friderici hac e-
dictali. Et silr nec idem trāfferre p̄t feudū in
aliū sine d̄sensu dñi vt ibidē. Non p̄hibet tñ
feudū paternū alienari inter agnatos cū poi-
us refutatio q̄ alienatio videatur vt ibidem
Docet etiā irrequisito dño feudū paternū ad
vitam vasalli in dotem dari. ex. e. c. ij. in glo.
Utrum aut̄ feuduz possit p̄ aima ecclesie da-
n. require. infra ti. de imunitate. ec. circa fi.
tñ bñ. notat. ex. e. ex pte. q̄ si vasallus alienet
totum feudū vel maiorem p̄tem p̄dit feudum
cum dñs a quolibet possessore possit illud re-
uocare. si vero minorem ei⁹ p̄t det i libello
vel obliget pignori dūmodo remaneat in ser-
uitio dñi non p̄dit ppter hoc feuduz. vt in li.
feudo. q̄b⁹ mojs amittit⁹ feudū. l. ij. c. x. si ne-
gau erit feudū l̄ p̄tem eius. c. xj. si dñm accusa-
uerit vel cōtra eum testimoniū tulerit vel ad-
uocauerit vel p̄curator fuit in actōne ciuili l̄
criminali et ppter plures alias cās ingrati-
dimis que numerant⁹ in li. feu. si tñ p̄sequatur
iniuriā suā p̄t dñz accusare. c. xij. si i dicta pub-
lica expeditōne vocatus ad dñm non venit.
nec alium p̄ se misit vñ dimidium reditū feu-
di vnius anni dño nō ministravit. vt in d̄stitu-
tiōne hac edictali. c. xij. si tantū delinquat q̄
feudū p̄dere debeat tūc em̄ ppter ei⁹ delictū
filij sui p̄dunt feudū. vide⁹ tñ q̄ i d̄ p̄dere n̄ de

beat si patri nō fuerit q̄stio mota ar. ex. de do-
 na. c. fi. Gof. aut̄ allegat ad hoc p̄ et d̄tra. et
 tandē dicit q̄ recurrendū est ad d̄suetudines et
 d̄stitucōnes feudoz. c. xiiij. si n̄ fecerit obler-
 uari que circa cardinaliū inclusionē in electō-
 ne pape sunt statuta. vt in li. vj. de ele. c. vbi
 zē. Decioquito si filiū suū ad satisfaciendū do-
 mino nō induxerit. si em̄ filius vasalli offen-
 derit dñm pater requisitus a dño inducat fili-
 um ad satisfaciendū vel separet a se filiū ali-
 ter feudo p̄riet⁹. si vero pater eum ad satisfaci-
 endum inducat et ip̄e d̄temnat. patre mor-
 tuo ei in feudo nō succedat nisi prius satisfaci-
 at vt in d̄stitucōne hac edictali. l. j. Decio
 sexto. si suū vasallū nō induxerit ad satisfaci-
 endum dño. si em̄ vasallus de suo feudo vasallū
 aliū habeat. et ille alius vasall⁹ vasalli dñm
 dñi sui offenderit. nisi fecerit hoc p̄ seruitio
 dñi p̄p̄ij. quē sine fraude p̄p̄ij habuit feudo
 p̄riet⁹. et ad dñm a quo illud habuit reuertē-
 tur nisi ab eo requisitus parat⁹ fuerit satisfaci-
 re maiori dño quē lesit. Et silr nisi dñs vasalli
 requisit⁹ a suo dño requisierit eū qui illū dñm
 suū offendit vt satisfaciāt illo feudo p̄riet⁹
 vt ibidē. Decio septimo si dñs ifeudauerit suū al-
 lodniū et postea illd̄ d̄tulerit alicui ecclie vel
 p̄ oblationē vel p̄ aliquē d̄tractū tūc vasall⁹
 nō p̄t illud retinere nisi p̄ grām ip̄m ab ecclia
 recipiat tanq̄ nouū. p̄t tñ tūc vasallus agere
 ad interesse d̄tra dñm vel vt det sibi feudū vñ
 eque beuū. vt in ti. de pace iuramento firmāda
 .l. vnica. §. p̄t. Decio octaueso. si p̄lat⁹ ecclie
 vasallus alicui⁹ principis. d̄tra dñm feloniaz
 d̄mittit. ecclia feudū p̄dit dum ille p̄lat⁹
 vinit. sed postea recupat illud scz cū ille obie-
 rit. vt in titulo si clericus vel ep̄us. h. ho. bñ.
 etiā plura ex p̄dictis poit. ex. e. c. ij. Quid si
 vasallus d̄mittat crimē lese maiestatis contra
 principem ppter qd̄ publicant⁹ oia bona sua.
 nūquid ad principē p̄uenient bona feudalia.
 R̄ndet guil. dur. q̄ ius i re qd̄ op̄tebat va-
 fallo scz vale dñm p̄ueniet ad principē scz d̄i-
 rectū dñm apud imediātū dñm remanebit
 qz vero nō decet p̄cipē p̄ feudo seruire nec
 p̄ se nec p̄ substitutū princeps p̄ciū recipiat p̄
 estimatōe vñ dñij. dñs immediat⁹ recipiat
 p̄tem aliam p̄cij p̄ directo dño. ff. de lega. ij.
 qui solidū. §. j. fiscus em̄ p̄t vendere rem quaz
 cū alio habet d̄munē restituēdo alteri p̄ rata
 p̄cij. C. de cōmuni rez alienatōne. l. ij. li. x.
 Equitur videre de nono scz corā quo que-
 stio feudi debet ventilari. Circa qd̄ nota.
 q̄ aut̄ agit de feudo possessorio aut petitorio.
 si possessorio tunc corā ordinario vel delega-
 to debet. cā tractari. ex. de fo. d̄pe. ex pte. h.
 In multis tamen locis domin⁹ agnoscat d̄ feu-
 do siue agatur de possessione siue de p̄prietate
 s̄m gof. et ho. Sed bñ. intelligit dictū. c. de
 p̄sonis miserabilibus qz loquit⁹ de vidua que
 feudo fuit spoliata imo coram ordinario vel
 delegato erit tractanda quia ep̄i dicunt⁹ cōs̄
 uatores viduaz et miserabilium p̄sonaz. di.
 lxxvij. c. j. et. c. iij. et. xxij. q. v. Administrato-
 res. Si petitorio sic est distinguēdū. si ei q̄stio

9
 pua. l. pl. ¶ Nonno p nouatōem sic dictam per
 nouā obligatōz in quā prior obligatō debiti
 transit puta si id qd debes mihi stipulat^r sim
 a ticio mihi dari. Nam interuētū noue psonē
 nascit^r obligatō noua. Et sic h̄m iura nouatio
 cū expresse agit^r inter contrahētes q tollat^r ob-
 ligatio prima. et inducat^r noua. ut insti. qui.
 mo. tol. ob. §. p̄tererea. alias manet obligatō
 prima cū noua. ita ut ex vtraqz sit debitor ob-
 ligatus. licz de eadem tm̄ semel exactō fiat ut
 ff. de re. iur. bona fides. ¶ x. p̄ delegatōez ut
 cū q̄s dat suo creditori d̄ficietū p se aliū reū
 d̄sententē. ff. de noua. delegare. ¶ xi. p̄ op̄e-
 satōem q̄ est debiti et crediti inter contrahētes
 tributō. ff. de op̄ensa. l. j. ¶ xij. p̄ successiōē
 ut si creditori debitor vel ecōuerso succedat
 ff. de fide. ius. Stichū. §. a ticio. ¶ xij. p̄ nuduz
 d̄sensum ille em obligatōes q̄ solo d̄sensu con-
 trahunt^r ut ex vendito locato societate. et mā-
 dato. sic d̄sensu inducūt^r ita volūtate contraria
 dissoluunt^r. si tñ res sit integra. ut ecce ego et
 tu inuicē duenim^r. ut p̄dium meū emptōis cā
 h̄res p̄ p̄cio. x. lib̄ demū re nōdū secuta. i. p̄-
 cio nondū in toto vel in pte soluto et re non
 dum in toto vel i pte tradita volūtate contraria
 recedere d̄sensim^r ab ip̄a venditōe et emptōis
 certe hoc mō liberam^r inuicē et obligatō et a-
 ctio ex ip̄a venditōe et emptōne descendens ex-
 tinguit^r. ¶ Sed qd si res nō est itegra. h̄ tñc
 solus d̄sensus contrari^r nō sufficit ad rescindē-
 dum primū contractū. sed nō ex eo dat^r actō ad
 repetendū qd est solutū. ff. de pac. si ab emp-
 tōne. §. vlt. opoztet q̄ actū priorē sil em inten-
 dere ut. C. qn̄ li. ab em. dis. l. j. h̄ est v̄ez h̄m
 azo. ut emptoz tradat rem et venditor p̄cium.
 Et idē intellige de alijs contractib^r ex d̄sensu d̄-
 scēdentib^r. ut insti. q̄bus mo. tol. ob. in fi. ¶
 xij. p̄ fructuū adeptōz. ex. de pig. cū contra. ¶
 Modi autē q̄bus tm̄ natural^r actio tollit^r ip̄o iu-
 re. h̄ civilis remanet elisa tñ ut defacili ei per
 exceptōis auxiliū resistat^r sūt p̄les. h̄ em̄ sit p̄
 transactōz. Est autē transactio de re dubia. lite i
 certa necdū finita nō gratuita pactio. dicitur
 autē transactio q̄ actōis trāsītō. qz trāsigit trans-
 it et discedit ab actōne. et ita d̄z p̄prie trāsige-
 re is qui agit ut recedat a lite. p̄ hanc em̄ tol-
 litur obligatō naturalis et remanet civilis qz
 trāsfigens p̄t it̄m agere et petere illud sup̄ q̄
 est transactū. h̄ reus se defendere p̄t p̄ excep-
 tiōne trāsactōis. ff. e. l. ij. 2° p̄ pactū de nō po-
 tendo de quo itellige id qd dictū est de trās-
 actōne a q̄ d̄re qz pactū de nō petēdo p̄t fieri ḡ-
 tis et nō grauis. trāsactio vero nō fit gratis. 3°
 p̄ instrumētū debiti redditōz vel cācellatōem
 de qua et 1° idē intellige. ff. e. Stichū. §. natu-
 ralis. et h̄ si fiat de volūtate creditoris. alias
 secus ē. C. e. si debitori. ¶ Sed nūqd̄ erit idēz
 si reddat^r pign^r. h̄ q̄ nō. rō hui^r ē qz reddi-
 tio insti in nullo est v̄alis creditori nisi esset
 a debito liberat^r. h̄ redditō pignozis p̄t alias
 v̄alis esse debitori qz p̄t eo v̄a q̄rto p̄ iuramē-
 ti delati receptōz ut si debitor deferēte credi-
 toze iurauerit se nihil debere. ip̄o iure sublata
 est obligatō naturalis. civilis vō elidit^r p̄ ex-

ceptōz iuramētū. Modus autē quo tollit^r obli-
 gatio civilis et remanet naturalis ē p̄ fine ab-
 solutōz ut si obligat^r civiliter et n̄aliter eras
 et contra te fuit actū in iudicō et fuisti p̄ sniam
 absolut^r sublata est obligatō civilis ita ut p̄
 exceptōz rei iudicate nō sortiat^r effectū. rema-
 net tñ natural^r ut insti. de excep. §. itē si in iu-
 dicō. Res em̄ iudicata cū sit de iure civili po-
 test tollē ea q̄ sūt iur̄ civil^r n̄ at ea q̄ sūt iur̄ n̄al^r
 Equit^r videre de 3° scz q̄s tenet^r et p̄t sol-
 uere. circa qd sciendū q̄ tenet^r et p̄t solue-
 re obligat^r vel heres ei^r in quē obligatōnis
 actio trāsit si tñ sit d̄pos m̄us et maior. xro. ā
 nis si ei pupill^r sit debitor alien^r et velit sol-
 uere creditori. si talia det in q̄bus alienandis
 decretū exigit^r. debet in eis soluedis adhibe-
 ri tutoris auctoritas et decretū. als solutō ip̄o
 iure nō tenet. Et qd est solutū si extat a minori
 p̄t vendicari si tñ d̄sumpsit 1° credit^r liberat^r
 minor factō creditoris. ut insti. q̄bus alie. li.
 §. vlt. Si vero pupill^r det ea in quib^r alienā-
 dis decretū nō exigit^r tenet solutio facta ab eo
 cū tutoris auctē. vel a solo tutore. Si at̄ adul-
 tus est debitor et nō habeat curatorem et ip̄e
 soluat solutio tenet. et ip̄e soluens liberatur
 sine qd solutū est seruari possit siue nō possit.
 Si vō habeat curatorem et ip̄e soluat solutō te-
 net ip̄o iure. licet in his oibus etiā qñ solutio
 ip̄o iure tenet adhuc restat ei beneficiū restitū-
 tiōis in integrū si doceat se soluendo lesim. q̄
 beneficiū priuabit^r si iurauit. Sūt autē q̄ solue-
 tenent^r qui tñ nō sūt obligati ut tutores et cu-
 ratores et om̄es legitimā administratōz habētēf
 ff. de admi. tu. quotiēs. §. sic aut. Itē quelibz p̄
 sona legitia p̄ debitorē soluere p̄t. et soluēdo
 ignorantē liberat etiā iur̄tū ut insti. qui. mod.
 tol. ob. i. r̄nso. Itē quelibz legitia p̄sona p̄t sol-
 uere creditori inuito noie debitoris si sp̄s v̄l
 quātitas erat in obligatōne. secus ē si factum
 ut ff. e. inter. Itē nō q̄ si tutor sit debitor pu-
 pilli sui soluere debet ei nec d̄z expectare quo
 usqz oueniat^r p̄ iudicē et qd soluit debz admi-
 strare cū alia substantia pupilli. Et ecōuerso
 si pupill^r sit debitor tutoris qz tutor fuit cre-
 ditor patris pupilli. potest a pupillo exigere
 et sibi ip̄i soluere dummodo sit pecunia pupil-
 li de qua possit sibi soluere. Sciendū autē q̄
 filius tenet^r soluere debita patris si est heres
 ex. e. c. j. vbi nō. h̄m bñ. q̄ filius aut ē heres
 aut n̄. si nō n̄ tenet^r p̄ patre nisi in cā primipu-
 larij. C. de primipu. cū ex sola. li. xij. Si autē est
 heres aut ē institut^r heres i certis reb^r et sic
 nō tenet^r soluere debita p̄ris. qz qui i certis re-
 bus instituit^r loco legatarij habet^r. C. de he. i
 sti. quotiēs. Tut v̄l r in oibus et tūc aut fecit i-
 uentariū aut nō. si fecit. sic nō tenet^r soluere n̄
 q̄tum hereditatis vires se extendunt. C. de iu-
 deli. l. sancim^r. si nō fecit. tūc in iudicio poli-
 nō tenet^r soluere nisi q̄tum hereditatis vires
 se extendūt. sed in iudicō fozi tenet^r solue oia
 debita ex contractu vel q̄i. debita vero descēdē-
 tia ex maleficio siue delicto vel q̄si. nō tenet^r
 soluere nisi quātuz ad eum puenit vel nisi lis
 cū defuncto fuerit d̄testata. C. de delict. de. iū.

.l. vna. Nota tñ q in duob⁹ caibus nō dat⁹
actio cōtra heredē nisi q̄tum ad ip̄m puenit.
vnus ē qñ aliq̄s agit cōtra mensore male renū
ciante. vt si aliq̄s fuit mihi cōdemnatus ad .x.
iugera solueda. et ip̄e soluit min⁹ q̄ .x. et ido
deposui querelā corā iudice et ido iudex misit
mensore q̄ renūciauit sibi. q̄ .x. iugera tradita
essent mihi et ppter h⁹ ille fuit absolut⁹. actio
mihi dat⁹ cōtra mensore s; nō cōtra ei⁹ heredē ni
si quātum ad eū puenit. ff. si men. fal. mo. di.
si duob⁹. §. vlt. Scd̄s ē cā q̄s agit cōtra aliq̄e
actōi e tributoria q̄ nō dat⁹ cōtra heredē n̄ quā
tum ad eū puenit. ff. d. tribu. ac illd. §. j. Scd̄z
aut canones heres tenet⁹ ex delicto defuncti
ex. de sepul. c. vl. et de rap. in l. rteris. Vnde
nota q̄ quilibet heres siue fili⁹ siue extraneus
tenet⁹ soluere oia debita defuncti siue ex cōtra
ctū vel q̄i. siue ex delicto vel q̄si. h. rich. et bñ
ex. e. c. j. et d. sepul. c. vl. Et siquidē tñ sit vn⁹
heres ille tenet⁹ insolidū si vero sint heredes
ples q̄libet tene⁹ p ea pte p qua heres existit
Nisi forte in duob⁹ caib⁹ vnus est qñ res fur
tiua tota puenit ad vnū ille tenet⁹ restituere
totā. ff. d. mo. l. ij. §. heres. hec gōf. Scd̄s est
si ante restitutōz rei furue alter hered⁹ fiat nō
soluedo ar. ex. de vsur. cū tu. et. c. tua i glo.
Itē si filius ex cōtractu patris iussu ei⁹ mutuo
pecuniā accipit nō tenet⁹ eam soluere credi
tori nisi sit heres patris. C. qd̄ cū eo q̄ in alie
na p̄tate est. ex cōtractu. h. est vez. h̄m glo. si
accipit vt nunci⁹ et mister. Non solū aut prin
cipalis debitor et ei⁹ heres soluere tenentur
s; ec̄ in defectū horū fideiusor et ei⁹ heredes
ff. de fideius. potest. §. j. Debet aut̄ p̄lat⁹ solue
re debita sui p̄decessoris p ecclesie vtilitate cō
tracta. ex. e. c. j. aliter cōtractus ess; inualidus
.x. q. ij. hoc ius et refundi p̄ in integru restitū
tōem ex. de resti. in inte. re q̄siuit. p̄lat⁹ em̄ q̄si
sui p̄decessoris heres esse videt⁹. di. xl. c. j. h̄m
em̄ jno. eccia l. ciuitas nūq̄ obligat⁹ n̄ sit vsū
in vtilitate ei⁹. ff. si cē. pe. ciuitas. Quid de
illo qui soluere tenet⁹ nō tamē p̄t qz nō h̄z vn̄
soluat. h̄z q̄ talis tenet⁹ vel dūenitur. aut ex
maleficio. aut ex cōtractu. si ex maleficio tūc si
nō est soluedo punire p̄t et verberari. vt nota
tur. xij. q. vj. si res. Nec eius pena est p̄cio re
dimēda. j. q. ij. debem⁹. Et exquo talis penam
corpale sustinuit p̄ debito nō tenet⁹ soluere.
imo liberat⁹. qz p̄ eodē nō debet bis iudicari
vt in. c. si res. Si aut̄ dūeniat⁹ ex cōtractu n̄ est
corpale puniend⁹. s; sufficit q̄ cedat boīs
C. q̄ bo. ce. po. l. vlt. tñ si postea venerit ad p̄i
guozē fortunā. vt ex. e. odard⁹. tenet⁹ solue
re s; nō totū. s; q̄tum p̄t habita rōe ne egeat.
insti. de ac. §. j. Tamē in iudicō aie totū restitū
et etiā si nihil r̄maneat sibi qz nō dimittit⁹ pec
catū nisi ablatū restituat⁹ vt in. c. si res. h. bñ.
et host. ex. de homi. sic dignū et jo. di. lxxvj.
nō satis. et. ix. q. vj. c. j. Ad hoc nota q̄ qñ
iudex dubitat v̄z quis totū vel p̄tez soluere
possit si ferat sententiā excoicatis cōtra nō sol
uentē tenet. Sed si cert⁹ esset q̄ nihil soluere
possit. vel si bonis cessisset nō teneret vel si te
neret qd̄ est tucius dicere iniusta ess; et iste sñ

difficultate absolui deberet. et tene tur iudex
ad interesse. hec bñ. ex. e. odard⁹. Inanis ei ē
actio quā inopia debitoris excludit. ex. de re
sti. spo. olim. j. Nota etiā q̄ soluedo nemo itel
ligit⁹ esse. nisi q̄ p̄t insolidū soluere. ff. de ver
sig. soluedo. Quid si mihi p̄mittas pecuniā
quam mutuari tibi soluere certo loco et non
soluas in isto loco. h̄z teneris mihi quātū in
tererat mea fuisse solutū in illo loco. et ido p̄
officiū iudicis ad interesse cōdemnabens mihi
qz abstulisti mihi vtilitatē loci. et ita i hoc te
nec; tibi. hec em̄ actio vtilitatē dānet v̄rius.
qz scz actōis et rei. ff. de eo qd̄ cer. lo. l. ij. Et
dicit⁹ h̄ actio certi cōditio. Qñ em̄ petat⁹ p̄inci
pale debitū principali actōne. puta ex testimo
nio vel certi cōditione tūc debet interesse peti
officio iudicis et h̄ in cōtractib⁹ stricti iuris s;
in cōtractibus bone fidei. vt in emp̄tib⁹ et lo
catōibus. et huiōi. si p̄misisti mihi soluere cer
to loco venit interesse iure actōnis h̄ bñ. ex. d.
offi. dele. p. et. g. Et idē videt⁹ dicen dū de eo
q̄ nō soluit in termino p̄fixo. Sed nunq̄d dies
solois a debitore poterit p̄ueniri. h̄z aut̄ dies
solois est adiect⁹ in fauore debitoris. et tunc
debitor p̄t illū p̄uenire qz plus soluit q̄ añ tē
pus soluit. insti. de ac. plus aut̄. Aut in fauo
rem creditoris et tūc nō p̄t p̄uenire. ff. de au.
et ar. le. eū q̄. hec jo. de d̄se. di. j. solent. s; re
petere nō p̄t quis añ terminū pecuniāz debita
z ex. de pl⁹ pe. c. vno. Hoc tñ fallit. p̄cio i mar
to ad inopiā vergente. de quo re q̄re circa fi
ti. de matrimonio. Scd̄o in debitore fugiente.
ff. q̄ in frau. cre. ait p̄toz. §. si debitorē. Tercō
in debitore suspecto qz p̄t cogi dare cautōem
ff. q̄ sa. da. co. si fideiusor. §. si. h. ho. ex. d. pl⁹
pe. c. vno. Quid si aliq̄ bona cūia habet et
vn⁹ eoz cōtrahit es alienū et postea diuidant
nūquid ambo debita soluet. Rñdet guil. dur.
q̄ aut es alienū fuit cōtractū ab oibus et tunc
omēs soluet. aut ab vno tñ et tūc aut est cōtra
ctum occasione oim bonoz et i dūem vtilita
tem et p̄fectū versum. et sic soluet⁹ de oibus
bonis si cōtrahēs h̄ pbauerit. ff. de ne. ge. pō
ponius. j. Aut nō est in dūem vtilitate versuz
vel nō p̄bat q̄ sit et sic tñ cōtrahēs soluet. ff.
de re. iu. nō debet alteri. Nota q̄ si debitor
sit scriptura et debitor velit p̄bare p̄ testes sine
scriptura sol em̄ oportz q̄ ip̄e p̄bet p. v. testes
rogatos. et isti p̄nt testificari p̄ soloe quā de
bitor facere voluit. vel p̄ solone facta ip̄i cre
ditori. vel p̄ p̄fessione creditoris. iij. q. ix. si n̄
debitum. Et h̄m jo. omēs illi testes rogati di
cuntur qui rogati sunt a iudice licet ad aliud
venerit. ff. de testamē. heredes. Si vero debi
tum sit cancellatū liberat⁹ debitor nisi cōtrari
um p̄bet creditor. ff. de p̄batō. si cyrogphū.
Equit⁹ videre de q̄rto scz cui sit soluendū
circa qd̄ sciendū q̄ soluendū est creditori
vel eius successori cui op̄et actio obligatōis
firamē sit compos mentis et maior. xvj. ānis.
In mioribus aut sic distingue. cū creditor tu⁹
est pupill⁹ et ip̄i soli soluis ip̄o iure nō tenet
solō nec es liberat⁹. imo si pupill⁹ pecuniāz
nō habeat saluā potest itēz petere qd̄ soluisi

Si vero pecuniā habeat saluam liberat quidē
 nō ipō iure s; p remediū exceptōis. qz si itez
 petat amouebit exceptōe doli mali. Si vō sci
 uas pupillo cū sui tutoris aucte tenet solutio
 et liberatus es ipō iure. si tñ ipē pupill⁹ pecu
 niā cōsumpserit aut vi vel furto amiserit repe
 tet itez p beneficiū restitutōis in integrū. Si
 aut ei soluas auctoritate iudicis vel eo volēte
 deponas iussu iudicis pecuniā apud edem sa
 cram ne ipē pupill⁹ pdat eaz ipō iure solō te
 net. et restitutōis beneficiū cessat. etiam si tu
 toris auctas interueniat. De adolefcētib⁹
 aut sic distingue scz qz adolefcēs aut habz cu
 ratozē aut nō. si nō sic ei soluēdo liberaris ipō
 iure. Procurabis tñ p ipē iuret moze minor⁹
 ne alias p̄dita pecunia restituat^r in integrū. Si
 aut habet aut in solutōe interuenit auctas cu
 ratoris aut nō. si sic solutio tenet et liberaris
 ipō iure. licet ipē adolefcens p̄dita pecunia re
 stituat^r in integrū qua restitutōe priuabitur si
 iurauit. Si vero nō interueit. solō nō tenet. et
 ideo nō es liberat⁹ nec da^r ei restitutō ipō iu
 re nō valente qd actū est. Item solui p̄t tutori
 vel curatori minoris et tenet solutio ipō iure
 licet minor restitutō det^r. Itē in stipulatōe ad
 iecta quicūqz sit ille etiā nolēte creditoze nisi
 p̄rio cū eo litē crester^r vel nisi status adiecti
 mutet^r in additiōe deteriorē ff. e. si q̄s stipula
 t⁹. Itē seruo creditozis ff. e. si q̄s seruo. Item si
 soluo creditozi creditozis mei liberoz. nisi for
 te interesse creditozis mei nō fuissz solutū ff.
 de ne. ge. liber hō. Et h̄ est v̄ez si quātitas de
 bet^r. secus est si factū. ff. e. inter arāfices. hoc
 host. Itē si aliquis mādauit vt ticio solua. de
 mū p̄hibeat euz recipe si p̄hibitiōz ignoro sol
 uendo ticio liberoz. si aut scio nō liberoz. ff. e.
 si quis stipulat⁹. Item si inuito et ignozāte cre
 ditore alteri soluat^r nō liberat^r debitoz. C. e. i
 uito nisi ille alter essz soci⁹. ff. de pac. si vnus
 vel pcurator cui⁹ mandatū ignozet^r esse reuo
 catū. ff. e. v̄ez. cūcūqz aut volūtate credito
 ris soluat^r liberat^r. C. e. nihil pcuratorz vero
 licis nō soluit. ff. e. h̄ iure. Itē qui soluit p̄di
 go non liberat^r puta q̄ soluit luxurioso vt det
 meretrici. ff. de anu. l. eum q̄ regat^r Quid si
 debeo tibi centum libras et dūe cogit me sibi
 soluere illas centū nūq̄d poteris a me petere
 illā pecuniā. Respōdet Guil. p̄ aut tua bona e
 rant obligata dūni ex cōtractu aut nō ex cōtra
 ctu. si ex cōtractu iure retinet. et n̄ potes a me
 petere. si vero nō ex cōtractu. aut fuerūt publi
 cata p̄pter delictū et sic sum liberat⁹. nec te
 neoz tibi in aliquo. aut fuerūt alicui data p̄
 ter vtilitatē publicam vel p̄pter statutū ciuita
 tis scz p̄ stipendiarijs militib⁹ et huiōi et tūc
 teneoz tibi ff. d̄ rei vendi. Itē si verberatū. §. j.

Equit^r videre de quito scz qd et quātū est
 soluendū. Circa qd sciendū qz soluendūz
 est illō qd est in obligatōe scz res vel quātū
 ab obligato debita si tñ sit res corpālis qz in
 corpālia nō recipiūt solōem vel traditōz. ff. d̄
 acq. re. do. seruus. §. incorpales. nō ergo ali
 ud est soluendū nisi qd erat in obligatōe qz
 aliud p̄ alio solui nō p̄t nisi creditoze cōfēciē

te. vt insti. §. mo. tol. ob. §. j. Aliqñ tñ cogitur
 aliud p̄ alio accipe vt in eccia debitrice. Et i
 eo q̄ dz aurū cū in ei⁹ substātia n̄ repit^r aurū.
 Et i eo q̄ dz seruū cui⁹ vult soluere p̄ciū qz dic
 euz suū esse agnatū vt C. d̄ sacrosan. ec. h̄ ius.
 et C. e. auct. nisi debitoz. et ff. de le. j. si dom⁹
 §. in pecunia. Itē in noxali actōne. ff. de re. iu
 di. miles. §. j. et. ij. Sed qualis moneta dabi
 tur in solutōe. h̄ solutō fieri debz ad illā mo
 netā que curzebat tpe cōtract⁹. e. de censu. c.
 p̄t. h̄ glo. e. de iureiur. olim. Nota s̄m ho
 qz in moneta tria requirūt^r scz pond⁹. materia
 et forma. vñ repbat^r si deficiat in materia vel
 pondere vel forma debita vt qz nō est tal^r for
 me q̄ curzat et recipiat^r vñ creditoz mutuās p̄
 uideat p̄ in instrumēto ponat^r qd sibi debet^r
 pecuniā eiūsdē materie valoris et ponderis et i
 eodē cursu. S; qd si mercator d̄ h̄ sibi n̄ puid
 rit et dñs terze cursum mutuate pecunie p̄hibe
 at. et sic diminuta sit libra in duob⁹ vel trib⁹
 solidis cui⁹ erit damnū. Rñd⁹ host. e. de iure
 iu. veniēs qz moneta aut repzobat^r e. cā iusta
 scz qz diminuta est in valore et tūc damnū erit
 debitozis et nō creditozis. ff. e. creditoz. Aut
 ex cā iniusta scz qz dñs vult cōsequi lucz. et tē
 aut debitoz fuit cōsciūs fraudis vel culpe aut
 nō. si sic erit suū damnū. ff. si certū pe. p̄ nihil
 si nō. sufficit qz debitoz pecuniā in eodē pon
 dere et valore quo ad pondus reddat licet sit
 diminuta quo ad cursū. nisi aliud dictū sit vt
 ibidē. l. ij. Quid si alieni nūmū mscio vel in
 uito dñō sunt soluti. Respōd⁹ azo. qz si discer
 ni possunt ab alijs manent ei⁹ cui⁹ fuerūt. et
 eos vendicare p̄t. Si vero nō p̄nt quia sunt mi
 xti cū alijs sunt ei⁹ qui accepit. nec p̄t eos do
 min⁹ vendicare sed ei cōpetit actio furti in dā
 tem ff. e. si alieni. Nota e. qz qñ quis tenet^r
 ad alterz duoz. sub alternatōe liberat^r qd vo
 luerit p̄stando. insti. de here. insti. §. si plures
 hoc aut fallit p̄mo in legatis. e. in fideicō
 missarijs libertatib⁹. q̄ quidē duo si relinquant
 tur sub diuersis cōditionib⁹ et incertis nouissi
 me parcendū est ff. de cō. et demō. sub diuer
 sis. et. l. p̄ fidei cōmissū. 3° qñ duo tenent^r mso
 lidum sub alternatione ad aliqua. tūc em̄ cre
 ditoreis est electio ff. de cōdi. inde. plane. q̄rto
 in legatis in genere vt cū testator habēs duas
 conchas legat concham sine determinatōe. tūc
 em̄ electio est legatarij. ff. de le. j. qui duas. h̄
 bar. vel brocardicis. et Guil. e. de testa. indi
 cante. Sed bñ. e. de resp̄. inter ceteras lo
 quens de p̄dicto. q̄rto cāu dicit qz heres habz
 optōem nisi sit in mora. quia tunc ad legatari
 um optio p̄neret. Quid si quis soluit ampli
 us suo creditozi q̄ debuit. h̄ cū q̄s indebitū
 soluit. aut soluit sciēter aut ignozanter si sciē
 ter aut sponte. et sic nō potest repetere. qz vi
 detur donasse. ff. de cōdi. inde. l. ij. Aut coact⁹
 p̄ metu iuramenti. et sic p̄t repetere. vt si quis
 iurauerit vsuras soluere debet soluere et post
 ea repetere. e. de iureiur. debitozes in glo. et
 ter. Si vero soluit ignozāter. aut p̄ ignozantiā
 iur et sic nō p̄t repetere aut facti et tunc aut p̄
 ignozantiā p̄babilem et sic p̄t repetere. vt si

Ly...
Summa
moneta...

is cui successit satisfecerat de debito quia qui
successit in locū alteri⁹ habz iustā ignorantie
cām. aut min⁹ p̄babilē sic nō p̄t repetere. C.
ad le. fal. erroz. ¶ Nota insup ad maiore eui
dentiā q̄ in iure ciuili aliqd dicit^r indebitum
mūltip^r. vno mō dicit^r indebitū iure tm̄ ciuili
qd̄ tamen est debitū iure naturali. vt id̄ qd̄ p̄t
retineri p̄ legē fal. Et si r̄ si puus vel pupill⁹
p̄mittat tenet^r naturaliter nō ciuilit̄ Et qui
soluit indebitū tale p̄ ignorantia facti p̄t illd̄
repetere. vt si legatū de quo falcidia detrahe
re potui integre solui credens hereditatez ad
oia sufficere tenet^r legatari⁹ restituere. Si āt
p̄ ignorantia iuris sic nō repetit^r. C. ad le. fal.
erroz. nisi soluat^r a p̄sona p̄uilegiata scz a mi
lite rustico. minore vel muliere. ff. de p̄bac.
cū de indebito. Similiter si aliqs post p̄scriptū
onē d̄pletam p̄misit se soluturū scienter tenet^r
sed si ignorāter nō tenet^r. ff. si quis cauci. h̄ et
si. hec guil. Scdo dicit^r aliqd indebitum iure
naturali tantū. sed debitū iure ciuili vt p̄ in
strumētū si tenebar tibi in aliqua pecunie quā
titate. fecisti aut̄ mihi pactū de nō petēdo vel
iurasti nō petere soluta est obligatō naturalis
remanet tm̄ ciuili. vñ si p̄solui repetere possū
Tercio dicit^r aliqd indebitū iure ciuili et na
turali simul. vt si tibi tenebar in aliqua pecu
nia p̄ instrū et fecisti mihi pactū de nō peten
do. vñ iurasti nō petere et reddidisti instrū so
luta est obligatō naturalis p̄ pactū vel iuram
tum. et ciuili p̄ instrumētū redditōz. Et h̄ in
cāu p̄ quācunqz ignorantia soluat̄ repetet h̄ si
sciens soluat̄ nō repetet qz donasse videt^r. ff. d̄
ddi. inde. l. j. Quarto dicit^r aliqd indebitū p̄
exceptōem. qd̄ tm̄ est debitū iure naturali vel
ciuili. vel etiā vtroqz. hec aut̄ exceptō aut̄ est
temporalis aut̄ p̄petua aut̄ introducta ad h̄uā
dum iuris rigorem. Si ergo sit aliqd indebitū
p̄ exceptōem temporalem et soluat^r repeti nō p̄t
vt si p̄misi aliqd dare cuz moriar. si dederō añ
repetere nō possū. ff. de ddi. inde. nā si cū mo
riar. Si vero sit indebitū p̄ exceptōz p̄petuam
.i. generalē. aut̄ g^o illa est fauorabilis et si so
luta est p̄ errozē indebitū. potest repeti vt cō
tingit in vellepiano. qz p̄pter fauorē mulierz
qz nō fide iubeat̄ est statutū. Aut̄ est odiosa vt
si filiūsfailias d̄tra macedonianū muerū acce
pit et p̄familias soluerit nō repetit^r. macedo
nianū em̄ in creditoris odiū datur. imo si in
debitū p̄ ip̄z p̄ ignorantia siue iuris siue facti
soluat^r nō repetit^r Si aut̄ exceptō sit dubia pu
ta p̄misi tibi centū libras si veniret d̄ aspa na
nis mea. hec em̄ exceptō est dubia an sit t̄pa
lis vel p̄petua. qz si nauis veniat fuit temporal̄
si nunq̄ venerit p̄petua. sic p̄cedit^r ac si esset
p̄petua et fauorabilis vnde indebitū solutum
repetit^r. et de his trib⁹ mēbris habetur. ff. de
ddi. inde. p̄ exceptōz. Si vero sit exceptō intro
ducta ad seruandū rigore iuris. vt exceptō rei
iudicate. tūc indebitū si scienter soluat^r nō re
petit^r. vt ibidē. h̄ bñ. ex. e. is qui. et de p̄cur.
in nostra. ¶ Nota itē qz indebitū solutum non
repetit^r in sex casib⁹. p̄rio qñ soluit^r ex cā iudi
cati. vt p̄t̄me dictū est. Scdo qñ debitor cre

ditorei detulit iuramentū et ille falso iurauit
ip̄z tm̄ esse obligatū insti. de ac. f. itez siqs po
stulauerit. Tercio qñ cā transactōis soluit^r. C.
de ddi. inde. l. ij. Quarto qñ soluit^r ex cā q̄ cre
scit p̄ inficiatōz vt actio legis acquirie q̄ dat^r
in simplū d̄tra d̄ficientē et in duplū d̄tra negā
tem. vt si occidisti ail vicini tui. ff. ad le. acq.
vñ neraci⁹. f. hec actio. Quito qñ soluit^r ex pi
etate. ff. de ddi. inde. cū is. f. plē. Sexto qñ a
liquis scienter soluit. C. de ddi. inde. indebitū
h̄ tm̄ h̄m canones fallit i v̄sura q̄ indebite solu
ta repeat^r. ex. de iureiu. debitozes. hec accu
C. de ddi. inde. l. j. vñuersus. Iudicat et iurat
transacta negat pietas scit. Quid si sup̄ mai
ori quāitate q̄ sibi debeat^r fecerit q̄s scienter
et dolose a debitore sibi caueri. h̄ndet bñ. ex.
de plus pe. c. vno et guil. qz si talem penitue
rit fraudis et d̄fiteat^r veritate ante litē d̄resta
tam debitū nō p̄dit. sed puniet^r in expēsis q̄s
reus fecit. Si vero p̄sistit in crimē et tandē d̄
adiecta falsa quāitate d̄uincat^r in toto debi
to puniet^r. nisi in duobus cāibus. vñ qñ cre
ditor d̄uictus trāsigit cū debitore sup̄ pena et
sup̄ dolositate illa imo siqs est dolo inductus
ad trāsigendū de illa dolositate nō p̄t accipe
re de dolo p̄uis d̄missō in extorquēda cautōe
h̄ de dolo p̄nā. Scdo qñ p̄uis extortā do
lo cautōem debitor d̄fiteat^r se totū debere. C.
e. l. j. Quid si quis bis creditor pecuniaz sol
uat qz nesciat se primo soluisse et post recoz
det^r. ff. indebitū p̄t repetē. h̄ ip̄e tenet^r p̄ba
re qz soluta sit indebite vbi creditor negat so
lutōz factam sibi fuisse. et tūc si p̄babit^r sibi
solutio facta. oportet qz creditor p̄bet qz illa
pecunia sibi fuerit debita. ex. e. is q̄. h̄ intelli
git^r de p̄sonis nō p̄uilegiatis. Secus ē i p̄ri
uilegiatis vel de pupillo siue minore. mulie
re milite rustico. simplicitate gaudente. Isti ei
nō tenent^r p̄bare indebitā fuisse h̄ qui recipit
p̄bare debet debita fuisse. ff. de p̄ba. cū de i
debito. f. si aut̄. hec bñ. Nota qz qui p̄rio ne
gauerit pecuniam numeratā et postea de h̄ d̄ui
ctus fuerit p̄ponere nō p̄t exceptōz solōis in
pecuniam mendacij. C. de nō nume. pe. auēt. q̄
p̄p̄iam. Itē neqz delicat⁹ debitor nec onero
sus creditor a iudice audiat^r. ff. de pig. ac. si
seruus. Et quidem h̄m glo. delicatus debitor
est qui nec vnū vult soluere nūmum. sed one
rosus creditor est qui sibi vult solui vsqz ad q̄
d̄rantem vltimū.

Equitur videre de sexto scz de effectu so
lutōis. est aut̄ effect⁹ solōis d̄mō legi
time fiat eo modo quo dictū est supra vt tolla
tur om̄is obligatō quecūqz sit illa tam p̄nca
palis q̄ fideiussozia. vt insti. qui. mo. tol. ob.
in principio. Ad hoc autem vt tollatur om̄is
obligatio. oportet vt solutio plene et integre
fiat. et tunc fit liberatio p̄o illa solū S3 qd̄
si plures debitozes erāt insolidū obligati. et
vn⁹ p̄ se p̄tem virilem soluit et creditor admi
sit. ff. p̄ hoc obligatō eoz̄ isolidū tollit^r et al
ter p̄ altero postea n̄ exigit^r aut̄ d̄uenit^r. h̄ q̄libz
eoz̄ tm̄ p̄ se et p̄te virili exceptōne opposita

pacti taciti. nisi dictū sit in contrariū. vt. C. de
pac. si creditore. Itē qñ plures aliqd pmitit
aut pmitit pecūiam et tūc quilibz liberatur
soluedo ptem suā. ff. de odi. inde. cū duo aut
spēm. et tūc nō liberat. ff. de v. ob. l. ij. Et
factū. et tūc ab omibz impleri debet. ff. de ma
nu. testa. et si ita fuit seruus. hec host. ex. de
pe. dstituitis. Itēz si quis pmitit. xl. libz. i. ali
quo termino sub pēa. x. libz. si soluerit. xxx. li
bz. infra terminū nō dēz exigi pēa nisi p. x. nō
soluitis ex. de pe. suā. Vbi nota s̄m bern. q. 1.
lud qd. pmititur sub pēa aut dstitit in dādo
aut in faciēdo. si in dādo sic in totū pēa dmit
tetur. licet p pte sit satisfactū. ff. de vbo. ob.
stipulacōnū. §. si forte. Ita dicūt om̄s legiste
p̄ter dñm meū q̄ dixit qd opposita doli excep
tione repellē a pena p rata p̄s solute. et ē cū
eo gōf. ti. de peis ar. s̄m eos. ff. de v. obli. l.
ij. §. vlt. et h̄ equitas seruatur i. c. suā. qz non
debz quis cū alteri iactura ditari vt ibidem
dicitur. Si i faciēdo. aut ergo illd qd fieri dēz
est indiuiduū. i. tale qd nō p̄t diuidi i p̄tes. et
sic in toto pena dmittit si nō fiat. vt si mibi sic
a te seruit dstituta sub certa pena. et dcedas
pluribz heredibz relictis et vn̄ eoz t̄m me
impediat pena dmittit in totū. ff. de v. obli.
eadē. §. caro. i. p̄cipio. Aut ē diuiduū vt erz
quis stipulat generaliter hōiem v̄ vas qdli
bz et sic p pte tantū dmittit pena in dtrac
tū. vt si pcurator sub certa pena pmitit dñm
ratū habiturū sup rē certā. et sunt plures sup
qbus stipulacō rata ē habita si dñs in vno d
trauenerit nō dmittit pena nisi p pte. ff. rez
ra. ha. si pcur. s̄ i iudicijs pena dmittit inso
lidū. excepco tñ doli opponit p pte. ff. si qd
cau. si seruus. In primo tñ cau. i. cū pena d
stitit in dādo distinguit gual. s̄. q. illd qd dari
debz dat aut ab vno aut a pluribz. si ab vno
tūc si p pte det pena in solidū dmittit vt in
l. stipulacōnū. Si a plibz. tūc pēa p pte dmit
tit et exigi. ff. d. odi. in de. q. duobz. nisi illi
ples loco vni hēantur vt ibidē in. §. cui fun
dus. Item siquid sub pena pmissi et non solui
pena est cōmissa si tamē postea soluo liberor
a pena. ff. de ar. l. vl. hoc est verū s̄m accur.
si soluo añ iudiciū ceptū et añ p̄ creditoris in
terit vt in. l. sicut dies. §. vlti.

De donacōibz inter viuos ti. x.

Einde qz dictū ē supra de v̄dicōe et p
mutacōe in quibz rez dñm trāffer
nō ḡtuito. Nūc dicēdum ē de donacōi
bz in quibz trāfferatur dñm rez ḡtuito. vt
dendū est ergo. primo qd sit donacō et vñ d
citur. scdo de sp̄ebz donacōis. tercō qz p̄t do
nare. q̄rto cui p̄t donari. q̄nto qd p̄t donari.
sexto. q̄o donacō fiat. septio ad qd donator
teneat. octauo ex quibz cāis donacō reuocet.
Circa primū sciēdum. qd donacō est mera li
beralitas q̄ nullo iure cogēte aliquid dcedit
ff. e. l. i. et. ij. V̄ s̄m hosti. est rei licite nullo
iure cogēte mera liberalitate facta collacō.
Sola aut obligacō civilis p̄cedēs nō impedit
donacōz. qz illa nō est efficac̄ ad agēduz. v̄

retinēd̄z v̄ dstitueduz. sed natural̄ sic. qz suf
ficit ad dstitueduz. ff. e. h̄ iure. §. vlt. Mera iō
dicit. qz si fit ex necessitate nō est donacō. ff.
de adm̄. legatis. rē legatā Dicitur autēz do
nacio a dono. quasi doni dacio. ff. de dona
ca. moz. senat. §. i.

Ira scdm sciēd qd donacōnū alia est sim
plex alia ob cām. Simplex est illa q̄ ncn
bz cām et est irzeuocabilis ita vt nullo casti
donator velit ad se reueri rē donatā. ff. e. l. i
Donacō ob cām est cū iuterponit vt aliquid
fiat v̄ nō fiat. vt est donacō p̄pter nupcias et
cā mortis et dotis. Sec̄ ē forte de donacōne
sponsalioz s̄m azo. qz ip̄a fit pure et simpli
licet insit d̄dicō tacite p. l. ff. e. h̄ iure. §. vlt.
Item donacō alia ē inter viuos. vt qñ rē quaz
dono malo h̄e illum cui dono qm me. Alia
cā mortis. vt cū rē qd dono malo me h̄e q̄ eū
cui dono. s̄ magis ip̄m q̄ heredē meuz. ff. de
do. ca. moz. l. i. Ad p̄sens autē intencō est di
cere de donacōe inter viuos. h̄ aut vt dictuz
est debz esse mera. d̄z etiā esse pura nō ficticia
vt. s̄. donator h̄eat p̄positū trāfferēdi p̄p̄ieta
tem. aliter em̄ dñm trāfire nō p̄t. ff. e. in edi
bus. §. vlt. debz etiā esse simplex. i. sine cām et
irzeuocabilis vt dictū est supra. ideo etiā in
instrum̄tis de donacōibz inter viuos dicitur
donauit pure libere simpliciter et irzeuocabi
liter inter viuos. De donacōe v̄o dotis et de
donacōne p̄pter nuptias et de donacōe inter
sponsalia habet infra li. viij. ti. de matrimo
nio circa fi. De donacōe aut cām mortis habet
infra ti. sequēti. Item donacōnū alia p̄sonalis
alia realis. si em̄ ep̄s donet rē ecclesiasticā a
licui p̄sone magis esset donacō p̄sonalis q̄ re
alis. x. q. ij. hoc ius. Si vero donet plibz p̄so
nis immediate sibi succedētibz p̄sumit eē rea
lis qz p̄sumit donasse dignitati ex. de dona
cum venissent. Si aut donet ecclesie p̄sumit
eē esse talis. s̄. real. qz ecclesia nō potest mo
ri. et iste p̄sumit perpetuo donasse. xv. q. i. c.
fi. hec bern. in. c. cum venissent.

Ira terciū sciēdū qd donare non potest
monachz vel ouersus. di. liij. ablati
nec abbas seruuz ecclesie nisi dent ecclesie
duo serui eiusdē meriti et peculij. xij. q. ij. et
piscopus qui mācipium alias vero eos cū cō
sensu capituli v̄ solus donare potest sed cum
solz donat q̄ntitas dati et d̄suetudo terze di
ligētus debz attendi. Et s̄m hoc donatū est
ratum vel irritum iudicandum. ex. e. ceterum
Dicit autem ibi bern. qd scdm alanum abbas
potest facere donacōnem loquēdo de paupū
erogacōe quā potest facere quilibet p̄latz ec
clesie ita tamē qd non progetur ad munerum
quātitatez vt iunuit in dicto. c. ceterz. ar. di.
lxxxvj. non satis. considerata consuetudine
et facultate ecclesie. ex. de censu. cum aposto
lus. in fi. Vel p̄t etiā dici qd abbas p̄t facere
donacōnez veraz quam potest facere p̄latus
si hoc habet loci consuetudo que dat iurisdic
tionem et liberiozem aditum ex. de his que
fi. a ma. p. ca. nouit. ita tamē qd ecclesia enoz
mter n̄ ḡuet ex. e. fraternitate. Itē donare n̄

Donatio inter vivos

Monachus
Abbas

Adm. 21. 210
f. 10. 10. 10.
f. 10. 10. 10.
f. 10. 10. 10.
f. 10. 10. 10.

notest minor. xv. an. nisi maior factus raturum habuerit. ut i. l. vlt. Nec furiosus nec prodigus ff. e. modestus. §. penult. et de cur. fur. l. vlt. Nec ignorans. Nec is cui est alienatio interdicta ut qui commisit crimine lese maiestatis vel est hereticus. C. ad le. iu. ma. l. vlt. et de he. et ma. l. ma. nicheos et ex. d. here. ad abolenda. In alijs autem criminibus donare non potest quis post sententiam se cuius est si donet ante. ff. e. post contractum. Nec est seruus nec filius familias nisi habeat peculium castrense vel quasi vel nisi habeat liberam administrationem ne peculij perfectici. et hoc ipsum sic specialiter et cessus. vel nisi sit filius comitis vel marchio nisi senatoris. aliter non quantuncumque magnus et discretus ex. e. filius familias. Item si imperator donet domum interpretatur eam cum omnibus iuribus et pertinentiis suis esse donatam. C. de bo. va. here. l. si quis. l. xj.

Irca. iij. sciendum quod donari potest presentis et absentis notis et ignotis. ff. e. l. vlt. aico et amice est meretrici. nisi sit miles ille qui donat amice. quod miles non potest donare meretrici. docto non vel non docenti. ff. e. affectus et. C. de dona. inter vi. et vx. l. iij. p. rifa. et filio familias. Ex nec tamen. C. e. siue emancipato. vx. ozi at mee donare non possum. C. de dona. inter vi. et vx. Et dicit hosti. i. sum. ti. d. do. in. vi. et vx. quod quid de donacione inter virum et uxorem dicitur prohibita. Idem pene intelligitur de donacione inter presentem et filium. Item si aliquis de curia vel de curia alibi dederit substantiam suam alicui quocumque modo siue iter viuos siue in ultima voluntate quarta pars debet curie. Excipiunt autem loca pia quibus potest dare totum ita quod curia non detrahatur quarta. xxij. q. viij. quibus etiam.

Irca quantum sciendum quod id est solum illud potest dari quod potest in dominium alterius transferri. ff. e. i. edi. b. §. vlt. Item non potest a prelato dari nisi cum consensu capituli ex. e. pastoralis nisi res modica. ut super predictum est de abbate proter quinquagesima et centesima ad ecclesiam construendam vel constructam ampliam. ut ex. de his que fiunt a prelati. pastoralis alias non potest fieri ab eo perpetua donacione nisi forte moderata secundum consuetudinem patrie vel nisi causa elemosine siue exneis siue pro quibus ex. de test. ad hoc i. fi. et. c. relat. Vlt. nisi ex causa de consilio pape vel maioris partis sui capli. ex. e. p. tuas. e. c. pastoralis. Consuetudo etiam generalis tenet quod prelati sui copotes pecuniam equos fructus et res se mouentes et mobiles donant pro libito voluntatis. Possent tamen si nimis excederent reprehendi quod est committendum arbitrio boni viri. ar. ex. e. aplice. ceterum fraternitate. hec hosti. e. ti. Item non potest aliquid donari in enormem lesionem ecclesie. ex. e. firmitate. Sed quod si per multas donaciones prelati ecclesiam ledat nuquid ille donacionis reuocatur. ff. l. bern. ex. e. fraternitate. ad hoc arguitur per et contra. p. iura. h. tamen ideterminatum dereliquit Item super predictam quinquagesimam et centesimam donare potest episcopus tam de redditibus ecclesie quam de possessionibus dummodo ecclesia non ledatur. ex. e. aplice. in tex. et glo. iij. in fi. eius.

Irca sextum sciendum quod donacione olim secundum vetera iura fiebat tamen stipulacione hodie autem

potest fieri solo pacto per verba presentis temporis. ut donatio. si nudis verbis consensu tamen donatoris et donatarii interueniente. aliter non. ff. e. nuda. primo inter presentes et absentes per nuncium vel epistolam in scriptis et sine scriptis fieri potest. C. e. ambiguum. et l. si aliquid. nisi forte conuenit inter presentes qui in scriptis fiat. C. de si. inst. contractus. vel nisi forte fiat a patre in filium emancipatum. vel nisi fiat inter personas diuitas. C. e. si quis in emancipatum. et l. se. Sed nisi excedat quingentos aureos nulla debet fieri in scriptis. Et dicitur hic scriptura insinuacione apud magistratum conuenientes. hoc est quod donator apud eos exprimat quod tali donare velit et scriptura inde fiat adhibitis personis publicis non priuatis. et hoc si fiat in actis non oportet adhibere testes. C. e. in donacionibus. Sicut tamen quidam casus in quibus donacione ultra quingentos aureos sine scriptis tenet ut cum sit pignus locis. i. autem. de non alie. autem. de primo. re. ec. §. si mihi. et cum sit a principe in priuatum. C. e. scimus. vel e contrario in priuato in principem vel a magistro militum in milites vel a priuato in priuatum in reparacione domorum. vel a priuato in priuatum in donacione propter nuptias. C. e. in autem. Item et a priuatis. et in autem. ut si fiat pignora. §. illud quoque. et. C. de dona. an. nup. i. autem. eodem cursu. vel cum usure futuri temporis remittuntur. ff. e. modestus. sic etiam donacione per verba futuri temporis. ff. de verborum obligacionibus. Quid si plures donaciones alicui facte sint diuersis temporibus quibus nulla per se excedit summam predictam sed omnes insimul excedunt. Respondet hosti. quod donacione valet licet non sit insinuata. C. e. sancimus. §. si autem. Quid si donacione facta sit in singulos annos eius quantitas quam non excedit summam sed omnes simul excedunt. Respondet hosti. quod est donacione una. ff. de do. ca. mor. senat. §. si tamen personalis fuerit quod si nulla de hereditibus facta est mencio non exigitur si autem de hereditibus utriusque. §. donatoris et donatarii. vel alterius eorum mencio fiat exigitur et scriptura. C. e. scimus. §. si.

Irca septimum sciendum quod donator tenetur tradere quod donauit vel equipollens. insti. e. §. proficiunt non tenetur autem de euictione. ff. e. aristo. nisi ex pacto conuenit. C. e. l. ij. Et hoc quando incipit a tradicione vel ubi donacione incipit a promissione. ff. de verborum obligacionibus. ubi autem non apparet. §. vlt. possam agere de dolo contra donatorem si mihi det scienter rem alienam. ff. e. ansto. §. vlt. secundum i. vij. q. i. c. iij. Tenetur autem dare in quantum facere potest. i. habita ratione sui ne egeat. ff. de re. iu. in aduocacione. Nota quod in donacione non obligatur quis absenti nisi in causa. primo si mittat quod rem sibi ferat. Secundo si rem penes se habeat et eam sibi donatam esse sciat sed si nescit eam sibi esse datam. vel nondum accepit eam sibi missam. non fit dominus rei donate. quod si per eius seruum fuerit sibi missa. nisi ea mente fuerit eius seruo data ut statim eius fiat. Tercio si habeat aliquem presentem qui nomine eius accipiat rem illam. C. e. absentis. et. ff. de ne. ge. si ego. Item quando duobus res aliquid datur vel venditur semper est potior is cui res primo traditur. non cui primo datur. C. de rei vendi. quociens. hec hosti. ex. de sponsali. du. tuas

Cui

Itē donatari⁹ donatori naturaliter ē obligat⁹
ad archidota. ff. de pe. he. s. et si le. §. solut⁹
Equit⁹ videre d. octavo. s. de cāis ex qui
b⁹ donacō reuocat⁹. circa qd sciēdum q
reuocat⁹. primo ppter defectū cāe ppter quaz
res data est ex. de cle. cō. qd a te. 2. ppter ddi
cōnem adiectā ex. d. ddi. ap. ver. 3. ppter dā
tis impotēciā de q dictū est i qro ar. iij. ppter
ter pacti turpitudinē ex. d. symo. venies. qnto
ppter dati enozmitatē. xij. q. ij. si quis irasci⁹
vbi dicit⁹ q si pater tm donet q fili⁹ exbere
dite⁹ debet donacō reuocari. vj. ppter recipi
entiū fraudē. xvij. q. vlt. dicitur. vbi dicit⁹ d
illis abbatib⁹ q inducūt aliqz ad deponēduz
pecuniā ppter turpe lucrū. q res eoz heredi
bus reddere debz. septio ppter supueniētes fi
lioz natiuitatē. xvij. q. fi. q. q. vbi dicitur
q quidā nō hns filios res suas ecclesie dedt
vsufructū sibi retēto. Postea vō natis sibi fi
lijs res sunt sibi reddēde. et h nō iure fori. s.
poli vt dicit bern. ex. e. c. vlt. v. q. ten⁹ mo
dū excedit. xij. q. ij. si quos. vbi dicit⁹ q ep⁹
potest seruū bñ meritū manumittere et ei. xx.
solos dare. et si vltra dederit p successorē po
terit reuocari. ix. ppter iḡitudinē ex. e. c. fi.
Vñ si quis ipugnat eū a quo bñficiū hz bñ
ficiū pdit ex. de postu. c. vlt. sic etiā pdit⁹ fe
dum di. xvij. si impato. vel legatū. ff. de in
offi. re. papinian⁹. §. manumisse. sic etiā reuo
cat⁹ i seruitutē libert⁹ qui patronū impugnat
C. de obse. pa. pte. si manumissio. et. xij. q. i.
liberi. Sūt aut et qdā alie cause ciuiles ppter
qz donacō reuocat⁹. reuocat⁹ em donacō fa
cta liberto. primo ppter obsequiū n pstitū pa
trono. ita etiā q reuocatur epca de pecūia do
nata. C. de reuo. do. l. i. Ex hac tñ cā nō reuo
catur libert⁹ q in nō faciēdo leuiter deliqt
C. de libera. ca. solo. si tñ deliqrit dtra patro
nū in faciēdo offēsā et iā leuē poterit reuo
cari in seruitutē. Et sic debet intelligi. C. de
lib. et eo. l. i. qd aut dictū ē q ppter obse
quiū nō pstitutū nō reuocat⁹ libert⁹ in serui
tutē est verū de liberto puiati. sec⁹ est de li
berto ecclesie q rediget⁹ in seruitutez de quo
vide infra li. vj. de ser. nō oz. Scdo donacō li
bertis fctā tota reuocat⁹ ppter liberos postea
a piono susceptos qnimo ec ipe fili⁹ postea
genitus totū reuocare pte. C. de reuo. dona. si
nūq. et. xvij. q. vlt. q. q. q. Donacō vero fctā
filio emācipato siue alicui de liberis nō exn⁹
tib⁹ in pte donatoris siue etiā exneo reuo
cat⁹ ppter qnz cās iḡitudinis. prima si dona
tari⁹ atroces iniurias donatori intulerit. vt
qd dixit ei in platea vlt loco simili q erat fur
vel aliud sile. Scda si man⁹ impias in eū inie
cerit. Tercia si gūe dānū rerū suarū intulerit
Quarta si vite picl m ei inferre attēptauit vt
qd eū intoxicare voluit. Quinta si ddiōz appo
sitam nō impleuit. De his casib⁹ habet⁹. C. de
reuo. do. l. vlt. prime vero qtuoz cause tangū
tur ex. e. c. vlt. Mater vero q donauit filio et
postea trāsiuit ad scda vota donacōz reuoca
re nō pnt nisi ex trib⁹ casib⁹. s. si vite ei⁹ insidi
et vel in eā man⁹ inferat vel iact urā toci⁹

ius substātie moliat⁹. C. d. reuo. dona. auten
hec quaz. et auten. de nup. maxime tamē. h
etiā notat⁹ p gōf. in sum. e. ti. et p bern. ex. e.
c. vlt. Est aut hoc ius reuocādi psonale ab
vtraqz pte. Vñ nō trāsit ad heredes donatoris
qui tacuit sup hoc in vita sua. qz tacendo re
nūciasse videt⁹. Nec ad heredes donatarij. C.
e. l. vlt. i. si. nisi donator in vita sua se ppaue
rit ad agendū vt dicit hōst. ex. e. c. vlt. ar. C. d.
in offi. test. si pater. Et nisi in donacōe facta
liberto q liberis postea susceptis etiā a filio r
uocatur Quid si i donacōe pactū fieret q
donator donacōez pteztu alic⁹ ingratiitudi
nis nō reuocaret. hē tale pactū nō teneret qz
equitati naturali dtrariū est. s. q aliquis im
pune iḡitudinis viciū dmitteret. C. de inuti
lū. ex eo. Ad hec nota q si qui clerici illis
ecclesijs quib⁹ fuerāt intulati in possessioni
b⁹ vlt alijs bonis aliq donasse noscun⁹ cū ab
earū ministerio et bñficō fuerit amoti. ad eas
debēt reuerti ex. de cle. diu. qd a te. et. xvij. q.
vj. de lapsis. Sed dtrariū videt⁹. xij. q. ij. nul
li liceat. et ex. de ddi. appo. verum. hē sup h
fuerunt diuersi mōi dicēdi. vt dicit⁹ in glo. il
li. c. qd a te. s. dicit bern. ibidē q illd. c. qd
a te. et similia loquūtur de benignitate et di
spēsacōe. dtraria vero de stricto iure. Vlt dicē
dum q si tpe ingressus res sint expsse donate
nūq postea sūt restituēde. C. si re⁹ l. ac. moz.
fu. l. vlt. nisi clerici vellēt ei grām facere. si ve
ro sint tacite donate psonā sequūt⁹ et sic intel
ligi pnt. c. qd a te. qz bona sunt accessoria pmo
sequūtur psonā h bern. s. m. aut jo. xvij. q. vj. d
laps. bōa sibi reddēt⁹. si sint immobilia qntū
ad vsufructū qz tpe vite sue vtet⁹. sed ppetas
apud ecclesiā remanēt⁹. S. quid si aliquis i
uita vxore monasteriū intret et postea reuoce
tur ab ea. nūquid illa q dtrulit monasterio si
bi reddētur hē bar. i. questionib⁹ dicit q sic
qz illa nō fuit aliter datur⁹ nisi teneret ingres
sus Insup nota q donacō pnt mod accipe vt
do tibi h vt facias mihi illd. Cōdicōez vt do
tibi h si feceris mihi illud. Causā vt do tibi h
qz fecisti mihi illud. Demōstracōez vt do tibi
seruū meū slichū coquū. vide de h ifra de mo
do dtrahēdi sponsalia sub cōdicōe li. viij.
Si g⁹ fiat donacō sub ddiōe nō tenet nisi cō
dicōe extāte. nec donatari⁹ petere pnt rez sibi
donatā anteq ddiō extet etiā si cauere vel
de ddiōe implēda. ff. de con. et de mō. q he
redi. §. fi. Vñ si pendēte ddiōe res tradat⁹
et postea ddiō nō tenet. res tradita repeti⁹
ff. de ddi. inde. qd aut sub ddiōe. Si vero fi
at sub mō donacō statim tenet et donatari⁹
statim pnt petere re sibi donatā si cauere velit
de mō implēdo. ff. de con. lib. cum intestō
et ex. vt ec. be. c. vno in glo. nisi sub mō. Vñ
magis obligatus ē qui donat sub modo q q
sub condicōe. et hec donacō non reuocatur
quādū mod⁹ seruat⁹. Si autem mod⁹ nō ser
uat⁹. tūc aut in ddiōe expssa fuit reuocacō ei⁹
modo non seruato. aut nō. si sic donacō reuo
cat⁹. mō nō seruato. si nō. nō reuocat⁹ sed agi⁹
ad interesse vt fiat quod dicitur. C. d. rescin.

Donatari⁹

donacōz. ff. quib⁹ ut indig. leg. at post lega-
tū. et mlti. de dona. §. 1. in glo. fere. ubi etia⁹
plures alie ponū t⁹ differentie. Cū autē cū
legato qz i morte dfirmat⁹. et ex ea falcidia d
trahit⁹. C. ad le. falc. l. fi et m tū ē hīs ei ut
cum ipō fere p omnia dnumeretur. illi. de do
na. §. 1. in tex. et glo.

Ira. ix. sciend⁹ q effect⁹ hui⁹ donacōnis
est ut res si fuerit tradita retineatur. vel
si nō fuerit tradita vōdicet⁹ nō obstatē vsuca-
pione. ff. e. senat⁹. §. 1. expēse tū necessarie vō
vtilēs p doli exceptiōz recuperant⁹. ff. e. si mor-
tis. Item ut iust⁹ utul⁹ vsucapiēdi trāferat⁹
ff. e. qui aliena. et h sunt vera nisi donacō fu-
erit reuocata.

Ira. x. sciend⁹ q si fiat donacō cā mortis
p obligatiōz ab hōie sano qz nullū istās
piculū terret dicit⁹ sic. Petr⁹ san⁹ existēs sci-
ens tū se qnqz mortuū pntē cā mortis fecit
donacōnem. donauit enim causa mortis jobā-
ni fratri suo ibidez pnti p dūm tale pollicita
cōne offerēs vel sic soleni stipulacōe interue-
niente pmittēs dicto jobāni dare tradere et
exhibere post mortē ip⁹ donātis dictū p dū-
m. et volēs atq paciscēs ut statim post mor-
tem ei⁹ ipi jobi peticō et exactō dicti p dūi cō-
petat pleno iure. nisi vel donatariū p mori l
donato. e donacōis p dūctē penitere et eaz in
vita sua spetialiter reuocare dūgat. Mo. ei
duoz altero dūngente donacō euanesceat. Si
vero donacō cā mortis p traditiōne fiat metu
mortis p rime vō alteri piculi de p rimo im-
minētis dicit⁹ sic. petr⁹ lāguēs et p rime mor-
tis piculm metuēs. vel sic. petr⁹ de p rimo ma-
re trāsitur⁹ vō ad bellū scur⁹ amēs naufragij
vel belli piculm p dei reuerētia et suoz deli-
ctoz venia. mortis vō dicti piculi cā. donauit
jobāni pcuratori quētus taliū religiosoz no-
mine dūctus ei⁹ dē recipiēti p dūm tale et dūb
et tradēs in pnti ipi jobāni dictū p dūm. vel
sic cōstitūēs se ex nūc dictū p dūm ipsi⁹ jo. do-
nataij p dūcto nōie possidere vel qsi. et volēs
ut ex nūc dicti p dūm donacō in eūdem donata-
riū p dūcto nōie sit trāslatū. et p dūctū p dūm de
cetero ei⁹ nōie sepe dicto fiat. nisi l donato
rem ipm ab hac egritudine liberari vō donati-
onis penitere dūgat. ita. f. ut qdūqz hoz d
tingat donacō euanesceat. Si vero filia famili-
as nupta faciat donacōz cā mortis dicit⁹ sic
Domia berta filia petri et vxoz tici⁹ dpos mē-
te et egra corpe qz in patris p tate dūctū. te-
stari non poterat infra scriptam cā mortis do-
nacōz piculm mortis imminere de p rimo co-
gnoscēs p dūcto patre suo p sēte et d sētiēte
mō infra scripto facere pcurauit. p rimo nāqz
de donab⁹ suis et iuri⁹ ad se spectātibus cā
mortis donauit p aia sua. c. libz. expēdēs
hoc mō. Itē p fratre suo. x. libz. zc. Reliquum
vero siue residuū dotiū bonoz. et iuriū suoz
mortis cā donauit p dūcto ticio viro suo reci-
piēti vice et nōie. C. et. b. filioz ei⁹. Ita tamē
q si aliqz p dūcto filioz ei⁹ decesserit an ip-
sam ei⁹ portio supueniat donacōe cā mortis.
p mittens soleni stipulacōe interueniēte cui⁹

bet p dūcto donatarioz ibidē pntiū recipiē-
ti suo nōie p donacōe sibi facta. et vice nūc
sue illoz cui⁹ vō quoz nōie est donatum. h
notario supradicto recipiēti. zc. eidē dare vel
tradere vō exhibere qntatē rem vō res vō
donatas ipi⁹ donātis morte secuta. Et volēs
atq paciscēs ut qntatē rei vō rez donatas
rū ilico post mortem ei⁹ peticō et exactō dpe-
tat pleno iure nisi donatariū vel donatarios
ipos p mori aut eā ab hac egritudine liberari
vel donacōis penitere dūngat. quocūqz tū
istoz dūngente donacō reuocata sit penitus
et euanesceat.

De legatis ii. xxiij.

Deinde qz ut dict⁹ est legatis valde
sunt similes donacōes cā mortis. iō d
sequēter diceūz est d ipis legatis. Et
primo qd sit legatū et fideicōmissum. scdo qz
p t legare. terco cui p t legari. quarto qd p t le-
gari legare. qnto in q vlnā volūtate p t lega-
ri. sexto qliter et qbz verbis sit legatū. septio
quot et q sunt spēs legatoz. et quo ordine de-
bent scribi legata. octauo de formis scriben-
di legata relicta p restitucōe male ablatoz.
nono de formis scribēdi legata vxoz relicta
decimo quid iuris d legatis i genere relictis
vndecio de legatis relictis ex o l ecclesie ca-
thedrali vel alij ecclesie quomō debēt diuidi
inter epm vel ecclesiā cathed. alē vel aliā ec-
clesiā. duodecimo de determinacōe quozūdā du-
bioz circa legata. tredecio quib⁹ mōis lega-
tum ex tinguūt. Circa primū sciendum q le-
gatū est donacō quedā a defūcto relicta sed
ab herede p tādā qz debet post mortē testato-
ris et post aditā hereditatem ab herede. ff. de
le. si tibi. §. cū seruus. Nō em debz legatari⁹
occupādo legata ius sibi dicere h ab herede
petere. ff. quoz lega. l. i. rñso. i. qz si post a-
ditā hereditatē legatū occupet actio legari
denegaret⁹ sibi. C. e. n. dubiū. et sic in possesi-
one et p rietate sibi p iudicaret. si vero an he-
reditatē aditā occupet sibi in actiōe et p pta-
te nō p iudicaret. possessionē tū nō restitueret
ff. quoz le. l. i. §. q actor. Vñ si ex testamto a-
deat hereditas deficit legatū nisi sit infra re-
lictū q adueniētib⁹ ab intestato p tletur. C. d
fideicōmiss. eamqz. Itē nota q licz legatū pe-
ti nō possit nisi adita hereditate. si tū legatari⁹
post mortē testatoris decedat etiā an here-
ditatē aditā trāsmittit ad heredē suū legatari⁹
C. de cadu. tol. l. cū igit. Et hoc ē verū nisi le-
gatari⁹ habeat substitutū vel dūctū. qz tunc
trāsit ad eū. et p rimo ad substitutū. Si vero
legatari⁹ testatore viuo decedat deficit lega-
tū et remanet apud heredes ut ibidē. §. sed ut
manifestet. Et hoc est verū cū legatū reliqui-
tur pure vō in diē certā ut i pasca. si aut relin-
q t sub dūctōe in diē incertā puta cū tici⁹ mo-
riet⁹ tūc si ante diē vō dūctōz legatari⁹ mori-
at⁹ nō trāsmittit legatū ad suū her edez qz nū-
q valuit ut ibidē. §. si aut aliqd sub condicō-
ne. Fideicōmissum fere idē est q legatū sed fī-
deicōmissum dictum est qz fideicōmissa olim
p edebāt ex fide hered. hz bodie fere adeqta sue

legatus p t y

legata et fideicommissa et quicquid iuris est in uno est etiam in alio. Commissarij autem vel etiam fideicommissarij dicuntur quibus legatum aie soluedum committitur. Vnde in multis locis testamentorum executores vocantur quod legatum anime exequuntur.

Itaque sciendum quod legare potest solus ille et omnino ille qui potest testari. ff. de leg. i. l. ij. que autem persone testari possunt habebitur infra. Legatum enim reliqui non potest nisi in testamento vel codicillis. Nam ad hoc equipollent ista. scilicet testari codicillari. et legari vnde qui potest vnum illorum potest et reliquum. ff. de codicillis. diuisi. §. codicillos.

Itaque tertium sciendum quod potest illi soli legari. qui potest heres institui. sed quis sit ille habebitur infra. Quod autem legatarij persona esse certa aliter non valz legatum. ff. de statu. ho. duo.

Itaque quartum sciendum quod legari potest res testatoris et res heredis. nec refert an sciuerit vel ignorauerit testator rem esse suam vel heredis institui. e. §. si quis rem suam. Item heres legatarij potest rogari ut non tamen rem sibi legatam sed etiam alii alteri restituat. hoc obsequato ne plures restituere rogetur quod cepit ex testamento. insti. de singulis reb. §. p. fideicom. re. §. pr. aut. Item res aliena si cum testator alienam esse sciebat. et tunc eas res heres emere et prestare vel eius estimacionem legatario. et hoc est verum si res illa sit talis que vendi possit alias non institui. e. §. non soluz et §. p. aut. Et si heres eam non redemerit vel precium eius legatario non dederit. nichilominus ipse legatarij si rem illam alienam habeat tenetur eas reddere sed contra heredem potest agere. Si vero testator ignoret illam rem esse alienam non tenetur legatum nisi cum legatarij persone diuicte. ut uxori vel alij persone cui tantumdem relictus erat de suo. C. e. cum aliena. et nisi cum libertas relinquatur seruo. ff. de fideicommissis. liber. paul. Oportet autem legatarij probare testatorem rem alienam sciebat se legasse. insti. e. §. p. aut. h. notat p. hosti. et bern. ex de testa. fili. et potest premissa distinctio ut dicitur hosti. in quatuor casibus saluari. Nec obstat. c. fili. vbi dicitur quod heres cogitur huius leges seculi non huius leges dei solue si testator rem alienam sciens legat. quod loquitur in causa in qua res legata erant cuncta ecclesie in quibus legatum non tenuit. potest etiam intelligi et in alijs reb. legatis quibus heres et gressu remaneret si redimeret vel precium solueret. Non ei debet viri ecclesiastici esse exactores impotenti in que preiudicium aliorum quibus potest debent de suo in necessitatibus subuenire ex. d. censi. ex pre. Sed et laici etiam ad hoc huius hosti. tenentur. ar. ex. de censi. licet. quod etiam ad eos ratio decretalis extenditur. ut patet ex. de testa. fili. Item si quis legat rem obligatam creditori suo sciens. quod scit eam esse obligatam tunc heres debet eam luere. i. redimere si tamen noluit et hoc expressit quod legatarij eam luere tunc heres non tenetur eam luere. secus autem est si legat ignorans. insti. e. §. si rem. tunc enim heres non luere sed legatarij nisi cum legatur persone diuicte. vel potest tamen est res obligata quantum valz. ff. de fideicom. lib. obligata et. ff. e. l. si res obligata. Item si quis rem suam credens eam esse alienam legat valz legatum et si putat eam esse legatarij. valz etiam institui. e. §. si quis rem suam. Item

si cui legatur res eius non potest nec duale scire legatum si legatarij eam alienet institui. e. §. si res legatarij. et hoc est verum nisi testator legauerit eam sibi sub conditione hac scilicet si eam alienaret ipso testatore viuente ar. ff. e. l. cetera. Item si alicui fundus alienus legatus fuerit et eius proprietatem detracto usufructu emerit. et usufructus ad eum ex causa lucrativa postea puenit. ipse legatarij poterit fundum petere. et heres officio iudicis cogetur proprietatis illius estimacionem ei prestare. insti. e. §. et cui. Item si quis res suas legauerit. et postea eas vendiderit nichilominus legatum tenebit nisi vendendo legatum adimere voluerit institui. e. §. si rem suam. Et in dubio probabit heres voluntate defuncti mutata quatuor testibus glo. ibidem. Secus est si eam donauerit quod tunc in distincte videtur adimere legatum. ut in eadem glo. Et idem est de eo qui potest legatum. postea pignori obligauit poterit enim legatum agere cum herede ut potest luat. habita tamen distinctione supradicta. insti. e. §. e. in tex. et glo. Si vero potest rei legatarij testator alienauerit potest non alienata omnino debet. De parte vero alienata idem dicendum est quod predictum est de re tota. insti. e. §. si vero quis. Item testator potest legare rem quam habet communem cum alio et tunc legatarij tantum habet partem eius. ff. de lega. i. l. si. Item potest nabi legari ut mihi liceat cadere lapides in solo eius. hoc tamen legatum non transferbit ad heredem meum nisi sit nomen adiectum. ff. e. l. apud iul. §. si quis. Item potest res que nondum est in rerum natura dummodo sit futura legari. vel fructus qui in illo fundo nati erunt. aut quod ex illa accilata natura erit institui. e. §. ea quoque res. Legari ergo possunt et ea que sunt. et ea que futura sunt sed legari non possunt ea que nec sunt nec fuerunt nec erunt ut chimera. nec ea que fuerunt sed esse desierunt ut homo mortuus institui. de inutili sit. in principio. Si vero dubitetur et tunc testatorem an res legata sit in rerum natura. puta an homo legatus viuat agi quidem potest ex testamento sed officio iudicis daretur ut cautio in terponatur. cauet enim heres rem illam persecuturum. et si nactus eam fuerit ipsam legatario restituatur. ff. e. §. suo legato. Item si tunc testatorem huius legatus esset in fuga vel longe absens. tunc debet heres opam et pecuniam et sumptus impedire ut recuperet. Si vero post testamentum fugerit in pensis et periculo legatarij debet queri quod heres rem legatam in illo loco debet prestare in quo relicta fuit a testatore. ff. e. cum huius et. l. si seruus. i. Item legari possunt non tamen corporalia sed etiam incorpalia. ut iura actiones et seruicutes et idem si testator mihi legauerit quod alius sibi debet. heres debet mihi cedere suas actiones dando quam etiam sine hoc habeo utile actionem nisi testator viuens exegerit pecuniam. In dubio enim semper presumitur tunc voluisse legatum exquiri. nisi contrarium probetur. vel quod eo non petente debitor ei vltro obtulit. vel quod exactus pro legatario deposuit institui. e. §. cum autem in tex. et glo. Item potest quis debitori suo liberacionem legare et tunc legatum institui. e. §. si quis debitori. nisi testator viuens exegerit illi. e. §. ca. at. Sz et meo

creditori legatē possuz qd dbeo. et cū fl^o sit i
legato q̄ i debito. et si ex legato cōmode ali
qd ei repente. puta qz pure legat^o qd i diē vl
sub dditōe debeat. qz tūc añ diē vel dditōne
aget ex legato. vel quia exceptiōem habebat
p debito. vel quia deficiebat ei pbacō debiti
Et hinc est q̄ vale est legare et exprimere illi
cite ablata illis a qbus sunt extorta isti. e. q.
e. Itē p̄t legari sc̄m vt lego tibi q̄ heres me
us vedat tibi rem illā et tūc heres tene^r ven
dere p̄tio vō. q. si herede meū dānauerim vē
dere p̄cō certo. necessario habeb^r vedere tāti
q̄nti ē dānat^o. ff. e. l. fideiussoz. q. si. Item vt
heres me^o emat a te rē talē p̄tio iusto. ff. e. l.
et si ego. Ad h^o nota q̄ legari n̄ p̄nt res de
quib^o n̄ ē dmerciū l̄ q̄ alienari phibetur. et si
tales res legat^o nec ipe nec eaz estuatio debe
tur insti. e. q. si talis res. vt ibidē i glo. Et se
cū dū azo. ti. de lega. distigue q̄ rei legatē vl
nullū ē dmerciū vl ē quidē s̄ cū grādi diffi
cultate vt i p̄dijis necessarijs cesar. et tūc nec
ipa res nec ei^o estuacō debe^r nisi volūtas te
statoris dtraria apparet. ff. e. l. q̄s mqlu
nos. Excipit^r etiā cā^o ali^o vt i hōie libero vt
aliq̄n sibi p̄t legari vt si redemerit eū ab hosti
b^o. pficiet em sibi legatū ad liberacōz viculi
pignozis qd habui i eo tacite qz redemi. ff. e.
l. senat^o. Si vō illi^o rei dmerciū sit i dmerciū s̄
nō huic siquidē nō sit ei q̄ dānat^o sit p̄stare. p̄
stabit nihilomi^o legatū si aut sit ei qui p̄stare
debz s̄ nō ei cui d̄z p̄stari. aut hoc est p̄pter e
ius delictū vel sectā vt qz heretic^o ē vl iude
us q̄ mācipiū xpianū possidere nō p̄nt. et tūc
nec res nec estuacō debe^r. aut p̄pter dditōz
stat^o vt qz est s̄uus cui militia legat^o. Aut p̄
ter viciū corpis cū cōtracto legat^o stipendiū
cursoz. Et in his si testator sciebat h̄mōi q̄
licitatē psonaz. estuacō debet^r alias nō. Item
nec ea que sunt edib^o iuncta ne v̄bz defoz
met^r ruinis. ff. e. l. cetera. Item si res eadem
in duob^o testam̄tis. i. duoz hōim eisdē lega
ta fuerit. et ipe ex primo testam̄to rē suaz ere
cutus fuerit tūc ex secdo testō nihil petere p̄t
qz due cause lucratiue in eundē hōiez et i eā
dē rē dcurrere n̄ p̄nt. si vō ex primo testam̄to
execut^o est rei estuacōne tūc nichilomi^o ex 2°
testam̄to p̄t petere rē isti. e. q. si res aliena.

Irca. v. sciēduz q̄ legatū relinquit^r in tes
tam̄to p̄fecto et in codicill p̄fectis nō i
donacōne cā mortis qz legata i multis diffe
runt ab eis vt habitū est supra ti. p̄ce.

Irca. vj. sciēduz q̄ legatū p̄t pure relinq̄
vt tali lego. c. libi. Et i diē vt lego vsqz
ad pasca. Et ex die vt a pascare i antea. Et sub
ddicōe q̄ apponit^r p si vl cū. vt lego tibi si fi
liā meā in vxozē accepis. vl cū. xiiij. ānoz
fueris et inest ei dditō h̄. s. si dpleueris. xiiij
annum. ff. e. l. si em legat^o. et. C. e. l. si. In li
bertate tūc sp̄ale vt videat^r pot^o esse relis
ctā in diē si dicat testator illū s̄uū esse liberū
iubeo. cū fili^o me^o erit. xv. ānoz. C. d. fidei
omis. libi. fideicommissaria. Itē legatuz p̄t fieri
quibuscūqz v̄bis aptis tūc et p̄doneis. vt si di
co do lego dari iubeo volo rogo p̄sco opto

vt des credo te daturuz et similia. C. omnia
de le. l. ij.

Irca septimū sciēdu q̄ triplex est sp̄es le
gatoz legatuz em aliq̄ p̄ restitucōis ma
le acquisitis si testator acquisiuit et habet a
liq̄d tale. Aliq̄ vō p̄ funeris impēsis et elemo
sinis et alijs aime suffragijs. Aliq̄ vero vxoz
ri et pximis et alijs carnalib^o amicis. Et qui
dem dgrue p̄sona d̄z p̄mitti in scribēdo alijs
legatis qz nulla alia legata debent^r nisi dedu
cto ere alieno. C. e. si vniuerse. Vnd illa intel
ligūtur bōa q̄ nō sunt aliēo ere deducta. sc̄do
loco poni debēt sc̄da tanq̄ digniora. Post ve
ro has duas sp̄es legatoz d̄z eligi. certa p̄sō
na vl certe p̄sone q̄ dmissarij vl fideicommissa
rij seu executores dicūtur q̄ ad p̄dicta legata
dstituātur. raro em h̄ fidei dmittūtur heredū
quib^o ita p̄ctis. t̄cō debēt poni certa lega
ta quoz quidē solucō heredi solet relinqui.

Irca. viij. sciēduz q̄ circa restitucōne ma
le ablatoz vel acquisitoz q̄tuoz solent
dtingere et s̄m h̄ v̄nat^r forma eoz q̄ legat^o
p̄ taliū restitucōe primo q̄n testator pauca ta
liū habz et est memor eaz et p̄sonarū a quib^o
habuit. et iō p̄nt breuiter notari in testō. Vñ
tunc posito p̄hemio dicet^r sic. primo quidem
voluit disposuit et mādauit q̄ restituat^r petro
x. libi. et jobāni. x. et sic de alijs q̄s q̄ntates
habuit a p̄dictis p̄ vsurā vl aliā exactiōz illi
citā et hec est via tutissima. Sc̄do casus est q̄n
testator p̄sonas res q̄ntates et cās illicitas
p̄pter timorē ifamie in testam̄to nō vult expri
mi. et tūc solet habere ea notata manu sua vl
alteri^o secreto in aliqua cedula quā suo d̄fesi
sozi vl alteri p̄sone fidei corā duob^o testib^o
ignorantib^o quid d̄neat sigillatā tradit. quo
facto in testō dicet^r. primo quidē. Vl itē reli
quit de bōis suis tali p̄sone c. libi. soluendas
in his et circa ea q̄ sibi secrete d̄misit. Terci^o
cā^o est q̄n lōgo tpe multa illicite acq̄sinit. q̄
parcialiter i testam̄to n̄ possunt expri
mi et tūc ita dicet^r. primo q̄dez voluit disposuit et
mādauit q̄ restituant^r oia et singula q̄ ad eū l̄
ad aliū ei^o noie puenerūt ex cā vsure vl ex a
lia quacūqz multa acquisitōe vl exactiōe oī
b^o et singulis p̄sonis l̄ vniuersitatib^o a qui
b^o ipm vl aliū ei^o noie hec vel aliq̄d eoz ap
paruerit habuisse vl p̄cepisse. siue hoc appare
at ex libris siue ex scripturis rōnū suaz. siue
ex alia legitiā fide vl pbabili rōne. Et etiā q̄
bus restitueduz videbit^r dmissarijs suis de si
plici et pura d̄sciētia eoz. Quart^o casus ē q̄n
scit se aliq̄ illicite habuisse et habere. sed a q̄
bus habuit est incertus. vnde tūc debz ea p̄
eoz aiab^o reliquere dicēdo sic. Itē cū sciat l̄
credat quedā illicite habuisse a q̄b^o tū ea ha
buerit est incert^o reliquit p̄ aiab^o eoz a qui
bus habuit ipa c. libi. soluendas et dispensan
das a suis dmissarijs infrascriptis d̄ d̄silio ta
liū fratru eo mō quo eis melius p̄ liberacōe
anime sue videbitur expedire. Eceme vero le
gatoz sc̄de sp̄ei et t̄c̄te p̄pter sui facilitatez
notarij prudētie reliquā^r qui diligēter ea fo
met s̄m qd exegerit intēcō ipi^o testatoris.

Equur vide d. ix. f. d. Formis scribendi lega-
ta uxori relicta. cca qd sciendum qd si vir do-
tes uxori legauerit legatum e utile sibi et si nib
il ultra dote ei reliquerit qz plenior e actio ex
legato qd d dote. insti. e. f. si uxori. qz sicut
dicit ibi glo. legatum statim debet. dos vo si dsi
stat in mobilibus debet post annum. Si autem
no in mobilibus debet statim. Itē de dote agit
inquātur p̄t facere vir v̄l aliq̄ heres suus de
legato vo isolidū nisi obstat falcidia vel bñ-
ficiū inuētarij. Itē si q̄ facta p̄dicta sint in p̄iu-
diū m̄ieris tollent bñficio legati. tñ si quā
vir nō accepit dote legauit simp̄ legatum erit
inutile si vo i legādo certā pecuniaz et certum
corp̄ v̄l instrumētuz dotis. f. in quo fuit cō-
fessus se dote recepisse quā n̄ recepat demon-
strauerit. legatum valebit vt ibidē. Testator er-
go volens aliq̄ uxori sine in testō relinquere.
p̄mo ei dote suā reliquere d̄z et tūc debz ei
q̄ntitatē specificare alias testamētū n̄ suffice-
ret. nisi ipaz q̄ntitatē dotis p̄ instrumētū l̄ testef-
p̄baret. C. de fal. ca. l. iij. solet etiā ei q̄nqz a-
liq̄ de suo reliquere et tūc d̄z p̄q̄ri diligēter
intēcō ei. q̄nqz em̄ vult qd tñ habeat alimta
et tūc dicit sic. reliquo uxori mee alimta vel
victū et vestitū qd idē e in vita ei d̄z vixerit
caste. Et i hoc cau d̄z h̄zē cibū potū vestimen-
ta lectū et bitacōz et ea sine q̄b̄z viuere n̄ pos-
set. ff. de al. et ciba. lega. l. legatis et de v̄.
sig. v̄bo vict̄. Q̄nqz etiā vult qd ultra alimta
aliq̄ dñm regim̄ dom̄ h̄z et failie sic
in vita ei h̄z et tūc dicit sic. reliquo uxori
meā i domo mea domiaz et usufructuariā
oim bōzum meoz d̄z vixerit caste. p̄ hoc qd di-
cit dñam h̄z curā et gubernatōz familie. p̄
hoc qd dicit usufructuariā h̄z victuz et ve-
stitū. ita iterp̄tan̄ sapiētes illa v̄ba vt notat
C. si se. nup. m̄r. sup̄ autē. h̄o locū. q̄nqz vult
qd h̄z oim fruct̄ oim possessionum suaz vt
possit facere de ill̄ quicqd placuerit sibi. etiā
si essent vltra q̄ntitatē alimtoz. et tūc dicit
sic. reliquo uxori mee iure legati usufructum
oim bōzum meoz d̄z caste vixerit. vel sic reli-
quo uxore meā usufructuariā oim bonoz me-
oz i quo cau h̄z isolidū usufructū oim bō-
rū vt. ff. d. usu. lega. uxori mee. Nisi filios ha-
beret i quo cau filij h̄z saltē legitimā p̄tē
i usufructū s̄m dñm odofredū sic ipe notauit
de i offi. test. sup̄ autē. nouissima. vbi d̄t qd
illa lex. f. uxori m̄. corrigi i filijs et n̄ i extra-
neis. Itē si testator itēdat i aliq̄ cauū p̄dicto
rum qd uxoz d̄z h̄z alimta de domo viri. de
domo dote nō ex̄hat nec fruct̄ dous p̄cipiat
debz hoc exprimere. f. alterutro sit d̄teta alias
haberz vtrūqz. f. alimta et fruct̄ dotis. C. d̄
rei vx. ac. l. i. f. sciēduz

Equitur videre de. x. f. quid iuris est de
legatis i genere relictis. cca qd nota se-
cundū a3o. et s̄m glo. acc. isti. e. f. si genera-
liter. qd legatū i genere relictu aut suis certis
simibz naturaliter d̄tine. vt bō bos eqū. aut
nō. si sic oio tenet legatū siue d̄stiat i sp̄e. et
tūc d̄z i diuiduū vt tici. siue d̄stiat i genere
f. illo qd d̄paleici vocāt sp̄em. Et tūc p̄t dubi

tari cui sit electō. S̄z distigue qd testator le-
gās h̄uū i genere. aut reliq̄t suos i heredita-
te sua aut nō. si sic tūc legatarij ex eis elige-
re debz vt tñ nō eligat meliorē. ff. e. l. legati
si nō reliquit tūc heres eligere debz. ff. de tri-
ti. lega. l. iij. f. l. i. Vbi at̄ testator ex certis h̄-
uis reliquit certū. aut sensit de certo. qz. f. ip-
sam p̄prio nōie i legādo exp̄ssit. et tunc heres
eliger. aut nō sensit de certo qz. f. le gau. v̄mū
ex eis et tūc legatarij eliger. ff. e. l. q̄ duos.
Si vero legatū suis naturalibz finibz nō d̄t-
neē aut ei sola destiācōe d̄stuit vt fūdus
et tūc oio nō tenet legatū qz heres p̄stare fū-
duz vni d̄z digiti v̄l vnguis possz qd essz deriso-
riū. ff. e. l. qd i ren. f. si quis aut. Aut ad d̄st-
tucōz ei requirit factū vt dom̄. Et tūc aut
legās domū i genere reliquit domos aliq̄s
aut nō. si nō derisoriu e. ff. e. l. si do m̄. si sic
coget heres vna ex eis quā heres ipe volue-
rit legatario dare vt ibidē. Si aut legatū con-
sistat i genere generalissimo. vt est substantia
res ens nullū est. Et idē est si in genere subal-
terno vt est animal. qz heres liberare d̄tado fe-
stucā vel muscā. Oportet ergo legatū d̄tinere
certā sp̄em v̄l quātitatē v̄l factū. alias nullū
est. nisi in cau vt cū aliquid annū est relictu
sine adiectōe sūme p̄cipiet em̄ legatarij qd te-
stator d̄sueuerat ei dare l̄ certū aliq̄d statue-
re ex dignitate p̄sone. ff. de lega. iij. si cui.

Equit̄ videre de. xj. f. de legatis relictis
ep̄o vel ecclesie cathedrāli v̄l aliq̄ ecclie
quō debet diuidi. Circa qd sciendum qd sic habe-
tur ex̄. d̄ testa. requisisti. aut testator legat sic
dicēdo. reliquo illd̄ ep̄o. Aut sic relinquo i
ecclesie. Aut sic relinquo i ecclesie et ep̄o. f.
diuinctim. Aut sic relinq̄ b̄ ep̄o et illd̄ eccle-
sie. f. diuictim. Si p̄mo mō aut relinq̄tur ep̄o
ab ex̄neo aut a p̄pino. si ab ex̄neo. generali-
ter verū est qd p̄sumit̄ esse relictu iuitu eccle-
sie nō p̄sone. Et idē tūc de illo ecclesia cathed-
ralis p̄t petere canonicā p̄cōz. et hoc verū
est nisi testator exprimat qd velit illd̄ esse tñ
ep̄i. i. p̄p̄iu nō ecclesie. tūc em̄ nihil p̄t eccle-
sia cathedrālis petere. sec̄ est si d̄t aliq̄d e
p̄sopo inter viuos qz tūc s̄m glo. p̄sumitur
intuitu amicitie v̄l spe remuneracōis datū. Si
vero aliquid d̄t ep̄o a p̄pino p̄sumit̄ esse re-
lictu intuitu p̄sone nō ecclesie. nisi forte con-
trariū p̄baret. Vñ hec est p̄sumpcō iuris n̄
de iure in q̄ p̄bacō i contrariū admittit̄. Talis
etiā est p̄sumpcō in cau p̄cedēti. Et in hoc cau
nihil p̄t ecclesia petere. maxie in vita ei. Et
p̄t hic accipi s̄m glo. p̄pino v̄lqz ad quar-
tū gradū. ex̄. de d̄sang. et af. nō d̄z. quidā v̄o
dicūt qd accipit̄ v̄lqz ad septimū cū canō non
distigat̄ hic. xij. q. iij. c. i. et ex̄ de testa. q̄a
nos. Si vero testator reliquat sc̄do mō hoc e
ecclesie tūc ep̄o d̄p̄t sua p̄cō. etiā si exp̄ri-
mat qd velit illd̄ eē ecclesie tñ et n̄ ep̄i. quia
puata disposicō testatoris n̄ p̄t generalē d̄st-
tucōz canonis immutare q. f. canō habet. xij
q. iij. p̄d̄fices. Bōem v̄o huij diuersitatis. f.
q̄ q̄n relinquit̄ ecclie tñ. mel̄lomi ep̄s h̄z su-
am p̄tē. q̄n v̄o reliquit̄ ep̄o tñ ecclia nihil h̄z

si vis iuenies eꝛ. de testa. requisisti. Secꝛ est
secunduꝛ glo. si dico relinquo hoc canonicꝛ
qꝛ tuuc ꝑsumit esse relictũ inuitu ꝑsone et n̄
ecclesie. ideo eꝑs de illo nichil hēbit. Si v̄o
relinqꝛ. tercō modō. s. eꝑo et ecclesie tūc iter
ip̄os est equaliter diuidēdũ. Si v̄o relinquat
qꝛto mō dicēdo lego bꝛ ecclesie et illud eꝑo
siue relictũ sint eꝑlia siue ineꝑlia ad diuisio
nē sunt canonicā inter eꝑm et eccliam reducē
da nisi velic ābo eē testatoris dispositione cō
tēti. quā satis decz. licz nō sit necessariũ obsz
uare ꝑꝑt fauorē vltie volūtatis v̄ nec fraus
interuēit nec dolꝛ nec quisqꝛ nimiu fraudat
debita porcōe qꝛ decēs ē ꝑ modico otencōz
nō hzē. Sz qd si legetꝛ sepatũ aliqꝛd eꝑo et a
liqꝛd alicui ecclie. s. n̄ cathedrālī aut mōaste
rio l̄ alijs ꝑijs loc̄ iꝛ et hētur eꝛ de testa. re
quisisti. s. secꝛ. tūc iꝛ qd ē eꝑo legatũ diuide
iter eꝑm et eccliam cathedrālē. Et de illis q̄ le
gata sūt alijs ecclijs eꝑs hēbit cāonicā porcō
nē. Ad h̄ nota qꝛ si aliqꝛd specialiter clerico
non hñti ꝑlatiōez l̄ admistracōz ecclie q̄ ꝑꝑuz
possit hēre a ꝑꝑiqꝛ l̄ etiā eꝛneo legeꝛ. relictũ
eē inuitu n̄ ecclie sꝛ ꝑsone itelligi nisi cōtrariũ
ꝑꝑe. et iō de illo nec eꝑs nec ecclia i vita eiꝛ
aliqꝛd cōsequē et hoc ē verũ qñ fraus nō ꝑꝑu
rat v̄t ibidē. s. illd̄ aut̄. Insup nota qꝛ si q̄s i
testō legauit eꝑo ꝑꝑaz porcōne et alia multa
mōasterijs l̄ ecclijs si eā ip̄i eꝑo absolute nega
uit. nichlomiꝛ porcōz sibi debitā de ceteris
exigere poterit. Si v̄o eā sub additiōe reliqꝛ. s.
v̄t ea sola otentꝛ essz et h̄ eꝑs acceptauit por
cōne de alijs exigere nō ꝑꝑt. Si v̄o postea cōsti
terit qꝛ eꝑo porcōz modicā fraudulēter lega
uerit v̄t. s. alioꝛ porcōne debita fraudareꝛ.
porcōz debita ex ill̄ exigere poterit licz testat
or additiōz apposuerit et ipse ꝑꝑꝛ acceptauit
eꝛ. de testa. offitij. qꝛ testator ꝑꝑe eꝑo d̄bit
tā ex additiōe auferre n̄ potuit eꝛ. de testa. req
sisti. Videꝛ etiā sꝑm glo. s. c. offitij. qꝛ eꝑs age
re possit ad supplementuz si reliqꝛtur ei miꝛ legi
tima porcōe. qꝛ h̄ porcō gūamē nō admittit
sicut nec quarta debita iure nature.

Equitꝛ videre de. xij. s. de determinatiōne
quorūdaꝛ dubioꝛ. circa legata. vbi scien
dũ qꝛ si q̄s qꝛta ꝑꝑe legare voluerit et dimidi
az scripsit debeꝛ tantũ qꝛta. Et si. l. legare vo
luit et cētũ scripsit debetur. l. sꝛ si plura lega
re voluit et miꝛ scripsit legatũ valebit. ff. d̄
le. i. q̄ qꝛta. Itē si aliq̄s ex illo dolio legauerit
qꝛtuor aphoras. et ibi n̄ sint qꝛtuor sed ꝑautio
res. tātuꝛ accipietꝛ quātuz inuēietꝛ. ff. de le.
i. si q̄s sꝑm. Itē si legauit tibi. x. libr̄. si volue
ris t̄e legatũ n̄ trāsit ad heredē nisi exp̄sseris
te voluisse. secꝛ ē si legauit tibi. x. pure qꝛ illd̄
trāsit. ff. d̄ le. i. si tibi legatũ sit. Itē legator si
i noie agnōie l̄ agnōie legatarij erzauerit dũ
tñ certũ sit d̄ quo senserit erroꝛ h̄mōi nichil ve
ritati officit. ff. testa. si i noie. Et idē est si i fũ
di vocabulo erzauerit. secꝛ ē si erzauerit i ap
pellatiō. v̄t si qꝛ sc̄re dat appellatiōe auri d̄tine
ri auricāle et legat auz nō dabitꝛ illi aurum
ff. de le. i. l. iij. et insi. e. s. qꝛ si aliud. Distin
guat m̄ glo. in appellatiōis qꝛ si testator ꝑꝑꝛ

erzet v̄t si libꝛos appellet mēbranas valet le
gatũ maxie cū sic cōsueuit appellare. Si autē
multũ erzet nō valet v̄t in dicta. l. Itē falsa
demonstracō nō perimit legatũ v̄t si q̄s legz sic
stichũ sꝑm que emi a tūo lego petro licz sic
empꝛ ab alio qꝛ a tūo nichlomiꝛ tenet lega
tũ dũmō cōstet de sꝑo insti. e. s. hinc. Et idē
est sꝑm glo. ibidē si n̄ emi. similiter nec cā fal
sa nocet legato. v̄t si q̄s leget sic. lego tali iꝛ
qꝛ fecit mihi sꝑm tale. licz sꝑm illd̄ non
fecerit tñ legatũ tenet insti. e. s. lōge. Si vero
cā illa sit additiōaliter appoita secꝛ erit. v̄t si
dicatꝛ tūo si negotia mea curauerit lego. x. li
bras. v̄t ibidē. Itē si lācez maximā mōzem et
mimā reliqꝛ et legauit sic. s. lancē mōzem il
li lego. lancē mediē magnitudis legatā eē vi
detꝛ si nō appareat de q̄ intellexerit. ff. d̄ au.
et argen. le. qui lancē. Itē si q̄s leget aliqꝛd
sic. lego petro et filijs eiꝛ. tunc petꝛ ha
bebit medietatē et filij eiꝛ cōsequenter aliam
medietatē. ff. d̄ vsufu. actōe. si q̄s tūo. et eꝛ
de testa. raynal d̄. in glo. Itē si quis cyprogra
phũ legauit legauit actiones i eo cōtētas. ff.
de le. iij. q̄ cyrographũ. Itē si quis legat alicui
ancillā bertā et postea v̄dit eā et emat ancil
las alias qꝛũ vnā vocet bertā h̄ sc̄da bertā di
citꝛ esse legata. ff. de cōdi. inde. filia. s. a tūo
Item qñ aliq̄s habz ꝑles sꝑnos. et legat alic
vnũ ex ill̄. s. illũ que elegerit v̄t optauerit. ꝑ
tor ꝑfigere d̄z legatario terminũ infra que ely
gat. et si heres an eiꝛ electōz et añ terminũ sꝛ
uos v̄t sꝑm v̄didit l̄ maumiserit v̄dicō. l̄
maumissio irzitatꝛ. et sꝑm ille cedz legatario
que ip̄e elegerit. Si autē legatariꝛ infra termi
nũ n̄ elegerit h̄es postea ꝑꝑt sꝑuos v̄dere nec
hēbit legatariꝛ actōz legati. sꝛ in legatis fu
turus n̄ ꝑꝑt terminũ ꝑfigi v̄t si quis legz vnũ fe
tus nasciturũ de grege suo li. vj. de cōf. ꝑ. qꝛ
cūctis. s. si extitit et. s. se. i. ter. et glo. Itē si a
licui legatꝛ optō ex sꝑis v̄t ex rebꝛ alijs tan
tuz semel optare ꝑꝑt. ff. de le. i. l. v. rñso. i. Si
autē optō relinquitꝛ pluribꝛ v̄t etiā vnũ et ille
decedat añ qꝛ optet pluribꝛ heredibꝛ relictis
et iter eos sit dissensio de optōe. sorte dirimi
tur q̄stio inter eos. et qꝛ soꝛs ꝑelegerit ceteris
paribꝛ estiācōne ꝑꝑũ ꝑstabit. Si autē legauit
mibi sꝑm que optabit tūo et ille infra a
num nō optet v̄t qꝛ nolit v̄t qꝛ n̄ potuit post
annũ optō videꝛ mibi relictā. C. omnia d̄ le.
l. fi. Itē si quis legz mibi oia bōa sua mobilia
mei erūt om̄s fructꝛ a solo sepati tꝑe sue mor
tis. dũ nō adhereat solo ꝑs fūdi. ff. d̄ rei v̄.
l. fructꝛ. Sz nūquid ꝑ hec v̄ba hēbo oia no
mia. i. relictā d̄bita sua iꝛ qꝛ nō nisi aliter cō
stet de mēte eiꝛ. qꝛ nōia nec inter mobilia nec
inter immobilia d̄tinentꝛ. sꝛ i tertā sp̄em cadūt
ff. d̄ re iudi. a d̄no ꝑio. ꝑterea nec est n̄cstrũ
qd nobis debeꝛ. sꝛ tantũ illd̄ qd possumꝛ v̄di
care. ff. d̄ au. et ar. le. ij. et. l. qꝛ. Et idē ē dicēd
de lingnis et lapidibꝛ ad edificiuꝛ patis. ar.
ff. de le. iij. ligni appellatiō. s. fi. h̄ guil. Itē
si quis legauit alicui. x. libr̄. et si illas perde
ret iterũ reliquit ei alias. x. non est onerādas
heres v̄t quotiens illas perdidit tantũdem

ei rest. tuere teneatur. sed tantū semel ut ibi
dem. l. fideicommissa. §. si quis. r. Item si quis
leget mōasterio sc̄te marie. r. libras et n̄ det̄er
terminat cui mōasterio cū sint pl̄a mōasteria s̄a
c̄te marie dabit paup̄iori ar. i autē. d. ec. ti. §.
si q̄s i nōie. et ex. de testam. q̄ iudicāte i glo.

Quid si n̄ apparet qd̄ sit pauperius. R̄ndet
hosti. p̄ ep̄s cui ḡficare voluerit dare pote
rit ex. de testa. tua. Itē si eadē res duob̄ sit le
gata siue diuicti. s. dicēdo titio et petro Stich
um s̄uū meū lego. siue diuictim. i. sepati di
cēdo acō lego Stichū s̄uū meū. et petro lego
Stichū s̄uū meū si abo pueniant ad legatū eq̄
diuide iter eos. nisi alias mēs appeat testato
ris. ff. e. si plib̄ si vō alic̄ alter d̄ficiat. s. qd̄
legatū s̄p̄euit aut viuo testatore post testam̄
tuz decesserit v̄l alio defecit. ut p̄ morte s̄ui
le. ad collegatariū p̄tinet totū legatū. Si vō
testatore mortuo decedat trāsmittit id̄ ad he
redē suū. insti. e. §. si eadez res. in tex. et glo.

Quid si q̄s h̄ns duas cōchas q̄rū vna ē meli
or altera. legat alicui cōchā cui erit opcio
h̄m bern. ex. de testa. iudicante. optō erit
heredis. ff. e. l. si quis a filio. §. si q̄s. Et h̄ nisi
heres sit i mora. q̄ tūc est legatarij. Itē si edi
ficiū leget v̄t fiat mōasteriū. nec in quo loco
fieri debeat determinet̄ heres ad faciendū id̄
obligat nō videt̄ ar. ff. d. v. ob. q̄ insulā. S̄z
h̄m laurē. dicendū ē aliter cā religiois v̄l fauo
re vltie volūtat̄. et h̄m canonel̄ testam̄ta sūt
plenī interpretanda ex. d. dona. cū dilecti. Et
res ad pias cās relicte libere sūt ab inscripti
onib̄ lucratuoz. xxij. q. viij. §. quāuis. hec
ber. ex. de testa. §. nos quid. Si h̄ legatū sci
ri nō p̄t ex testam̄to nō valz. v̄t si dicā des fū
dum titio de quo rogam̄ te. ff. de iure fil. fidi
Itē q̄n dubitat̄ de eodē legato cui pl̄ debe
at dari heres eliget cui soluat. ff. de le. ij. si
quis. §. si inter duos. Itē si res aliēa alicui fu
erit legata et postea viuo legatore legatarij
illius rei ex cā emptōis factus fuerit d̄ns. ex a
ctiōe testam̄ti p̄t p̄tuz d̄sequi. Si vero ex cau
sa lucratia v̄t ex donatiōe v̄l alia simili cā v̄t
legatū agere nō p̄t. etiā si sua desinat esse po
stea v̄t ibidē i tex. et glo. Itē si res legata sine
facto. i. mora heredis perierit legatio p̄bit.
v̄t ibidem. §. si res legata.

Equit̄ videre de. xij. §. quib̄ mōis lega
tū extinguit̄. circa qd̄ sciendū q̄ id̄ qd̄ relin
quit̄ in testam̄to. fit et dicit̄ caducū. vno mō
q̄n habet̄ p̄ nō scripto. Et hoc d̄ngit̄ tripli
sez q̄a aut ei legat̄ q̄ decessit q̄z testator viue
re credit. aut q̄ illud qd̄ legat̄ nō est in rez.
natura. v̄t equi q̄ est mortuus quem testator
viuere cred̄. l. q̄ legat̄ s̄uo pene. Sc̄do di
caducū i casu caduci. et h̄ dupliciter. s. aut q̄
aliqd̄ legat̄ viuo s̄z ip̄e p̄morit̄ testatori. Aut
q̄z gues inimicitie iteruemūt iter legatē et le
gatariū si t̄n redeāt ad amicitiā reintegrat̄ le
gatū. p̄pter vō leues inimicitias nō extinguit̄
legatū vel fidei commissū. ff. de adimē. lega. l.
ij. legatarij aut̄ aduocās c̄tra legantez p̄dic
legatū. ff. de inof. fi. testa. papinia. §. memi
nisse. Tertō dicit̄ p̄pe caducū qd̄ post mortem

testatoris deficit q̄cūqz rōne v̄t si legatarij le
gatum spernat v̄l d̄dicō sub qua est legatum
deficiat. C. de cadu. tol. l. vna.

De fideicommissis titu. xxij.

Ostea q̄ v̄t supradictū ē i testam̄to for
let ordinari fideicommissarij. siue execu
tores testam̄toz. ad solued ea q̄ sūt le
gata p̄ restōib̄ et elemosinis faciēdis. jō p̄
q̄ dictū ē de legatis dicēduz ē de commissarijs
siue executorib̄ testam̄toz. Et p̄mo ponē
de sunt forme ordiandi ipsos. sc̄do soluēde
sunt quedā dubitacōs circa ipsos. Circa p̄mi
mū sciēduz q̄ ordiatis legatis restitucōnū et
eliaz. solet testator ad ea exequēda commissari
um vel commissarios eligere de quoz fidelita
te et caritate d̄fidat q̄ ea diligēter studeāt ef
fectui demādare vel etiā ip̄m heredē. quimo
etiā nullo alio commissario dato heres exequi te
netur ip̄o iure. h̄mōi autēz commissarij t̄tum et
nihil plus h̄nc de p̄tate p̄ eis dat̄ a testatore
q̄ sunt mādatarij. et jō bonū d̄siliū est q̄ plē
nū mādaturū et plena autoritas eis det̄. Pos
tus ergo legatus restitucōnū et elemosinaz. i
ta d̄tinuabis. commissarios aut̄ suos et h̄mōi te
stam̄ti executores ad p̄dicta oia et singla faci
enda et d̄plēda eē voluit et disposuit talez et
talēz. Et h̄ mō simpliciter electi dicunt̄ meri
mistri. v̄n pecūiam eis datā p̄nt disp̄sare. sed
c̄tra heredes agere nō p̄nt. Si aut̄ testator da
re volut̄ eis autoritatē pleniorē p̄nt nōib̄
eoz ita d̄tinuabis dās et tribuēs eis plenam
et oiodaz p̄tate atz mādaturū petēdi exigēdi. et
recipiēdi ab heredib̄ infra scriptis sufficien
tem et integrā pecūiam p̄ oib̄ et singul̄ ex
quēdis. et c̄tra eos ob h̄c cām agēdi. et ip̄o
cū effectu d̄ueniēdi. Et mādaturū heredib̄ su
is infra scriptis ip̄am pecūiam dictis commissari
is libere sine molestia vel lite tradī v̄l exhi
beri. Alioq̄n eos cā pene d̄anauit i cētū libris
dictis commissarijs eoz p̄p̄o nōie recipiētib̄ le
gati nōie applicādis. et p̄dicta oia et singla
nichlomī executiōi mādari. v̄l sic dās et at
tribuēs eis plenā et oiodā p̄tatem et mādaturū
agēdi et exercendi suas actōs c̄tra suos debi
tores. et c̄tra quos ex eis voluerint et ab eis
sufficiētez q̄ntitatē ex debitis exigēdi et reci
piēdi p̄ p̄dictis oib̄ et singul̄ ex equēdis. l.
sic dās r̄. et mādaturū v̄t sua autoritate recipe
possint et accipiāt de bōis suis et d̄ quib̄ vo
luerit. et ea q̄ ex eis voluerit distrabere aliēa
re vedere et obligare de p̄tio d̄ueire illd̄ reci
pere possessiones tradere. de euictiōe cauere.
et ob id̄ bōa cetera obligare et omēz in eis et
sup̄ eis d̄tractum p̄ficere quē idem ip̄e viues
p̄ficere potuisset p̄ p̄dictis omnib̄ et singul̄
exequendis. Et in fine h̄az disposicōnum ad
des sic dās et attribuēs sup̄ omnib̄ et singu
lis supradictis generale mādaturū cū libera ad
mistracōe Itē voluit et disposuit v̄t si aliq̄s
v̄l aliq̄ ex eis p̄morerent̄ l̄ abessent v̄t p̄dicta
exequi nō possent v̄l nollēt aliq̄ v̄l alij nichl
omin̄ p̄dicta omnia et singla isolidum exe
quantur. Vel sic. Item voluit et disposuit v̄t
ip̄i commissarij om̄s simul et d̄cediter omnia et

singula exequantur et assensu tal' ha-
 bito et obtento ceteri exequantur. Vel si predicti
 commissarii in aliquo dissentiret id in quo maior pars
 consenserit executori maderet sp aut disponat s3m
 qd placuerit testatori. Si aut testator plene n
 confidat de commissariis qd faciunt ea q magis ex-
 pediunt aie ei9 addat. q ipsi oia faciunt scd3 co
 filiu alicuius viri spualis et discreti noiendo
 eu. et id qd fecerit n scdm ei9 consiliu irritu sit
 In quo casu nihil valebit qd qd fecerit nisi fe-
 cerint scdm consiliu illi9. ff. de adm. tu. quedā
 . §. pap9. et ex. de elec. cū i veteri. Det ec testa-
 tor illi viro spuali plenā et libera ptem q
 mutare possit commissarios. l. surrogare alios q9
 tiens ei videbit expedire. qb9 surrogatus det
 eandē ptem oib9 quā dederat primis iubes
 hri ratu et firmu impetuū quid qd p eos s3m
 consiliu alicui9 viri fuerit factu ar. q talis co-
 missio valeat. ex. de testa. cū tibi.

Irca scd3 querunt plura. s. v. x. religiosi
 possint esse executores testamtor. h. qd
 sic de licētia sui superioris. et vt i plurib9 ē vti
 le q sint aie testatoris. qz veresimile ē q fide-
 lius exequantur. Nec obstat q ex. ne cle. l. mo-
 sacerdotib9 dz. Clericis tuis denūtes publi-
 ce ne mistri laycor nec i reb9 eoz pcurato-
 res existant. qz multu dnt pcurator et execu-
 tor qz pcurator res alicui9 viuētis admistrat
 ad tpale ei9 necessitate. Executor vō res mor-
 tui distribuit ad ei9 aie dsolatōem. Sine licē-
 tia aut plati sui si itret religiosus executōem
 alic9 testameti vt executor peccat qz facit qd
 de iure n pē vij. li. de testa. religiosis. qz qui
 recipit executor alicui9 testameti se obligat
 ad exequēdu. religiosus aut se obligare n pē
 sine licētia sui plati. h. rich. Vt executor
 testamtor teneant infra annu executōz co-
 plere. h. aut testator determinat tpus infra
 qd vult testamentum esse dpleu aut nō. si sic
 n tenent de nccitate executores vsqz ad tps
 i9 testm dplere nisi viderēt se cit9 iplēdo aie
 dsūcti mag pdesse. tūc ei ad cit9 dplēdo eol
 dsicia dz arcare. Si aut n determinat tps. aut ex-
 ecutores hnt libere bona de qbus statim pnt
 testamētū iplere aut n. si hnt tenent iplere q9
 cit9 pnt qz sūt debitoris illis quib9 sūt lega-
 ta et vt dz. ff. de re. iu. i oibus obligatōib9 i
 quib9 dies n pō pnt die debet. Preterea q
 to cit9 testamētū implet tātō cit9 aia defun-
 cti alieniat vt dz i qstione sequēti. alias t'es
 ec negociatorib9 egentiu dpanc. xiiij. q. ij. q
 obligatōibus. Executores ec si p se reueat
 illa bona furtu dmittūt vt. e. c. si facti legum
 xviij. q. iij. sacrilegiū. Vñ si executores infra
 annu salte admonitū ab epō pias volūtates d
 functoz n implēt cū iplere possent p epm im-
 pleri debēt. ec si testator phibuisse ne epō l'
 alia psona se icromitteret de suo testamēto ni
 si soli executores sui talis ei phibitio n valz
 vt ex. de testa. nos qdē et c. tua. i. tex. et glo.
 et. c. iohes. Si aut n habeāt bona in pmpu
 de quib9 possint infra annu testamētū iplere.
 n credo q ppter h deuoluat post annu pās
 eoz ad epm tenent cū facere qd i se ē vt bo-

na habeant et hita distribuere debent qd cit9
 pnt h rich. Ad hoc nota q executor testamē-
 ti tene reddere rōem de illis q distribuit pze-
 sentib9 heredib9 et legatariis. in aut. de san-
 ctis. ep. §. yconom9. et hodie qcunqz religiosi
 etiā exēpti deputati ad executorē cuiusuis vl-
 time volūtatē q si sint plati tenent de execu-
 tōe suscepta. locoz ordinariis reddere rōem
 Alias sūt puniēdi ab eis quocūqz priuilegio
 si ipsos i hoc iuenerint deliqisse n obstāte. li.
 vij. de testa. religiosis. Vt dilatio executō-
 nis i aliquo p iudicet aie defūcti. h. q sic. c. 9
 rō ē duplex. vna ē qz qro clerici cit9 ecclesie
 et paupes quib9 legatū ē recipiūt legata sua
 tanto cit9 et feruēt9 orāt p aia defūcti et p
 h cit9 alieniat et expedi. Scda rō ē qz sic dsū-
 cti i caritate aliq9 purgabile secū portantes
 i hac vita meruerūt vt si dent p eis elemosi-
 ne p sint eis n ad augmētū gte. s3 ad alienia-
 tōem et abbreviatōem pene. sic testamētū fa-
 ciēs et in caritate decedēs testamētū faciēdo
 meret. vt ei9 executio post mortē sibi valeat
 ad alieniatōem et abbreviatōem pene huius-
 mōi h rich. Sic aut quantū ad effectū elemo-
 sine p iudicat dilatio ei9 anime defūcti. n qz
 p dilatione aia puniat s3 qz ei remediū n ad-
 hibet. s3 quantū ad mentū elemosine ex h et
 nullatenus p iudicat maxime si quātū in ipso
 fuit curam adhibuit. vt huiōi elemosine cito
 darent qz meritū pncipaliter ex volūtate et
 intentione depēdet

De hereditate ti. xiiii.

Einde qz vt habitū ē supra legata sūt
 ab herede pstanda iō postq dictū ē su-
 pra de legatis. dicendū ē nūc de here-
 dibus. Et pzo de hereditate. scdo de heredis
 institutōe. Circa qd sciend qd sic hereditas
 et in quot et qz ptes diuidi. Hereditas ē suc-
 cessio in vniuersuz ius qd defūctus habuit tē-
 pore mortis. ff. de. v. sig. l. nihil. Et hec dz a
 pōdo l' pōdus l' libra hec em quatuor sunt sy-
 nonima. Diuisio aut hereditatis solēis fit a
 iure in. xij. vncias siue ptes q assis noie dā-
 net. Vñ qlibz illaz pium. xij. ē maior vncia
 et minor asse. et qlibet suo noie pzio vocat.
 prima dz sescuns. ita q ei9 tertia lra ē l qz cō-
 ponit ex semis et vncia dānet em vnciā et di-
 midia. scda sextans. qz signat sextā ptem here-
 ditatis. i. duas vncias. tertia qdrans qz sigē
 quartā pte hereditatis. i. tres vncias. quarta
 triens qz signat tertiā pte hereditatis. et ita
 qtuor vncias. Vñ pdicta quatuor noia sumūt
 iterptationē ex eo q signat quotā ptem here-
 ditatis portōem. sequētia vō noia octo habēt
 etimologiā ex eo q signat certū numez. vñ
 ciaz. Vñ quinta dz quincuns. qz signat quiqz
 vncias. sexta dz semis qz dānet medietatē he-
 reditatis l. vj. vncias. septia dz septās octāua
 bes. nona dodzās. decia dextrans. vndecima
 deuns. duodecia as. qd signat pondus. xij.
 vnciaz. licz aliqn as assis ponat p obulo vñ
 versus. as obulus pōdus as ē possessio tota.
 Testator aut in plures vl i pauiores vncias
 hereditatē suā diuidere pē pbant h insti. de

P

he. insti. Ad h nota q hereditas e nome iu
ris. sic et bonoz possessio. ff. de v. sig. heredita
tis nome. qn vendit hereditas vendi videtur n
res hereditarie s3 ipm ius succedendi qz ipse res
n sunt hereditas sed3 accur.

De heredis institutioe ti. xxv.

Ostea considerand e de institutioe hered
et prio qd e instituere heredem. et vn de
scdo quib3 verbis instituat. 3o in q vl
tima voluntate instituat. qro de diuersitate
heredu. quinto de institutioe ascendenti. sexto
de institutioe extraneoz. septio quedam de for
mis institutioe heredu. octauo de causis ex
heredadi. Circa primu sciendu q heredem in
stituere e aliqne post morte loco sui in bonis
suis dnm statuere. vn de instituere quasi ius
statuere. qz sic subintrat heres dnm substantie
defectu. vt eade psona estimer cu eo. Dicit ei
heres ab hero. i. dno insti. de heredu quali. et
differen. q. p heredu aut.

Ira sed3 sciendu q institutio heredis fit
verbis directis. vt tici3 mibi heres esto
vl hereditas mee dms esto. et verbis inflexi
id e obliqs casib3 vt illu heredem meu facio vl
instituo. vl iura institutiois ei relinquo. C. de
testa. qm. Idemq e tibi relinquo mea bona. C.
de secun. nup. hac. edictali. quod est vnz. se
cundu guil. nisi aliu instituerit tuc em p lega
torio habet. C. e. quoties. Itē scdm host. nō
refert quātū ad pfectionē testamēti. vt2 dicā
per2. heredem instituo. vl voluntatē meā eius
dispositioi omittō qz talis n vi2 decedere in
testat. ex de testa. cū tibi. qd. c. multi intel
ligūt de relictis ad pias cās. sed meli3 est q
simpliciter intelligatur siue generaliter. si tñ
testator testabat simpliciter n solēnter. qz si
q3 aliqne heredem in re l portioe certa instituat
de toto patrimonio sentire vi2. nisi de ipso ali
ter disponat. C. de here. insti. quoties. quinz
imo scdm aliquos in tali casu eua oratio imp
fecta heredem facit. vt si dicat ticius heres vn
sufficit si dicat tici3 heres. vl tici3 esto. C. e.
errore. S3 et nois error n nocet si de voluntate
ostet. C. e. l. fi. ergo multo for2 valet ex quo
ostat de psona p qcuq3 verba sit relictū ar
ex. de rescrip. significāte. Quid si dicat tñ h
nome. s. tici3. h n sufficit. Nec obstat illa lex
errore q innuit q v3. et si desit heres esto. qz
h bn dixerat s3 h3 omisit notari3 vt de ibi. er
go q heredem instituit ei3 dispositioi sua bona
relinquit et ecouerso. Nec e curandū de vbi3
testatoz qz sepe aliter loquunt. C. de testa.
l. fi. Nec obstat. ff. e. l. illa institutio. qz itelli
git qn fit in fraude l qn p talia vba n intēde
bat instituere heredem. Et si aliqd ius orariuz
inuenit. id intelligas qn testator dixit q solē
niter testari volebat. bon3 tñ iudex inspectis
psonis an instituti sint diuncti vl extranei. te
stator latus vl simplex. ostitutus in articlo
mortis vel n facile poterit terminare h host.
Scdm aut bern. ex de testa. cū tibi. licet ille q
voluntatem suā extremā alteri3 dispositioi co
mittit. de benignitate canonica videat3 testa
mentū fecisse vt in c. cū tibi. tñ reuera n e te

status qz nullum e testamentū vbi n exprimi
nomē heredis. C. de testamen. iubemus. Do
test aut quis omittit factionē sui testamenti
alteri3 dispositioi. et tuc testamentū tenet. qz
tunc n omittit3 testamentū expsse arbitrio alce
rius sed tacite alterius voluntati. Aut ergo
voluntati heredis et hoc licet et tacite et ex
pse. ff. de condi. insti. verba hec. Aut vo
luntati extranei. Aut ergo tacite vt instituo
te heredes vel lego hoc tibi. si talis capitoli
um ascenderit et sic valz. Aut expsse vt instituo
illu heredem que ber. voluerit. et sic n valz. ta
lis em institutio e captatoria. i. adulatoria. C.
de admn. testa. captatorias h bern. Oportz
aut in institutioe certū heredem demonstrari q
tiens em n apparet quis e institut3 institutio
nulla e. nisi ex alijs apertissimis pbationibus
appareat de quo testator senserit. n tñ ad de
signandū heredem debet dici circūstantia con
tumeliosa. h dico specificādo otumelicā cam
secus e si in genere diceret fili3 me3 impssi
m3 d me male meri3 et cāz n exprimet. tuc ei
institutio valeret insti. quoties. In casu tñ pnt
incerte psonē institui vt paupes intuitu pie
tatis. C. de epi. et cleri. id qd. Itē fieri pnt in
stitutio pure. et sub additione. ex certo autem
tpe. aut ad certū tēpus heres quis institui nō
pt. imo vicio tps sublato de medio tenet in
stitutio. vt si dicat instituo te vsqz ad pasca l
a pasca manea. insti. de heredi. insti. q. heres
et pure. Miles tñ hoc facere pt. ff. de re. nu.
si miles. Tamē si hoc fiat ad tēpus incertū vl
ex tēpore incerto bene valet. vt si dicā vxoz3
meā mibi heredem instituo quādiu vixerit. post
mortem meā ticiū mibi heredem instituo cum
ab solutus fuerit ab excoicatioe. ff. de here. i
sti. in tēpus. Itē potest quis institui in vniuer
so et in certa pte et in certa re vl qūitate. In
stitutus tñ incerta pte subire debet onus eris
alieni p ea pte qua e institutus. Institutus vo
ro incerta re vl quātitate p legatario habet
et ideo n subit illud onus. C. de here. insti.
quoties. Et h vnz. qn alius e heres institut3
in vniuerso. Non e aut scdm host. ptermitten
dum p quis institui pt in certa pte dum tñ af
signatio pdeat ex arbitrio testatoris qz volū
tati alterius expsse dferri n posset tacite tñ sic
vt dictum e supra scdm bern. quedā em si in
testamētis exprimunt n habēt effectuz. ff. e.
talē. Et idē e d legatis. ff. d. l. j. h host.
Item pnt institui plures simpliciter pibns n
expressis. et tunc ex equis portioib3 sunt he
redes insti. de here. insti. q. si plures. Et nota
q si vnus heredu faciat sumptus in militia l
in nuptijs. aut fecit illos sumptus pater omu
nis et tunc ille filius habet hoc pcpuz. aut
ipse filius fecit post mortē patris. et tuc erūt
de sorte sua n de omnibus bonis nisi hoc in
ter heredes specialiter actū esset. ff. fami. her
ci. si filia. q. idem scribit et q. neracius. Item
institutio fieri pt pcam i capita et pcam in stir
pes. vt petruz et iohannē filios meos scz que
lib3 eoz. p tertia. et a. et b. nepotes meos fi
lios quondam. c. filij mei pzo alia tertia pte

Institutio heredis

heredes mihi instituo. sic em et ab intestato
vocantur insti. d. he. q. ab inte. defe. §. et q. pla
cuit Ad hoc nota q. pactu de futura succes
sione p. sone certe n. tenet nisi de consensu ei. q.
e. hereditas ita tñ q. in illo consensu p. seueret vs
q. ad morte. C. de pac. l. vl. licet aut alij paci
scenti de hereditate mea possim consensu. n. tñ
ex pacto possum me astringere q. quis mihi suc
cedat in hereditate. q. h. esset contra bonos mo
res possum tñ herede sine pacto instituere. C.
d. trasac. cu. donat. ois. Nec obstat. ff. p. socio
l. ij. §. de illo. vbi d. q. societas ita coiri p. t.
vt si aliqua hereditas alterutri obuenerit co
munis sit q. hoc intelligi. scdm accu. qñ est
pactu de p. sone incerta. Vñ pactu de futura
successione in genere tenet n. in specie

Irca terciu sciend q. heredū institutio di
recta n. potest fieri nisi in testamēto. pu
ta cu quis recto iure instituit heres ad que te
statoz vult hereditate sua siue illi in quo euz
instituit p. nire. et illud cape nullo median
te. Obliqua vo siue fideicommissaria hereditas
relinqui p. t. in testamēto et codicillo vt cu ro
ga. in codicillo heres instituit in testamēto
vel heres ab intestato veniens vt hereditatez
restituatur alteri. is em cui restituatur hereditas e
rit heres p. fideicommissum insti. de codicil. §.
pl. et d. fidicō. he. §. pl. Quid si sic dicat te
statoz in testamēto suo instituo heredē que in
codicillis noiauerō vel talē si eum in codicil
lis instituerō. Rñdet host. q. valet n. iure co
dicilloz sed testamēti. et sub tali addiōne
p. t. institui quilibz p. t. filiū. ff. e. asse.

Equi. videre de quarto scz de diuersitate
heredū. Circa qd sciendū q. heredū. Alij
sunt necessarij tñ. alij sui et necessarij. alij ex
tranei. heres necessarij e. seruus qui instituit
heres a dño suo ita tñ si osequat hereditatem
et libertate simul ex dñi testamēto vt q. tpe
testamēti et mortis erat in dñi p. tate. sic etiam
ignozas et inuit. liber et heres. vñ velut no
lit tene. hereditatez eciā suspectā adire. et iō
d. necessarij Sui et necessarij sunt liberi qui
sūt in p. tate testatoz tpe mortis vt filius fa
et descendentes ex masculo filio. filij vo filie
sunt in p. tate patris eoz et auj paterni. Disti
gue tñ inter filiū et nepotē ex filio. q. filius
meus iō e. mihi suus heres q. e. in p. tate mea.
et q. nihil e. medium inter me et eu. et hoc se
cundū deficit in nepotibz ex filio ipso viuen
te et ideo n. sunt mihi sui heredes sed si filius
meus me viuo moria. tñ nepotes ex eo tēpo
re mortis mihi sunt filij heredes q. in potesta
te mea sūt. et q. sublatū e. de medio caput p. t.
mum qd eos p. cedebat scz pater eoz. Et e. idē
de nepotibz et ceteris libens. Dicunt aut iō
sui. q. domestici et viuo p. t. qd ammodo esti
man. dñi. Ideo vo dicunt necessarij q. de iure
ciuili cogebant serui inuit heredes fieri h. d.
iure p. t. p. mitti. eis ab hereditate abstinere
si velint. Extranei heredes sunt qui n. sunt
subiecti iuri testatoz sic filij emancipati sūt
heredes extranei. Et liberi e. a m. t. instituti. q.
femine n. hñt liberos in p. tate. pbant h. noia

insti. de here. q. li. et di. in prin. et §. sin aut et
§. ceteri. Itē heres ali. e. testamētarij vt qui
e. in testamēto scriptus. Alius legitimus vt is
qui ipso iure et sine testamēto defuncto succe
dit. Ali. fideicommissarius cui ex fideicommissio
e. hereditas restituta. Alius e. substitutus scz q.
alij substituit heredi. Insup quidam sunt ad
quos in stricto iure legitima spectat heredi
tas vt n. instituan. vel rite exhereden. testam
tū aut ipso iure e. nullū aut rescindi. Ad quos
cognoscēdos nota tres esse g. d. s. l. lineas cō
sanguineoz scz ascēdentū siue parētū. descē
dētū siue liberorū. et collateralīū. Testatoz
aut quamdiu habz aliqui d. de descēdentibus
tene. illū heredē instituere l. exheredare et si
illū heredē instituat n. tene. de aliq. ascēden
tium in institucōe mencionē facere. ipsi em i
infinitū ceteris p. ferunt. insti. de he. q. ab ite.
in pn. Deficiētibz aut descēdentibus legiti
mis tene. suos ascēdentes legitimos si quos
h. heredes instituere l. exheredare. C. ad sena.
c. sul. o. quoties. Collaterales aut nūq. tene.
instituere l. exheredare. h. deficiētibz descēden
tibus et ascēdentibus legitimis p. t. quos vult
siue collaterales siue alios sibi n. acinētes in
stituere heredes nulla facta d. collateralibz
mentione.

Equi. videre de v. scz de institucōe descē
dentū. Circa qd sciendū q. descēdentūz
siue liberorū quidā sūt legitimi et naturales
simul quidā naturales tñ. quidā legitimi tñ.
Item eoz qui sunt legitimi et naturales
quidā sunt nati quidā nascituri siue posthumi
Itē quidā sunt primi grad. vt filij. quidā scd.
vel vltioris vt nepotes et deinceps. Deimo
aut dicendū e. de institucōe liberorū naturaliū
et legitimorū primi grad. scd. de institucōe
liberorū secūdi grad. 3. d. institucōe posthu
morū. q. rto de quibusdā documētis generali
bus circa institucōz liberorū. quito de institu
cōibus liberorū legitimorū tñ. De institucōe
vo siue successione liberorū naturaliū et spu
riorū vide infra in tractatu de m. rmoni o. d.
filij. De institucōe igit. liberorū naturaliū
et legitimorū primi grad. sciendū q. testatoz
siue pater siue mater suos liberos legitimos
et naturales masculos et feias virgines nup
tas et viduas in p. tate eius existētes et emāci
patos instituere debet vl. rite exheredare aut
rite vel legitime p. t. rite aliter testabit. muti
ter insti. d. exhere. libe. rñso. j. et §. nostra vo
Et intellige q. femie licz sint nupte nihilomi
nus tñ de iure romano sunt in p. tate p. t. sed
de iure lombardorū sunt in p. tate viri n. p. t.
inst. de sena. c. sul. tercul. §. postea aut Solz
aut q. r. Vtz dotatas deat instituere tñ i. dote
is. dixerūt aliqui doc. legū q. sic. Azo vo et
aliqui alij dicūt q. oportet instituere n. tñ in
dote sed e. in aliquo saltē modico p. t. dotez
vñ p. t. piculū huiōi dubitacōis. tucius e. q.
semp instituan. in aliq. vltra dotē. et sic agē
n. p. t. nisi ad supplementū si qd d. ficiat de le
gitima in qua e. dotē d. putare debent. Nam
si ab intestato succedere vellent eā fratribz

vo qd supest ultra pte terciā l medietatē. te-
stator quidqd vult facere p̄t. vñ versus. qua-
tuor aut infra dāt natis iura trientē. Semissez
vō dant natis quiqz l vltra. Arbitriū sequit̄
substantia cetera p̄ris. Debet̄ aut dicta portio
tm̄ filijs et ip̄is mortuis debēt nepotibus et
eis legitime natis. nec eis p̄t imponi grauame
p̄ legata et fideicommissa. p̄nt tm̄ grauari p̄ de-
bita. n̄ p̄t ec̄ eidē apponi additio v̄l mod̄. et si
apponat̄ p̄ n̄ addita habet̄. Ad h̄ nota q̄
triplex ē portio scz legitima et trebellianica sic
dicta a trebellio aurore. et falcidia sic dicta
a falcidio aurore. prima debēt iure nature de
qua dictū ē. scda debēt iure substitutōis. et ē
q̄rta ps hereditatis totius vt cū aliquis ē in-
stitutus heres et rogat̄ vt restituat alij hedi-
tate. si sine liberis decedat. iste sic institutus
retinere p̄t quartā prem totiqz hereditatis. Ter-
cia debēt iure institutōis ex̄neo instituto he-
redi. et ē quarta ps quā deducit et retinz sibi
instituit̄ de legatis et fideicommissis. q̄n supra
dodrantē. i. tres pres hereditatis ē aliqd lega-
tū q̄n em̄ aliqs ē instituit̄ heres et illa heredi-
tas ē ex iusta cā legata et fideicommissa tūc in-
stitut̄ p̄t detrahere quartā pte de legatis et
fideicommissis ex̄ de testa. rapnaldus. In ista et
scda portione. i. in legitima et trebellianica cō-
putant̄ oia hereditaria et legata et fideicom-
missa. Vñ si filij l rogat̄ aliq̄ p̄cepit de lega-
tis l fideicommissis a testatore. illa d̄putab̄t in
legitima l trebellianica. In terciā vō. i. in fal-
cidia d̄putant̄ sola hereditaria n̄ legata nec
donata nec fideicommissa ex̄. de testa. rapnaldus
hec bern. Vñ deductio falcidie ē additōis
melioris q̄ deductio legitime q̄rū ad h̄ q̄ do-
nationes et legata n̄ d̄putant̄ in ea. Vñ si in-
stitut̄ aliquid de legatis l fideicommissis a te-
statore p̄cepit̄ i q̄ falcidia n̄ d̄putabit Sci-
endū aut q̄ falcidia cessat in his q̄ sic legant̄
vt ad successores ei⁹ cui relicta sunt debeant̄ p̄-
uenire. C. ad. l. fal. l. h̄ inneate. Cessat etiā
in relictis cā pietatis vt ibidem scz aut. Si l r
cessat ec̄ in testamēto militis. C. de testa. mi.
intestō. et ex̄ de testa. rapnaldus. c. vl. Itē ces-
sat falcidia in male ablatiis incertis q̄ bñ p̄nt
dici legata esse. p̄ aia ml̄ tomagis quā legata
alia. p̄nt etiā dici legata ad pias cās qz ad li-
berandā testatoris aiam Monaldus tm̄ scripsit
in sua sū. q̄ p̄pter male ablata incerta si n̄ p̄nt
p̄bari n̄ credit q̄ liberi l p̄ces si d̄sentire nō
linc possint legitima iure nature sibi debita d̄-
fraudari. alias posset testator de leui fingere
male ablata multa vt p̄dictos illa legitima d̄-
fraudaret qd̄ iniquū esset. qz si talia male ab-
lata n̄ possint p̄bari n̄ tē heres soluere vt de
bitū. seu vt es alienū h̄ vt legatum. C. de fal-
mo. l. ij. et iij. Et iō bonū d̄siliū ē q̄ ipse testa-
tor satisfaciāt de illis dū viuit l faciat q̄ filij
us obliget se ad soluendū insolidū illa legitima
n̄ detracta. In quo casu tenebit̄ ar. insti. de ex-
cu. tu. §. sic p̄ detariū. Si aut̄ n̄ possit ad h̄ in-
ducere filij n̄ faciat testamentū h̄ codicilluz
i quo ordinet q̄ oia bona distribuant̄ paup̄-
bus p̄ male ablatiis incertis asserēs q̄ plura

sunt sua male ablata q̄ oia sua bona. Si l r ma-
le ablata certa q̄ tm̄ p̄bari n̄ p̄nt relinquat illi
psonis a quib⁹ iniuste habuit ea. Et male ab-
lata certa q̄ p̄bari n̄ p̄nt sunt sic es alienū.
S; nūquid p̄t quis inducere duas q̄rtas scz d̄-
bitā iure nature et trebellianicā. h̄ dicūt q̄-
dā q̄ n̄ nisi quātū ē plus in scda q̄ in p̄ria. C.
ad. l. fal. l. ple. Alij dicūt idistincte q̄ sic h̄zo
vō distinguit q̄ aut q̄s ē rogat̄ restituere he-
ditate incōnētā et tūc ē vā snia p̄ria. C. de i-
offi. testa. q̄m̄ n̄ nulla. l. vsqz ad tps vt si dece-
dat sine liberis et tūc ē vera snia scda. C. de i-
offi. testa. q̄m̄ i p̄riorib⁹ et i autē. d̄ r̄sti. autē.
pl. coll. viij. h̄ h̄ diuersitatis ē qz vbi q̄s
ē rogat̄ restituere hereditate post tēpus certū
vel si decedat sine liberis. p̄t incōnētā dedu-
cere terciā debitā iure nature qz illā sine omi-
guamine d̄z q̄rere vt p̄bat autēte p̄dicte. in
p̄cessu aut tps deducz trebellianicū. In qua
cū fruct⁹ p̄cepti d̄putent̄ min⁹ diminui sub-
stantia hereditatis q̄ si restituerz incōnētā. et
iō tūc n̄ deducet qz tūc substantia defalcaret̄
n̄ aut fruct⁹. Ius aut canonicū apte fouet sen-
tētiā aliā ex̄ de testa. rapnaldus et. c. rapnal-
dus. in tex. et in glo. Itē nō p̄t vti q̄s bñficio
falcidie in trib⁹ casib⁹. prim⁹ ē q̄n ex̄neus in-
stitut⁹ heres rogat̄ ē restituere hereditate alij
et n̄ implet volūtate testatoris infra annū a ius-
su iudicis. Scds ē si n̄ fecerit inuentariū. Ter-
cius ē si testator ceret̄ de q̄ritate sui p̄rimoniij
phibeat ex̄p̄sse deduci falcidiā in autē. d̄ he-
re. et fal. §. illud et. §. si n̄ fecerit inuēta et. §.
si vō ex̄p̄ssam. et h̄ vide infra a. de puidētis
testatoris ar. j. s. de phibitōe falcidie. Itē q̄n
vni plures res sint legate tūc si soluit aliqs il-
larū integre p̄t i alijs retinere plenā falcidiā
p̄ doli exceptōz. ff. ad. l. falci. si ex pluribus.
Itē si legatū sit tale de quo falcidia n̄ d̄z d̄du-
ci. puta ad pias cās. p̄ h̄ n̄ onerant̄ alij lega-
tarij. qz cuiuslibet legatario sufficit on⁹ suū vt
deducat̄. C. ad. l. fal. i. autē. filr. Itē legatus
aut ē relictū vni p̄sone aut plurib⁹. si vni aut
legatū ē vni⁹. et tūc si soluit totū nihil detra-
het. aut icepit tm̄ soluere sic detrahz. Aut sūt
legata pluriū. et tūc si soluit vni p̄t detrahere
de alijs. Si vō sit relictū plurib⁹ tūc si soluit
vni totū n̄ detrahbet. C. ad. l. falci. autē. h̄ cūz
testator si ex plurib⁹. h̄ guil. Itē q̄n fruct⁹ p̄-
cipiunt̄ volūtate testatoris vt q̄n quis ē roga-
tus restituere alteri hereditate p̄ aliqd tps tūc
d̄putat fruct⁹ in q̄rtā trebellianicā. et qd̄ sup̄
quartā recepit n̄ restituet nisi sit de liberis p̄ri-
mi grad⁹. q̄n em̄ ē rogat̄ frater primi grad⁹
restituere fr̄ibus hereditate. si decesserit d̄z reti-
nere q̄rtā sine d̄putatōe fructuum nisi p̄cepit
eos p̄ litis d̄testatōez tūc em̄ d̄putabit ip̄son
in quartā qz ē malefidei possessor. Si vō p̄cipi-
unt̄ ex negligētia n̄ petētis sic n̄ d̄putat in q̄r-
tā. et qd̄qd̄ ex eis h̄z vltra restituet. C. ad tre-
bell. iubemus De institutōe vō liberorū. le-
gitimorū sciendū q̄ pater arrogās et auus ne-
potē adoptās tenent̄ filios suos arrogatos
et adoptiuos si tpe mortis sue h̄nt eos in sua
adoptiua familia i testamēto suo instituer e v̄l

extraneo sic excoicatus tpe institucōis l' mo-
tis l' aditionis p' nihilo habe'. Si aut' medio
tpe n' nocet. nū si p' institucōem fuit excoica-
tus et an' mortē absolutus heres erit. s' de h'
habebi' infra pleni' li. vij. ti. viij. Insuper
nota q' istucū n' pnt' isti. s' de portat' in insulā
C. de he. insti. l. j. dānatus in metallū. q' pe-
grinus ē effect' ff. de his q' p' n' scriptis ha-
bent'. si in metallū heretici. C. de here. insti.
l. j. manicheos. Baptismi iteratores. Apосто-
te xpiani qui pdolis sacrificaret. C. de aposto-
tis hi qui et. l. manicheos. Collegia illicita
id ē p'iuilegiū spēale n' habencia eo q' n' sunt
a senatu l' p'cipe approbata. C. de he. insti.
collegiū. Itē spūsus testatoris ab eo insti-
tū n' pnt' Itē incestuosus. in autē. qui. mo. na. ef.
fui. s' fi. Item nec mulier q' nubit infra tēpus
luc' scd' le. in autē. de nup. s' j. et. C. de se.
nup. l. j. s' l. iij. hoc tñ scdm canones n' tenet
ex. de se. nup. c. plē. et vlt. Itē incerta p'sona n'
pnt' institui. hoc tñ fallit in paupib' xpi. ff. de
he. insti. quōtēs. Itē seru' accusat' de adulte-
rio cū domina sua omisso q' etiā dña de eodez
crimine fuerat accusata. ab ipsa dña n' pnt' isti-
tū insti. de here. insti. s' ē aut casus. Omnes
vō p'sone alie a p'dictis pnt' institui Ad hoc
nota q' si seru' sit institut' heres n' pnt' nisi ius-
su dñi adire hereditatē et si dño iubēte adeat
acquir' dño ac si esset institutus insti. p' quas
p'so. nobis ac q' s' itē nobis Nota tñ scd' iō-
h' mne. xij. q. ij. illud. q' licet serui n' possint
hereditatez possidere. cōsuetudo tñ ē in plurib'
locis q' filiis relinquit' peculū qd' habuit p'
Equi' videre de viij. p'ncipali. s' de for-
mis institucōnū heredū. vbi sciendum q'
dictator testamētū cōsiderare debet vtrū insti-
tū' vnus heres l' plures et an' liberi l' ascen-
dentes l' exnei et an' plures instituan' eq'liter
vel inequalr. et an' in capita l' stirpes. Et qui-
dē si testator habeat vnicū filiū l' filiā et euz
instituat heredē in vniuerso. positis oibus le-
gatis dice' sic. In oibus aut' bonis suis iurib'
et actionib'. c. filiā eius heredē instituit. Et si
p' legē vel leyanā puidere velit ne q'si agna-
tione sui heredis rumpat' testamētū dice' sic
talē eius filiū instituit l' eo p'ioziēte liberōs
ex eo sup'itēs natos et posthūmos in stirpes
et n' in capita heredes sibi instituit. Si aut' ha-
beat pl'es filios et filias et velit eos eq'liter
heredes instituire sibi dice' sic. C. et p' filios
a' equis porcionib' instituit. Et si q's dictoz
filiōz eius ipō testatore viuo decesserit in lo-
cū et p'tem eius liberi ex eo sup'itēs nati et
posthūmi in stirpes et n' in capita sint hedes
Si vō aliquos eoz velit instituire sibi hedes
in re certa l' p'te et aliquos in vniuerso dice'
sic petr' bertā ei' filiā hedes sibi instituit i
centū lib. q's eē eam habere voluit cū nupsit
l' religionē intrauit et interim i domo sua de-
centia et suffnā alimēta. Si tñ dictas centuz
lib. an'q' nubat l' religionē intrerit exegerit ex-
tūc n' habeat alimēta. Si aut' filia sit nupta sic
dice' petr' bertā filiā eius vel ea p'mortua li-
beros ex ea sup'itēs in stirpes sibi heredē in

stituit in eo qd' ipsi berte dotis noie dedidit qn
nupsit et insup in x. libris. Si vō filia sit dēdi-
cata in aliquo monasterio. p't eam p' vel mo-
nasteriū in quo ē si voluerit heredē sibi insti-
tuere in certa p'tate. Potest eē filiū emanci-
patū heredē sibi instituire in certa p'te. p't eē
in vniuerso p'iter cū alijs in p'tate sua retētis
p't eē aliquos eoz quos h'z in p'tate heredem
sibi instituire in certa p'te. Positis aut' heredi-
bus p'icularib' d'z institui heres vltis sic. in
oibus aut' alijs rē. vt s'. Eactis aut' institucōis
bus vltibus et p'icularib' liberōz viuētiuz
debet fieri institucōnes posthūmoz ne alias
testamētū rumpat' sic. Si vō ex ipsa dña ber-
ta diuge eius nati fuerint ei filij vn' vel plu-
res masculi vel femine posthūmi vlt' medio tē-
pore nati ad lucē puenientes. si masculi l' ma-
sculus fuerint ipm l' ipsos cū p'dictis a. et. b.
iam natis pariter et equis porcionib' in omni-
bus bonis suis sibi hedes instituit Si vō feia
fuerit vna vel plures ipsaz l' ipsas siue quali-
bet eaz in centū libris heredē sibi instituit.
De formis aut' institucōnū ascendentiū et ex-
neoz patet ex p'dictis. Attēdat eē testamētū
dictator. q' si fiat exheredatio legitime fiat.
et q' testationē ipsa exheredatio ancedat. quō
aut' forme exheredationū fiant patet ex his q'
dicent' in ar. se.
Equi' videre de ix. s. de causis exheredā-
di q' eū habitū ē supra. p' pntes filios
et filij pntes exheredare pnt. Ideo videndū
ē quib' ex causis exheredatio fieri possit. et p'ri-
mo quib' ex causis exheredari pnt filij. scd'o
ex quibus parētes Sciendū ergo q' xiiij. sunt
causē quib' pater vel mater auus vel auia fi-
lios et nepotes exheredare pnt. p'ima ē si fi-
lius man' inuenerit in patre ut offenderit eū
Secūda si grandē iniuriā ei fecerit et contumeli-
am. Tercia si patre accusauit in criminalibus
causis p'ter p' de crimine lese maiestatis vlt' de
offensa cōtra cōmunitatē sue ciuitatis facta vlt'
de heresi. Quarta si filij malefic' cū malefi-
cis duerfat'. Quinta si filius machine' l' insi-
dic' in necē patris. Sexta si filius calūniose
litem mouerit patri a qua si pater defecerit o-
portet eū damna graua sustinere. Septia si fi-
lius rogat' a patre ob debitum in carcere de-
truso vt fideiubeat p' eo et nō vult fideiube-
re in illo p' quo creditores ei' fideiussorē re-
cipere volūt qd' tñ in filiis masculis locū ha-
bet. Octaua si filij p'hibuerit patrez testari.
Nona si filius sit ioculator cōtra voluntatem
p'ris nisi pater eandē habuerit p'fessionē. De-
cima si filia n' cōsenserit patri volēt eam hone-
ste maritare et dotare scd'z vires p'rimonij. sed
pot' vult luxuriari. Vndecima si filij miscea-
tur cū sua nouerca aut ocubina p'ris sui. Duo-
decima si filij neglexerit patre furiosuz in q'
casu etiā ipō iure ē exheredat'. Tredecima si
filij patre captū a saraceis redimere noluit
in quo casu si pater i captiuitate decedat he-
reditas ad ecclesiā spectat. Decima q'rtā si p'
sit catholic' et filius heretic' Cause autez
p'pter q's filij parētes et nepotes auū et auia

exheredare pnt sunt octo. prima e si pr filiu de crimine accusauit ptercp de crimie lese maiestatis. Scda si pr vice filij p venenu l aliter i fidiatus fuerit. Tercia si pater vxori vl cocubine filij se immiscuerit. Quarta si pater pbi buerit filiu testari de his de quib9 poterat testari. Quita si pr n redemerit filiu captu a facracenis subueniedo sibi. qz tuc si filius i captiuitate dcedat bona de quib9 ipe poterat testari debet esse ecclesie. vel dari p captiuoz redemptoe. si vo redat rite patre exheredare pe Sexta si pr neglexerit cura filij furiosi. Septima si pr sit heretic9 et filio catholicus. Octaua si pr vxori filij dederit venenu ad morte9 l mentis alienato9. l aliter insidiat9 fuerit vte a9. et eode mo si mater marito filie pbanc9 hec oia in aute. vt cu de ap. cogno. §. cas et §. oms col. viij. Et oms iste cause ingratidie tollunt p ingressuz religionis. vt dicit bern. ex. de apo. literaz. Ad hoc nota q exheredatio n tenz nisi ca aliq de supdictis noiatim exprimat9. vt dicedo sic. insup petrus filiu eius qz manus atroces in eu iniecit oio exheredauit et ex omni substacia et hereditate sua alienu instituit. B. vo sibi heredem instituit Si vero nec instituere nec exheredare velit pt pterire inferendo tn causam sic. petrus ber. filia eius nec instituit nec exheredauit qz cu eaz honeste martare vellet maluit luxuriari. p. vero heredem sibi instituit. talis em ptericio facta circa eam tm valz sicut exheredatio Et simili modo liberi et ascendentes seruos exheredare vl pterire pnt inferendo aliq de causis supradictis. Itē si testator dicat exheredo filiu meum sine expressione nois cum plures filios habeat nullus erit exheredat9. ff. de libe. et posthu. nominatim. Insup nota q filius excludit ab hereditate pns ppter plura crimina. pzo ppter crimen heresis. ex. de hereti. vergētis. i. fi. scdo ppter crimē lese maiestatis. ar. de pe. di. j. siquis tm in militib9. Et scdm quosda symonie qd ei pificat9. tercio ppter crimen iterfectois vel mutilationis rectoris ecclesie. ex. de penis. in quibusda. qro ppter crimē incestus cu monacha ommissuz ar. xxij. q. j. siquis sollicitauerit in ter. et glo.

De substitucōib9 ti. xxij.

Einde qz institutis heredibus plerūqz substituu9 alij. Ideo viso de institucō nibus videndū e de substitucōib9. Et pzo quid e substitucio. scdo quot et q sūt species siue differēcie eius. tercio de substitucōe vulgari. qro de substitucōe pupillari. quito de substitucōe exēplari. sexto de opendiosa. septio de substitucōe breuiloqua. Circa pzmū sciend q substitucō e scdaria et addicional institucio. substitucio em dūnet in se institucō nem. vt cu. a. mibi heredem instituo et si. a. non fuerit heres vl si decesserit. pe. sit heres et p3 q. a. heres instituit pure et primo gradu sed pe. heres eligit sub additoe et scdo gradu. Et licet substitucio possit ab vno in aliu multiplicari. qlibet tm substitucio d2 gradus scdus sic scde nuptie dnr oms que sequunt9 primas.

Ira scdm sciendū q substitucio alia e di recta alia obliq. directa e p qua quis capit hereditate defūcti nullo alio mediāte vel sibi coopante. vt cu d2. a. mibi heredes instituo. et si ipse non fuerit heres. p. sit heres tunc enim adueniente additoe statim immedia te hereditas pueniet ad. p. et ipe p se nullo alio coopante poterit ea adire. Substitucio vo e blia siue fideicommissaria vl pcaria e illa p qua quis capit hereditate alio mediāte vt cu testator fideicommissit heredi vt hereditatem restituat alij dice9 sic. a. heredem mibi instituo. s3 rogo eu p fideicommissuz vt ipsaz hereditate restituat. p. liz ergo p fideicommissuz. p. sit substitucio ipsi a. pzo tm. a. d3 hereditate adire. et adita. p. restituere. Et sic a. mediāte et opante hereditas pueniet ad. p. Scienduz aut q si a. adierit spore hereditate tuc d falcata et retenta sibi portione trebellianica sc3 qdeante id e qra pte hereditatis. reliquū dodzātē. i. reliquas tres ptes hereditatis instituet petro Si vero iudicis officio opullus adierit. totaz hereditate restituat mlti. de fideicō. here. §. i. primis. S3 h substitucio sub dicta vbo9 forma raro fieri dūnet. sub alijs aut verbis sepe dūngit vt qn instituo. a. filiu vl fratre meum et substitucio. p si dictus. a. qnqz decesserit si ne liberis substitucio ei. p. h em verba representant fideicommissanā substitucōem vt infra dicet9 ea de opendiosa age9 Sed quid si ecclesia sit heres et rogata restituere hereditate alteri. Nunqd detrahere pt quartā trebellianicam. Ad h nota jo. xij. q. iij. c. ple. p pt ea detrahere si debet hereditate restituere psonē priuate. si aut ecclesie n dubitat legiste vruz possint detrahere. C. omnia de le. l. j. Itē si quis rogatus sit restituere plurib9 hereditate si sine liberis morient9. et vnus illo9 premoziat9 et relinquat filios. alter aut supiuuat Illi soli supiuuenti debet hereditas l fideicōmissum. qz tpe extantis additōis solus inuenit9 et filijs premoztuz nihil debet. qz decessit ante diē fideicōmissi cedentē. C. cadu. toll. l. vna. §. si aut aliquid. et ex. de testa. raynald9 in glo. Ad hoc nota scdm bern. et guil. ex. de pbatōe. in pſentia sup illud nō intelligit sine herede dcedere qui monasteriu sibi instituit heredem. p qn quis e rogatus restituere hereditate alij vel legat9 aut e rogatus restituere loco religioso vel ecclesie vl paupibus ad pias causas. et tuc p ingressuz meū nō euanescit substitucio. Aut priuate psonē et tunc aut fit mentio de liberis vel heredib9 aut nō si nō puta instituo. a. heredem tali additōe vt restituat. p. hereditate. et tuc euanescit substitucio. si a. postea filium vel nepotē ex filio p mortuo habuerit licet mentio de liberis n sit facta. C. de fideicō. cu acutissimi. Aut fit mentio de liberis puta instituo. a. tali cōditōe vt si sine liberis decesserit hereditate restituat p. tuc substitucio euanescit in plurib9 casib9. primo si substitucio decessat priusq institutus vn filijs substituti pmoztuz nihil debet. vel si sint mortui añ diem fideicōmissi cedentē. C.

de cadu. toll. l. j. Secdo si institutus ingredia^r
monasteriu vel assisteriū ita q monachac^r te-
neat qz tunc monasteriu vl assisteriū heres et
us intelligi^r esse. Si vō n̄ intret monasterium.
tūc grauat^r substitutōe n̄ p̄c instituerē mona-
steriu herede vñ i^o qd dē i. c. p̄sentia. n̄ vide^r
sine herede decedere. vñ ē monasterium in-
grediēdo n̄ tm̄ instituēdo Tercio si habeat fi-
liū naturalē. ff. de trebel. ex facto. Quarto si
n̄ habeat filiū s; nepotē ex filio p̄mortuo. Nō
euanesceat autē p̄dicta substitutō si institut^r fi-
liū habuerit et ille p̄mortu^r qz tūc vide^r sine
liberis decessisse ex. de testa. raynutius. Non
euanesceat eē si fiat clericus nisi duo dcurrant
ibi. s. p̄ in ecclesia p̄petuo maneat. et q̄ reli-
cta expendant^r vel relinquant^r in pias causas
Non euanesceat etiā si se et sua tradat ecclesie
seculari nisi dcurrat ibi etiā p̄dicta in autē. d
sanctis. epi. s. s; h̄ p̄senti. Si vero fiat mentio
de herede puta instituo. a. tali additione vt si
sine herede decesserit restituat hereditatē. p.
tunc noie heredu soli filij intelligunt^r. vt in-
l. ex facto. et noie filioz nepotes et alij vlti-
mus descendentes. Directa autē substitutō alia
vulgaris alia pupillaris. alia exēplaris. alia
opendiosa. alia breuiloqua. de quib⁹ p̄ ordi-
nem ē videndū.

Equit^r videre de tercio scz de substitutōe
vulgaris. circa qd sciendū q talis alia ē ex
p̄ssa alia tacita. Exp̄ssa fit p̄ istā negationē nō
hoc mō. instituo tibi herede. a. et si ip̄e noluit
vel n̄ potuerit heres esse pe. sic heres. vel pe.
substitutio. Tacita ē qn̄ negatio n̄ exprimit^r sed
includit^r. vt cū dē a. et pe. tibi heredes insti-
tuo ex h̄ em̄ colligit^r q si alter eoz heres nō
fuerit scz qz noluit vl n̄ potuit. qz decessit an-
te aditā hereditatē alter sit heres insolidum
Dicit^r autē vulgaris substitutio talis qz a quo
libet de vulgo scz testatore masculino vel feia
pente vel exneo p̄c fieri. p̄c etiā fieri cui libet
scz pupillo. ad alto. et maiori i p̄tate dstituto
vel emācipato suo vel exneo. Effectus autē ei
us ē vt bona testatoris pueniāt ad substitutū
scz illa tm̄ q puenire debebāt ad institutū qui
noluit et n̄ potuit heres esse et n̄ bona illius
heredis instituti qz testator p̄ talē substitutōz
substituere potuit in bonis suis. nō autē in bo-
nis heredis. vñ substitutus directe fit heres
ip̄i testatori. isti. de pupil. substi. s. q^o casu. Ex-
pirat autē h̄ substitutio q cito adierit h̄editatē
siue postea decedat cū liberis siue sine liberis
C. de impubez. et alijs substi. post aditā

Equit^r videre de q̄rto scz de substitutōe
pupillari circa quā sciendū q ad eā qua-
tuor dcurrūt. primū ē vt ille cui fit substitutō
fit de liberis testatoris. Scdm̄ q fit impubes
Terciu ē q fit in p̄tate testatoris. Quartū ē q
ille cui fit substitutio instituat^r vel exherede^r
et p̄ban^r h̄ insti. e. Potest autē h̄ substitutō fie-
ri n̄ tm̄ ipuberi filio iā nato. s; eē posthumo si
tū ip̄e posthum⁹ nascitur^r erat in p̄tate testa-
toris si testator ip̄e diueret. p̄c eē fieri nepoti
ex filio si tū n̄ sit recasurus in p̄tate patris sui
post mortē aui. ff. d. vulga. et pupilla. substi.

l. ij. s. posthumus. Dicit^r autē h̄ substitutio pu-
pillaris. qz fit soli pupillo. nec p̄t tps excede-
re pupillare. qz expirat ad introitū pubertatis
p̄t autē fieri in minus tēpus vt dicat^r si filius
meus infra quartū vl quintū annū vl etiā mi-
nus decesserit ille sit heres. ff. e. s. masculino.
Est autē substitutio pupillaris alia tacita alia
exp̄ssa. Exp̄ssa ē illa q fit p̄ verbū affirmati-
uum et facit exp̄sse mentionē de pupillari eta-
te. vt cū dē sic. a. filium meū herede mihi dsti-
tuo. et si ip̄e mihi fuerit heres. et in etate pu-
pillari decesserit. p. sit heres vel. p. substituo.
Tacita ē q̄ habet exp̄sse formā pupillaris. sed
sub quibusdā alijs verbis includit^r. vt cū dē.
a. filiu meū herede mihi instituo et si ip̄e he-
res mihi n̄ fuerit. p. sit heres. Nec ē substitutio
vulgaris exp̄ssa et sub hac includit^r tacita
puta ex eo q dico si n̄ fuerit heres resultat v;
traqz substitutio scz vulgaris et pupillaris vñ
siue. a. n̄ sit heres siue sit si in etate pupillari
decesserit hereditas directo iure pueniet ad
p. sed ex vulgari succedet tm̄ in bonis testato-
ris. ex pupillari vō succedet in bonis testato-
ris et pupilli. Et similiter sub pupillari exp̄ssa
includit^r vulgaris tacita insti. e. i. p̄cipio et
ff. e. nam hoc iure. Effect⁹ substitutionis pu-
pillaris exp̄sse ē q ille qui ē substitut^r ipube-
ri decesserit infra tēpus pupillare fit directo
iure heres testatori et pupillo. et capit heredi-
tate vtriusqz. Item effectus eius ē q exclu-
dit matrē impuberis et omnē aliā psonā que
ip̄i pupillo ab intestato succedere potuisset. i
sti. e. ff. e. l. utius. vñ licet testamentū videat^r
esse vñā p̄pter ordinatozē vnum scz patrē ē ta-
men duaz hereditatū scz patris et filij. cum
em̄ pupillus non possit testari p̄mittatur patri
testamentū ip̄i filio facere. et de herede ei p̄
uidere. et h̄ tantū infra tēpus pupillare insti.
e. s. quo casu. In pupillari autē tacita. aut ip̄i
pupillo substitut^r alter filius testatoris et fr̄
eiusdem pupilli et tūc substitut^r totaliter ad-
mittit^r. et mater et q̄libz alia psona veniens ab
intestato repellit^r. Aut substitut^r exneus. et
tunc mater admittit^r et substitut^r repellitur.
C. de impu. et alijs substi. cū quidā. Euanesce^r
autē substitutio pupillaris p̄tio si pupill⁹ erit
pubes insti. e. s. qua rōe Scdo si hereditas pa-
tris n̄ sit adhuc adita. qz cum testamentum p̄-
num sit destitutū ex quo nullus apparet heres
euanesceat eē pupillare. ff. e. si plures. Tercio
si nascatur posthumus de quo non fuit facta
mentio. ff. e. si p̄. Quarto si pupillus patiat^r
capitis diminutionem maximā vl mediam vl
etiā minimā. ff. de adoptionib⁹ l. nec ei. Et
quibusdā etiā alijs modis quos reliq^o iuris p̄-
tis gratia breuitatis.

Equit^r videre de quinto scz de substitutōe
exemplari. Circa qd sciendū q ipsa fieri p̄t
in quocūqz pente mare l̄ feia filio furioso vl
mente capto. exnti vl n̄ exnti in p̄ria p̄tate dū
tū sit pubes vel maior. Nam ipuberi furioso
vel mēte capto p̄uidetur p̄ substitutōem pu-
pillare. ff. de tutel. l. ij. d. ei testator certas
p̄sonas et certo ordine substituere furioso. si

em furiosus habeat liberos. ei pro substituet illos si vero non habeat liberos sed fratres substituentur ei ipsi fratres. si vero nec liberos nec fratres habeat tunc quod voluerit substituet C. de impu. et alijs substi. humanitatis. Et substituitur in hac substitutio talis conditio. scilicet si ipse furiosus decedat ante pro mente et cerebro sanus fiat. Est igitur substitutio huiusmodi forma talis. a. filium meum furiosum vel mente captum heredem mihi instituo et si ipse decesserit ante pro mente et cerebro sanus fiat. talis eius filius vel frater vel talis alius sit heres. vel sic. talis eius filium vel fratrem vel talis alium substituo. Dicitur autem huiusmodi substitutio exemplaris. quod fit ad exemplum siue similitudinem substitutionis pupillaris. sic enim pupillus testari non potest. sic nec furiosus. et ideo sic pater prouidet filio suo pupillo de herede sic et filio furioso. unde substituitur capite utraque bona scilicet testatoris et heredis sicut in pupillari. Differt tamen haec substitutio a pupillari. pro quod illa fit tamen a parente ei quem habet in potestate huiusmodi vero fit etiam ei quem non habet in potestate. Secundo quod illa fit tantum pupillis infra tempus pupillare. huiusmodi autem adultis vel maioribus. Tertio quod pupillo substitui potest quilibet ad libitum testatoris. sed furioso certe persone sunt substituende Quarto quia illa expirat adueniente pubertate huiusmodi autem adueniente sanitate probatur haec institutio de pupillari. sub. §. qua ratione. Sed quid si habet lucida interualla. potest dici secundum hostium quod si habet tanta quod potest facere testamentum substitutio euanescent. etiam si non fecerit. et imputet sibi si non huiusmodi euitauit ar. ff. de re. iu. quod quisque. vel dic quod si fecit euanescent si vero non fecit nec facere potuit non euanescent ar. C. de legi. quod fauore.

Equitur videre de sexto. scilicet de substitutione opendiosa. haec autem aliquando fit a milite. aliquid quando a pagano. id est non milite. milites de quibus loquitur lex nostra tempore non habemus. Et ideo praetermissa illa quae fit a milite. dicendum est de illa quae fit a pagano. Huiusmodi autem substitutionis forma est huiusmodi. a. filium meum heredem mihi instituo. si tamen quicumque decesserit. pro sit heres meus. ff. e. verbis. Hoc praecognitio scilicet quod opendiosa fieri non potest a pagano nisi filio pupillo in potestate extranei. sic nec pupillaris et haec opendiosa continet in se pupillarem expressam. quod habet eundem effectum. Et dicitur opendiosa quod sub opendio huiusmodi aduerbiis quicumque continet pupillarem quae alias fit prolixioribus verbis. Et licet hoc aduerbiu quicumque secundum significatum praecipiam se extendat ad omne tempus. restringitur tamen hic ad tempus pupillare. virtute horum verborum. pro sit heres quod per huiusmodi verba directa video voluisse filio meo infra tempus pupillare prouidere de herede quod infra tempus illud facere mihi non licet institui. de pupillari. sub. §. quo casu. Licet autem praedicta substitutio ex sui natura simpliciter sit directa. alias tamen in ea posset addi et mutari quod ea ad naturam eius fideicommissariae deduceret. huiusmodi autem fieri potest sub quatuor formis. prima est talis. et si dicitur. a. filium meum frater quicumque decesserit pro substituo. huiusmodi enim verbum substituo trahit hanc substitutionem coram potest ad fideicommissum. C. de ipub. et ali

is sub. praecipibus. Et huiusmodi aduerbiu quicumque respicit omne tempus. ff. de re. du. quoties. Et ideo quocumque tempore. a. moriatur videtur virtute huiusmodi verbi substituo. rogatus esse a testatore pro fideicommissum post mortem reddere hereditatem et bona testatoris. unde quocumque tempore. a. moriatur mater et quicumque successores eius adhibent ipsam hereditatem et aditam substituto restituet ex iure fideicommissum. insti. de fideicommissis. h. e. §. sed quod stipulationes. Defalcabunt autem et reanebunt primo. ipse filius. a. legitimam scilicet tertiam partem totius hereditatis si ipse a. erat. de liberis testatoris ad quos legitima spectat. in hac enim testator eum grauare non potuit. C. de inoffi. testa. quoniam de relictois vero duabus partibus defalcabunt trebellianicam id est quartam et sic habebit mediam hereditatem alteram vero medietatem restituet substituto ex iure fideicommissum. Retinebunt etiam sibi omnia bona ipsius. a. quod testator de suis tamen bonis rogasse intelligitur non heredis. Si vero. a. non erat de liberis defalcabunt tamen trebellianicam et habebunt etiam alia bona quae ipse a. aliunde adquisiuit. Haec enim substitutio quod fideicommissum ius habet. fieri potest quicumque heredi et a quocumque testatore illi. de fideicommissis. h. e. §. in primis et se. Attendas autem diligenter quod licet in dicta forma dicatur simpliciter quicumque decesserit et non addatur sine liberis. si tamen a. erat de liberis testatoris huiusmodi clausula scilicet sine liberis tacite subintelligitur. quod regula est quod quicumque rogat aliquem de liberis suis hereditatem alteri restituere post mortem suam haec conditio inest tacite scilicet si decesserit sine liberis quia non est verisimile quod velim meam hereditatem excludi pro filij mei ad alium puenire. Sed in extraneo herede sic rogato non inest conditio talis nisi addatur expressum. C. de insti. sub conditio factis generaliter. §. vlt. Secunda forma est talis. a. mihi heredem instituo. sed si dicitur quicumque sine liberis decesserit. pro sit heres. et haec est totaliter fideicommissaria. quod licet haec verba pro sit heres. directa videantur tamen per istam additionem scilicet sine liberis trahuntur ad fideicommissum. ut probatur. ff. ad trebell. l. sceuola. quod illa additio sit. innuit quod quicumque etate decedat sine liberis videtur rogatus esse pro fideicommissum hereditatem restituere post mortem. et ideo quocumque tempore sine liberis moriatur mihi et quicumque successores eius hereditatem restituet substituto deductis superdictis. ff. de vul. et pu. sub huiusmodi. §. cum filie. Tercia forma est talis. a. mihi heredem instituo. huiusmodi si dicitur. a. quicumque decesserit sine liberis. pro substituo. et haec est omni tempore est fideicommissaria. et ideo ius et eundem effectum habet pro omnia quod et quod habent alie due praecedentes. tamen ratio huiusmodi verbi substituo. tamen ratio huiusmodi adiectiois scilicet sine liberis. Et quicumque dicta sunt de illis duabus de ista tertia intelligi debet. Quarta forma est talis. a. filium meum mihi heredem instituo si tamen filius meus decesserit in pupillari etate pro quicumque postea sine liberis. pro substituo. sub hac forma praecipitur duae tres substitutiones. vna pupillaris expressa pro huiusmodi quod de si decesserit in pupillari etate et ex hac resultat tacita vulgaris quae sub pupillari expressa continetur ut habitum est supra. Et nota quod huiusmodi quarta forma fieri non potest nisi filiofamili. pupillo propter

pupillare exp̄ssam q̄ d̄inet̄ in ea ut dictū est
etiā dictator testam̄ti voluerit q̄ iste tres sub
stitucōes clari⁹ ex p̄dicta forma d̄surgant di
ce⁹ sic. p. pupillariter vulgariter et p̄ fideicō
missū substituo. Insup nota q̄ si testōz habue
rit filiū impuberē cui nō t̄m in pupillari eta
te. s̄ etiā abinde sup̄ substitue herede volue
rit licz q̄rta forma p̄missa sufficē videat̄ bonū
t̄m ē d̄siliū q̄ quālibet substitucōez p̄ se faciat
et p̄mo pupillare sic. a. filiū meū mihi hede⁹
instituo. si t̄m dict⁹. a. fili⁹ me⁹ michi heres
fuerit. et in pupillari etate decesserit. p. sic he
res v̄l sic fr̄es ei⁹ sup̄stitutes sint hedes. v̄l sic
fr̄es ei⁹ sup̄stitutes et p̄mortuoz frat̄z ei⁹ li
beri in stirpes et nō in capita sint hedes. po
stea faciat fideicōmissariā sic. Si v̄o dict⁹. a.
fr̄es puberes q̄ncūqz decesserit sine liberis. l̄
sic infra. xx. añū vel aliud tale t̄ps etatis sue
decesserit sine liberis p̄ fideicōmissū ei substi
tuo. p. v̄l p̄ fideicōmissū ei substituo sup̄stite⁹
frat̄es ei⁹. et p̄mortuoz frat̄z eius liberos
in stirpes et nō in capita. Et qd̄ d̄z de liberis
p̄mortuoz frat̄z in v̄traqz substitucōe poni
debz si testator extēdere velit vsqz ad liberos
frat̄z. substitucō em̄ nō extēdit̄ v̄lra illos
quos testator exprimit. Vñ si institutis tribz p̄
pl̄ibz adda⁹ sic. et si aliq̄s eoz decesserit sine
liberis substituo sup̄stitutes. ete si decedat vn⁹
illoz relicto filio deinde moriat̄ ali⁹ sine li
beris fili⁹ ei⁹ q̄ primo decesserit nō admittit̄
cū patris. siue sine patris ad fideicōmissa
riā hereditatē illi⁹ filij mei q̄ sine liberis de
cesserit qz nō ext̄ ut d̄ditio substitucōis in p̄
sona patris ei⁹. Illos em̄ t̄m ego testator sub
stitui qui sup̄iuerēt illi qui decesserat sine li
beris.

Equi⁹ vidē d̄ septio scz d̄ substitucōe bre
uiloqua v̄l reciproca. Circa qd̄ sciendū q̄
testator habēs duos filios v̄l pl̄es impubēs
in sua potestate substitucōez hāc facere p̄t b̄
mō. a. et. b. filios meos impuberes mihi he
redes instituo et eos inuicē substituo. Et d̄z
hec substitucō breuiloqua. qz in breui d̄inet
q̄tuoz substitucōes scz duas pupillares exp̄s
sas. et duas vulgares exp̄ssas. Vñ si. a. fuerit
heres et in pupillari etate decesserit. b. sup̄
iuuens heres erit de iure directo et ecōuerso
et in v̄troqz excludunt̄ mater et ceteri veniē
tes ab intestato p̄ effectū pupillaris exp̄sse. et
sic sūt ibi due exp̄sse pupillares. vna vni⁹ il
loz. et altera alteri⁹. q̄z v̄traqz ē exp̄ssa quo
ad effectū licz nō quo ad v̄ba. Cōsurgūt etiā
ex eisdē v̄bis due vulgares. qz si vnus illoz
nō fuerit heres. qz nolit l̄ nō possit alter nō ē
insolidū heres. Dicit̄ ec̄ hec substitucō reci
proca qz fit ibi reci p̄catio vni⁹ ad alterz. Nō
p̄t aut̄ substitucō fieri nisi instituti sint filij pu
pilli in potestate testatoris alias nō eēt sub
stitucō breuiloq̄. s̄ tacita vulgaris vt patz p̄
sup̄dicta ar. de substitucōe vulgari. Et attēde
dū q̄ licz i hac substōe pona⁹ b̄ verbū substi
tuo. nō t̄m d̄uerit eā ad fideicōmissariā. In q̄
cūqz em̄ substitucōe ponat̄. nature illi⁹ su b̄
stitucōis se coaptat et eā in directo iure d̄ser

uat. excepta sola d̄pendiosa in qua si ponat̄
statim eā ad fideicōmissariā d̄uerit vt dictus
est supra in ar. p̄cedenti.

Qui testari possunt ti. xxvij.

Qst̄ q̄ habitū ē de legatis et heredum
institucōibz et substitucōibz q̄ habent
fieri in testam̄tis. d̄sequēter dicēdū est
de ip̄is testam̄tis p̄us at̄ videndū ē q̄ p̄nt testa
ri. b̄ aut̄ patebit si numerent̄ illi q̄ testari nō
p̄nt qz qd̄ nō ē p̄hibitū videt̄ esse d̄cessū. C.
de appel. p̄cipim⁹ i fi. Illi at̄ q̄ testari nō p̄nt
sūt isti. s. filius familias etiā ex d̄sensu pentū
de aduēcio v̄l p̄fecticō. ff. de testa. q̄ in po
testate. Et si testam̄tū fecerit licz sue pote
statis factus decesserit nō ido magis valeb̄
insti. e. s̄. p̄ter hos igit̄. Et hec sūt vera de fi
liosfamilias pagano. filiosfam. em̄ militi p̄mis
sum ē in armata l̄ licerata militia de peculio
castrensi v̄l q̄si castrensi facere testam̄tū ec̄ p̄
ter patris volūtate. ff. de macedo. l. ij. Itē im
pubes. insti. e. s̄. p̄terea. Itē furiosus si t̄m mo
tibz respiscat ad t̄ps interim testari p̄t dū t̄m
testam̄tū cōpleat anteq̄ furoz sup̄ueniat.
insti. e. s̄. item nec furiosi. Et idē intellige de
mentecapto. ff. de v̄bo. obli. a. t̄cto. Scien
dū aut̄ q̄ q̄n d̄stat testatorē prius fuisse furio
sum. legatari⁹ tenet̄ p̄bare eū fuisse sane mē
tis q̄n fecit testam̄tū. ij. q. xij. indicas q̄n
vero hoc nō d̄stat tūc heres tenet̄ p̄bare euz
fuisse furiosū q̄n d̄didit testam̄tū si negaue
rit legatū. ec̄. de suc. ab inte. c. fi. in textu et
glo. Item p̄digus cui est bonoz suoz ad
ministratio interd̄cta. licz illd̄ qd̄ ante inter
d̄itionē fecerit ratū sit. insti. e. s̄. itoz p̄digus
Item ille qui naturaliter a nativitate est siml̄
mutus et surdus. ita t̄m q̄ oīno nec loqui nec
audire potest. si q̄s aut̄ ex casu v̄l aliquo acci
denti loquelā et auditū p̄diderit siquidē sit li
beratus. p̄t testam̄tū et codicillos manuscri
bere nō aut̄ p̄ aliū nisi impetret hoc a p̄ncipe
Et idē est de eo q̄ est accidētaliter mutus t̄m
Ille vero q̄ ē t̄m surd⁹ siue naturaliter siue ca
su dū tamen possit articulare loqui p̄t testari
insti. e. s̄. item surdus in tex. et glo. De testa
mento vero ceci habet̄ infra titulo speciali.
Item obsides dati p̄ captiuis populi romani
Item d̄demnati de crimie famoso. Item dubi
tantes de statu suo. an sint manumissi v̄l emā
ci pati. Item serui. Itē damnati ad mortē. id ē
vt moriant̄ v̄l vt fiant serui pene. siue sint in
insulā deportati. Relegati aut̄ qz nō amittūt
ciuitatē vel libertatē testam̄tūz facere p̄nt
siquis tamen eoz fuerit damnatus et appel
lauerit in interim testari p̄t. p̄bantur hec. ff. de
testa. obsides. et. l. is cui. et. ff. de stat. l. ij.
et. l. si filiusfam. et. l. eius qui. Nota q̄ ser
uus nō potest testari. qz peculū eius est d̄n̄.
xij. q. ij. illud. sc̄dm tamen io. licet nō possit
herede habere. d̄suetudo tamen est pl̄imoz.
locoz q̄ peculū qd̄ pater habuit relinquit̄
filij nō tanq̄ heredibz s̄ tanq̄ seruis. d̄scri
ptici⁹ aut̄ testari p̄t. C. de epis. et cle. si q̄s p̄s
biter. libertus vero testari potest si relinquat
patrono legitimā portōez insti. de succes. lib.

testari - p̄nt

furiosus

p̄digus

d̄demnati

h. 2017

Itē nec heretici nisi filios habeāt fideles q̄ i
 eis possūt testari. C. de here. et ma. maicheof
 ubi dicit bona hereticorū deuoluunt ad filios
 orthodoxos. S; hodie s; canones. ex d. hē.
 vgentes. filijs hereticorū ec̄ catholicis nihil ē
 relinquendū de paternis bonis. et h̄ ē exp̄ssuz
 in dicitōe friderici. hac edictali. h̄ notatur
 in glo. c. vgentis Itē credētes. receptatores
 d̄fensores et fautores hereticorū sūt excōicati
 et q̄cūq; talium fuerit excōicatōe deno:
 tatus. i. in ecclesia p̄ sniaz excōicatōis exp̄ssio
 p̄prio noie publicat. nisi satisfecerit infra an
 nū nō p̄t testamētū facere. nec aliqd̄ ex testa
 mēto cape. ex de hē. excōicam. j. q̄. credētes
 Itē excōicatus nō p̄t nec ex testamento aliqd̄
 cape. s; q̄ no. host. ex. d. excep. pia. et gar.
 ex de usu. quā. p̄. Itē nec usurarij manifestus
 nisi p̄rio satisfecerit. vel p̄doneā cautōez d̄ sa
 tisfaciēdo p̄stiterit. l. vj. de usu. quā. p̄. Itē
 nec rei pduellionis et q̄ d̄miserūt crimē lese
 maiestatis. C. ad le. iul. ma. l. penlt. Itē mo:
 nach. et q̄libet ali. religiosus p̄fessus. C. d.
 sacrosan. ec. autē. ingressi. Et si testamētū fe
 cerint ante p̄fessionē d̄firmat. sicut p̄ morte. q̄
 C. de ep̄. et cle. de v̄bis. et ex de test. q̄. in
 gredientib. in tex. et in glo. Heremite et ali.
 solitarij vitā ducētes q̄ nulli ecclesie se tra
 diderūt testari possūt. xix. q. iij. q̄. maria. et q̄.
 paul. Quid de b̄nito nūqd̄ p̄t testari. h̄
 aut ē b̄nitus p̄pter cām leuez vt p̄pter pecu
 niā et sic p̄t testari. Aut p̄pter cām guē. vt p̄
 maleficiū. et sic nō p̄t. ff. de testa. l. eius. q̄.
 insulā q̄ bannitio loco depoztatōis habeat
 et olim p̄pter maleficia in insulā depoztabant
 hec gūl. S; q̄d de clericis secularib. bene
 ficiariis. nūqd̄ possūt testari de fructib. b̄nfi
 ciarū ecclesiarū. h̄. b̄n. ex de pecu. cle. si q̄s
 et de testa. q̄. nos. dicit q̄ nō nisi cum quodā
 moderamie de quo habet. e. ti. c. ad h. et. c.
 relatū. et q̄. licet. Vñ s; b̄n. in. c. si q̄s. et
 c. q̄. nos. Clerici v̄o p̄nt usurarijs d̄pari q̄b.
 v̄t licz t̄m ad quōdianū vsū. insti. de usu et
 ha. q̄. j. De moderamie p̄dicta d̄. in. c. ad hec
 q̄ clerici viuētes et sui d̄potes moderate p̄nt
 aliq̄ de bonis mobilib. nō rōe testamētū. s; in
 tuitu elemosine erogare in egritudine d̄stituti
 Et in. c. relatū d̄. q̄ in morte pauperib. et re
 ligiosis. et his q̄ sibi seruiunt siue d̄sangneis
 siue ex̄neis p̄nt aliq̄ s; seruij merituz elar
 gin. Quid de h̄ sentiat gōf. vide infra li.
 vj. de pecu. cle. Scdm̄ aut gar. li. vj. d̄ re. ec.
 nō alie. h̄ d̄sulatissimo. et hosti. et inno. ex de
 pecu. cle. si q̄s sane. et io. an. li. vj. d̄ offi. oz.
 p̄nti d̄stingue sic s; q̄ aut clericus h̄z admi
 nistratōez aut nō. si h̄z q̄diu viuūt et san. ē p̄t
 de eis suā facere volūtate. dū t̄m donet mode
 rate. ex de dona. ceterz. d̄pa. em̄ vsufructua
 rio. q̄. ius ei. morte finit. sic ius vsufructua
 rij. vt in. c. si q̄s sane. cū aut incipit infirmari
 d̄pat. vsuario et ita nihil h̄z nisi vsuz. elemo
 sinā t̄m facere p̄t. ex de testa. ad h. Testari v̄o
 nō p̄t. vt ex. e. c. cū in officijs. Si v̄o nō habz
 admistratōez s; sic p̄sonaliter et simplr b̄nfi
 ciarius. d̄pat. et in vita et i morte vsufructua

De hereticis

rio quo ad faciendum fructus suos et de his
 testari p̄t. ecclesia t̄m succedit eis in istis si de
 cedant ab intestato. ex de testa. relatū. p̄ba.
 hec d̄stinctio. ex. e. ti. requisiti. q̄. illd̄. Et d̄sue
 tudo ḡnialis q̄si approbat eā. Et q̄d dictū est
 de clerico simplr beneficiato q̄ facit fructus
 suos debet intelligi de fructib. p̄ceptis et re
 cōditis. Alij vero fructus p̄pter iura allega
 ta ad ecclesiam p̄tinebūt. De reb. vero alijs
 siue eas ex p̄monio habuerint. siue p̄tē acq̄
 sierint. siue eis intuitu p̄sone date v̄t relicte
 fuerint. testari p̄nt clerici indistincte ex de test.
 c. j. et. c. cū in offi. et. c. q̄. nos.

De testamentis ti. xxviii.

Emde dicendū ē de testamētis. et p̄ri
 mo q̄d sic testamētū et v̄n d̄. scdo de
 effectu ei. terco ad quē p̄tinet defen
 sio ei. q̄rto de speciebus siue d̄fferētijs testa
 mētū. quinto quoz et q̄ sint p̄tes ei. et quō d̄nt
 ordinari. sexto de p̄hemio testamētū. septio de
 clausula finali. Circa p̄mū sciendū q̄ testa
 mētū est volūtatis n̄re sententia iusta de eo
 q̄d q̄s vult fieri post mortē suā cū institutōe
 heredis. ff. e. l. j. Dicit̄ aut sententia iusta. i.
 dispositio legitima. i. s; ius ordinata alicer
 nō valet. C. e. testadi cā. Et d̄. testamētū q̄si
 testatio mētis. i. declaratio volūtatis. insti. e
 in p̄ncipio Optet aut q̄ fiat vno d̄textu nullo
 alio actū interpolito nisi fiat ex necessitate.
 vt depositio p̄d̄eris. sūptio medicamis l̄ lā.
 guoz breuis ifirmitatis. C. e. l. cū antiq̄tas.

Ira scdm̄ sciendū q̄ effectū v̄ltime volū
 tatis ē vt ei oino ster. ex. e. nos quidem
 vnde volūtas testatoria est lex vt in autē. de
 nup. q̄. disponat.

Ira terciū nota q̄ testamētū defensio p̄
 tinet ad ecclesiā. ex. e. si heredes. nō autē
 publicatio. C. e. d̄sulca diualia.

Ira quartū sciendū q̄ testamētū aliud est
 d̄ditū in scriptis. aliud nūcupatiū sine
 scriptis. Testamētū nūcupatiū sine scriptis
 d̄. illud in quo testatoris heredis et legata
 riorū noia et omnia q̄ in eo d̄ntent̄ corā testi
 bus nūcupant. i. manifestant. et dicit̄ sine
 scriptis. i. sine subscriptōe testiū et solemnita
 tibus alijs q̄ requirunt̄ in testamento in scri
 ptis facto. Et etiā q̄ p̄t quis nulla scriptura
 inde facta nūcupatiue testari dūmō corā tes
 tib. numero et d̄ditōe legitimis nūcupet he
 redem et suā explicet volūtate. scriptura em̄
 nichil ad testamētū substantiā opat. sed t̄m
 ad h̄ vt testamētū tenoz facili. d̄probe. insti.
 de testa. q̄. fi. Si ergo testator notariū h̄re nō
 possit saltē legimū numerz legitioz testuz
 adhibebit corā quib. volūtate suā apte nar
 rabit exprimēs legata hereduz institutōes et
 alias suas testamētarias dispositōes. et des
 mū p̄sentes ipos rogabit vt sint testes. Moz
 tuo ac testatore iudex ad instantiā alic. cui ex
 ipō testō ius d̄petit. ipos testes citab. Citab.
 etiā nūcio v̄t voce p̄conia eos qui poterāt
 ab intestato succedere vel quia ex alio ius
 se dicerent in testamento habere et ipozum
 testium testimonia recipi solenniter facias.

et si concordauerint in testatoris nomine etate et
mentis sobrietate et in legatarijs et legatis et
heredis institutio. b. et alijs q. p. disponētis
volūrate et iuris necessitate in his d. curzere
debet. Ipa testab. p. n. b. et ad h. legitime ci
tatis p. d. i. t. i. s. q. ius haberet. et etia. p. n. b. s.
septē alijs testib. recitabit. et finaliter ea ex
tūc. p. plena ip. p. b. atōe testamēti haberi p.
nūciabit. Notarius autē iudicis in bono p. ga
meno appositis anis dñi et ceteris publica
tōib. ipas attestatōes iudicis p. nūciatōnes
et p. n. t. i. a. v. l. citatōes testū p. d. i. c. t. o. r. u. m. ordinari
scribet et demū supponet illoz. septē testium
noia q. recitatōi et p. nūciatōi iudicis fuerint
adhibiti. et hec oia rediget in publicā et au
tenticā formā. Ex p. d. i. c. t. i. s. patz q. testamētū
nūcupatiuū nō solū p. t. fieri cū scriptura sed
etiā aliq. sine scriptura.

Equit. vidē de quito articulo scz quot et
q. sūt ptes testamēti et quō debēt ordiari
Circa qd. sciend. q. ptes testamēti sūt septem
quar. q. tuoz. rēq. r. u. n. t. ad formā cuiuslibet te
stamēti elegāter et debite ordinandā scz p. b. e.
m. i. u. institutio heredis. clausula final. et nu
merus testū legitimoz. p. primū hoz. testa
mentū decorat. p. scdōm roboratur q. sine eo
nullū est. insti. de fideicomis. h. e. f. in primis
p. terciū piculo casualis frustratōis volūta
tis testatoris occurrit. p. quartū p. b. at. Alia
vero tria ex sola testatoris volūrate depēdūt
q. sine his et quolibet hoz. testamēti forma
subsistit. et hec sūt legata. substitutōes et q.
dam alie testamētarie dispositōes. Elegā. autē
et legitim. ordo p. d. i. c. t. o. r. u. m. septē i. testamēto ē
ut p. m. o. ponat. p. h. e. m. i. u. s. scdō legata. terciō
institutōes heredū. q. r. t. o. substitutōes. quito
volūtarie p. u. i. d. e. n. t. i. e. testatoris. sexto clausu
la g. n. a. l. i. s. et etiā finalis. septio testes. De tri
bus hoz. habitū ē sup. scz de legatis. institū
tōib. et substitutōib. vñ restat. agere de reli
quis q. tuoz. et primo d. p. h. e. m. i. o.

Equit. vidē de sexto scz d. p. h. e. m. i. o.

Circa qd. sciend. q. tenoz. p. h. e. m. i. j. d. z. esse
talis v. l. s. i. l. i. s. q. n. i. b. i. l. ē. c. e. r. t. i. m. o. r. t. e. et nihil
incertū hora mortis. idō dñs talis saluti aie
sue p. u. i. d. e. r. e. v. o. l. e. s. i. n. s. t. a. t. u. s. o. b. s. o. r. i. e. t. a. t. i. s. c. o. r. p. o. s. i. t.
et aie p. d. e. i. g. r. a. t. i. a. c. o. n. s. t. i. t. u. t. u. s. r. e. z. et bonoz.
suo. d. i. s. p. o. s. i. t. o. z. p. p. s. e. n. s. n. ū. c. u. p. a. t. i. u. u. testamē
tū sine scriptis d. d. i. d. i. t. i. n. h. ū. c. m. o. d. ū. p. r. i. o. q. d. e.
ē. Si vō testator sit eger dicat. sic. i. o. d. n. s. t. a.
l. i. s. l. i. c. z. e. g. e. r. c. o. r. p. e. t. i. n. s. a. n. m. e. t. e. z. c. v. t. s. u. p.

Equit. vidē de septio scz de clausula fi
nali. Circa qd. sciend. q. ad h. v. t. testator
suā hereditatē legitime ordinet et ei. d. i. s. p. o. s. i. t. o.
testata rite p. c. e. d. a. t. m. u. l. t. a. d. e. b. e. t. d. e. c. u. r. z. e.
r. e. d. e. q. u. i. b. i. n. f. r. a. d. i. c. e. t. t. i. t. u. l. o. q. u. i. b. i. e. x. c. a. u. s.
s. i. s. testamētū reddidit inutile. Itē licet i. t. o. t. a.
s. e. r. i. e. testamēti nichil virtutis v. l. i. n. r. i. s. d. e. f. u. e.
r. i. e. et nullū accidēs viciōsū emerferit. Adhuc
t. i. p. t. e. r. h. e. c. o. i. a. l. e. x. p. p. t. e. r. s. u. s. p. e. c. t. ā. h. o. i. m. i. n. f. i.
d. e. l. i. t. a. t. e. et p. p. t. e. r. s. e. r. u. a. n. d. ā. testamēto. z. s. i. n. c. e. r. i.
t. a. t. e. adhiberi voluit quasdā spēales solēnita
tes ad faciendā plenā fidē et p. b. a. t. o. e. z. p. u. t. a.
l. e. g. i. t. i. m. ū. n. u. m. e. r. z. testū legitimoz. et testūm

quidē rogatoz. Itē in testamēto i. s. c. r. i. p. t. i. s. s. u. b.
scriptōes testū et sigilla et quedā alia d. q. u. i.
bus suo loco dicet. infra. Si qd. 1. g. i. t. h. o. z. d. e.
fuerit siue iuris siue solēnitatis debite vires
testamēti dicunt. expirare. C. de test. non du
biū. f. sed illd. His itaq. p. m. i. s. s. i. s. cū dicat. in
clausula finali si nō valet iure testamēti vale
at iure codicilloz. Sciendū q. si testamētū
patiat. defectū vel repugnantia iuris in his
q. sūt de substantia ei. nullo mō resurgē p. t. in
ius codicilloz. quātūcūq. testator h. o. exp. s. s. e.
rit nisi testet. inter liberos s. m. c. d. e. m. o. p. i. n. i. o.
nē. et ideo tūc final. clausula nichil opat. et
est ratio q. z. d. e. f. i. c. i. e. n. t. e. i. u. r. e. v. e. l. u. t. s. p. i. r. i. t. u. e. t. v. i.
t. a. testamēti nichil addi p. t. v. t. r. e. s. u. r. g. a. t. Si vō
patiat. defectū solēnitatis debite p. m. i. s. s. e. t. ū. c.
si clausula finalis apposita nō fuerit illa vō
lūtas v. l. a. m. a. n. e. c. i. u. r. e. testamēti. n. e. c. i. u. r. e. c. o.
d. i. c. i. l. l. o. z. v. a. l. e. b. i. t. Si vō apposita fuerit i. u. s.
c. o. d. i. c. i. l. l. o. z. r. e. s. u. r. g. i. t. C. de codi. l. f. i. d. ū. t. a. m.
t. o. r. et tales solēnitates sūt q. s. u. f. f. i. c. i. a. n. t. c. o. d. i.
c. i. l. l. o. q. u. i. m. i. n. o. r. i. b. s. s. o. l. e. n. n. i. t. a. t. i. b. s. ē. o. t. e. n. t. u. s.
o. b. i. g. i. a. v. t. t. e. s. t. a. t. o. r. a. d. h. i. b. u. i. t. t. i. m. s. e. x. v. e. l. q. u. i. q. z.
t. e. s. t. e. s. v. e. l. e. t. i. ā. s. e. p. t. ē. nō. r. o. g. a. t. o. s. et adiecit si
nō valet iure testamēti z. c. ū. c. l. i. c. e. t. nō. t. e. n. e. a. t.
v. t. t. e. s. t. a. m. e. n. t. ū. t. e. n. e. t. t. ū. v. t. c. o. d. i. c. i. l. l. u. s. c. u. i. s. u. f. f. i.
c. i. ū. t. q. u. i. q. z. e. t. i. ā. nō. r. o. g. a. t. i. Et idē ē. v. b. i. c. ū. q. z. f. u.
e. r. e. a. d. h. i. b. i. t. a. s. o. l. e. n. n. i. t. a. t. i. s. i. n. s. u. f. f. i. c. i. e. n. s. t. e. s. t. a. m. e. n. t. o.
s. s. u. f. f. i. c. i. e. n. s. c. o. d. i. c. i. l. l. o. E. r. i. t. a. ū. t. i. l. l. i. s. t. a. l. i. s. c. o.
d. i. c. i. l. l. i. e. f. f. e. c. t. u. s. d. u. p. l. e. x. v. n. u. s. q. l. e. g. a. t. a. i. n. e. o.
r. e. l. i. c. t. a. d. e. b. e. t. i. n. s. t. i. d. e. c. o. d. i. i. n. p. r. i. n. c. i. p. i. o. A. l. i. s.
q. i. n. s. t. i. t. u. t. i. o. q. i. n. e. o. e. r. a. t. s. c. r. i. p. t. a. l. i. c. e. t. d. i. r. e. c. t. a.
v. i. d. e. a. t. t. ū. i. n. c. a. s. ū. f. i. d. e. i. c. o. m. i. s. s. i. d. u. e. r. t. e. r. f. f. a. d.
t. r. e. b. e. l. l. s. c. e. u. o. l. a. v. n. c. ū. i. p. e. p. a. t. e. r. f. a. m. i. l. i. a. s. i. n.
t. e. s. t. a. t. o. d. e. c. e. s. s. e. r. i. t. v. e. n. i. e. t. e. s. e. i. a. b. i. n. t. e. s. t. a. t. o. r. e. s.
t. i. c. u. e. n. t. p. f. i. d. e. i. c. o. m. i. s. s. u. z. h. e. r. e. d. i. t. a. t. e. e. i. q. i. n. i. p. a.
v. l. t. i. m. a. v. o. l. ū. t. a. t. e. i. n. c. o. d. i. c. i. l. l. ū. r. e. d. a. c. t. a. i. n. s. t. i. t. u.
t. u. s. e. r. a. t. q. ū. i. t. a. c. i. t. e. v. i. d. e. a. n. t. r. o. g. a. t. i. h. e. r. e. d. i. t. a.
t. e. r. e. s. t. i. t. u. e. r. e. a. r. f. f. d. e. f. i. d. e. i. c. o. m. i. s. s. e. ā. q. u. ā. E. r. i. t.
a. ū. t. c. l. a. u. s. u. l. e. f. i. n. a. l. i. s. f. o. r. m. a. t. a. l. i. s. e. t. h. ā. c. s. u. a. z.
v. l. i. m. ā. v. o. l. ū. t. a. t. e. a. s. s. e. r. u. i. t. e. s. s. e. v. e. l. l. e. q. u. ā. v. a. l. e. r.
e. v. o. l. u. i. t. i. u. r. e. t. e. s. t. a. m. e. n. t. i. q. d. s. i. i. u. r. e. t. e. s. t. a. m. e. n. t. i. nō.
v. a. l. e. a. t. s. a. l. t. e. e. ā. i. u. r. e. c. o. d. i. c. i. l. l. o. z. v. l. c. u. i. u. s. q. z. a. l.
t. e. r. i. s. v. l. a. m. e. v. o. l. ū. t. a. t. u. s. v. a. l. e. r. e. v. o. l. u. i. t. e. t. t. e. n. e. r. e.
V. e. l. s. i. c. i. t. a. q. p. d. i. c. t. a. o. m. n. i. a. e. t. s. i. n. g. u. l. a. d. i. s. p. o. s. i.
t. i. o. n. e. s. u. e. v. l. i. m. e. v. o. l. ū. t. a. t. u. s. a. s. s. e. r. u. i. t. e. s. s. e. v. e. l. l. e.
q. u. ā. v. t. t. e. s. t. a. m. e. n. t. ū. e. t. i. u. r. e. t. e. s. t. a. m. e. n. t. i. v. o. l. u. i. t. v. a.
l. e. r. e. e. t. m. ā. d. a. u. i. t. q. s. i. a. l. i. q. c. a. u. s. a. p. n. t. i. v. e. l. f. u. t. u.
r. a. i. u. r. e. t. e. s. t. a. m. e. n. t. i. nō. v. a. l. e. a. t. s. a. l. t. e. e. ā. i. u. s. e. t. e. f.
f. e. c. t. u. z. c. o. d. i. c. i. l. l. o. z. h. a. b. e. v. o. l. u. i. t. e. t. t. e. n. e. r. e. s. i. u. e.
a. l. t. e. r. i. s. c. u. i. u. s. c. ū. q. z. v. o. l. ū. t. a. t. u. s. v. l. i. m. e. E. t. i. p. a. e. t.
o. i. a. e. t. s. i. n. g. u. l. a. i. e. i. s. o. t. e. t. a. a. b. o. i. h. e. d. e. e. t. s. u. c. c. e. s.
s. o. r. e. s. u. o. i. n. i. o. l. a. b. i. l. i. t. o. b. s. ū. a. n. i. e. t. e. f. f. i. c. a. c. i. o. z. a. d.

De p. u. i. d. e. n. t. i. s. t. e. s. t. i. ū. t. i. x. i. m. p. l. e. r. i.
O. s. t. e. a. c. o. n. s. i. d. e. r. a. n. d. ū. e. s. t. d. e. v. o. l. ū. t. a. r. i. s. p.
u. i. d. e. n. t. i. s. t. e. s. t. a. t. o. r. i. s. E. t. p. m. o. q. ū. o. p. u. i.
d. e. t. n. e. h. e. r. e. s. d. e. t. r. a. h. a. t. f. a. l. c. i. d. i. ā. d. e. l. e.
g. a. t. i. s. s. c. d. o. n. e. r. e. z. a. l. i. q. u. ā. a. l. i. e. n. e. t. t. e. r. c. i. o. q. u. o.
m. o. d. o. p. u. i. d. e. t. p. u. p. i. l. l. o. d. e. t. u. t. o. r. e. q. u. a. r. t. o. q. u. o.
m. o. d. o. a. l. i. s. v. l. i. m. i. s. v. o. l. ū. t. a. t. i. b. s. d. e. r. o. g. e. t. q. u. i.
t. o. q. ū. o. p. u. i. d. e. t. v. t. t. e. s. t. a. m. e. n. t. u. z. s. e. r. u. e. t. C. i. r. c. a.
p. m. ū. s. c. i. e. n. d. q. t. e. s. t. a. t. o. r. p. t. p. l. e. g. e. f. a. l. c. i. d. i. ā. t. r. e. s.
p. t. e. s. b. o. n. o. z. s. u. o. z. l. e. g. a. r. e. e. t. nō. v. l. t. r. a. i. t. a. q.
h. e. d. i. i. n. s. t. i. t. u. t. o. r. e. m. a. n. e. a. t. i. n. t. e. g. r. a. q. r. t. a. b. o. n. o. z.

Si vero legata excedant tres partes hereditatis heres pro lege falcidia detrahere potest de legatis scilicet de quocumque legato pro rata tantum quantum eidem est legatum ad quartam habendam. Insti. e. 1. 158. Et hoc est verum nisi testator prohibuerit heredi ne falcidia detrahatur de legatis dicendo sic. propterea scias modum primonij mei prohibeo expressis meum heredem detrahere falcidia de legatis. tunc enim optebit heredem stare contentum eo quod superat a legatis et integre solvere legata nisi repudiarit hereditatem. Insti. de l. fal. §. ex diuerso. Propterea heres non consequetur falcidia nisi fecerit inuentarium. C. de iud. deli. sancim. Si tamen heres instituitur sic de liberis testatoris ad quem pertinet portio naturalis. primo ex tota hereditate deducet ipsam legitimam portionem. scilicet tertiam id est. quatuor uncias. ex reliquis vero octo uncias defalcabit pro lege falcidia iure institutionis quartam id est. duas uncias reliquis vero sex uncias. i. medietatem hereditatis diuidet inter legatarios pro rata insti. e. §. cum autem. Differt autem hec portio scilicet falcidie a trebellianica. quia pro falcidia deducitur quarta non ex tota hereditate sed ex singularibus relictis ut dictum est. sed illa scilicet trebellianica habet locum quando heres rogatur hereditatem alteri restituere. et tunc detrahitur quarta ex tota hereditate. Item testator non potest auferre heredi quartam trebellianicam. Insti. de fideicommissis. l. he. §. sed bene potest prohibere heredi ne detrahatur falcidia de legatis ut dictum est. Ratio huius diuersitatis quia pro fideicommissaria heres cogitur hereditatem adire et restituere ut dictum est supra. et sic in hoc grauatur quod adire cogitur et ideo cogitur in alio releuatur. scilicet. ut trebellianica perueniri non possit. Sed heres propter legitimam non cogitur hereditatem adire. et ita in hoc releuatur et ideo in alio grauatur. scilicet. ut falcidia perueniri possit ne eam detrahatur de legatis.

Equitur videtur de secundo scilicet quomodo testator puidere possit ne heres rem aliquam alienet. Ad cuius euidenciam distinguitur quod talis prohibicio aut fit ad tempus. aut impetuum. Item talis prohibicio siue preceptum. aut est simplex et nuda scilicet non continens causam sufficientem. aut est vestita vestimento cause adiecte propter fauorem alicuius persone. Si prohibicio fiat ad tempus bonum consilium est quod pena adiciatur. dicendo sic. Item dicto heredi meo prohibeo talis proditionis alienationes. usquequo compleuerit. x. annos sue. vel usque ad. xx. vel. x. annos post obitum meum vel aliud tempus quod si contra factum fuerit ipsum heredem meum pene causa odemno in centum libris prestandis ab eo tali vel tali monasterio iure legati. legata enim que causa coercendi heredis pene noie relinquuntur tenent. Insti. de lega. §. vlt. demum cogitur heres vel voluntatem testatoris seruare. vel legatum prestare. Ideo autem in hoc casu dicitur adici pena. quia huiusmodi preceptum testatoris non seruatur metu legati prestandi non est necesse seruari eo quod est nudum ut infra dicitur. nec omnimode infra illud tempus breue vestiri possit causa sufficienti annexa fauore persone. Si autem prohibicio fiat impetuum et sit simplex. et nuda. et non adiciens causam persone cuius intuitu rem alienari prohibuit cum preceptum eius sit nudum non habet heres illud necessario obseruare. imo tali precepto non

obstante poterit rem alienare. et dominium eius in accipientem transferre quia non apparet persona que ex voluntate testatoris ius habeat rem vendi cande. Si autem donec causam respicientem fauorem alicuius persone ut quia rem alienari prohibuit eo quod voluit eam ad descendentes et liberos eius vel ad personam aliam in posterum peruenire. tunc res prohibita non poterit alienari quia quodammodo pro fideicommissis missis peruenire dicitur ad personas quarum intuitu est prohibicio facta vnde pro diu apparebit aliquid ex personis illis rem vendicare poterit. si res fuerat testatoris quia ex voluntate eius dominium transiit in illas quatuordecim non duos natus. quatuordecim etiam ignorantes. Nam et in legatariis etiam ignorante dominium transiit. prophanus hec. ff. de lega. l. si §. diu. Nec videtur alia causa sufficere nisi fauor persone que ius habeat rem vendicande. ut dictum est. Eodem autem huiusmodi vestite ac efficacis prohibicio potest esse talis scilicet ut dicitur sic. Item prohibuit omnino impetuum talis rei alienationes distinctio loqui temporis locatorem et cessionem. et omnem tractum ex quo alienatio sequetur vel que fraudem alienationis fieri presumere vel presumi possit et hoc ideo quia voluit rem predictam in posterum et liberos eius mares. et ex masculina linea ex eo vel ex eis descendentes impetuum peruenire. Etsi testatori placet addi possit. quod si aliquid contigerit ut nullus ex ipsis liberis supsit vel appareat. voluit rem ipsam ad tale monasterium peruenire. ea tamen additio et lege ut nullo modo possit impetuum alienari. Ad hoc nota quod heres sublimitate grauatus non potest alienare vel obligare res que sublimitate subiacerent nisi quantum dixerit eum ratione tertie l. quarte. C. de iura dile. l. vlt. Excipiuntur autem aliqui casus. primo est quod quando rogatur vel rogata est persona nec resistere potest stimulus sathane. tunc potest causa dotis vel donationis propter nuptias tales res alienare vel obligare pro modo personarum honestati congruo ut ibidem. Secundo quia libertatem prestare potest ff. de trebel. quidam §. si. Tertio quia potest res illas obligare causa redemptionis persone medietate. in autem. de restitutione circa medium §. si vero coll. viii. tamen quartam trebellianicam potest sibi retinere. Et si filius sit rogatus potest sibi retinere quartam trebellianicam cum quarta debita sibi iure nature. ut est de testa. raynald. et c. raynucius. Si autem sit rogatus restituere quod quod superest de hereditate. tunc ad minimum quartam referuabit substituto. C. ad trebel. at contra si rogatus. hec bñ. est de pba. in pñcia. et host. ex. de testa. raynucius. Item nota quando mouetur alicui questio de hereditate quam possidet prohiberi debet ne quod distrahat de hereditate nisi prestat cautionem de restitutione hereditatis promittat tamen aliquid distrahere in casu et primo ratione sepulture faciende. secundo propter sustentationem familie. tertio propter redemptionem pignoris quod scilicet distraheret nisi redimeret. quarto quoniam res periret nisi distraheret. ff. de pe. he. diuus.

Equitur videtur de tertio scilicet quomodo testator potest puidere alicui pupillo de tutore. Circa hoc autem est distinguendum quod alicui pupillo datur in testamento vel codicillo tutor. aut a patre

ant a matre. aut ab extraneo. si a pte aut dat
filio pupillo existenti in pte. aut no existenti
Sciendu ergo q pater hns filiu pupillu i po
testate que herede instituit pte ei dare tutore
in testamento vl etia codicillo. si tm testm pce
dat vel sequat ipm codicillu aliter no. Item
si quida tutores sint dati i testamto et quida
in codicillo oes tutores manebunt nisi testa
tor dando posteriorē cassauerit primu. Itē da
ri dz tutor certus. nō incertus. vñ si sint duo
petri pater et filius. et datus ē petr⁹ nec appa
ret de quo senserit testator. nō defecit ius sed
pbatio vñ neuter erit tutor. Itē pater dare pte
tutore nō tm natus s; etiā posthumis. Si tam
nascituri erāt in pte eius si viuere t. Potest
etiā auus dare tutore nepotib⁹ natis ex filio
in potestate ei⁹ existētib⁹. si tm in pte ptris
nō sint recasuri mortuo auo. hec pbat⁹ oia
insti. de tute. Itē pater dare pte tutore vnū vl
ples mares. nō tm femias ppr matrē et auā
pupilli. pte etiā p mortē vni⁹ tutoris de alio
puidere dicēdo sic. p. filij mei tutore esse vo
lo. et si decesserit anteq officiu⁹ tutele depo
suerit ei⁹ tutor sit tal. Itē si minorē. x. annis
tutore reliquerit. q; nequit esse tutor nisi cō
pleuerit. x. annū pte itez. aliu tutorem dare
quousq; factus sic ille maior. ff. de testa. tu.
iure nro. et. l. tutor datus. et. l. tutor incert⁹
Tales ergo tutores sic dati et a tali pte et a
lib⁹ pupillis sūt veri et ppeij testamētarij et
gaudet priuilegijs multis. pcedūt em oēs
alios legatios datos et donatos. et non indi
gēt confirmatōe iudicis. licet ppter admistra
tōem indigeāt sicut ceteri decreto iudiciali.
Nō cogūt etiā satisfare. insti. de satisfda. tu.
q. s. b. nō est. Si vō pater pupillo legitimo
et naturali emancipato vl etiā tm naturali in
eo q ei vsq; ad terminū legitimū tutore relin
quit. Et si r si mater filiu pupillū herede in
stituerit. et ei tutore relinquit. licz in his casib⁹
bus nō teneat ex testamto ipō iure datio tut
ris. tm tales tutores debebūt p iudices confir
mari. Et illi nō erūt tutores testamētarij. sed
dati q; ex tali confirmatōe vident⁹ a iudice
dati. satisfactio em remittit⁹ eis. insti. de tute.
q. vl. Si ac exne⁹ pupillū alique herede in
stituerit et ei tutore relinquit et pupill⁹ nichil
habeat pter bona illa in qb⁹ ē institutus nō
male iudiciū est sequendū. et ipm tutore p iu
dicē confirmandū q; eū nouit et pupillū ita di
lexit vt eū herede instituerit. s; forte satisfda
tio nō remittit⁹ in b⁹ casu. ff. e. tutores. Cete
rū cū tutor teneat inuētariū facere recepta
et data in scriptis redigē. tutela deposita sue
gestionis act⁹ exhibere. admistratōis ratōez
reddere. et ex his et alijs multis. iudicio ce
neat tutele. Et aliqñ pns in defectōe testamti
vehemēter instet vt testator ab oib⁹ pdictis
eū absoluat. si voluerit euz absolvere poterit
notari⁹ absolutōez sic formare. ticij aut pdi
cti filij sui tutorem esse. p. noluit et disposuit
absolues et liberās eū ab inuētarij defectōe
ac etiā ab admistratōis sue reddēda ratione.
Talis tm absolutio ē semp lena. q; et si sic tu

tore liberatus ab his q; debebat ex negligentia
non tm ab his q; debebat ex dolo et culpa. q;
dolos ex hoc nō est remissus. ff. de liberatōe
leg. aurelio. q. fi. Et ideo tutor aliqñ sapien
tū filio informat⁹ petit se a testatore plene
absolui ita vt nullū in eū vl ei⁹ heredes redū
dare piculū possit quib⁹ si testator assenserit
ita formari poterit absolutio tutore aut filij
sui pupilli. p. voluit et disposuit esse. c. nolēs
et oino pphibēs eū iuramentū pstare inuenta
riū ofice. accepta et data et cuiuscūq; gestio
nis omnis eius actus in scriptis redigere et
redactos ostendere. Item rationem admini
stratōis aliquo tpe reddē vl exhibere. a qb⁹
oibus et singulis ab oi lege tutele eū eiusq;
heredes liberauit penit⁹ et absoluit. Quāns
herede suū ne qd ab eo petat vel exigat nec
pdictis occasionib⁹ contra eū suā actōez exer
ceat. Et dicitur. c. vl ei⁹ heres occasioen p
dictorū vl alicui⁹ eorū siue etiā correctatōne
dicte tutele bene vel male geste omisse vl ne
glecte siue doli culpe vl negligentie in aliq
tenere⁹ vl dānare⁹ illd totū vl tm dem d suo
ei⁹ iure legati relinquat. Ad h nota ad ma
iore euidentiā q; triplex est tutela. scz tutela
testamentaria. vt qñ pater dat tutore filio in
testamento. Et tutela que scz defert⁹ a lege s; m
quā qñ null⁹ tutor datus ē a patre filio in te
stamento ille q; deberet ab intestato succedere
tenet⁹ tutelā hmoi accipe. Et tutela datua. s;
q; dat⁹ a iudice qñ scz nullo tutore dato i testa
mto et nullis extātib⁹ dsanguineis ydoneis
ad tutelā iudex dat tutorem de officio suo.
Itē nota q; religiosi vt monachi et canoni
ci regulares de licētia sui plati recipere possūt
tutelas miserabiliū psonarū vl etiā legatias
xvj. q. j. monachi. tutelā tm testamentariā et
datua nullo mō recipere pnt. et ita pnt intelli
gi iura cōtraria di. lxxvij. c. fi. et. xvj. q. j.
gnaliter. et. xij. q. iij. capzian⁹.
Equit⁹ videre de q;ro scz quō testator pte
alijs vltimis volūtatib⁹ pcedētib⁹ pte
quētib⁹ drogare. Circa qd sciend⁹ q; siqs fece
rit duo testā etiā s; m iura pfecta vnū pte al
terz posten⁹. quoz vtrūq; formā dem hz q;
scz in neutro aliqd dicit⁹ p qd alteri deroge⁹
certe s; m regulas iuris posten⁹ ipō iure rum
pic pte q; nouissima volūtas seruari dz. isti.
q. mo. testa. infir. q. posteriorē. dūmō sic rōna
bilis. q; siqs suū filiu sine cā exheredare vel
ossa sua pici in mare velit. talis volūtas nō
ē seruāda. et de test. tua nos in glo. Cōting⁹
tamen aliqñ q; testamentū licet nūcupatiūz
tm quātū pte facit secretū in quo suā volūtatē
diu deliberatā ordinat a qua disponit vltra
recedere. timet aut ne qñ erit in grauis infir
mitatis articulo institutus sibi a ppinqs suis
suadeat vl forte q; pte est cogat⁹ mutare vo
lūtatē. vl forte testm ne aliqd falsū post illd
vex appareat factū et ido vult contra hmoi pi
cula puidē et q;tm pte h testm roborare ita q;
etiā pualeat posteriorib⁹. Querit⁹ g⁹ vtz h
facere possit. Ad cui⁹ euidentiā est sciend⁹ q;
ppter successus varios stat⁹ et fortune hōis

que sepe mutantur. voluerunt leges quod aliquis
sua voluntate infirmare posset ut ipsi ab eadem
recedere non liceret. quod tunc quod demergunt de nouo.
nouo indiget remedio. ff. de moribus emilius
et de ambulatoria est voluntas hominis usque ad ex-
tremum vite. ff. de adimenda legatione. l. iij. etiam si pa-
ctus interuenierit ne mutare possit. C. de pac-
tibus quod dotali. et etiam si per principem firmatum
fuerit. C. de testamento. oim. Licet autem ita sit potestatem tes-
tator in testamento quod hodie facit aliquid verba
inserere quibus adeo derogabitur posteriori vo-
luntati vltime ut possibile sit hanc primam tenere et
posteriori non valere. puta dicendo sic. Itaque ius-
beo et dispono hanc meam vltimam voluntatem omni-
bus alijs quibus decetero apparuerit me fecisse.
plenissime puale. et si quicquam vel cuiuscumque ge-
neris alia voluntas vltima post hanc dixerit vel
apparuerit per me facta volo illam omnino nihil vale-
re. nisi in ea scripti essent testes tamen tres tales
vel si in ea scriptum esset hoc verbum surgite mor-
tui venite ad iudicium vel aliquid aliud verbis
quod diuinari non posset. certe si talia verba dero-
gatiua addantur in priori vltima voluntate et po-
stea appareat posterior in qua de illis verbis
nulla mentio in genere vel specie fiat tenebit potestatem
et non posterior. quod non videtur testator recessisse
a prima voluntate eo quod in secunda non apponitur illud
quod in prima dixerat in ea apponi debere nec ali-
quod in prima de per quod voluntatem mutasse videatur
ff. de legatione. l. i. si mihi et in fi. Sed obicitur quod hoc
posset esse valde periculosum esto enim quod aliquis fe-
cerit ianue testam habens verba derogatiua. deinde
de velit apud cyprum facere aliud testam vbi non
habet primam. nec est memor quod contineat aliquid tale.
Nunquid valebit illud secundum. hoc quod bene potest pri-
mam cassari per secundam quantumcumque non fiat in eo spe-
cialis mentio de illis derogatis. Si tamen testator
dixerat in secundo preterea testam olim a me factum
manu talis notarij scriptum et omnem aliam vltimam
voluntatem cuiuscumque generis et cuiuscumque notarij
manu scriptam hactenus a me factam reuoco pe-
nitus et casto si in aliqua eorum contineatur per quod
potestatem vltime voluntati derogaretur in aliquo. ea
omnia et singula specialiter et nominatim volo et ius-
beo non valere. Nam me penitet omnino quorumcumque
derogationum. et cuiuscumque prioris vltime vo-
luntatis. per ban. hoc. ff. de legatione. l. iij. si quis in pri-
mo. Ad hoc nota quod glo. di. xvij. dicit. quod non
operet in secundo testamento facere mentem de prioris nisi in
duobus casibus. vnus est si primam sit factam inter
liberos. C. de testamento. hac consultiissima. secundus est
si testator imposuerit sibi legem cassandi. ut si
dixerit in primo si fecero testam vltimum aliud va-
leat. ff. de legatione. l. iij. si quis.

Equitatis videre de quibus scilicet quibus testator
videre potest ut eius dispositio obseruetur. Cir-
ca quod sciendum quod testator aliquid disponit aliquid per
mortem obseruari quod ipso iure habet auctoritatem
et si heres necessario habet seruare etiam nulla pe-
na adiecta quia sunt fere omnia que dicta sunt de vo-
luntarijs prouidentibus testatoris. aliquid vero aliquid per-
cipit quod non habet heres necessario seruare ut si per-
cipiat filijs hereditibus suis usque ad certum tempus
sibi et ceteris habitare et ad diuisionem non venire

Vel si percipiat filio quod non feneret vel quod filiam
sua tali homini non copulet coniugio et filia. et tunc
quod homini non percipiunt seruari aliqua speciali
lege testator debet adicere penam. et heredes si
contra fecerit in legato cum pene prestande danna
re ac coercere. tale enim legatum hodie bene te-
neret. dummodo quod percipiat non sit impossibile vel
turpe vel legibus interdictum. insti. de legatione. l. iij. pe-
ne quoque. et. f. si. Adiciet autem pena sic. Item
voluit disposuit et mandauit quod filij sui similes et
ceteros habitent. et ad diuisionem bonorum omnium
communium non veniant usque ad. xx. annos. post mortem
ipsius testatoris. vel sic quousque quibus minor inter
eos fuerit. xx. annos compleuerit. quod si contra fece-
rint et. vel sic quod si aliquid aliquem vel eorum. cete-
ros ad diuisionem prouocauerit danna cum pe-
ne illud vel illos ex eis quod ceteros ad diuisionem
prouocauit in centum libris tali monasterio vel
psono nomine legati prouocauerit. vel sic in centum
libris ceteris que diuisioni non consenserint prouol-
uerit. Et in alijs similibus preceptis vel prohibiti-
bus similiter adiciat penam. Potest autem testator pe-
nam adicere quantum ad illa que tenentur heredes
seruare etiam si nulla pena adiecta esset hoc modo.
Item voluit statuit et mandauit quod si heredes
deriderint vel impedierint quousque modo non
legata sua soluantur vel male ablata restituantur
modo supradicto. hoc ipso cadat ab hereditate et
hereditas tota ad tales deuoluatur quos eis
substituit heredes. vel per suos fideicommissarios
tali modo distribuatur. vel si vnus tamen heredu contra
dicat vel impediat alteri tota hereditas appli-
cet. Ad hoc nota quod voluntas testatoris ad
prius casus debet executioni mandari ab herede quod
si non fecerit et ad iudicium tractus legatum prius
negauerit cedat in duplum. insti. de accione. l. iij. ite-
mixta. secus est si testam deceret non tenere solum
gof. ac accur. ibidem. Item heredi dicto modo ne-
gligenti debet epus interdiceret res omnes sibi
relictas cum omnibus fructibus et emolumentis.
donec impleat vota defuncti. et de resti. si he-
redes. debet etiam epus eius negligentiam sup-
plere. ut dicitur ibidem. c. nos quidem. Nec
ob. di. lxxviii. vbi dicitur quod epus non suscipiat
tutionem testamentorum. quod hoc intelligitur solum
io. quod non suscipiat ut aduocatus. sed debet sus-
cipere ut ordinarius. et hoc et testator inter-
dicere non potest. et de testa. tua nobis. Item
heredi qui non implet voluntatem defuncti tota
hereditas est auferenda. et de voto et vo-
re. licet. et. xj. q. i. siluester. Vbi bene distinguit
quod heres aut est extraneus. et tunc potest totam
hereditatem. aut filius. et tunc aut hereditas est
diuisibilis aut non. si sic non potest totam sed re-
seruat legitimam sibi. C. de fideicommissis. autem.
hoc amplius. si non est diuisibilis ut sunt digni-
tates que non debent diuidi. ut regnum ducatus
vel principatus sic potest totum. et de voto et vo-
re. licet in fine. Non potest tamen diueneri nisi post
dies nouem numerandos a morte defuncti. C. de
sepul. l. i. in autem. ibi posita.

De testibus testamentorum. ti. xxx.
Ossea dicendum est de testibus adhibendis
in testamento. Circa ergo hos attendenda

sunt tria scz numerus. additio et modus siue forma. Circa numerum nota quod regulariter in testamentis nuncupatiuis adhiberi debet septem testes legitimi iter quos et notarius computat istius de testa. §. fi. et ubi notarius non habet unum testem pro eo adhibet. decre. in vult quod duo. ex. d. p. bac. qm. d. tra. Eallit autem hec regula in aliis quibus casibus. quod in testamento ceci sunt necesse octo. In testamento rusticum quod fit in illo rure in quo plures inueniri non possunt qui sufficiunt. In testamento facto iter liberos sibi sufficiunt quatuor. quod si aliud solene prius fecerat dum tamen illud non valeat dicat. In testamento vero cuiuscumque facto in presentia imperatoris precibus sibi porrectis ut audiat sufficit unus testis. In testamento autem in scriptis addito si scriba testator sufficiunt septem testes. si vero testator scribere nesciat vel non possit adhiberi de scriptor et septem testes. p. bant. h. C. de testa. hac confirmatissima. et. l. oim. d. siliu. tamen est quod in testibus precipue nuncupatis ultra numerum legitimum alii qui addant ita quod si alii ex eis essent minus prodonei saltim de legitimis nuncupatis sufficit legitimum. Item quod testator dicit quod non vult stare sua voluntatem potest sufficiunt tres. C. e. sancim. Et idem est qui vult declarare sua voluntate. C. e. heredes.

Quid si quis dedit testem nuncupatiuum in presentia septem testium et tabellio inde officiat instrum. in quo duos vel tres testes tamen ponit. nunquam probat testem pro tale instrum. h. l. azo. io. b. la. fran. cremon. dixerunt quod non. testem enim probari non potest per tres vel quatuor testes. §. nec pro instrum. d. innes. totidem testes. C. de fi. instru. in exercendis. et ex de fi. instru. cum iohes. §. porro. S. pla. et mar. dicitur quod bene probare possit per duos testes et per tale instrumentum. ar. C. de arbi. tu. l. fi. et ex. de dona. in donatibus. et h. opi. s. m. host. ap. probat expresse. ex de testa. relatu. cum esset. licet alii has decretales intelligat de le. ad pias casus. Quid si quis fecerit testem in quo uxori sue centum libras legauit. et deinde coram duobus testibus ita dixerit centum libras in testamento meo legaueram uxori mee nolo ipas habere. nunquam uxor poterit legatum petere. h. l. dicitur per s. m. host. quod si testem fuit nuncupatiuum valet adiectio ut ex de testa. relatu. cum esset. Si vero in scriptis codicibus fuisse non tolleret legata nisi dicitur sollemnitas adhibita esset. ar. ex de reg. iur. oes res. Et s. m. has duas vias sunt diuersimode intelligi diuersa iura que circa hoc sunt allegari. s. m. tamen io. indistincte adiectio tenet. Item miles dum sit in domo propria vel aliena testari debet iure coram duobus sicut in exercitu testatur cum duobus testibus. dum autem sit in bello testari potest sicut voluit esse sine duobus testibus. scribendo etiam sanguine proprio in clipeo. insti. de mili. test. §. illis. et. C. e. milites. Ad hoc nota quod s. m. can. i. legatis ad pias casus sufficit quod testator coram presbitero provinciali et duobus vel tribus testibus ea faciat. ex de testa. cum esset. et. c. se. In relictis vero ad alia legatis sollemnitas est seruanda s. m. b. n. ibidem. et. c. vlt. et. io. ij. q. iij. placuit. Scdm vero guil. et bar. predicta decretales loquuntur de oibus relictis. S. nunquam est ibi sp. necna presentia presbiteri. h. l. pe. d. sap. dicitur quod sic quod a regula iuris s. m.

quam requirunt cōiter septē testes recedi nō pōt nisi q̄ten⁹ ē exp̄ssus. Guil. aut dicit quod in relictis ad pias casus sufficiunt duo testes sine presbitero. ex. e. legatu. host. vō sic distinguit circa hanc materiā scz quod si agatur in foro ecclesiastico et inter personas ecclesiasticas tūc duo vel tres testes sufficiunt. ex de testa. cum esset. quod nec scriptura exigit. d. sacrosan. eccle. gnali i. fi. Si vero agatur in foro seculari et inter seculares tūc iudex secularis s. m. legē suā iudicabit. ar. di. xcvj. duo sūt. et. c. si impator. Si autem in foro ecclesiastico et inter personas seculares que sūt de epali iurisdictione ecclesie iudicabunt s. m. can. ex. de foro ope. quod clericis. Et idem est si laici se subiecerint progando episcopi iurisdictionem in se quod tūc pro idem est ac si agnosceret ordinarie. ex de c. fi. d. le. p. et. vj. Et hoc ubi dictum esset a presbitero quod s. m. legē hūanā iudicari nolebāt. Si vero iudex ex legatōe alie⁹ principis forte in ciuilibus agnosceret tūc s. m. legē hūanā iudicaret. et idem est si in foro ciuili inter clericum agentem et laycū reū sit q̄stio. Excipe tamen relictā ecclesie vel alias ad pias casus in quibus in utroque foro duo testes sufficere debent. ex de testa. relatu. Iohes tamen scribit quod in hoc corriguntur leges. quod s. m. legē diuinā et canonicā in ore duorum vel trium testium. s. fi. dedignoz. stat omne verbū. nō obstante lege vel consuetudine contraria ut i. c. oes. et. c. relatu. Secus est quod testes sunt suspecti in quo casu lex loqui videtur. C. de fideicomis. l. fi. ibi lex etiam et ex. de testa. iubem. h. d. host.

Equit⁹ videtur de scdo scz de additōe et q̄litate testium. Circa quod nota quod adhiberi possunt testes oes que non prohibentur a iure. prohibentur autem a iure isti scz mulier propter incōstantiā eius licet in alijs casibus et tractatibus admittatur. Et in codicillis etiam prohibetur. ff. de tes. que testamenti. §. mulier. Item hermafrodita in quo pualer muliebria ff. de sta. ho. q̄rit⁹. Item impubes etiam si factus sit pubes tpe mortis testatoris licet alias testificetur de hoc quod vidit in etate pupillari. ut de seruo d. ff. de v. sig. notione. §. instrorum. Item mutus et surdus. Item furiosus nisi tpe intermissionis. Item is cui hoc interdicitur est a lege vel a iudice. Item seruus nisi illo tpe liber coram reputetur. Item is qui est in parte testatoris. Item heres scriptus. Item ois que hereditatem pro parte contingit. ut pater que ipsum heredes habet in parte et filius vel nepos et deiceps. et frater heredis que ipse heres habet in parte. et frater heredis que pater cum eo est in eadem potestate. in hac enim re domesticū testamentū reprobat. Item si filius factus. faciat testem de peculio castrensi. post emissionem pro eo non potest esse in eo testis nec illi qui in eius parte sunt. Si vero ante emissionem scz de milicia faciat testamentum de peculio castrensi. pater eius poterit esse testis. p. bant. hec omnia insti. de tes. §. testes. et. c. se. Item non adhibetur testis qui non est testamenti capax. unde non spurius testatoris. non hereticus. non iterator. bapismi. non apostota. non deportatus in insulam. non damnatus in metallū. Item nec hi quos leges improbos et intestabiles iubent esse ut de crimie famoso damnati muliebria passi. ff. de testu.

ob causas. Sed qd d' omissario et de legatario pñte. nūquid pñt esse testis. h' q' ipse et is qui per potestatem eum cōtingit nō est pñt testis. sed si questio vertatur inter eū et heredē occasione sui legati tūc nō hēet p teste si vō iter heredē et exneū qñtio moueret tūc valeret testm ei. C. d. test. oib. et insti. e. t. §. legatarijs. Et iō nō legatarij. s; magis alij q' possunt haberi debēt in testes assumi.

Equit' vidē de tercio scz de mō siue forz ma assumēdi testes. Circa qd nota q' lēto testamēto et p testatorē approbato. vel si in scriptis ē clauso et inuoluto testib' oblatiō eos q' pñtes ad ipm testm vocati sūt testōz rogare d; testes oēs dicēs. rogo vos vt testes sitis q' quidē rogatio in scripturā publicā redigat. qd qdēz si nō fieret testm deficeret. ff. de test. heredes. §. vlc. Vnde nō valeret testm in quo testes determinarent' inuiti. ff. qui test. fa. pos. qui testamento.

De testamento in scriptis ti. xxxj.

Einde dicend' ē de testamto in scriptis et pñt scz quō officiat' et qre sic noiat'. scdo qñ et corā qb' apit'. Nota igit'

q' qñ qñ arbitriū siue volūtatē vltiē cupit secretū esse. pñt testm in scriptis adere cui' tenore vt volūt leges pñt a testib' celae. licz si spōte velit eis possit apire. tal' ergo si lratos sic et scribē possit sciat et velit testm mān sua scribet alioqñ scriptorē quēcūqz aliū adhibē poterit. Assumet' at' mēbrana bona et solida in cui' pte supiori relinqēt spacū triū l' qtuoz digitorū et sil'r tūde i latē dextro et sinistro. i pte at' inferiori supesse d; tñ spacū p quantū palma man' digitis extēsis pñdi. Et circa hęc et in medio horū spaciorū scribet' series testamenti. quo facto plicabit' carta. diūget' spacū inferius cū supiori. et figent' ibi tres cordule. In plicatura vō dextri spacij due et sinistri alie due. ita q' cordula qlibet habeat duo foramina lraz interiorē nō attingentia. quibus cordul' singula spacia singulis diūcta ligent' ita q' interior lra videri nō possit. porro de illo magno spacio inferiori tñ d; relinqui discooptū et vacuū q' possint parētes et apte scribi subscriptōes testiū et testatoris. Quib' vno et eodē die vel pl'ib' dieb' antea sic in scriptis factis et ordiat' postea qñ placuerit testator' vocabit' septem testes viros vtiqz lratos et scribē sciētes. et nullū iuris impediētū hñtes. et corā eis ipaz scripturā clausā et inuolutā et dictis cordul' ligatā in maib' tenēs d; offerre dicēs illd' esse suū testm sua v'l tal' manu scriptū et eos in testes rogare et rogādo inq̄zare qb' ipi se testō subscribant et illd' designēt. et ipse ec se subscribē sua manu d; vt dicet' infra. Igit' ibidē et in pñti vno dextu anteq' ipse testator' v'l aliqz testiū discedat inde d; qlibet eorū anulū v'l sigillū caracterizatū ad vnā ex dictis cordul' pēdens apponē suū l' alteri' ex testib'. siqz em testiū nō hēat sigillū. poterit cū alteri' sigillo sigere. pñt em signare anulū dūmō hēat caractere. ff. de test. ad testiū et alieno anulū. et oēs

testes ec vno anulū. insti. de test. §. pñt. vidē etiā tabule signate si signa sint ipsa linteō q' tabule sunt inuolute. vt in glo. ad test. §. fi. Post hoc cōtinuo interiori spacio discoopto fiet subscriptōes. pñt em si testator' testamtu sua manu scripsit se subscrib' sic. ego a. quondā petri pñte paginā clausā et ligatā i maib' tenēs ifrascriptis testib' oib' sil' pñtib' p me ad h' adhibitis et rogatis obruli ab eis lram iuris ordinē signādā et subscribendā asserēs qd in ea scriptū ē meū fore testm et oia et singula in eo dēta esse a me scripta. necnō corā eis ibidē subiēs ppria manu subscriptōes pñte. Nō tñ req̄rit' necessario q' testōz se subscribat vel ali' p eo in casu pñcto scz qñ ipse totū testm manu sua scripsit et h' ibi spēaliter posuit scz p manu sua d'fecit. si autē d' mādato testōis ali' testamētu subscripserit ipse taliter se subscribet. ego. C. mādato anthoni lraz. Ignari vel scribē impediti testm eius et bona et singula in eo dēta suo mādato mea manu scripsi et eo postea pñte paginā clausā et cordul' ligatā ifrascriptis testib' ab eo vocatis et rogatis oib' sil' pñtib' offerēte et asserēte illd' qd i eis dānet' suū esse testm et a me scriptū. pñtes subscriptōes meā vice et nomine suo et ei' mādato apposui. et in testm me subscripsi. Sil'r et qlibet ex testib' ibidēz incōtinēti taliter se subscribat. ego. C. me ac ifrascriptis vel supscriptis testib'. ad oia et singula et h' pagine pñtis inferiori spacio facta dēta et scripta oib' sil' pñtib' et rogatis in ipa pagina ei' vtiqz testamto anthoni suo mādato mea manu me in testem subscripsi. et eā sigillo pñtō vel sigillo infra vel subscripti petri signavi hñte i circulo formā tales qd ad vnā ex cordulis pñctis cere impōsi. Dremissis autē oibus et singulis mō pmissio rite ac ordinate pfectis testōz ipm testm in aliq' loco secreto et tuto deponet post eius obitū vt infra dicet' le grime pferend' aperiend' et distribuendū. Ex pmissis patz vera forma mod' et ordo testamti in scriptis h' em sūt scripta solēna siue solēnitates ppter q' dē in scriptis. i. in legitimis solēnitatib' factū ex qb' e' substantia pēdet. Et iō si q' eaz defuerit testm ē iratū nisi forte fuerit iter suos. s. qz essent testatoris sui heredes alias si essent exnei tunc aliq' dictaz solēnitatū deficiēte oio deficeret testm. pban' h' oia. C. de test. hac d'ultissima et. l. cū antiq'tas. §. fi. et insti. e. §. postea vō.

Equit' videre de scdo qñ et corā qb' testamētu in scriptis aperia' et describa' Circa qd sciendū q' mortuo testatore aliquis cui' interest postulabit corā pñte testamtu aperiri et exhiberi. et eo iurante se illd' nō calūmioso aio petere. pñtō vocatis significatōibus oibus si d'mode potuerint repiri iubebit testamtu exhiberi et ipis testib' asserētib' se sigilla et subscriptōes suas agnoscere faciet illud coram eis apiri et recitari. Et mandabit notario vt illud obseruata omni solēnitate debeat exemplare et heredibus et his quoz intererit exhibere. quo facto interim

designari et deponi iubebit originale ut ad id
quando necessitas l' utilitas exegerit recurra
Cetera multa alia ad hanc materiam pertinentia p
ranseo breuitatis gra. p'cipue cu in usu raro
veniat hmoi testamti forma etsi volueris de
hmoi apitōis et descriptōis p'cessu apu? vi
dere poteris in summa dñi azo. Rubrica. f. que
admodu testm apiat. Notand at q siue p mo
du exēpli sine autēice siue originaliter exhi
bend fuerit testm qdēcuqz exhibebis illd he
di totu et integz qz ipe ē hēdicatis v'is dñs
et successor. et cuilibet heredu institutoz. et
substitutoz. et fideicommissarioz. ff. de acq.
pos. cu hēdis in pñ. legatario at siue alteri
cui aliqd p'culare relictu ē ascriptu. exhibe
bit certā pte testamti illaz. f. q de relicto sibi
facit mentōez h mō. Petrus p dei graz sanus
mēte licet languidus corpe suaz. rez. et bo
noz oim dispositōez p pñs ai testm sine scri
ptis fecit in hūc modu. In primis reliquit de
bonis suis p aia sua. xx. lib. 2c. et iter alia q i
eodez disposuit. t. tale legatu fecit his vbi
exp'ssum. p'terea de alijs bonis suis reliqt iure
legati a suo nepoti. v. lib. In fine aut ipi? te
stamti sic d'ine. In oib? alijs bonis suis mo
bilib? et immobilib?. iurib? et actōib? p'nti
bus et futuris. C. filiu d? sibi hēdē instituit
et hanc suā vltimā volūtatē esse velle. quā va
lere voluit iure testamenti qd si iure testamē
ti non valeat. valeat saltem iure codicilli v'el
cuiuslibet alterius vltime voluntatis. Et sic
nota q quando pars sumitur debet testamen
ti p'ncipiū et finis et sp'cialiter institutio here
dis et illud legatu occasiōe cui? ps sumit in
medio poni s'm formā p'dictaz. Insup nota q
vino testatore sine exp'sso ei? mādato iterue
niēte nulli perēti testm v'el aliā vltimā volun
tatē d? notari? exhibē. aut legi vel videri p
mittē. qz vino testatore n̄ debet apiri tabule.
ff. queadmod testam. ape. l. ij. §. si dubitet.

De testamento ceci titu. xxxij.

Ortea dicend ē de testamto ceci. f. nat
turaliter v'el ex accidēti lumine oculi
vriusqz puati. In cui? qdez testamto
debēt qdaz sp'cialia obseruari. quoz si qd de
fecerit testm nō valebit. Sciend ergo q ce
cus testari volēs vocat d? notariū que si hē
nō possit tūc deide aliū quēcuqz scriptorē ad
hibē ei licebit. vocabit ē septē testes legit
mos et scribē sciētes. et corā eis dicet se vel
le testari sine scriptis. Insup hered noia quos
iustit et indicia. i. p'noia et dig'itates et offi
cia. et in q? et i qto eos instituit legata et fi
deicommissa d? corā eis ore p'p'o declarare. de
inde debēt ibidē h oia i p'nti scribi et scripta
recitari. v'el si ante fuerint scripta nichilomi?
tūc corā ipis testib? debēt ab ipō testate ore
ten? explicari. et scripta ab ipō notario p or
dinē recitari nō em̄ refert v'el eodē tpe v'el di
uerso testm scriba? v'el p'fera? C. de testa. hac
cōsulatissima. qbz recitatis et lectis cec? dicet
illd esse suū testm et p'dictos in testimoniū re
uocatos rogabit hmoi sui testamti testes esse
Post h aut in inferiori. carce spacio quilibet

ipoz testm subscribet se. Insup appositus. vij
cordulis et i qlibet eaz. cera sufficiēti debe
bit tam notarius siue scriptor q qlibet ipoz.
testm signū suū. f. sigillū v'el anulū characteri
zatu ad vnā ex cordulis cere imp'mere. Et pu
to q instar testamti in scriptis poterit qlibet
ex testib? siue suo siue alterius alioz sigillo
signare. Dicit aut h testm nūcupatiū qz oia
q in eo d'inent debēt corā testib? nūcupari
et declarari. licz sit valde sil'e testamto i scri
ptis. Insup nota q oia p'dicta sic in testō ita
et in codicillo ceci sūt seruāda. p'banē h oia
C. q tes. fa. pos. hac cōsulatissima. Forma at p'di
cti testamti erit tal. A. licet oculo? visione
puat? corpe tñ et mēte san? vel mēte san? et
corpe lāgundus. vocatis me notario et testi
bus ifra scriptis p'testatus ē se p nūcupatōz
et sine scriptis velle testari declarās et expei
mēs ifrascripta legata et ifrascriptoz. hēdū
noia dignitates officia et indicia et ceteras
ifrascriptas dispositōes lucide ore p'p'o corā
nobis. Itaqz bona sua testādo disposuit i hūc
modu. p'rio nāqz p aia reliqt d bonis suis li
bras cetū. put testator voluerit disponē. Cū
at scripte fuerit oīs ei? dispositōes legibus
ocesse et de ei? arbitrio p'cedentes. et deide
apposita fuerit clausula finalis subiciet sic.
Igit? p'dictis oib? corā dictis testib? apre re
citatis et lectis dict? a. p'testat? ē h esse suū
testm. rogās ifrascriptos ad testm adhibitos
testes esse. et vt subscriptōnes suas et sigilla
s'm iuris ordinē subiciat et apponat. post h
at se statim subscribet qlibet testm hoc modo
ego. I. quondā petri fil' cū ifrascriptis v'el sup
scriptis alijs testib?. a conr. testatore adhibi
tis et rogatis huic testō et ei? recitātōi oib?
et singul' supradictis pñs interfui. et ab eod
testatore rogatus in testimoniū me subscripsi
sigillū meū v'el ifrascripti dñi. hñs in circulo
formā agni in vna ex cordulis cere exp'rimēs
et apponens. et sic qlibet alioz testm se sub
scribet. In fine v'o notari? siue scriptor subscri
ptōem suā sic subiciet. Ego io. notari? ab ipō
a. testatore vocat? p'dicta oia et singula ei?
mādato scripsi. et scripta corā dictis testib?
restitui et legi. et in publicā formā redegi ab
eo rogat? i testē me subscribēs et sigillū p'p'u
vel talis habēs talē formā p'edens ad vnam
ex cordulis subiciēs et apponens.

De causis quibus testamentū inutile
reddit? vel rūpit? ti. xxxij.

Emde dicend ē quib? ex causis testa
mentū inutile reddat? v'el corūpatur.

Circa qd sciend q sūt quedā testamēta q non
iure facta dicūt. s? postea rūpi et irritari pos
sunt. insti. q. mo. tes. infir. §. alio aut mō. In
telligit? autē testamentū ab initio factū nō iu
re nec legitime factū plib? modis. scz si testa
tor nō erat habilis ad testandū. vel si testa
tor nō instituit aliquē heredē. v'el si instituit he
redē nō tñ capace hereditatis. v'el si p'terijt iā
natū que instituere vel exheredare debuit v'el
si defectus aliquis appareat in solennitate.
puta si n̄ sit adhibit? legitim? numer? testm

et testium legitimum et testium rogatorum vel si

desit i testamento aliq de solenitatibus debitis. de hmoi aut impedimentis oib dictu e supra Testamentu vo a principio legitie ac soleniter factu de postea rupi vl irritari etia plib9 rōi bus. scz si testator nō puidit de posthumo q post testamentu e natus. Si tñ idē posthum9 viuo testatore moriat. testamentu q ad effe ctu nō rupit. ff. d. in iu. testa. l. posthum9. Et sic soluit detranu. C. de posthu. he. insti. l. ij. Idē est etia de qsi posthu. vt si testator post te stamentu adoptauit illu qui veniret ab inte stato. C. de adop. cū in adoptiuis. vl si arzo gauent extraneu. insti. e. §. p. itellige masculi. testamentu em femie nō rupit hoc mō. ff. de libe. p9. gall. agit tñ posthum9. de ioffi. testa. C. de inoffi. test. l. ij. Idē est etia de eo q est loco posthumi. scz qui tpe testamēti non erat heres su9 tpe vo mortis heres su9 inue nit vt dictu e sup a. d. institutioe liberor9. na turaliu et legitimum. Itē licz testator eū que institueret vel exheredare debebat. rite vel expssa cā ingitudinis exheredauit. si p9 mo z te ei9 scz testatoris pposita qrela inofficiosi testamēti rescissuz e p sententiā testamentu. te stamentu rupit. C. d. liberis pteritis autē. ex cā. Itē si heres nō adiuuit vel ante aditā here ditatē decessit vel additio sub q institut9 erat defecit. tūc em testamentu remanet destitutū nullo ex eo hede apparere. Itē si testator pa tiat capitis diminutōz nisi itez fiat ciuis ro man9 vl sui iuris. et ille mod9 et pcedēs ap probant. insti. q mo. tel. ifir. §. posterioze. et §. alio aut mō. et §. nō tñ p oia. Itē si ab eod testatore postea testamtu aliud rite et pfecte factu appareat ex quo hereditas adiri possit. vt in §. posterioze. nisi primū sit derogatoriū scdo vt dictu e supra. et nisi in prio institue rit hedes liberos suos et in scdo exneos. tūc em nō tollit primū nisi h expsse dicat testator in scdo. f. nolle primū testamentu valē. C. de testa. autē. hec iter liberos. Itē si a tpe additi testamēti primi elapso decēnio testator dicat se nolle illd valere h corā trib9 testib9 expri mēdo. C. de testa. sancim9. Itē si testator inci derit vl abstulerit lumē vl sigcula illi9 testa mēti qd additū e in scripīs. C. e. l. fi. Quid si habēs duo testamta tenozis eiusdē mader rit alter9. nūqd p hō reuocasse videt integz. Rūdet hosti. q nō nisi pber9 q hō fecerit hac intentōe. f. q decedēt intestat9. ff. de his q i testō d. l. fi. Itē si testm cū nūcupatōe vl ma cula appareat vl aliter sit suspectū. ff. de fi. instru. l. ij. Ad hō nota q qñ testm e nulluz ex pteritōe iā nati. vl rupit ex pteritōe priū. vel rescindit p sententiā pposita qrela et cō tra tabulas. tūc in quolibz ho9 casuū dz de ficere quo ad institutioez. s3 in legatis firmuz pseuerat iure nouoz. autē. Vñ licz institutio nō teneat legata tñ debent. C. de liberis p teri. autē. ex cā. et agi9 p dictis legatis actō ne ex testamto. vel additōe ex lege. nisi i testa mēto fuerit adiecta illa vba. f. si nō valet iu re testamtu valeat. c. tūc em perunt ab itesta

to hōm quosdā vt in dicta nota autē. Nota etia q licet testamentu sit falsū. legata tñ ex eo pstanda sūt. ff. de be. insti. l. fi. vbigra. p. instituit. b. filiū tici et substituit ei ipm ticiū patrē ei9. mozt9 tici9 et ido. p. mutauit testa mentu qsi etia. b. mozt9 esset dices qz hedes quos hre volui hre nō possu. tu. a. esto heres mozt9. p. qz habebit hereditatē ei9. h. b. ec dabit legata ex scdo testamto licz sit falsū qz dicit falsitatē. Nota etia q qñ primū testm pfectū rupit p posterius impfectū. vt qñ in pmo institua sūt heredes q nō poterāt venire ab intestato. et in scdo instituit q ab intesta to vocant ad hereditatē. tūc em posterior scri ptura licz impfecta seruabit. nō vt testamtu s3 qsi volūtas intestati. in q depositōes quoz testu iuratoz sufficiēt. aliter valebit primū testm. C. de testa. hac dultissima. §. si quis. Et scdm ipfectū nō valet iure codicilli. qz ille testator voluit nō testari qz non potuit. C. de codicil. l. j. Itē licz p posteri9 impfectū nō fir met primū. qz testm impfectū nullū e. insti. e. §. ex eo aut. si tñ testator in scdo testō impfe ctō declarauit prios heredes nō mereri volū tatē suā vl eos indignos esse eis hereditas au fer9 et fisco applicabi9. C. de codi. hereditas. Ad habendā at pleniorē h9 materie sniam distiguit sic host. cū qz testa aut e pr. aut mī aut fili9. aut collateral. si sit pr et instituit si bi filiū planū e qz fili9 succedet ex testō etia impfecto. C. d. testa. hac dultissima. si vo in stituit exneū et exheredat filiū adiecta cā in lege scripta nō pte ei subueniri nisi p qrelā in officiosi testamtu. C. d. inoffi. test. oio. Si vo pterit filiū et fili9 erat su9 heres electōez h3 an dicere velit testm nullū l p bonoz pos sessionez cōtra tabulas subuertere testm. et sic loqui. C. d. liberis pteri. vl erbe. maximū. §. penl. Nec obstat q dica9 sublata dña patrie ptātis et emācipatōnis. vt in autē. de be. ab intest. coll. ix. qz illd e vtz quo ad successio nē ab intestato. aliter em anti q iura manēt fir ma. Si vo teste mī ibi si fili9 agit qrela ioffi ciosi testamti. qz pteritio mris et materne li nee. habe9 p exheredatōe priis vl pme linee vt. C. de inoffi. test. filiā. scdm h intellige. C. d. libe. pteri. autē. ex cā. testamtu ex cā heda tōis vel pteritōis esse irritū qrtū ad institutōz cetera at manēt firma exheredatōis. f. quo ad lineā paternā. pteritōis quo ad mīnam. Item exheredatōis qñ cā nō e adiecta. si em adiecta esset fili9 nō haberet qrelā. vt supra dictū est In quo casu testamto p qrelā subuerso nec le gata nec libertates relicte i testamto debent ff. d. inoffi. test. veterani. §. si. Ratio h9 diuer sitatis e qz vbi nō e adiecta cā nullū e testa mentu quo ad institutioez. et sic legata depē dere nō pnt ex testamto sine institutioe q nul la est. sed p se et ex vi legis firma subsistunt. Quādo vero nō e adiecta causa tenet testam tu et institutio ipo iure et sic legata pendent ex eo. insti. dele. §. ante hedis institutōz. Iōq3 testō p querelā subuerso legata ex eo pēden tia subuertunt. ar. ff. de re. iur. cū principalē

Si autem testetur filius in praesentia ostendit de castro si vel qui potest facere testamentum intantum quod nec de inofficioso poterit impugni. C. de inoffi. testa. l. si. Tamen filius factus clericus quaedam de adventu testari potest. ex. de testa. tua nos. Si vero emancipatus erat et filios habeat distiguit eo modo ut supra dictum est de patre. si vero non filios sed tamen penes res habeat. et eos heredes sibi instituat. planum est quod hereditabunt. Si autem extraneos instituent et penes exhereditaverit adiecta causa in lege scripta non potest eis subveniri nisi per querelam inoffi. testa. quod ruperit testamentum et succederet nisi heredes scripti probent exhereditationis causam esse veram. quod tunc per querelam non ruperit. Si vero nulla causa in legibus scripta sit adiecta nullum sit testamentum quantum ad institutionem ut si dictum est. quoniam pater fecit testamentum. Et haec omnia probantur in auctoritate ut cum de appel. cog. §. et hoc quid. et §. sancimus ita quod col. viij. Vbi autem praesens non exhereditavit sed praesens dicitur patri bonorum possessio contracta. ff. de inoffi. testa. pater. Si autem testetur collateralis competat querela turpi persona instituta non alia fratri suo sanguineo et non alij alicui. C. de inoffi. testa. fratres. Ex his patet quod inducunt querelam inoffi. testa. exhereditatio in linea paterna. et praesens in linea materna et hoc quoniam exhereditatio facta est sine causa. si ei facta sit ex alia causa adiecta in legibus scripta et probetur tunc cessat querela. Item cessat elapso quinquennio ab adita hereditate nisi querela inter exposuerit is cui competeat. et cogitur heres scribere adire vel repudiare si sit in eadem provincia elapsis mensibus. vi. si autem in alia elapso anno. Cessat etiam si legatum agnouit vel alias testamentum expressit vel tacite approbavit vel legitimam recepit. C. de inoffi. testa. l. pl. §. si. et. l. cum querit. et. l. penult. Excludit et si ei possit aliter subveniri. ut quod competeat ei bonorum possessio vel additio ex lege diuina in bonis ar. rogatoris. insti. de inoffi. testa. §. causa autem.

De codicillis a. xxxiiij.

Ostea considerandum est de codicillis. Et primo quod est codicillus et unde dicitur. 2. quod quod codicillari possit. 3. quoniam potest fieri codicilli. quarto in quibus dicitur. sexto de forma codicillorum scilicet qualis debeat esse. Circa primum sciendum quod codicillus est quaedam sine heredis institutione dispositio voluntatis. dicit autem voluntas. quod sic testamentum ita etiam codicillus morte confirmatur. C. de cadu. col. l. j. quare autem dicatur sine heredis institutione patebit in v. ar. Dicitur autem codicillus a codice quod est diminutivum. dicitur enim testamentum codex. quod perfecta dispositio contineri debet patrimonij temporalis. sed codicillus id est. prius codex dicitur est quod in eo de una re vel aliquibus rebus aut de parte vel de quantitate certa dispositio continetur.

Itaque secundum sciendum quod omnis ille et solus ille qui potest de iure testari. potest et codicillari. C. de codicil. nec codicillos. Ideo dixi de iure quod si aliquis de facto non posset testari eo quod non habet septem testes habet tamen quinque qui sufficienter codicillis poterit codicillari. ff. de leg. commissaria. §. codicilli quomodo.

Itaque tertium sciendum quod potest quis codicillos facere et ante testamentum et post et omnes valent bunt nisi sedus contradicat primo. C. e. cum apponatur. Unde licet quis testamentum nec fecerit nec facturus sit sed sit moriturus ab intestato. potest tamen codicillos facere in quibus legata vel fidei commissaria relinquat que tenebantur eius heredes venientes ab intestato praestare et sic patet quod ab intestato possunt fieri codicilli. insti. e. §. non tantum autem.

Itaque quartum sciendum quod testamentum et codicillus conveniunt. primo in disponente quod cui prohibetur testari prohibetur codicillari ut dictum est supra. 2. quod utrumque fieri potest nuncupative et in scriptis. C. de bo. lib. l. ij. 3. quod eisdem modis quibus infirmantur testamenta infirmantur et codicilli. nisi fiant ab eo qui vult decedere intestatus quod tunc non infirmantur a generatione posthumi. C. e. l. j.

Itaque quintum sciendum quod testamentum et codicillus dicitur. primo quod in testamento fieri potest institutio directa et fideicommissaria. sed in codicillis tantum fideicommissaria. Is enim qui codicillatur potest heredem praesens testamenti institutum sine legitimum. i. ab intestato venientem per fideicommissum in codicillo rogare ut alteri restituat hereditatem. Invenitur tamen casus ubi quo directa institutio facta in codicillo trahitur ad fideicommissum. quod notatum est supra. de effectu clause finalis. 2. per codicillum non admittitur hereditas heredi instituto in testamento. nisi uno modo ut si quis in testamento praesens heredes instituit. deinde faciat codicillum in quo dicat unum ex heredibus suis scilicet tunc non mereri voluntatem suam. tunc ei hereditas auferatur. ut indigno. in alijs tamen heredibus instituto tenetur. ff. de his quibus ut indignus. hereditas. Item et si dicat omnes non mereri voluntatem eius. vel si filio uno instituto dicat eum non mereri. ff. de admittendis. l. diuina. Sed licet ita sit de hereditate legata. tamen et fideicommissa in praesens testamento vel codicillo relicta praesens in sequenti codicillo adimi et transferri. et eis potest addi et detrahi. insti. de ademp. leg. p. totum. 3. exhereditatio fit in testamento non autem in codicillo. insti. e. §. codicillus. quarto heredi pure instituto in testamento non poterit adici additio que obstat sibi. In codicillo sic insti. e. §. directo. quinto quod heredi instituto in testamento non potest fieri directa substitutio. In codicillo bene licet si facta fuerit trahatur ad fideicommissaria. videtur enim testatorem rogasse institutum hereditatem illi restituere quem in codicillo substituit. ff. ad trebelli. seuola. sexto quod in testamento requiritur regulariter septem testes et rogati sed in codicillo sufficienter quinque non rogati. C. e. l. vi. In codicillo etiam mulier est idonea testis licet secus sit in testamento. ff. de test. §. testi. §. mulier. septimo quod nemo potest decedere duobus testamentis relictis ita quod teneat utrumque sed bene potest quis decedere praesens codicillis relictis et omnes tenebunt. ff. e. diuina. octavo quod si quis dum esset filius factus in testamento vel sine fideicommissum in codicillo reliquerit. et postea praesens familias decesserit eadem voluntate durante valebunt codicilli. hoc autem esse non potest in testamento. ff. de legatis. iij. §. filius.

Equi vide de sexto scilicet de forma codicillorum.

Circa qđ notandū qđ forma codicilli facti añ
testm̄. vel facti nullo ante vñ post addito testō
ē talis. *¶* p̄ dei gr̄az mēte et corpe san̄ l̄ men
te sanus licet corpe lāguid̄. volens hac p̄ri
culari dispōne p̄uidere sue vltime voluntati
p̄ntes infra scripto mō addidit codicillos p̄rio
elegit sepulturā suā apud talē eccliam. Itē p̄
aima sua r̄liquit r̄c. et ad hec exequēda voluit
esse suos fideicōmissarios tales. Itē reliq̄t dñe
berte vxori sue dotes suas q̄ fuerūt. c. lib̄r. Itē
reliq̄t eidē de bois suis iure legat̄. x. lib̄r. Itē
legauit tali amico suo quinqz lib̄r. Et sic lega
ta et fideicōmissa p̄ut testator voluerit dispo
nere poterit. Si aut̄ substitutōz fideicōmissariā
facere velit dicet̄ sic. Insuper heredes suos legi
timos. i. ab itestato ei succedētes rogauit p̄ fi
deicōmissum his p̄ntibz vt ip̄az hereditate vñ
talē eius p̄tē restituat̄ petro. In fine vñ ita cō
cludet. et hanc suā vltimā volūtate asseruit eē
velle qđ valere voluit iure codicilloz. l̄ cui
cunqz alteri vñ vltimē volūtatis qua meli⁹ valē
p̄t et eam ab oī herede suo firmiter et inuio
biliter obseruari. Si vñ fiat codicill⁹ p̄ testm̄
dicet̄ sic. vñ. e. a. testm̄ sup bonoz suoz di
spōitōz fecisse manu talis notarij scriptū. s̄ qđ
volūtas hoīs ē deambulatoria vsqz ad extre
mū vite. l̄. a. post testm̄ p̄dictū. volūtate cir
ca quedā mutata deliberato cōsilio. p̄ntes sup
vltimo velle suo addidit codicillos. p̄rio nan
qz legatū. x. lib̄r. qđ i ip̄o testō petro reliq̄rat
his p̄ntibus codicillis ademit et subtraxit ei
dez. Itē de alio legato. l. lib̄r. qđ ip̄e tali reli
quit in ip̄o testam̄to ademit eidē. x. lib̄r. Itē ta
li cui legauit in ip̄o testō. l. lib̄r. addidit alia
l. ex. de le. ceterz. Si aut̄ fideicōmissariā sub
stitutōem facere voluerit dicet̄ sic. p̄terea. c.
quē sibi heredē in dicto testō instituit his p̄n
tibus codicillis rogauit per fideicōmissam ve
ip̄am hereditate vñ talē eius p̄tē restituat̄ pe
tro. Si vero alicui de p̄libus heredibz institui
tis hereditatem adimere velit sic dicet̄. Insuper
vñ ex heredibz suis scz. b. dixit et declarauit
nō mereri voluntatē suā. postea oibz codicil
laribz dispōitōibz ordiat̄ infer̄ sic. In ce
teris aut̄ in ip̄o testō dētis ip̄z testm̄ plenissie
cōfirmavit et hanc suā vltimā volūtate r̄c vt s̄
Si vero fiat codicill⁹ post testam̄tū et codi
cillū vel codicillos dicet̄ sic. vñ. e. a. fecisse
testm̄ scriptū manu mei notarij vel talis nota
rij. et post ip̄m testm̄ fecisse codicillū scriptum
manu talis notarij quia tamē vbi suadet ratō
libez ē vsqz ad finem vite mutare cōsiliū. Idē
a. itez p̄ntes addidit codicillos in q̄bus reli
quit p̄ anima sua r̄c. de legatis poterit etiā in
codicillis filiis suis pupillis de tutore vñ tu
toribus p̄uidere. vel eos de nouo cōstituendo
eo qđ in alia vltima p̄nti volūtate de illis nul
lam fecit mentōz vel aliqđ p̄rioribz addendo
In fine aut̄ dicet̄ sic cetera vñ in ip̄is testam̄
to et codicillis p̄ntibz cōtenta app̄bauit et cō
firmavit et hanc vltimā suā volūtate r̄c. vt sup̄
firmavit et hanc vltimā suā volūtate r̄c. vt sup̄

¶ De successioibz ab itestato ti. xxxv.
Einde cōsiderandū ē de successioibz ab in
testato. vbi p̄rio videndū ē quot et q̄bus

modis dicet̄ qđ decedere ab intestato. 2° quis
bus ab intestato hereditas deferat̄. 3° in spe
ciali de successioibz clericoz q̄ decedūt inte
stati. **¶** Circa p̄rimū sciendū qđ sex mōis p̄t qđ
dici decedere intestat⁹. p̄rio si moriens nullū
fecit testam̄tū vñ qđ noluit. vel qđ nō potuit
vel qđ filiulfa. vel pupill⁹ erat vel aliqđ s̄i e
iuris impedimentū habebat. Secūdo qđ etiā testa
mentū fecit nō tñ iuris qđ scz nō habuit legiti
mū numerz testiu legitimoz. vel defuit alia
solemnitas legitia. Tercio qđ si testam̄tū fecit
illud tñ postea factū est ruptum scz posthumi
generatōe vel irritū scz p̄ capitis diminitōez
testatoris. Quarto si testm̄ ex oī p̄te sit legitie
factū null⁹ tñ ex eo heres apparet qđ scz l̄ in
stituit̄ esse noluit vel viuo testatore aut eē an
te aditā hereditate decessit vel additio sub qua
instituit̄ erat defuit. p̄bant̄ aut̄ isti q̄tuoz mō
di insti. de he. q̄ ab itesta. defe. in p̄m^o. Qui
to si fili⁹ noiatim et cū cā legitia sit exhereda
t⁹ et post mortē testatoris p̄posita q̄rela inof
testa. et heredis cām inq̄titudis nō p̄bate tes
tam̄tū p̄ sniam ē rescissū. Sexto si testm̄ de iu
re p̄torio p̄ tabulas rescindat̄. Et his duobus
vltimis mōis d̄z quis ex post facto testō dece
dere intestat⁹. C. d. colla. nec liberis. Insuper
nota qđ nō videt̄ decedere intestat⁹ vel sine li
beris qui reliquit eccliaz heredē. ex. de p̄ba.
in p̄sentia.

Circa scđm sciendū qđ si quis decesserit inte
stat⁹ et relinq̄t filios legitimos et natura
les. vel eos q̄ legitimoz loco adoptati sunt.
Ip̄i filij tam femie q̄ masculi. tam emancipati
q̄ serui. tam posthumi q̄ nati. tā i monasterio
q̄ seculo ad hereditate eq̄s portōibz admittū
tur. exclusis oibz ascēdentibz et collateralibz
bus ip̄ius defūcti. qđ liberi vsqz ad infinitum
ceteris p̄ferūt̄ insti. de here. q̄ ab itel. de. s̄. j.
Sed si cū p̄dictis filiis r̄linq̄t etiā nepotes ex
cōsilibz p̄mortuis liberis natos ip̄i nepotes
cū suis patruis et amicis admittēt̄. patruī cū
et amici i capita. nepotes vero i stirpes admit
tent̄. et hoc ē vñ. e. si sint in q̄du q̄ro d̄satu
ti. Idem dicendū ē qđ sup̄sunt soli nepotes et
deiceps qđ tūc etiā vocant̄ in stirpes. insti. d̄
he. q̄ ab itel. s̄. cū filius. et p̄libus alijs. s̄. Si
aut̄ moriens intestat⁹ relinq̄t ascēdētes legiti
mos tūc vocabūt̄ p̄rio pater et m̄r. vel alter
eoz qui sup̄est inde exclusis ceteris ascēden
tibz. Si vero nec p̄r nec mater ei sup̄sit tūc vo
cabūt̄ur alij ascēdētes q̄dus p̄rimozis tam
patrū q̄ matrū vt paternis q̄daz legitia mater
nis vero alia legitia debeat̄ licz dispar sit eo
rum numer⁹ et hoc qñ in eodē gradu d̄curzūt
simul pat̄z et matrū. Aliter is q̄ p̄rimoz ē de
functō siue patern⁹ siue maternus fuerit ad
mittat̄. Si aut̄ null⁹ descendentiū vel ascēdē
tiū sup̄sit s̄ sup̄sunt tñ collaterales tūc voca
būt̄ur in capita. p̄rio fr̄es et sorozes ex vtroqz
p̄ntē diuncti defūcto et eē cōsiliū f̄m et soroz
rum p̄mortuoz filij. licz in stirpes. S̄z nūquid
cum fratribz vocabūt̄ nepotes. i. filij filij alce
rius fr̄is. vide qđ sic qđ noie filioz d̄nēt̄ eē
nepotes. ff. de v. sig. liberoz. S̄z dicendū est

conseruari hinc gual. qz h privilegium datu e filijs
vn n trahit ad alios. ff. q cu eo q i aliena pos.
sunt. h. et si. Si vo p mortuoz oim fratru et so.
roz filij p dicitoz soli sine patruis et amicit
supessent tuc hinc azo. et hosti. vocarent in ca
pita no in stirpes. licz sec9 sic de nepotib9 na
tis ex filijs. vt dictu e supra. q. h. sicut p dicitis
vn tē excludēt frēs et sorozes ex vno tm pēte
diuētī dūctō et dūctū frim et soroz filij Si vo
intestat9 tm relinqt frēs et sorozes ex altero
pente sibi diuētōs ipi ad eius successione ad
mittent9. et cū eis dūctū frim et soroz filij i
stirpes. Si aut hoi ab intesto decedēt nullus
oim supsit frater sine soroz sine ex vtroqz hie
ex altero pente diuēt9 l null9 ex eoz liber
tas. h. supsint ei alij collaterales. tuc q pētoz e
ex eis in gradu potoz e in successione. sublata
oim dētia sex9 patrie ptatis et cognatōnis et
succedūt in capita. Si vero is q morit9 intesta
tus sil relinqt pētes et fratres. tuc p r vl ma
ter vel alter eoz qui supest. aut eis p mortuis
auus et auia vel qlibet alter ascendentiū p r
mior defūcto frēs et sorozes ex vtroqz pente
diuētī defūcto piter et equis potozib9 in ca
pita vocabūt cū quib9 et dūctū frim et soroz
rū p mortuoz filij succedūt i stirpes exclusis
frīb9 et sorozib9 ex altero tm pente diuētis
hi em frēs ab ascendētib9 repellūt. pbant h
in auct. de he. ab intesta. ve. et in auct. vt frim
filij. Et intellige illū pētem eē gradu. p rimi
ozē quē null9 pcedit. i. inter quē et defunctuz
null9 medius erat. ff. de v. sig. p rimi9 si quem
erit. Siquis aut relinquat aliquos frēs vteri
nos tm et aliquos dūanguineos. certe i rebus
paternis pferūt frēs dūanguinei. In maternis
vo vterini. In alijs vero bonis vocabūtur dūi
ter. Qui vo ex vtroqz pente sunt cū vtrisqz ad
mittent9 vt. C. de le. he. emācipatis in fi. et C.
cōia de le. suc. l. fi. hinc azo. h. la. fran. cremōn
dicat p indistincte admittent9 et si nō supsint
fratres ex vtroqz latere vt. C. coia de le. suc.
auct. itaqz. Et hoc i allodijs. Nā in feudalib9
de dūuetudie i multis regioib9 snia azo. vēdit
cat locū vt dicit hosti. hec dicta sūt de frīb9
naturalibus et legiis. Sz qd de nālīb9 tm
hinc hinc azo. succedūt sibi inuicē. insti. de suc.
digna. q. vulgo. h. host. d r adicit in auct. qbus
mo. effi. sui. q. filiū coll. vij. Deficiētib9 aut
oibus tam ascendētib9 q descendētib9 et etiā
collateralib9. succedit vir vxoz et ecōuerso.
in auct. de he. ab intesta. ve. i p rimo q b9 succe
dit fiscus. C. de bo. vacā. habe9. l. j. et. l. iij.
hoc vtz nisi pactū vl dūuetudo p r iudicet hinc
host. Itē si matrimoniū sit sine dote aut dona
tōe ppter nupcias. et diuix p mortēs sit diues
supstes vo paup succedet illi cuz liberis dūni
bus alteri9 matrimonij in q rca si sint tres libe
ri vel pauciores. Si vo sint plures succedet in
virtū. i. equalē potoz. ita tm q si habeat libe
ros eiusdē matrimonij p r iē illis dūseruet. Illis
aut nō extātib9 dūniū habeat C. vn vir et vx.
auct. p rerea. Et idem e si nō supsint liberi sed
ascēdētes hinc accur. Sil r cū vir sine cā dimitt
it vxozē. vxoz hie debet quartā p rēz in bonis

vir. C. de repu. mariti. q. j. hec hinc. ex. de tes.
rapnuci9. Itē dēmnatuz p crimie ad mortez
descēdētes et ascēdētes vsqz ad terciū gra
dū succedūt in bonis eoz. Si vo vxozes hinc
ille et dorem et donatōz ppter nupcias accipi
ent. si vero p dicitoz neminē hinc eoz bona fi
sco cedēt ppter crimē lese maiestatis i quo bo
na eoz infiscāt i auct. vt nulli iudi. q. fi. col.
ix. Item si qz moriens donatōz facit in mētura
ille qui succedere debet reuocare nō p r dona
tōz illā nisi q r tū sufficit ad quartū. C. de inof.
test. l. j. q rēla aut de inofficiosa donatōe non
dat nisi qbus necesse e aliqd relinq. C. de in
offi. do. si totas. p r b r aut nō tene9 aliqd lega
re de suis p r ijs nō velit iō hec q rēla locū non
habz in eis. h. hinc. ex. e. c. fi. Ad h nota q fi
liosa. intestato moriēti hinc castrese vel q r ca
strense peculū. succedēt filij eius legitimi ex
clusis oibus alijs. et si liberi nō supsint vocāt
ascēdētes p r i qozes et cū eis frēs v r i m qz cō
iuncti defuncto. Filiofamilias vo habeat ad
uenticiū scz in iure qd habebat in aduētio eo
dē mō et ab eis dē succedit9 mō quo p dicitū est
insti. q. nō est p r i m. fa. test. q. si vo intesta.
Qualiter aut et in q rto succedāt ab intestato li
beri naturales et eis succedat infra dicit9 in
tractatu de matrimonio ti. de filijs

Ira terciū nota q oim clerici p r i in vita
et in morte facere quidqd placet eis d re
bus ill q obuenerūt ipis intuitu p rone. Si vo
decedant icestati. tuc distingue qz aut certū e
q habebant aliqs res tales aut dubiū e. si sit
certū. aut tales res ipoz sunt distincte a reb9
ecclie. et tuc succedēt dūanguinei hinc ordinez
p notatū. xij. q. ij. si sunt maifesti. Aut sūt p r i
p r e. et tuc aut scit q res fuerūt clerici et q ec
clesie et sic eē succedūt dūanguinei. Aut nescit
tuc hinc rich. et gof. p r i m. p illo q e in posses
sione rei de qua e questio. vn si eccia possidet
incūbet heredib9 p r iatio. si heredes incūbet
ecclie. ar. xij. q. iij. c. j. et. ij. Scdm vo jo. et
hinc. ex. e. sancto. in h cāu peculū diuidi debet
in q r uoz pres. quaz vna erit epi. secūda eccie
in qua admistrauerūt. terciā paupibus dabit9
quarta erit pentū si sint ydonei. si vo nō sint y
donei. puta qz sunt heretici. tuc e p r illā in vti
litate ecclie distribuet. vt in. d. c. sancto. Sed
d r a h o esse videt9. xij. q. iij. c. j. vbi d r q si du
biū est equaliter diuidet9 inter ecciam et here
des. hinc d r hinc. hinc laur. qd. c. sancto itelligit9
de p r i s illis q ex seruis facti sunt p r biteri.
et sic pētes nō erant ydonei cū essent serui et
sic acquirere sibi possent. vn q dicit9 si sūt ydo
nei subaudi. qz sunt manumissi. Sz i o aliud. c.
loquit9 i alio cāu. dicit eē hinc. q nō credit q ho
die talis diuisio locū haberet. imo q i huiōi
rebus dūanguinei succederēt. xij. q. vlt. c. vlt.
Si aut sit dubiū v r i habuit aliquas res p r ias
totū vēdicabit ecclia. qz p eis p r i m. nō d r a
rium p bet9. ar. xij. q. iij. quicūqz. ff. de rebus
dubijs. ciuib9. Quid si cleric9 ab intestato
decedēs fuerit i p r i bus ecclie hinc beneficiat9.
hinc bona ei9 si nō habeat dūgnatos distribui
debet inter eas p r a beneficiōz q obtinuit

q dicit9 d r i m. v. c.

in eisdē. c. de testa. relatū. ij. §. vlt. ut scz pl⁹
ei dec⁹ a qua plus recepit. Et s^m hñ. ibide ac
tendū ē vtz seruiert vni magis q̄ alteri ar.
ex. de feu. c. j. et de pben. cū s^m apl^m. vbi d^r
q̄ altari seruit de altari viuere debet g^o si n̄
seruiat vel paz seruiat pl⁹ ei restitui debet
hñ. Ad hoc nota q̄ si cleric⁹ vxozatus nō
hñs cognatos intellat⁹ decedat vxoz ei succe
dit in pzijs bonis et pfer^t eccie. C. de epif.
et cle. si q̄s p̄biter deficiētib⁹ aut cognatis et
vxoze succed^t eccia q̄ filc⁹ ex. e. c. j. nisi eccle
sia esset sibi igrata tūc em̄ nō succederet sibi.
C. de moffi. tes. liberi. vbi mater excludit^r a
possessioe filij ppter ingitudinē omittaz erga
filij. h. guil. et hñ. ex. de postul. cū sacerdotū
Sed qd̄ intelligit^r h̄ noie eccie. hñd^r host.
q̄ intelligit^r ille a q^o beneficiat⁹ erat vbi ec
clesia vel certū beneficiū nō habebat. Alias
intelligit^r successor. ut ex. de pecu. relatū. ij. §.
noie eccie. et c. requisitū. §. fi. Ideoqz rector ec
clesie bona successoris d^r hñe nec ea d^r epus
occupare alias furti crimie irzet^r. x. q. ij. c. si
Ad qd̄ heres tenet^r ti. xxxvj.
Ostea considerandū ē ad qd̄ heres tenet^r.
Irea qd̄ sciendū q̄ heres tenet^r ad totū
illd̄ ad qd̄ defūctus tenebat^r. qz ut di
ctū ē supra hereditas ē successio i vniuersū ius
qd̄ habuit defūct⁹. habita tñ distinctōe an fe
certe inuētariū vel nō. an adierit hereditatē
nō qd̄ solus aimi est. ff. de acq. he. p hered.
Tenet^r ec heres defūcti volūtatē implere. xiiij.
q. ij. vltima volūtas. tene^r aut heres siue fili
us siue extrane⁹ omnia debita defūcti soluere
siue sint ex tractu siue q̄ siue ex maleficio si
ue quasi. siue res p qua dbitū fuit tractū ad
ipm heredē puenit siue nō. siue lis fuerit cū
defūcto testata siue nō et h̄ de iure canon.
co. xvj. q. vj. si e. m. et ex. de pigno. ex literis.
et de solu. c. j. s^m inno. lau. jo. et rap. et host.
vident^r esse sentētie huiōi licz alan⁹ distinxe
rit de maleficijs vtz lis testata fuerit cū de
functo vel nō. p. l. C. ex delictis defūcto. l.
vna. Quid si nō sufficiat hereditas ad debi
ta soluenda. h̄ distingue s^m leges an fece
rit inuentariū vel nō. si sic nō tenet^r ultra vires
hereditatis. si nō tenet^r. C. de iure delibe. san
cim⁹. et idem vide^r s^m ius canonicū ex. de te
sta. raynal⁹. §. pte. et fi. In iudicō at aie s^m
host. et rap. nō tene^r ultra quā ad eū puenerit
de ipa hereditate. licz possit imputari sibi. q^o
ad falcidiā detrahendā. Sed qbus satisfaci
et pzio. hñdet hosti. p pzio debitorib⁹. 2° dā
na passis in foro dencioso. et h̄ insolidū sine
aliqua detractōne. 3° legatarijs et alijs q̄ cāz
lucratiuā psequū^r detracta falcidia si necesse
fuerit de legatis. qz in illa grauari nō potuit
in auct. de tes. §. pte. coll. viij. et ex. d. tes. rap
nuci⁹. et. c. raynal⁹ et h̄ si fecit inuentarium
si vero nō fecit tenet^r ec in vtroqz foro insoli
dum ipa legata soluere inq̄tū hereditas pati
nō em̄ tenet^r ultra in iudicō aie ut ec̄ p̄dictuz
est in pcedenti qōne et sic ec̄ intelligi p̄t quod
ibidē de inuētario dicit^r. Sz et p̄missis debito
ribus pzio satisfieri debet. 2° sc̄dis et sic p̄oz

dine ita tñ q̄ rō p̄uilegiatorū habeat^r et hoc
si simul veniūt creditores et legatarij Nā si se
pacim liberat^r heres p̄ ordinē soluendo cui li
bet veniēt. dū tñ sit sine dolo. qz scz nō ē facti
dscius nec aliqd̄ de hereditate subtraxit in q^o
cāu restituere tene^r in duplū 1° qd̄ celauit. h̄
ter nō tenet^r de p̄prio satisfacere 2° veniētib⁹
licet essent p̄ciores in iur. qui tñ actōem hñt
tra creditores posteriores vel legatarios q̄
bus iam satisfactū est. et nihilomin⁹ tra he
redē si penes eū aliqd̄ de hereditate remansit
deductis tñ om̄ibus expensis necessarijs quas
fecit occasioe hereditatis siue cā funeris siue
cā inuētarij d̄ficiendi vel alia d̄sili. Et breui
ter si nō facit lucz vbi hereditas nō est solu
do ita nō debet grauari i aliq^o. p̄bant^r h̄ oia
C. deposi. l. si. Si tñ heres p̄dictū ordinē i sol
uendo mutauerit nō absoluit^r in foro d̄sile n̄
faciat h̄ ignozanter credēs hereditatē ad oia
soluenda sufficere. vel nesciēs hūc p̄ciorē ec̄
de hoc sup̄ ti. de vsu. ar. vij. q. Sed quoz Ec
q. Sed nuq̄d p̄zi⁹. et. q. sequēt. licet aut oblig
gatio sic trāseat ad heredē pena tñ p̄iurij l. vo
ti facti et qd̄libet aliud qd̄ ex sua vi vel forma
nō p̄t excedere p̄sonā singularē. n̄ trāsit ad he
redē. sic intellige. vij. q. j. deniqz et ex. de iu
reit. veritatis. h̄ host. et rap. Sz q̄ sunt iter
creditores p̄ciores. h̄ p̄ciores sūt illi qui
hñt pigno. scz ut soluat^r eis q̄tuz valet pign⁹
q̄ qui hñt p̄sonales tñ actōes. Inter vō credi
tores p̄p̄thecarios p̄ior in tpe ē p̄cior in iu
re nisi in q̄busdā casib⁹ sp̄ealibus. q̄ solēt nō
tari in. c. q̄ poci. in pi. Inter vō hñtes actōnes
p̄sonales tñ estimat^r p̄uilegia nō ex tpe h̄ ex
cā scz fiscus. et mulier i dote p̄ferēdi sūt cete
ris nō p̄uilegiatis. Itē actio tutele et actio
depositi h̄les sūt p̄uilegiatē. ut scz p̄zi⁹ de
bitū soluat^r q̄ qd̄ debet^r ex alijs actōibus nō
p̄uilegiatis hoc aut solēt notari pleni⁹. C. d
bo. au. p̄n. pos. Quid si sint plures heredes
nunq̄d quilibz creditorib⁹ insolidū obligat^r
hñdet rap. et host. q̄ nō sed p̄porcionabiliter
tñ. C. de here. ac. l. j. et. ij. Excipiūt tñ casus
in quib⁹ insolidū q̄libet obligat^r. p̄zi⁹ ē si ali
qd̄ indiuiduū est in obligatōe. ut si testator p̄
misit se opus aliqd̄ factuz. ff. de. v. ob. i. exe
cutōib⁹. sc̄dis si res que restitui debet ab vno
insolidū possideat^r. C. de here. ac. l. ij. In his
em̄ cāibus heres insolidū tenet^r. terci⁹ si ali
mēta sint legata. tūc em̄ p̄ volūtatē defūcti
vel iudic̄ peti possūt ab vno isolidū vel a plu
ribus p̄ p̄ibus designatis. ff. de alimē. le. l.
ij. q̄tus si testator ab vno herede legauerit
creditori hereditario d̄pensandi aio. tūc ei he
res ille vsqz ad q̄titatē debiti sustinebit onus
legati. ff. de le. ij. cū ab vno. quinqz in expen
sa funeris vxozis q̄ nō tñ astringit heredes p̄
porcionib⁹ hereditatis. h̄ vtz p̄ portōe q̄ e
ad eū puenit. ff. d. re. et sup̄. fu. quotiēs. h̄ ho.
et rap. Quid si heres sit pupill⁹ nuquid p̄te
xtu pupilans etatis differet^r solutō debitorū.
hñdet hosti. et rap. q̄ nō dūmō habeat tutore
C. de here. ac. sub p̄textu. si tñ tutor debitorū
qd̄ nō debebat soluere soluerit f̄stitutō d̄p̄t

pene. Et sic nō absoluit faciēte a debito pene
pene qz in tali re: opentatōe cōsideratur equali
tas iusticie. opz aut illud satisfactoriū ita p̄t
adequari vni reatu qd n̄ adequat̄ alteri. reat̄
em̄ duoz peccatorū maiore satisfactoriū requir̄t
q̄ reat̄ vnius. Pro sunt tñ i ad remissionē ali
quā pene p̄ modū meriti de cōgruo. hoc est qd
dicūt aliq̄ p̄ qd ad h̄ p̄sūt et ex gr̄a nō ex debi
to. Alio mō p̄t cōsiderari in p̄tū ē meritoriū vi
te eterne qd h̄z q̄tū p̄t edit ex radice caritatis
facere em̄ p̄ defūctis suffragia ē opus carita
tis et virtutis et iō faciēti ē meritoriū augmē
ti p̄mij sui in vita eterna. et h̄m h̄ nō solū p̄sūt
et p̄ quo fit. h̄ ē faciēti mag. vñ p̄s. orō mea
in sinu meo duertēt. hec tho. Vñ recipiēs
ti multos ad p̄cipatōz bonoz suoz sua opa
sint miū valia. h̄ p̄ n̄ qz p̄s̄ cōfert sibi iō opz
caritatis scz receptō talis in bona sua diuican
do. p̄ sibi d̄trahat̄ ē quo ad pene sue r̄missiōz
de fructu bonoz coicatonz. Et bona ē sic coi
cata faciēti ea in nullo sūt valia min⁹ h̄ ma
gis quo ad augmētū gl̄ie p̄mij in gl̄ia h̄ rich.
Vtrū suffragia p̄sint ex̄n̄tib⁹ i inferno. h̄
q̄ nō et h̄ p̄ p̄rio aucte ecclie q̄ canit q̄ ibi
nulla ē redemptō. dicit ec̄ aug. in ench. c. lxxv.
q̄ huiōi opa p̄ valde malis f̄cta nulla sunt
adiuamēta mortuoz. sunt tñ qualecūqz so
lucōnes viuoz p̄pter qd ipse dicit. iiii. de ci.
dei q̄ si sciret p̄rem suū i inferno nō orar̄z p̄ eo
sic nec p̄ dyabolo. Scdo p̄z h̄ rōe triplici qz
prima sumit̄ ex p̄te culpe. qz manētē el̄pa ma
net pena Culpa aut nō p̄t minui vel etiā ad tē
pus suspendi p̄ suffragia ecclie. q̄re nec pena
Scda ex p̄te pene. si em̄ pena minui possz p̄ suf
fragia ecclie aut qd ad acbitatez aut quo ad
duratōz si p̄rio mō cū acerbitas nō sit ifinita
p̄ aliquota suffragia poterit totaliter tolli. si
scdo mō gō pena ifinita p̄t minui et finiri. Ter
cia ex p̄te caritatis dūcatue. suffragia ei cōi
cant̄ virtute dūis caritatis. damnati aut n̄ sūt
mēbra ecclie. nec h̄nt caritatē. q̄re suffragia
ecclie ad eos nō deriuant̄. S̄z obicit̄ cōtra
p̄dicta iō aug. in ench. vii. vbi dicit q̄ q̄busdaz
suffragia vel ad h̄ p̄sunt vt sic plena remissio
vel ad hoc vt tolerabilior sit eoz damnatio.
h̄ p̄ in verbis illis damnatō large sumit̄ p̄
quacūqz puniōe et sic icludit ec̄ penā purga
toz q̄ totaliter q̄z expiat̄. q̄z aut nō h̄z dimi
nuit̄. Obicit̄ ec̄ qd in vitaspacru legi. qd ec̄
dam. in sermōe quodā refert q̄ machari⁹ iuē
ta in via caluaria caput cui⁹ dā defūcti orōne
p̄missa q̄sūt cui⁹ caput fuisset et caput r̄ndit
q̄ fuerat sacerdotis genilis q̄ in inferno fuerat
damnatus. et tñ cōfessus ē orōne macharij se et
alios iuuari. h̄ p̄ illd̄ adiutoriū n̄ erat q̄ pe
na eoz diminueret̄. h̄ in h̄ solo vt ibidē dicit̄
q̄ eo orāte cōcedebat̄ eis vt mutuo se viderēt
et in h̄ aliqd̄ gaudiū nō v̄z h̄ fatalicū habe
bant. dū implebat̄ qd desiderabāt sic ec̄ dmo
nes gaudere dicūt̄ dū hoies ad peccata d̄tra
hūt̄ quis ex hoc pena eoz nullaten⁹ minua
t̄ sic nec minuit̄ gaudiū angeloz p̄ hoc q̄ mal
n̄is opati dicūt̄. Obi⁹ ec̄ vltim⁹ qd dam. i
quodā sermōe narzat q̄ ḡg. oīem p̄ trapano

fundēs audiuit vocē sibi diuit⁹ dicentē voce
tuā audiui et veniā trapano do. Et hui⁹ rei vt
dicit dam. in dicto sermōe. testis ē oriens ois
et occidens. Stat autem trapanum in infer
no fuisse qz multoz maritū necem amarā in
stuit vt ibidē d̄ dam. h̄ de facto trapani
h̄ mō p̄t p̄babiliter estimari scz q̄ p̄cibus bea
ti ḡg. ad vitā fuerit reuocat⁹. et ibi gr̄am d̄se
cut⁹ sic. p̄ quā remissioz p̄ctōz habuit et p̄ cō
sequēs imunitatē a pena sic ec̄ apparz i oib⁹ il
lis q̄ fuerunt miraculose a mortuis suscitati.
quoz p̄les d̄stat p̄dolatas et d̄natos fuisse
De oib⁹ em̄ s̄l̄r dicit opozz q̄ n̄ erāt in inferno
finaliter d̄purati h̄z h̄m p̄ntē p̄p̄oz iusticiā me
ritoz. h̄m aut supiores cās q̄b⁹ p̄iudicabant̄
ad vitā erat aliter de eis disponedū. Vñ dicit̄
h̄m quosdā q̄ aia trapani n̄ fuit simp̄ a reatu
pene absoluta h̄z ei⁹ pena fuit suspēsa ad t̄pus
vsqz ad diē iudicij. Nec tñ opozz q̄ h̄ fiat diu
ter p̄ suffragia. qz alia sūt q̄ legi cōi accidit.
et alia q̄ singula ex p̄uilegio cōcedū aliq̄b⁹
Vñ suffragia viuoz p̄sint ex̄n̄tib⁹ i pur
gatorio. h̄ p̄ sic. et h̄ p̄ p̄rio aucte b̄i aug.
dicētis. p̄ suffragia nō p̄sint valde boīs nec
valde mal̄ h̄z mediocriter boīs et mediocriter
malis. tales aut sunt q̄ sūt i purgatorio. Scdo
p̄z rōne. qz suffragia q̄ q̄s facit̄ p̄ alio sūt i sup
plemētū satisfactoriū p̄ eo Vñ sic p̄t h̄o satisfā
cere p̄ altero viuo q̄ p̄ se nō p̄t ita p̄t p̄ defū
cto. Ad hoc aut q̄ huiōi satisfāctio i mortuo
opet̄ duo ex p̄te ei⁹ r̄grun⁹ scz indigētia iō
nō p̄dest b̄is. Et meritū cōdicōnale. Vñ aug.
in ench. c. lxxv. h̄ omē meritū opat̄ quo possit
hanc vitā releuari. iō nō p̄dest d̄natus. Vtrū
qz vero ē in eis q̄ sūt i purgatorio. iō p̄dest ill
hec pe. Qñ d̄sequit̄ defūcti fructū suffragi
oz. h̄ suffragia valēt ex duob⁹ scz ex opere
operāte. et ex opere operato. Et dico opus op
atū n̄ solū ecclie facim. h̄ ec̄ effectū sequētē ex
opate sic ex collatōe elian d̄sequit̄ paupm
releuatio. et eoz orō p̄ defūcto apud deū. Si
militer ec̄ opus opans p̄t accipi v̄l ex p̄te p̄i
cipalis agētis v̄l ex p̄te erequetis. Dicend⁹ gō
q̄ p̄rito mortēs dispoit aliq̄ suffragia sibi fie
ri p̄mij suffragioz. d̄sequit̄ antep̄tiant̄ p̄tuz
ad efficacā suffragij q̄ erat ex opere opante
p̄ncipalis agētis. h̄ p̄tuz ad efficacā suffra
gioz q̄ est ex ope operato vel ex ope operāte
erequetis nō d̄sequit̄ fructū antep̄t suffragia
fiant. Et si postē d̄tingat ipm a pena purga
ri. p̄tū ad hoc fraudabit̄ suffragioz fructū
q̄ certe in eos redūdabit quoz culpa defrau
datur. Nō em̄ ē incōueniēs q̄ aliq̄s defraude
p̄ culpā alteri in t̄p̄alib⁹. pena aut purgato
ri ē t̄p̄oralis licet p̄tū ad eternā retributōez
nullus defraudari possit nisi per p̄p̄iā culpā.
Vnde si legata q̄ q̄s facit̄ nūp̄ soluerētur vel
male ablata que p̄cepit r̄stitui per executorēs
nō restituerētur nō p̄pter hoc perpetuo rema
neret in pena licz multo tardi⁹ liberare a pe
na. Vñ suffragia valeant p̄ueris ex̄n̄tib⁹
in limbo. h̄ p̄ nō et hoc p̄z aucte sc̄i aug. q̄
dicit q̄ suffragia nō p̄sunt illis qui sine fide
operāte per dilectōne hinc exiuerunt. 2o parz

rōne qz pueri nō baptisati nō deinent in limbo nisi qz deficiūt a statu gratie vñ cū p opa viuoz nō possit status mutari defunctorū maxime q̄tū ad essentialē p̄miū vel eternoz sup: p̄ficiū pueris exn̄tib⁹ in limbo p̄desse nō possunt suffragia viuoz. Vñ aliquo mō p̄desse sint beatis. h̄c q̄ nō. vt p̄z ex supradictis. vñ dicit aug. inuria ē in eccia p̄ marāre ozare s̄z ip̄e intelligit de eo quē certū est nobis martirē esse de his vero de quibus nō constat nobis q̄ sint beati dicit in encl̄. c. lxx. q̄ sacrificia siue altaria siue quarūcūq̄ eliaz p̄ defūctis valde bonis facta grāz sūt actōes. Nec obstat p̄dictis illud qd̄ habet in collecta misse sic sc̄tis tuis p̄sunt ad gl̄iam s̄z sacra. ita nobis p̄ficiant ad medelā qz huiōi collecte nō sūt sic itel ligende quasi sanctus in gl̄ia p̄ficiant q̄tum ad se q̄ eoz felta recolim⁹. s̄z qz nobis p̄ficiat q̄ eoz gl̄iam celebram⁹. sic ex hoc q̄ deū cognoscim⁹ vel laudamus. et sic qd̄ammodo eius gloria in nobis crescit. et nihil deo sed nobis accrescit. hec pe.

Equi⁹ videre de q̄rto s̄z q̄ suffragia p̄sunt defunctis. et circa hoc q̄rūt p̄la s̄z quoz et q̄ suffragia p̄sunt eis. h̄c suffragia p̄sunt defunctis ad solutōz pene nō ad p̄miū vite eterne. Absolui aut possunt a pena duob⁹ modis s̄z p̄ viam gr̄e vel p̄ viam iusticie. Per viā gratie dupliciter vt p̄ intercessionē publicā que ē ip̄ius capit̄is s̄z p̄ oblatōz sacramēti altaris l̄ p̄ intercessionē priuātā mēbroz s̄z p̄ orōnes sanctoz. Itē p̄ viā iusticie dup⁹ qz vel p̄ modū redemptōis pene s̄z p̄ eliaz largitōem vel p̄ modū solōis pene s̄z p̄ ieiunioz afflictoz. Sed hic distinguūt q̄tuoz modi generales suffragioz ad quos omēs alij reducūt. Et hos q̄tuoz modos assignat ḡg. dices q̄ aie defunctorū quatuoz mōis solūtur s̄z oblatōib⁹ sacerdotū. aut p̄cibus sanctoz. aut elis. caroz. aut ieiunijis ornatōz. Aug. vero ponit tres modos tm̄ p̄mittēs vltimuz membrū tanq̄ min⁹ efficax. Sciendū ē q̄ oblatō sacerdotis seu sacm̄ eucharistie et si p̄ modū sacramēti nō p̄ficiat nisi ip̄m sacramentaliter māducantibus mortuis tm̄ p̄dest p̄ modū sacrificij. sic em̄ p̄dest oibus indigētib⁹ eccie mēbris p̄ q̄ bus offeret. hec pe. Qd̄ istaz p̄ualz. h̄c ista suffragia dūcant ex caritate. vñ s̄m qd̄ plus p̄cipant de v̄tute caritatis plus p̄sunt. Melius est aut opus caritatis qd̄ dirigit in deuz q̄ in hoīem vnde qz duo p̄imi mōi dirigūtur in deum ideo meliores sunt q̄ duo vltimi nisi p̄ accūs inq̄tū s̄z elia impetrat orōnes sc̄toz. Quia vero meli⁹ ē opus caritatis diuis s̄z totius ecclesie q̄ priuate seu sp̄alis. ido meli⁹ est suffragiū sacramēti altaris q̄ orōnis sanctoz. qz etiā bonū hūanū q̄to cōmuni⁹ tāto melius. ideo elia melior ē ieiunio. hec pe. Vñ missa lecta p̄ viuīs eque p̄sunt defūcto sic missa p̄ defūctis. h̄c q̄ q̄tum ad virtutē sacramēti equaliter valet defūcto q̄cūqz missa sed q̄tū ad virtutē orōnū plus valet missa p̄ defūctis. quē tm̄ excessum p̄t recōpensare maior deuotio vel celebrāns vel celebrare faciētis vñ

sancti p̄ cui⁹ reuerētia dicit p̄ocinū. hec pe. Vñ indulgētie quas eccia facit p̄sunt defunctis. h̄c q̄ indulgētia potest alicui p̄desse dupli⁹. vno mō p̄zin⁹ alio mō secundario. p̄zin⁹ p̄dest ei q̄ indulgētiā accipit s̄z q̄ facit hoc p̄ qd̄ indulgētia datur. vñ cū mortui nō possunt a liq̄d eoz facere p̄ quib⁹ indulgētie dantur. eis indulgētie directe valere nō p̄nt. Secundario aut et indirecte p̄sunt ei p̄ quo aliquis facit illud p̄ quo indulgētia datur. Quod q̄z d̄tingere potest q̄z nō. Nā indulgētie q̄z datur simp⁹ sine ampliātōe ad defunctos. et tūc nō p̄sunt eis. aliq̄n cū ampliātōe ad defūctos. Et tunc s̄m formā indulgētie p̄sunt eis. nō tm̄ quasi p̄ modū indulgētie ex auctoritate. s̄z suffragij seu cui⁹dam beneficii ecclesiastici ex caritate virtute meriti aditionalis. quo dū erāt in ecclesia meruerūt si post mortē eis indulgētie fierēt sibi p̄desse. Nec tm̄ immediate s̄z mediante alterius suffragio. Nec ecclesia p̄prie eos absoluit s̄z p̄ eis soluit. Nec tm̄ sequit q̄ p̄latus ecclesie p̄ suo arbitrio possit animas a purgatorio liberare. qz ad hoc q̄ indulgētie valeant requirit cā dueniens indulgētiā faciendi. hec tho. Vñ cultus exequoz defunctorū p̄sunt. h̄c sepultura adinuēta ē et p̄pter viuos et p̄pter mortuos. p̄pter viuos quidem ne eoz oculi ex turpitudine cadauerū offēdatur et corpa fetozibus inficiāt. et hoc q̄tū ad corpus. Sed sp̄ualiter ē p̄dest viuīs inq̄tū p̄ hō astruit eoz fides. s̄z mortuis p̄sunt quo ad hoc q̄ inspiciētes sepulcra memoriā retinet defunctorū. et p̄ defūctis ozant. vñ et monumentum a memoria nomē accipit. dicit aut monumentū quasi monēs mentē vt dicit aug. l. 1. d. ci. dei. et i. li. d. cura p̄ mortuis agēda. s̄z vltimus sepultura in loco sacro mortuo p̄dest. nō quidē ex ip̄o ope opato s̄z magis ex ip̄o opere opante dū s̄z vel ip̄e defūctus vñ ali⁹ corpus eius tumulari i loco sacro disponēs p̄ocinū alicui⁹ sancti eū d̄mittit. cui⁹ p̄cibus p̄ hō credendū est adiuuari. Et ē p̄ocinijis eoz q̄ i loco sacro deseruiūt qui p̄ tumulatis ap̄ se frequētius et sp̄alms ozant. Ceteris ē p̄tib⁹ ex diuina ordinatōe triūphās eccia sp̄alms ozat p̄ illis qui sunt in loco sacro sepulti. Sed illa que ad ornatū sepulture adhibent vt luiana panni et huiōi p̄sunt quidē viuīs inq̄tūz sunt viuoz solacia. sed defūctis possunt p̄desse nō quidē p̄ se sed p̄ accūs inq̄tū s̄z p̄ huiōi heredes excitant ad opaciendū et p̄ d̄sequēs inq̄tum ad ozādū. vñ inq̄tū ex sumptib⁹ sepulture vel paupes fructū capiūt vel eccia decozā sic em̄ sepultura inter ceteras elias oputa. Equi⁹ videre de q̄rto s̄z q̄ suffragia p̄sunt. Et circa hoc q̄rūt p̄la s̄z vñ suffragia que fiūt p̄ vno defūcto exn̄te in purgatorio p̄sunt et alijs ibi exn̄tib⁹ h̄c suffragiū dup⁹ p̄dest s̄z vel d̄fortādo virtutē sustinetis vel minuendo grauitatē ponderis. sic releuat hō onerat⁹. aut potū vini letificāns. aut alleuiatōe oneris. p̄cio mō p̄dest suffragiū p̄ vno factū etiā alijs. qz misericordia dei p̄vidente suffragia facta p̄ quocūqz exn̄te i purgatorio

oibus alijs innotescunt. Et quia sese ex caritate diligunt nec sibi iniuriam in aliquo iudicant. idcirco de alleviatione pene illius pro quo facta sunt omnia gaudent. quodlibet autem gaudium reddit gaudentes minus dispositum ad penam distans. quia secundum hanc suam prohi. vij. et h. c. vlt. cuiusque tristitia repugnat secundum formam generis quecumque delectatio. et ideo mitigat eam et potest esse tam fortis quam totaliter tollit eam et expellit. Sed predictum gaudium in proposito non est tamen pro omnino pena eorum expellat nec forte abbreviat. sed intentione eius mitigat. Secundo modo non potest alijs quia sic virtus eorum non attingit nisi eum ad quem determinat. et qui applicant pro intentione agentis. primo modo potest pro modo congratulationis. Et hoc utilitas dicitur secundum virtutem caritatis. Magis tamen potest suffragium etiam isto modo illi pro quo fit quam alijs si caritate habent equaliter. quia ceteris personis magis gaudet quilibet de bono suo quam de bono alterius. Alii tamen tantam partem habent caritatem quam plus solatur de suffragio quod fit pro alio quam ille pro quo fit. unde utilitas hoc modo est maior in habitibus maiorem caritatem. Secundo modo possunt per modum satisfactionis vel solationis pene debite. Et hec utilitas secundum intentionem soluetis dicitur ut ad eos pro quibus fiunt suffragia specialiter deriventur sic ergo illi qui sunt equalis meriti eque gaudent de bonis operibus que fiunt pro viventes. sed non eque pro ea liberantur. hec dicitur. et per. Quibus possunt magis suffragia in communi facta scilicet dignioribus vel his que magis indigent. hoc quod quia omni opere domini est misericordia et veritas duo sunt que faciunt valere suffragia. ecclesie scilicet caritas et dignitas. iusticia considerat dignitatem. et digni sunt qui in caritate decesserunt ab alijs membris ecclesie iuvare. maxime si ipsi alios iuvere. Misericordia vero considerat necessitatem. Unde quod bonorum est in his que sunt in purgatorio et hoc secundum plus et minus secundum proportionem ad eorum dignitatem et necessitatem nisi assistit intentio facientis ad aliquem vel aliquos specialiter directam. ratione cuius magis possunt eis pro quibus specialiter fiunt et supra dictum est. Unde suffragia communi magis possunt eis que magis meruit ut sibi potest ceteris personis puta si eque indigeant. Unde suffragia facta pro uno mortuo a vivis possunt etiam omnibus vivis. hoc quod suffragia pro uno mortuo facta non possunt omnibus vivis etiam existens in caritate quod ad remissionem pene quocumque predictorum modorum. quia non omnibus vivis hec innotescunt. Illis tamen quibus innotescunt secundo modo possunt scilicet quo ad mitigationem pene quam habent in hac vita. quia existens in caritate gaudent de communi membrorum suorum utilitate. Unde suffragia facta pro multis tamen possunt singulis eorum potest potest si pro uno quocumque specialiter fierent. hoc propositum dixit quod sic nisi quod ei pro quo specialiter fiunt maior reverentia fit sicut candela accensa et lecto lecta pro pluribus tantum quilibet iuvat quantum unum iuaret si pro eo solo candela accenderet vel lecto legeret. Alii dicunt quod si ita esset ut dicit opinio predicta ille qui tenetur dicere unam missam pro uno defuncto. et unam pro alio. si pro illis duobus unam diceret cuilibet solveret quod sibi teneret. Preterea bonum finitum quod sufficeret ad pene liberationem unius anime de

purgatorio sufficeret ad liberationem omnium aliorum ad equaliter penam obligatorum. Preterea consuetudo ecclesie esset inutilis que suffragia facit alijs quam pro specialibus personis. que omnia sunt falsa. Concordando ergo utranque opinionem dicendum quod sic tangebatur supra pro modo acceptiois seu congratulationis aut solationis eque possunt quantum est de se singulis eorum eque dispositis in equali caritate distans ac si pro quolibet fieret sigillatim quia omnes gaudent de illis pro quocumque fiat tantum pro se factis ratione caritatis communi sine ullo motu invidie regnantis in eis. Magis tamen possunt illi pro quo fiunt quam alij si caritatem habet equaliter ut dictum est supra. pro modo vero satisfactionis suffragia facta specialiter pro uno tamen magis possunt sibi quam alijs. imo alijs non possunt de lege communi. Exempla que pro opinione prima adducebantur non valent quia lumina candelae et vox doctoris se dicitur pro nature necessitate sed suffragia communi pro suffragantis intentionem. Sed obicitur quia dicit hieronymus et habet de dse. di. v. non mediocriter quod cum pro cunctis amabimus psalmus vel missa dicitur non minus quam si pro quolibet uno ipsorum diceretur accipitur. hoc quod illud debet intelligi ut pro ex adiunctis quod ad meritum facientis. non quo ad utilitatem eius pro quo fit secundum bonum. Alii dicunt quod illud debet intelligi secundum valorem pro viam solationis secundum dicitur. et per. Aliis non videtur hoc verum quia plus gaudet quilibet de bono proprio quam aliorum. Unde dicitur per hieronymus. dicitur hoc opinione aliorum referendo. hec richardus. et dicitur cum eo dicitur. et per. Unde tamen valeant suffragia communi illis pro quibus non fiunt specialia quantum illis pro quibus specialia fiunt valent simul specialia et communi. hoc si suffragia pro aliquo facta non indifferenter omnibus possunt sed eis maxime pro quibus fiunt ut supra dictum est. non est dubium quod plus valent simul communi et specialia suffragia quam tantum communi. Sed obicitur quod eucharistia cum totum contineat christum habet quodammodo efficaciam infinitam. videtur ergo quod una oblatio eucharistie que dicitur fit valeat ad plenam liberationem eorum qui sunt in purgatorio. et ita tamen iuvant communi suffragia sola quantum iuvant specialia et communi simul. hoc licet virtus christi que dicitur in sacro eucharistie sit infinita tamen determinatus est effectus ad quem illud sacramentum ordinatur. Unde non oportet quod pro unum altaris sacrificium tota pena eorum qui sunt in purgatorio expietur sic etiam nec pro unum sacrificium quod aliquis offert liberat a tota satisfactione debita pro peccatis. Unde et quibus plures misse in satisfactione unius peccati iniunguntur. Credibile tamen est quod pro divitiam misericordiam si aliquid de specialibus suffragiis super sit his pro quibus fiunt ut si eis non indigeant alijs dispensetur pro quibus non fiunt si eis indigeant ut pro pro damiano. in sermone de dormientibus sic dicitur deus tanquam iustus committitur impotenti possibilitatem. tanquam sapiens nature defectum commutationem negociabitur. quod quidem negociatio attenditur secundum illud quod deest unum alteri suppleat. Sed obicitur quia secundum predicta cum non fiant tota suffragia pro pauperibus quot pro divites. hoc quod nihil pro quibus divites quantum ad aliquid esse melioris conditionis quam pauperes sic

quātum ad expiatiōem pene. s; hoc quasi nihil
est opatiū possessioni regni celoz. in qua pau-
peres melioris odicionis ostendū dicēte xpo
luc. vj. bti paupes qm vrm est reg. ce. Ad h
nota q qz suffragia p vno facta aliquo etiam
mō alijs p sunt. vt ex pdictis pz ldo cū p vno
dē missa nō est incōueniēs vt ec orōnes p alijs
fiant. Non tñ eque pdest illis sic ei p quo spe-
cialiter dē missa. Vnde p huiōi additiōe vti-
litas prin^{te} intenti nō minuit. non em addūc^{it}
alie orōnes. vt satisfactō vni^{us} suffragij deter-
minet ad alios specialiter. sed vt illis ec ora-
tio p eis specialiter fusa pofit

De oratiōibus exñciū tam i pñia
q in purgatorio n. xxxviii.

Emde cōsiderandū ē de orōnib^{us} scōz
in patria exñciū et ec in purgatorio Et
primo vtz agnoscant orōnes nras. 2°
de orōnib^{us} beatorū. 3° de orōnib^{us} exñcium in
purgatorio. qz de nostris inuocatōib^{us} scōz
rum. Circa primū querūt pla. pzo scz vtrū
beati cognoscāt nostras orōnes. hē q duplex
est agnitio aiaz sanctaz sic et angeloz. qdā
vespertina siue naturalis rez in pzo genere
Et hac nō vident ea q circa nos agūt. quedaz
matutina scz rez in verbo hac vident quedaz
hoz scz illa que aliquo mō ad eoz glām p-
tinent et laudē. quedā aut nō vident scz nō p-
tinentia ad eos nisi quatinus verbum reuelat
eis. qz em verbū videant nō tñ i illo vidēt
cōtia. qz nō vident illud s; totalitatē vtiutis
sue. sed tñ vident omnia ad beatitudinē eoz
pntinentia. Ad eoz vero beatitudinē pertinet
laudari ab hoibus et inuocari et inuocātib^{us}
subuenire Ad beatitudis nanqz pfectōz requi-
ritur vt homo habeat quidqd vult. nec aliqd
mordinatū velit. vt infra dicet. Hoc at recta
volūtate quilibet vult vt pntētia ad ipm ag-
scat. vnde cū sanctis nulla rectitudo desit cog-
noscere volunt pntētia ad ipos Et id oportet
q illa in verbo cognoscant. hoc aut ad eo-
rum glām pntet q auxiliū pbeant indigentibus
et salutem. sic em dei coopatores fiūt q^o
nihil est diuini^{us} vt dicit dpo. c. iij. ecē. gerar-
ch. vñ patet q sancti cognitōem habēt eozum
que ad hoc requirūtur. Et sic manifestū est q i
verbo cognoscunt vota orōnes deuotōnesqz
hoim que ad eoz auxiliū ofugiunt. Ad visio-
nem aut vespertinā pntet obscure agnoscere
alioz facta scdm glo. sup illud psa. lxxij. a-
braam nesciuit vos. mortui inquit sancti nesci-
unt quid agunt viui etiā eoz filij. et sumitur
ab aug. in li. de cura p mortuis agenda. Ad
cognitōz vero matutinā pntet illd. gg. quid
est qd non vident q videntē omnia vident sup-
ple de pntētib^{us} ad glām eoz. Ad hoc
nota q aime beate hnt voluntatē oformē vo-
luntati diuine etiā in voluto. Ideo qzuis affe-
ctum caritatis retineant ad pimos. nō tamē
eis aliter subueniunt videntes eoz necessita-
tem p scdm iusticiā dei vident esse dispositum
Credendū est tñ q multū eos inuant p eis a-
pud deū intercedendo. Vtz aime exñtes i
purgatorio cognoscāt orōnes nras. hē aime

exñtes in purgatorio qzuis p effectum cogno-
scant suffragia efficacia p qualibet ipaz. fa-
cta. tñ vt dicunt quidā si eis porrigim^{us} orōnes
vt p nobis dñm depcent^{ur} eas nō cognoscunt
qz nō cognoscunt eas in verbo qd adhuc non
vident. nec eas virtute naturali^{ter} possūt agno-
scere. et ideo scdm istos inanes sūt orōnes. si
quas eis porrigim^{us}. Alijs aut magis pie senti-
enti^{us} videt^{ur} q si quas eis orōnes porrigim^{us}
eas agnoscunt nō tñ naturali^{ter} vtrute nec i ver-
bo sed qz aliquas audiūt ab eis q hinc ad eos
moziendo pgunt aliquas ab angelis bonis a-
liquas ex reuelatiōe diuina. vt em dicit aug. i
li. de cura p mor. agē. h. triplici mō aliq d fa-
ctis viuoz veniūt ad agnitōz spiritū defun-
cto^{rum}.

Equit^{ur} videre de 2° scz de orōnib^{us} beato-
rū. Et circa hoc querūt pla scz vtz sancti
q sunt in patria orent p nobis. hē q sic alias
frustra ecclesia sanctos rogaret vt orarēt pzo
nobis frustra ec btus petr^{us} dixit. ij. pe. j. da-
bo opam habere vos i memoria p^{ro} obitu meū
Sancti igit^{ur} qui sunt in patria p nobis deū ro-
gant ppter caritatē qua feruēt. ppter nram ne-
cessitatē quā vident. et ppter diuinā volūtatez
quā in hoc oplent vult em de^{us} q membra se i-
uicē iuuent. Sed obicit^{ur} qz beati aut volunt
fieri qd orant aut nō. si nō ergo ficte orant si
sic ergo sic statim vt volūt ec anteq^{ue} orent qz
omē qd volunt beati fieri. hē q licet velint fie-
ri nō tñ pnt facere p se nec volunt fieri p se. s;
p deum et ideo oportet rogare ipm. Obicit^{ur}
itez qz qui orat p alio preces eius alteri rep-
sentat. s; supflue pces nre deo pntarent^{ur} g^o.
hē aliquid representare apud alterz. potest esse
dupliciter vel vt discat vel vt impleat siue vt
audiat vel vt exaudiat. primo mō nō representā-
tur a sanctis angelis orōnes nostre deo sed se-
cundo. Obicit^{ur} vlti^{us} ex quo em sancti vi-
dent dei voluntatē. aut ergo vidēt deū velle
illud p quo deum orant. et ita supflue orant
aut nolle et ita stulte orant. hē q vident deū
istud velle fieri nō tamē absolute sed ipis ro-
gantib^{us} quedam em vult deus facere p se et d-
his nō rogant. quedā p orōnes alioz et d his
rogant. Vtrum beati orando p nobis cōse-
quantur aliquam vtilitatem p seipis. hē q n-
nisi in hoc q in augmētatiōe numeri ciuū sup-
nozū crescit aliquo modo accidentale gaudiū
singuloz. Vtrum beati orent p his qui sunt
in purgatorio. hē q sic. vt em dicit magister
sen. li. iij. di. xlvj. c. v. Ille qui in articulo fi-
nis seculi migrabit suffragijs tamē indigens
adiuuabitur meritis et intercessionib^{us} ecclesie
celestis. quare a simili et illi qui sunt in pur-
gatorio intercessionib^{us} celestis curie adiuuan-
tur. sic em in corpore naturali membra fortia
subueniunt indigentib^{us} sic in corpore mistico
ecclesie non tantū debent subuenire membra
inter que est indigentia mutua. sed etiā illa q
non indigent adiuuari oueniens est indigēti-
bus subuenire. sic aut est in pposito vt p se pa-
ret. Sed obicit^{ur} qz orōnes beatorū semp ex-
audiūtur. g^o si p exñtib^{us} i purgatorio orarēt

statim inde exirent. *h* hoc non sequitur. quia nec hoc sancti petunt sed ut deus subueniat eis quantum vident ipsum velle subueniri eis precibus eorum. Verum orationes sancto- rum pro nobis semper a deo exaudiantur. *h* sancti dicuntur dupliciter orare pro nobis uno modo oratione expressa dum votis suis pro nobis aures diuine clementie pulsant. Alio modo oratione quasi interpretata scilicet pro eorum merita que in conspectu dei existentia non tamen eis cedunt ad gloriam. sed etiam sunt nobis suffragia et orationes quedam. sicut etiam sanguis christi pro nobis effusus dicitur veniam petere. Vtrobique autem modo san- ctorum orationes sunt quantum est in ipsis efficacel ad impetrandum quod petunt. Sed ex parte nostra potest esse defectus quod non consequimur fru- ctum ipsarum. sicut quod pro nobis orare dicuntur ex hoc quod merita eorum nobis proficiunt. sed sicut quod orant pro nobis votis suis aliquid postulando semper exaudiuntur. quia non volunt nisi quod deus vult. nec petunt nisi quod fieri volunt. quod autem simpliciter deus vult implere nisi loquamur de voluntate antecessore sicut quod vult omnes homines saluos fieri que non semper impletur unde nec est mirum si etiam quod sancti volunt pro hunc modum voluntatis non impletur. Sed contra predicta obicitur plura. Et primo illud quod apoc. vii. martiribus vindictam petentibus de his que sunt super terram dictum est ut requiescerent modicum. tempus donec impleretur numerus fratrum suorum. et sic non exaudiuntur de pertinentibus ad eos ergo multo magis de pertinentibus ad alios. *h* illa verba sicut glo. non sunt verba orationis sed insinuant desiderium eorum de obtinenda stola corporis et societate saluandorum. et consensum quo consensunt diuine iusticie malos punientium. Obicitur secundo illud hier. xv. si steterit moyses et samuel coram me non est anima mea ad populum istum. *h* dominus loquitur ibi de illis pro prophetis sicut statum viatoris. si enim in carne tunc essent et pro populo orarent iram dei a populo non auerteret. Vel dicendum quod ipsi tunc erant in limbo non in celo. Obicitur tertio quod quicumque oratione impetrat aliquid quodammodo meretur illud. sed sancti que sunt in patria non sunt in statu merendi. ergo non possunt aliquid nobis suis meritis impetrare apud deum. *h* quod licet sancti non sunt in statu merendi pro se postquam sunt in patria. sunt tamen in statu merendi alij vel potius ex merito precedenti alios iuandi et hoc apud deum viuentes meruerunt. ut eorum orationes exaudirentur post mortem. Vel dicendum quod oratio ex alio meretur et ex alio impetrat. meritum enim consistit in quadam adaequatione actus ad finem ad quem est qui ei reddetur sed orationis impetratio innititur liberalitati eius qui rogatur. impetrat enim aliquid quis quod ex liberalitate eius qui rogatur quod ipse non meruit. Et ita licet sancti non sunt in statu merendi. non tamen sequitur quod non sint in statu impetrandi.

Equitur videre de tertio scilicet de orationibus existentium in purgatorio. Et circa hoc queruntur plura scilicet utrum exites in purgatorio orent pro nobis. *h* quod sic. orare enim opus est caritatis

ipsi autem confirmati sunt in caritate. si enim existentes in caritate non confirmati ante mortem pro nobis orabant. probabile est quod pro nobis orent in caritate iam confirmati. Vtrum existentes in purgatorio orando pro nobis consequantur aliquam utilitatem. *h* quod sic. Interdum enim orationes quas pro nobis faciunt redundant in alleuacionem pene eorum non quod in hoc mereantur cum sint extra statum merendi loquendo de merito proprie dicto. sed quia nos meliores pro eorum orationes effecti efficaciora facimus suffragia ad subleuacionem eorum pene. Vtrum existentes in purgatorio orent pro seipsum. *h* quod sic. cum enim mentaliter clament ad nos ut eis subueniamus quod nobis specialiter intelligi datur. job. xix. vbi in persona eorum dicitur nobis miseremini mei. etc. credendum est quod multo fortius clamant ad deum ut eis misereatur. Vtrum orationes existentium in purgatorio proficiant eis. *h* quod sic. non quidem quantum ad augmentum gratie vel glorie sed quo ad mitigationem et abbreviacionem sue pene. Nec ideo sequitur quod statim a sua pena liberentur. quia nec hoc petunt sed deum rogant ut secundum beneplacitum suum eorum misereatur. et hec oratio exauditur. Vtrum orationes existentium in purgatorio pro viuuis semper exaudiantur. *h* quod forte orationes eorum non semper exaudiuntur sicut nec nosse quia non sic vident voluntatem domini sicut beati. eorum tamen orationes proficiunt multis viuuis in omnibus nisi sic impedimentum ex parte nostra. si enim non proficiunt aut hoc est quia sunt in pena et tunc similiter orationes nostre qui sumus in pena non proficiunt. Aut quia sunt extra statum merendi et tunc similiter orationes animarum beatarum nobis non proficiunt. aut quia cum hoc quod sunt extra statum merendi adhuc carent visione dei et hec ratio nulla est. quia ut habetur. i. mach. c. ultimo. neemias qui extra merendi statum erat et adhuc visione dei carebat pro filiis israel orabat. et eius oratio exaudita fuit.

Equitur videre de quarto scilicet de nominibus inuocationibus sanctorum. Et circa hoc queruntur plura scilicet utrum debeamus interpellare sanctos ad orandum pro nobis. Responso quod sic. unde job. v. voca si est qui respondeat tibi ad aliquem sanctorum conuocare. Nostrum autem vocare ut dicit ibi gregorius est humili prece deprecari. Deceuit autem deus et voluit quod sanctos rogare deberemus. primo propter nostram inopiam in merendo ut ubi nostra merita non suppetunt iuuent aliena. secundo propter sanctorum gloriam quia deus vult sanctos suos glorificare. et per eos miracula facere in corporibus. et salutem in animabus ut ipsos laudemus. tertio propter dei reuerentiam. ut peccator qui deum offendit quod non audeat deum in propria persona adire sed amicum patrociniū implorare. Vtrum inuocandi sint sancti non tantum superiores sed etiam inferiores. Responso quod utile est interdum etiam minores sanctos orare

propter quatuor. primo quod quilibet aliquis habet
 maiorem deuotionem ad sanctum minorem quam ad san-
 ctum maiorem. Ex deuotione autem magis dependet
 orationis effectus. secundo quod quibusdam sanctis da-
 tum est in aliquibus specialibus causis precipue pa-
 trocinari sicut beato anthonio ad ignem infer-
 nalem. tertio ut honores debite exhibeat omnibus
 a nobis. quarto quod plurimum orationibus quam
 deo impetrat quod unius oratione non impetrare
 Queritur etiam quare non inuocamus christum ut o-
 ret pro nobis cum ipse secundum quod homo dicat san-
 ctus sanctorum. et ei secundum quod homo orare conuenit
 at in hoc oratione est quidam actus. Actus autem sunt precipue
 larium suppositio. et ideo si diceremus christe ora
 pro nobis nisi aliquid adderetur. videremur hoc ad
 personam christi referre. Et ita videretur esse personam
 vel errorem nestorianorum. qui distinxerunt in christo perso-
 nam filii hominis a persona filii dei. vel erro-
 rem arrianorum qui ponit personam filii minoris patris.
 Vnde ad hos errores vitandos non petimus eius
 orationem dicentes christe ora pro nobis. sed potius
 eius misericordiam dicentes. christe audi nos
 et miserere nobis. Sed obicitur contra predicta
 quia aut sumus digni ut sancti pro nobis orent
 et tunc etiam nobis non inuocantibus eos pro no-
 bis orarent. Aut sumus indigni et tunc etiam si
 eos inuocemus pro nobis non orant ergo super-
 fluum videtur omnino interpellare quod pro nobis
 orent. In hoc non est superfluum. quod ex hoc aliquis
 dignus sit ut oret pro eo aliquis sanctus. cum ad
 ipsum in sua necessitate cum deuotione recurrat.

- De sacramentis in communi. i.
- De cathecismo et exorcismo. ii.
- De baptismo. iii.
- De effectu baptismi. iiii.
- De baptisandis. v.
- De baptisandis. vi.
- De sacramento confirmationis. vii.
- De sacramento eucharistie. viii.
- De materia eucharistie. ix.
- De forma consecrationis eucharistie. x.
- De ouersione que fit in eucharistia et quomodo
corpus christi est ibi post ouersionem. xi.
- De accidentibus remanentibus in eucharistia. xii.
- De ministerio eucharistie. xiii.
- De celebratione missae. xiiii.
- De defectibus contingentibus in missa. xv.
- De audicione missae. xvi.
- De usu eucharistie. xvii.
- De impedimentis usus eucharistie. xviii.
- De efficacia eucharistie. xix.

Incipit liber quartus. De sacramentis in communi. primo.

Expeditis per dei gratiam per modo-
 dulo tenuitatis mee tribus per
 tibus huius summe. scilicet prima. de
 preceptis. Et secunda de virtuti-
 bus et viciis. Et tertia de con-
 tractibus. Restat ulterius persequi
 quartam partem eiusdem que est de
 sacramentis. Et primo dicendum est de sacra-
 mentis in communi. secundo de tribus sacramentis in spe-
 ciali. scilicet de baptismo confirmatione et eucharistia
 Circa primum primo dicendum quid sit sacramen-
 tum et in quibus consistat. secundo dato quod sacramenta
 consistant non tantum in rebus sed etiam in verbis de va-
 riatione verborum sacramentalium. tertio de nu-
 mero et ordine sacramentorum. noue legis. quarto de
 effectu ipsorum. quinto de ministris. sexto de re-
 tione. Circa primum sciendum quod de ratione sacramenti
 noue legis de quo habet mencio sunt tria. scilicet naturalis
 similitudo ex qua habet aptitudinem representandi. ac-
 tualis illustratio occulta et expressa ex qua habet or-
 dinacionem determinatam respectu huius significati. Et
 spiritualis sancti efficacitas ex qua habet virtutem efficiendi
 illud signatum. hec autem tria complectitur expressis diffi-
 nicio sacramenti quam ponit beatus doctor sancto. vic. li.
 vj. de sacram. pte nona. c. ij. dicens quod sacramen-
 tum est materiale elementum extrinsecus oculis
 suppositum. Ex institutione significans. Ex simili-
 tudine representans. Et ex sanctificatione aliqua
 gratiam inuisibilem conferens. Sumitur autem in predicta
 diffinitione elementum pro quacumque re sensibi-
 bili. Oculis vero sumitur ibi coniter pro quo-
 cumque sensu. similitudo autem sumitur ibi non pro si-
 militudine participationis. scilicet eiusdem qualitatis
 quia talis similitudo non posset esse visibilium
 ad inuisibilia. sed pro similitudine representacionis
 secundum quamdam proportionabilitatem. Ut sicut
 se habet aqua ad lauandum sordes corporales sic
 gratia ad spirituales. Esto autem commune omnibus
 sacramentis tam legis nature quam legis scripture
 quod legis noue quam consistant in rebus visibili-
 bus inuisibiles gratiam significantes. speciale
 tamen est sacramentis noue legis quod consistant
 etiam in verbis eorum sint ordinata principaliter
 ad sanctificationem. sanctificatio vero creatu-
 re fit per verbum dei et orationem secundo the. iij.
 Vnde magister sen. li. iiii. distin. i. dicit quod sa-
 cramenta consistunt in duobus. scilicet in verbis et re-
 bus que etiam duo tanguntur in predicta diffini-
 cione. Nam res tanguntur ibi per hoc quod dicitur
 materiale elementum. verba vero intelliguntur
 per hoc quod dicitur ex sanctificatione quod fit per verbum
 dei ut dictum est. Requiritur etiam in sacramentis facta
 secundum huius. que secundum magister ostendit per sub rebus. In
 tencio et preteritis requiritur que in verbis intelligitur.
 Circa secundum. scilicet de variacionibus verborum sacra-
 mentalium quoniam plura. scilicet vix liceat variare ver-
 ba determinata in alia verba significata id est hoc quod
 non vnde secundum theologos subtiliter considerantes bap-
 tismum non est si quis in nomine genitoris et genui bap-
 tismus quod non est data vis nisi nominibus personarum prin-
 cipaliter significatis. dicta vero nomina licet per
 se non supponant non tamen significant modo principali sed po-
 tentialiter nocos siue effectus personales secundum per. et. sco.